

MLADI DANI LEKTIKA

ODGOVORNI UREDNIK
LJILJANA CIKOTA

LIKOVNA OPREMA

MILIVOJE UNKOVIĆ

DŽEK LONDON

BIJELI OČNJAK

»SVJETLOST« SARAJEVO

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine,
Sarajevo

UDK 820(73)-31 -861/862

LONDON, Jack
Bijeli oćnjak / Džek London ; [preveo s engleskog
Božidar Marković]. - Sarajevo : Svjetlost, 1989. - 289 str.
; 20 cm. - (Mladi dani. Lektira)

Izv. stv. nasl.: White Fang / Jack London. - Pravo ime
autora: John Griffith. - Bilješka o piscu: str. 289.
ISBN 86-01-01505-0
I. LONDON, Džek II. GRIFFITH, John

PREVEO
Dr BOŽIDAR MARKOVIĆ

PRIREDIO
IVO ŠOLJAN

I VUK I PAS *Bijeli Očnjak*

Pred nama je uzbudljiva priča o životu jednog četvoronožnog stvora rođenog u svijetu divljine kao vuk a odraslog među ljudima kao pas. *Bijeli Očnjak* (*White Fang*) Džeka Londona (Jack London, 1876-1916), poznatog američkog pisca, još jedan je njegov roman o Divljini, prostoru koji je tako dobro poznao, o borbi za opstanak, o okrutnosti prirode i ljudi i o sposobnosti ljudske dobrote i ljubavi da prevlada i ukroti divlje porive životinja i pretvori ih u uzvraćenu ljubav i vjernost.

Bijeli Očnjak, mali vuk, ugledao je svjetlo dana u divljini Dalekog Sjevera, u predjelu Sjeverne Amerike poznatom pod imenom Jukon. Okrutni životni zakoni tog snijegom i ledom okovanog prostranstva opisani su u prvom dijelu romana, u tri poglavlja koja vjerno i zastrašujuće dočaravaju potjeru izgladnelih i očajnih vukova za živim - čovječjim - mesom. Zakon prirode je neumoljiv; urlik gladi predstavlja presudu slabijem i nezaštićenom.

U takvom svijetu mali Bijeli Očnjak, čija je majka, vučica Kajči, i sama nekada živjela uz ljude, radoznalo otkriva brojne tajne, uzbuđenja i ljepote, ali i opasnosti, bol i smrt. Izvanredno vješto autor opisuje prva životna iskustva malog vuka, iskustva koja doživljavamo kao da gledamo kroz same njegove oči. U tom smislu, opis vučićevog prvog saznanja o postojanju svijeta i izvan sigurnosti jazbine predstavljen je kao radoznalo, uzbudljivo i uplašeno zurenje u »zid svijeta«:

»Obuzeo ga je veliki strah. Ima, znači, još mnogo strašnih nepoznatih stvari. Zgrčio se na ivici pećine i zurio u svijet. Žestoko se uplašio. Zato što je nepoznat, svijet mu je neprijatelj. I dlaka mu se nakostriješi duž leđa, a usne mu se malo povukoše unazad pri pokušaju da divlje i stravično zareži. Nejak i prestrašen kakav je bio, izazivao je čitav prostrani svijet i prijetio mu.«

No, ipak, prema zakonu prirode, vučić se konačno ohrabri, otisne se u taj prostrani svijet i nalazi svoje mjesto u njemu. Štaviše, u kasnijem životu njegova neustrašivost, vještina i lukavost, velika snaga njegova, čine ga nepobjedivim i strašnim. Ali život nosi i brojne poraze, ožiljke, razočarenja i bol. Prisiljen da se pokori ljudima, Bijeli Očnjak, u čijim žilama teče i vučja i pasja krv, prelazi iz ruke u ruku raznih gospodara, od kojih je jedan, ružni Ljepotan Smit, oličenje podlosti, zloće i kukavičluka, a drugi opet, Vidon Skot, njegov posljednji gospodar, oličenje plemenitosti i dobrote.

Knjiga je prepuna uzbudljivih događaja i obrta, krvavih borbi do posljednjeg daha, dirljivih opisa požrtvornosti i dobrote te iskrene ljubavi između čovjeka i vjerne životinje. Autor je pravi majstor analize i predstavljanja svih ovih stanja, događaja i iskustava.

Na samom kraju, u jednoj uzbudljivoj sceni, Bijeli Očnjak spasava život svome gospodaru, požrtvovno se boreći sa odbjegliim kriminalcem Džimom Holom te ostaje i sam na krvavom poprištu teško ranjen, pored zločinca kojega je svladao:

»Vidon Skot se saže, ukloni ruku i okrete čovjekovo lice nagore. Razjapljeno grlo objašnjavalo je od čega je smrt nastupila.

- Džim Hol - reče sudija Skot, i otac i sin se značajno pogledaše.

Onda se okrenuše Bijelom Očnjaku. I on je isto tako ležao porebarke. Oči su mu bile zatvorene, ali mu se kapci malo podigoše u naporu da ih pogleda dok su se oni naginjali nad njim, a rep mu se primjetno pokrete u uzaludnom nastojanju da mahne njime. Vidon Skot ga potapša, i u njegovom grlu zabruja zahvalno mumlanje. Ali to je u njaboljem slučaju bilo slabo mumlanje i brzo je prestalo. Očni kapci mu se spustiše i zatvoriše a cijelo njegovo tijelo kao da se opusti i prostre po podu.

- Gotov je, jadnik - prošapta njegov gospodar.

No, knjiga ipak završava sretno. Izuzetan kakav je bio i na dalekom Sjeveru i u Kaliforniji, gdje sada živi sa Vidonom Skotom i njegovom porodicom, Bijeli Očnjak uspijeva da se izvuče iz kandži smrti. Oporavljajući se spoio od teških rana koje mu je zadao zločinac u samrtnoj borbi, Bijeli Očnjak okružen je, u završnim stranicama romana, iskrenom pažnjom zahvalnog gospodara i - draže-snim i razigranim psićima kojima je on upravo postao otac. Malo je knjiga sa tako dirljivim i optimističkim završetkom:

»Štene dopuzi preda nj. On načulji uši i radoznalo ga posmatraše. Onda se njihove njuške dodirnuše i on osjeti topli jezićak šteneta na svom obrazu. Bijeli Očnjak isplazi jezik, ni sam nije znao zašto, i stade da liže štene po licu.

...Onda ga slabost savlada i on se spusti na zemlju, načuljenih ušiju, glave nakrivljene na jednu stranu, dok je posmatrao štene. Ostala štenad otpuziše prema njemu, na veliko negodovanje njihove majke; a on im dostojanstveno dozvoli da se penju i preturaju po njemu. U prvi mah usred pljeska bogova, odao je nešto malo od svoje stare nedruželjivosti i nespretnosti. Ali kako su štenad nastavljala s ludorijama i nestašlucima, to prođe, a on je strpljivo ležao polusklopljenih očiju, dremuckajući na suncu...«

Ivo Šoljan

BIJELI OČNJAK

PRVI DIO

I GLAVA

U POTRAZI ZA MESOM

Tamna jelova gora mrgodila se s obje strane zamrznute rijeke. Skorašnji vjetar bio je skinuo drveću njegovo bijelo ruho od inja, te se činilo da se ono naginje jedno prema drugom, crno i zlokobno, u sve slabijoj svjetlosti dana. Mukla tišina vladala je nad cijelim predjelom. Sam predio bio je oličenje pustoši, bez života, bez pokreta, tako samotan i studen da čak nije ulivao ni tugu. Nazirao se u njemu kao neki nagovještaj smijeha, ali smijeha jezivijeg od svake tuge - smijeha sumornijeg od smijeha sfinginog, smijeha ledenog kao inje i kroz koji se cerila jarost neumitnosti. To se ohola i neizreciva mudrost vječnosti smijala uzaludnosti života i životnog napora. Bila je to Divljina - pusta Divljina Sjevera, zaleđena srca.

Ali je tu b i l o života, u tome predjelu, i to prkosnog života. Niza zaleđenu rijeku s naporom se kretala povorka pasa vučjaka. Po njihovom čekinjastom krznu bilo se nahvatalo inje. Dah im se ledio u vazduhu čim bi im izišao iz usta, izbijajući u kolutovima pare koja je padala na njihovu dlaku i pretvarala se u kristale inja. Na psima je bila kožna oprema, i oni su kožnim remenima bili vezani za saonice koje su vukli za sobom. Saonice su bile bez saonika. Bile su nači-

njene od jake brezove kore, te su na snijegu ležale cijelom površinom. Prednji dio saonica bio je povijen naviše i posuvraćen kako bi mogao lakše da sabija mekani snijeg koji se kao talas dizao ispred njih. Na saonicama je čvrsto privezan ležao dug i uzan pravougaoni sanduk. Bilo je na njima i drugih stvari: ćebadi, jedna sjekira, lonac za kuvanje kafe, tiganj, ali se taj dugi i uzani pravougaoni sanduk najviše isticao i zauzimao najviše mjesta.

Ispred pasa, na širokim krpljama naporno je koraćao jedan čovjek. Za saonicama drugi. U sanduku, na saonicama, ležao je treći čovjek, koji se više nije kretao: njega je Divljina pobijedila i u toj mjeri satrla da se nikad više neće kretati niti boriti. Nije u prirodi Divljine da voli kretanje. Nju život vrijeđa, jer je život kretanje, a Divljina uvijek teži da uništi kretanje. Ona smrzava vodu da joj spriječi tok ka moru; ona izgoni mezgru iz drveća dok mraz ne prodre do same njegove srži; a još najsurovije i najsvirepije Divljina kinji i mrvči čovjeka, čovjeka koji je najnemirniji oblik života, vječiti buntovnik protiv zakona da sve što se kreće mora na kraju da završi mirovanjem.

Ali ona dva čovjeka, nezastrašena i neukroćena, koji još nisu bili mrtvi, naporno su koraćali ispred i iza saonica. Tijela su im bila pokrivena krznom i mekom učinjenom kožom. Na trepavicama, obrazima i usnama bilo se nahvatalo tolikoinja od njihovog smrznutog daha da im se lica nisu raspoznavala. To im je davalo izgled sablasnih maski, pratilaca sprovođa koji u

svijetu priviđenja učestvuju u pogrebnoj povorci neke utvari. Ali su oni uprkos svemu tome bili ljudi koji su prodirali u tu turobnu zemlju podrugljivog smiješka i tišine, nejakim pustolovni potpuno predani svojoj ogromnoj pustolovini, koji su se uhvatili ukoštac sa silama jednog svijeta dalekog, tuđeg i neživotnog kao ponori u prostoru.

Koračali su istrajno i ćutali, štedeći dah radi tijelesnog napora. Svuda oko njih carovala je tišina i pritiskivala ih svojom opipljivom prisutnošću. Ona je djelovala na njihov duh kao što pritisak duboke vode djeluje na gnjurčevo tijelo. Gnječila ih je težinom svog beskrajnog prostranstva i svojom nepromjenljivom riješenošću. Gnječila ih je do najudaljenijih kutova njihove duše, cijedeći iz njih, kao sok iz grožđa, svu lažnu revnost, izvještačeno oduševljenje i uobraženost ljudskog duha, dok nisu postali svjesni koliko su vremenski ograničeni i sićušni, zrnca i trunke koji se nesretno i s nešto malo pameti provlače kroz razigrane i isprepletane velike i slijepe stihije i sile.

Prođe jedan čas, prođe i drugi. Blijeda svjetlost kratkog dana bez sunca počne da iščezava, kad se kroz mirni vazduh razliježe jedan slab i udaljen urlik. Peo se naglo uvis parajući vazduh dok nije dostigao najviši ton i na toj visini zadržao, drhtav i napet, da bi zatim polako zamro. To bi mogao biti i vapaj neke izgubljene duše da se u njemu nije osjećala izvjesna sumornost divljine i žudnja gladi. Čovjek s čela okrete glavu koliko da mu se pogled sretne s pogledom čovjeka na

začelju. I tad jedan drugom klimnuše glavom, preko dugog i uzanog pravougaonog kovčega.

Razliježe se i drugi urlik i oštro kao iglom zapara tišinom. Oba čovjeka pogledaše u pravcu mjesta odakle je dolazio glas. Bilo je to iza njih, negdje u sniježnom prostranstvu koje su tek bili prešli. Kao odgovor začu se i treći urlik koji isto tako doprije iz pozadine, ali ulijevo od drugog.

- Idu za nama, Bile, - reče čovjek s čela.

Glas mu je bio promukao i neprirodan, vidjelo se da govori s naporom.

- Meso je rijetkost - odgovori mu drug. - Danima već nisam opazio zečji trag.

Poslije toga više nisu govorili iako su pažljivo osluškivali urlike gonilaca koji su neprestano odjekivali za njima.

Kad se počelo smrkavati, skrenuli su pse prema jelovom šumarku na obali rijeke i tu su podigli logor. Mrtvački kovčeg ukraj vatre služio je ujedno i kao sjedište i kao sto. Skupljeni u gomilu, na drugoj strani vatre, vučjaci su režali i kavžili se među sobom, ali nisu ispoljavali nimalo volje da napuste društvo i da zađu u pomrčinu.

- Čini mi se, Henri, oni više vole da su bliže vatri - primijeti Bil.

Henri, koji je čučao kraj vatre i spuštao komadić leda u lonac s kafom da se kafa slegne, klimnu glavom. Nije ni riječi progovorio sve dok nije sjeo na mrtvački kovčeg i počeo da jede.

- Znaju oni gdje im je koža sigurna - reče. - Milije im je da žderu nego da budu požderani. Mudre su te psine.

Bil odmahnu glavom. - Eh, ko će to znati.

Drug ga pogleda radoznalo. - Prvi put da čujem od tebe kako psi nisu mudri.

- Henri, - reče drugi čovjek žvaćući sa uživanjem pasulj koji je jeo - jesi li opazio kako su psi galamili kad sam ih 'ranio ?

- Zaista, lajali su više no obično - priznade Henri.

- A koliko pasa imamo, Henri?

- Šest.

- Eto vidiš, Henri... - Bil zastade za trenutak da bi svojim riječima dao što veći značaj. - Kao što ti rekoh, Henri, mi imamo šest pasa. Ja sam izvadio šest riba. Dao sam po jednu ribu svakom psu i, Henri, nedostajala mi je još jedna riba.

- Pogriješio si u brojanju.

- Mi imamo šest pasa - ponovi drugi čovjek bez uzbuđenja. - Izvadio sam šest riba. Jednoui je ostao bez ribe. Vratio sam se onda do torbe i donijeo ribu i njemu.

- Ali mi imamo samo šest pasa - reče Henri.

- Henri, - nastavi Bil - neću reći da su sve to bili psi, ali ih je sedmoro dobilo ribu.

Henri presta da jede da bi pogledao preko vatre i prebrojao pse.

- Sad ih je samo šest - reče.

- Vidio sam jednog kako bježi preko snijega - saopšti Bil sa hladnom sigurnošću. - Vidio sam ih sedmoro.

Henri ga pogleda sa sažaljenjem i dodade: - Biću srećan i presrećan kad se ovo naše putovanje jednom završi.

- Šta time hoćeš da kažeš? - upita Bil.

- Hoću da kažem da ti je ovaj naš tovar udario na živce i da počinje da ti se privida.

- Pomišljao sam ja i na to - odgovori Bil. - I zato, kad sam ga opazio kako bježi preko snijega, pogledao sam u snijeg i vidio mu trag. Zatim sam prebrojao pse i opet ih je bilo šestoro. Trag je još i sad tamo u snijegu. Hoćeš li da ga vidiš? Pokazaću ti ga.

Henri nije odgovarao, ali je produžio da žvače u tišini dok nije završio objed i zalio ga završnom šoljom kafe. Onda je nadlanicom obrisao usta i kazao:

- Ti, znači, misliš da je to bio...

Prekinulo ga je dugo i tužno zavijanje puno divlje jeze, koje je dolazilo odnekud iz pomrčine. On zasta da ga oslušne, pa onda završi rečenicu pokretom ruke u pravcu iz kojeg je dolazio glas: - ... jedan od onih tamo?

Bil klimnu glavom. - Prije će biti da je to no išta drugo. I sam si zapazio koliku su graju podigli psi.

Urlik za urlikom, na koje su se nadovezivali drugi urlici, pretvarao je tišinu u pravi pakao. Urlici su dolazili sa svih strana, a psi su se u strahu pribijali jedan uz drugog i tiskali tako blizu vatre da im je jara

smudila dlaku. Bil baci na vatru još drva prije no što će pripaliti lulu.

- Kao da si se malo uplašio - reče Henri.

- Henri,... - Ali prije no što će nastaviti, zamišljeno je vukao na lulu neko vrijeme. - Mislio sam nešto kako je ovaj ovdje srećniji no što ćemo ti i ja ikad biti. - Pokazao je na trećeg upravljajući palac prema sanduku na kome su sjedili.

- Kad ti i ja umremo, Henri, bićemo srećni ako iznad naših leševa bude dovoljno kamenja da nas sačuva od pasa.

- Ali mi nemamo ni rodbine, ni para, niti ostalog kao on - odvrati Henri. - Ovakvi pogrebi na duge staze nikako ne odgovaraju našim džepovima.

- Pitam se, Henri, zašto čovjek kao, eto, ovaj, koji je možda bio lord ili nešto slično u svojoj zemlji, i koji nije morao da lupa glavu šta će jesti i na šta će leći, zašto je on i koga vruga dolazio da se lomata po ovoj pustinji bogu iza leđa - eto šta mi nikako ne ide u glavu.

- Mogao je doživjeti duboku starost da je ostao kod svoje kuće - složi se Henri.

Bil zausti da nešto kaže, ali se predomisli. Umjesto toga on upre prstom prema zidu od pomrčine koji se sa svih strana sklapao oko njih. U crnoj tmuni nije se mogao nazrijeti nikakav oblik, nego se jedino mogao vidjeti par očiju koje su se sjaktile kao žeravica. Henri pokaza glavom na još jedan par, zatim na još jedan, treći. Logor im je bio opasan čitavim krugom užarenih očiju. S vremena na vrijeme, neki par bi se pomjerio ili bi ga nestalo, da se trenutak docnije ponovo pojavi.

Uznemirenost pasa se povećavala; u iznenadnom naletu straha oni se sjuriše na drugu stranu vatre približavajući se i puzeći oko nogu ljudi. U toj gužvi jedan od pasa se prevrnu na ivicu vatre i stade da skiči od bola i straha, dok je miris njegove osmuđene dlake ispunjavao vazduh. Ta uzbuna primora krug očiju da se za trenutak užurbano pomjeri, čak i da malo uzmakne, ali čim se psi smiriše, on se ponovo vrati na staro mjesto.

- Grdne li nesreće, Henri, što ostadosmo bez municije!

Bil ispuši lulu pa pomože drugu da za spavanje prostre krzno i ćebe preko jelovih grana koje je prije večere položio po snijegu.

Henri nešto progunđa i poče da driješi mokasine.

- Koliko ti ono reče da ti je metaka ostalo? - upitao je.

- Tri - glasio je odgovor. - A želio bih da ih je trista; onda bih im pokazao šta mogu, đavo da ih nosi! - I ljutito zaprijeti pesnicom užagrenim očima, pa spokojno poče da namješta mokasine pokraj vatre.

- I kad bi još ova hladnoća htjela da popusti - nastavio je. - Već je dvije nedjelje kako stoji na pedeset ispod nule. I kamo lijepe sreće, Henri, da nikad nisam ni krenuo na ovaj put. Ne dopada mi se kako sve ovo izgleda. Nekako mi nisu sve koze na broju. I kad je već riječ o željama, volio bih da se ovo putovanje jednom već dokrajči, pa da ti i ja lijepo sjednemo kraj vatre u Fort Mak Gariju i da otprilike

baš u ovo vrijeme pročešljamo karte - eto šta bih želio.

Henri nešto progunđa pa se uvuče u postelju. Tek što je učvrstio san, kad ga trže glas njegovog druga.

- Je li, Henri, kad je onaj drugi doš'o i dobio ribu - zašto psi nisu navalili na njega! To mi, eto, nikako ne da mira.

- Tebi, Bile, mnogo štošta ne da mira - ću se sanjiv odgovor. - Nikad ranije nisi bio takav. Zaveži sad i spavaj, pa ćeš sutra biti čio i veseo. Imaš kiseline u stomaku, eto šta ti ne da mira.

Pod istini pokrivačem spavali su jedan uz drugog i teško disali. Vatra oslabi, a užarene oči stegoše krug koji su postavile oko logora. Psi su se iz straha zbili u gomilu i s vremena na vrijeme prijeteći su režali kad bi se neki par očiju bliže primakao. U jednom trenutku njihova graja postade tako bučna da se Bil probudi. Obazrivo se izvukao iz postelje da ne bi probudio druga, i nabaci još drva na vatru. Čim vatra poče da se rasplamsava, krug očiju uzmače. Bil baci letimičan pogled na zbijene pse. Protrlja oči i osmotri ih pažljivije. Onda se ponovo uvuče pod pokrivač.

- Henri, - reče - ej, Henri!

Henri zastenja prelazeći iz sna u budno stanje, pa upita:

- Šta je sad ?

- Ništa - stiže odgovor - osim što ih je sad opet sedmoro. Baš sam ih sad prebrajao.

Henri primi to obaveštenje s gundanjem koje pređe u hrkanje kad je ponovo zaspao.

Ujutrn se Henri prvi probudi i diže svog druga iz postelje. Trebalo je još tri sata do dnevne svjetlosti, iako je već bilo šest časova te se Henri dade na posao da u mraku spremi doručak, dok je Bil uvijao čebad i pripremao saonice za prezanje.

- Je li, Henri, - upita najedanput - koliko ti ono reče da mi imamo pasa?

- Šest.

- Nije tačno - objavi Bil likujući.

- Da nije opet sedam? - upita Henri.

- Nije, nego pet; jednog je nestalo..

- Šta kažeš ? - uzviknu Henri srdito i ostavi kuvanje da bi prebrajao pse.

- U pravu si, Bile, - zaključí. - Nestalo je Debeljka.

- Kad je jednom krenuo, odjurio je kao munja. Nisam ga mogao vidjeti od dima.

- Nema nikakve nade - zaključí Henri. Prosto su ga živog prožderali. Kladim se da je još skičao dok im je prolazno kroz ždrela, prokleti da su!

- Uvijek je to bila glupava psina - reče Bil.

- Ali nijedan glupavi pas ne treba da je tolika budala da pobjegne i izvrši samoubistvo na takav način. - Zamišljeno je posmatrao ostatak zaprege i brzim pogledom odmjeravao glavne osobine svake životinje. - Kladim se da nijedan od ovih ovdje tako nešto ne bi učinio.

- Ne bi te ni motkom mogao otjerati od vatre - složi se Bil. - Meni se od uvijek činilo da s Debeljkom nešto nije u redu.

I to bi posmrtno slovo jednom nastradalom psu na prtini dalekog Sjevera, manje oskudno od posmrtnog slova mnogom psu i mnogom čovjeku.

II GLAVA VUČICA

Pošto su doručkovali i privezali za saonice oskudnu logorsku opremu, dva čovjeka okretoše leđa ugodnoj vatri i žaro niše u mrak. Odmah počеше da zavijaju urlici divlji i tužni - urlici koji su se dozivali i odzivali kroz mrak i studen. Razgovor prestade. Razdani se u devet časova. U podne nebo prema jugu dobi topliju ružičastu boju i ocrta mjesto gdje je ispupčenost zemlje stajala između podnevnog sunca i sjevernog svijeta. Ali ružičasta boja brzo izblijedi. Preostala siva dnevna svjetlost potraja do tri časa, pa onda i ona iščili i pokrov arktičke noći se spusti na pusti i gluvi predio.

Kako pade mrak, gonilački urlici slijeva i zdesna i odostrag približiše se - toliko se približiše da su se psi koji su s naporom vukli tovar više puta stresali i na mahove bivali izbezumljeni od straha.

Poslije takve jedne navale straha Bil reče:

- Kad bi samo našli negdje neku divljač, pa da odu i puste nas na miru.

- Zaista, strašno idu na živce - složi se Henri.

Više nisu govorili dok se ne ulogoriše.

Henri se bio sagnuo i dodavao malo leda u lonac u kome je ključao pasulj, kad se trže čuvši kako nešto lupi. Bil uzviknu, a među psima se ču oštar urlik od bola. On se uspravi i stiže taman da vidi kako neka nejasna prilika iščeze kroz snijeg u zaštitu mraka. Onda ugleda Bila gdje stoji među psima, upola pobjednički a upola pokunjeno, držeći u jednoj ruci pozamašnu toljagu, a u drugoj rep i komad jednog na suncu sušenog lososa.

- Odnio je pola - objavi on -, ali sam ga ipak dobro klepio. Jesi li čuo kako je skiknuo?

- Kako je izgledao? - upita Henri.

- Nisam mogao da vidim. Ali je imao četiri noge i usta i bio dlakav i izgledao kao svaki pas.

- Valjda neki pripitomljeni vuk.

- Ma šta da je, mora biti đavolski pitom kad ovako umije da dođe u vrijeme hranjenja i da dobije svoj komad ribe.

Te noći, kad su, završivši večeru, sjeli na dugački kovčeg i zapalili svoje lule, krug užarenih očiju primakao se još bliže nego ranije.

- Kad bi samo potjerali kakav čopor irvasa ili šta drugo, pa da odu i puste nas na miru - reče Bil.

Henri progunđa nešto glasom koji nije potpuno izražavao saglasnost, i onda su četvrt časa sjedili ćuteći, Henri je zurio u vatru a Bil u krug očiju koje su blistale iz mraka odmah iza vatre.

— Kad bismo samo već ulazili u Mak Gari - poče on opet.

— Dosta već s tim tvojim priželjkivanjem i kukumavčenjem - planu Henri. - Imaš kiseline u stomaku. To je tvoja bolest. Progutaj kašiku sode, vidjećeš kako će ti biti lakše, a bićeš prijatniji i društvu.

Ujutru su Henrija probudile Bilove žestoke psovke. Henri se pridiže i vidje kako mu drug stoji među psima, kraj podstaknute vatre, i psuje uzdignutih ruku i lica iskrivljenog od bijesa.

— Hej! - viknu Henri. - Šta je sad?

— Nestao je Žabac! - glasio je odgovor.

— Nije valjda!

— Kažem ti da jeste.

Henri iskoči iz ćebadi i priđe psima. Prebroja ih pažljivo, a onda se pridruži svome drugu proklinjući sile Divljine koje su im otele još jednog psa.

— Žabac je bio najjači pas u zaprezi - izjavi Bil na kraju.

— I nije bio glup pas - dodade Henri.

I tako za dva dana bi izrečeno i drugo posmrtno slovo.

Doručak je protekao sumorno, a onda upregoše u saonice četiri preostala psa. Taj dan se nije razlikovao od prethodnih. Dva čovjeka su ćutke i s naporom prtila preko površine smrznutog predjela. Tišinu su prekidali samo urlici njihovih gonilaca koji su se, nevidljivi, vukli za njima. Kad je sredinom popodneva počeo da se spušta mrak, urlici postadoše glasniji, jer su se goniooci po svom običaju primakli bliže; a psi su se

uznemirili, plašili se i u mahnitom strahu se zaplitali u kaiše, usljeđ čega su dva čovjeka bivala još potištenija.

- E tako, ovo vam neće dati da mrdnete, budale jedne, - reče Bil zadovoljno te večeri i uspravi se pošto je dovršio posao.

Henri presta da kuva i priđe da vidi. Njegov drug je pse ne samo vezao, nego ih je vezao po indijanski, pomoću štapova. Oko vrata svakom psu vezao je kožni kaiš. Za kaiš je privezao debeo štap četiri do pet stopa dug, i to sasvim uz vrat, da ga pas nije mogao zubima dohvatiti. Drugi kraj štapa bio je pričvršćen kožnim kaišem za kolac poboden u zemlju. Pas nije mogao da pregrize kožu na svom kraju štapa, a štap mu nije dopuštao da dohvati kaiš koji je vezivao drugi kraj.

Henri klimnu glavom odobravajući.

- To je jedini način da se zadrži Jednouhi - reče. - U stanju je da pregrize kožu kao da je nožem reže, i to dva puta brže. Ujutru će svi biti tu i zdravi i čitavi.

- Dabome da će biti - potvrdi Bil. - Ako i jednog nestane, odričem se kafe.

- Kao da znaju da nemamo metaka - reče Henri dok su lijekali pokazujući svjetlucavi krug koji ih je opkoljavao. - Kad bismo mogli da ispalimo na njih dva-tri metka, bili bi pristojniji. Svake noći se bliže primiču. Zakloni oči od vatre i pogledaj pažljivije tamo! Jesi li vidio onoga?

Neko vrijeme dva čovjeka su se zabavljala posmatrajući pokrete nejasnih prilika na rubu svjetlosti koju

je vatra bacala. Gledajući pažljivo i uporno tamo gdje su dva oka svjetlila u tami, postepeno bi razaznavali oblik tijela zvjerke. Ponekad su čak zapažali kako se ti oblici kreću.

Neki glasovi među psima privukoše im pažnju. Jednoui je skičao žustro i kratko trzajući svoj štap prema pomrčini, a onda bi opet odustajao od toga i bjesomučno navaljivao zubima na štap.

- Pogledaj ono, Bile - prošapta Henri.

Jedna životinja slična psu, šunjajući se porebarke i oprezno, pristupala je u punu svjetlost vatre. Kretala se i nepovjerljivo i drsko u isti mah, motreći obazrivo dva čovjeka dok joj je pažnja bila upravljena prema psima. Jednoui je zatezao štap svom dužinom prema uljezu i žudno cvilio.

- Ova jednouha budala kao da se ne boji mnogo - reče Bil tiho.

- To je vučica - odvrati Henri šapatom -, i sad je jasno za Debeljka i Žapca. Ona čoporu služi kao mamac. Izmami psa, a onda svi ostali navale i prožderu ga-

Vatra je puckarala. Jedna glavnja se otkotrlja u stranu uz glasan tresak. Na taj zvuk čudna životinja odskoči nazad u pomrčinu.

- Henri, meni se čini... - objavi Bil.

- Šta ti se čini ?

- Čini mi se da je to onaj što sam ga mlatnuo toljagom.

- Nema ni truna sumnje u tome - odgovori Henri.

- I još bih dodao - produži Bil da ta životinja dobro poznaje logorske vatre, i da ih se ne plaši mnogo što je sumnjivo drsko.

- Nema zбора, ona zna više no što bi jedan pristojan vuk smio da zna - složi se Henri. - Vuk koji umije da priđe sa psima kad se dijeli hrana, taj je prošao sito i rešeto.

- Stari Vilen je imao jednog psa koji je odbjegao vucima - razmišljao je Bil glasno. - Ja to najbolje znam. Ubio sam ga u tom čoporu na jednom pašnjaku irvasa, tamo na Malom Stiku. Plakao je stari Vilen kao dijete. Tri godine ga nije vidio, rekao je, Sve to vrijeme bio je s vucima.

- Čini mi se da imaš pravo, Bile. Taj vuk je pas, i on je već mnogo puta jeo ribu iz čovječje ruke.

- Ali ako mi samo dođe pod ruku, taj vuk što je pas biće samo meso - izjavi Bil. - Ne smijemo više da izgubimo nijednog psa.

- Ali imamo samo još tri metka - reče Henri.

- Sačekaću da bude siguran pogodak - glasio je odgovor.

Ujutru Henri podstače vatru i skuva doručak dok mu je drug hrkao.

- Tako si slatko spavao - reče mu Henri budeći ga za doručak žao mi je bilo da te budim.

Bil poče da jede bunovan. Opazi da mu je šolja prazna i poseže za loncem. Ali lonac je bio pored Henrija te nije mogao da ga dohvati.

- Slušaj, Henri, - prebaci mu on blago - da nisi nešto zaboravio?

Henri pogleda vrlo pažljivo oko sebe i odmahnu glavom. Bil podiže svoju praznu šolju.

- Kafe nećeš dobiti - objavi Henri.

- Zar je potrošena? - upita Bil brižno.

- **Ne, nije.**

- Ne misliš valjda da će mi škoditi varenju?

- Ne.

Bilovo lice pocrveni od ljutine.

- Onda sam već dosta pogađao i jako bih želio da čujem tvoje objašnjenje - reče on.

- Nestao Kasač - odvrati Henri.

Ne žureći se, kao čovjek unaprijed pomiren s nesrećom, Bil okrenu glavu i s mjesta gdje je sjedio prebroja pse.

- Kako se to dogodilo? - upita utučeno.

Henri sleže ramenima.

- Ne znam. Sem ako mu Jednouhi nije pregrizao kaiš. Sam nije mogao, to je sigurno.

- Prokleta psina. - Bil je govorio ozbiljno i lagano, bez ijednog znaka srdžbe koja je bjesnila u njemu. -

Prosto zato što sebi nije mogao da pregrize kaiš, pregrizao ga je Kasaču.

- Da, u svakom slučaju Kasač je prebrinuo svoje brige; dosad je zacijelo već svaren i juri ovim predjelom u trbusima dvadesetak raznih vukova - to je bilo Henrijevo posmrtno slovo ovom posljednjem izgubljenom psu. - uzmi kafe, Bile.

Ali Bil odmahnu glavom.

- Hajde, uzmi - navaljivao je Henri podižući lonac.

Bil odmače svoju šolju u stranu. - Prije bih se objesio. Rekao sam da neću uzeti ako neki od pasa nestane, i neću.

- Kafa je prvoklasna, - reče Henri da bi ga privolio.

Ali je Bil bio tvrdoglav i pojeo je suv doručak, gundajući i proklinjući Jednougog što im je priredio takvu podvalu.

- Večeras ću ih vezati tako da ne mogu dohvatiti jedan drugog - reče Bil kad su krenuli.

Prešli su jedva sto metara kad se Henri, koji je bio na čelu, saže i podiže nešto u šta je udario krpjom. Bio je mrak te nije mogao da vidi šta je, ali je prepoznao dodirom. Zavitlao je taj predmet unazad i on udari u saonice, odskoči i zaustavi se kod Bilovih krpalja.

- Možda će ti zatrebati u tvom poslu - reče Henri.

Bil uzviknu. Taj predmet bilo je sve što je ostalo od Kasača - štap kojim je bio privezan.

- Pojeli su ga zajedno s kožom - objavi Bil. - Ostao je go štap. Pojeli su i kaiše na oba kraja. Gadno su gladni, Henri, i čini mi se da će pojesti i mene i tebe prije no što nam se putovanje završi.

Henri se prkosno nasmija.

- Vuci me još nikad nisu ovako gonili, ali ja sam prošao kroz gore stvari i ostao zdrav i čitav. Mali su oni, tih nekoliko dosadnih stvorova, da dohakaju tvom burazeru, Bile, sinko moj.

- Ne znam, ne znam - mrmljao je Bil zlosutno.

- E, znaćeš sasvim sigurno kad stignemo u Mak Gari.

- Ne osjećam osobito pouzdanje - ostajao je Bil uporan.

- Ti si nešto ublijedio, to je kod tebe - ubjeđivao ga je Henri. - Treba da uzmeš kinina, nakljukađu te njime čim dođemo u Mak Gari.

Bil progunda da se ne slaže s dijagnozom pa ueuta. Dan je protekao kao i svi ostali dani. Svanulo je u devet časova. U dvanaest južni vidik se zarumenio od sunca koje se nije vidjelo, a onda poče da se spušta hladno i sivo popodne koje će se tri časa docnije sliti u noć.

Upravo poslije uzaludnih sunčevih napora da se pojavi, Bil izvuče pušku iz kaiša na saonicama i reče:

- Ti produži naprijed, Henri; ja idem da vidim šta može da se učini.

- Bolje da se ne odvajáš od saonica - bunio se njegov drug. - Imaš samo tri metka, a nikad se ne zna šta se može desiti.

- Ko sad kukumavči? - upita Bil pobjednički.

Henri ne odgovori i produži tromo sam, ali se često zabrinuto osvrtao nazad u sivu pustoš u koju mu je drug iščezaó. Sat docnije, koristeći se prečicama oko kojih su saonice morale da zaobilaze, Bil ga sustiže.

- Rasturili su se svud unaokolo - reče. Drže korak s nama, a u isto vrijeme traže divljač. Znaš, mi smo im sigurni, samo znaju da moraju pričekati da bi nas dobili. A dotle rado bi bacili u gušu sve što se može pojesti i što im padne pod ruku.

- Hoćeš valjda reći kako oni m i s l e da smo im sigurni - dodade Henri naglašavajući.

Ali se Bil nije osvrtao na tu primjedbu.

- Vidio sam neke. Vrlo su mršavi. Rekao bih da nedjeljama nisu ništa okusili, sem Debeljka, Žapca i Kasača; a toliko ih je da im to nije dovoljno. Rebra su im kao daske za trljanje rublja, a stomaci su im se prilijepili za kičmu. To su očajnici, kažem ti. I tek će se izbezumiti, a onda gledaj šta ćeš.

Nekoliko minuta docnije, Henri, koji je sad išao za saonicama, zviznu tiho, opominjući. Bil se okrenu i

pogleda, zatim nečujno zaustavi pse. Pozadi njih, izlazeći iz posljednje okuke, lijepo se vidjela jedna dlakava i gipka prilika kako kaska po samoj stazi kojom su upravo prošli. Njuška joj je bila priljubljena uz prtinu, a kaskala je nekako kao da klizi, lako i bez napora. Kad su se zaustavili, zaustavi se i ona podigavši glavu i gledajući ih netremice; njene nozdrve kojima je hvatala i proučavala njihov miris podrhtavale su.

- To je vučica - odgovori Bil.

Psi su legli u snijeg, i on prođe mimo njih da bi se pridružio svome drugu kod saonica. Zajedno su posmatrali tu čudnu zvjerku koja ih je danima pratila i uništila im već polovinu zaprege.

Pošto ih je dobro osmotrila, životinja priđe nekoliko koraka. Tako učini još više puta dok im se ne primače na manje od sto metara. Zaustavi se, podignute glave, kraj jednog jelovog šumarka proučavajući okom i njuhom opremu ova dva čovjeka koji su je posmatrali. Gledala ih je na neki čudno čežnjiv način, kao pas, ali u njenoj čežnji nije bilo pseće odanosti. To je bila čežnja izazvana glađu, svirepa kao njeni očnjaci, nemilosrdna kao sama studen.

Bila je suviše krupna za vuka, i njena mršava prilika je kazivala da ta životinja spada među najkrupnije u svom rodu.

- Visoka je blizu dvije i po stope kod ramena - govorio je Henri. - A kladio bih se da je skoro pet stopa duga.

- Neobične je boje za vuka - glasila je Bilova napomena. - Nikad još nisam vidio rideg vuka. Skoro mi se čini kao cimet.

Životinja svakako nije imala boju cimeta. Krzno joj je bilo pravo vučje krzno. Siva boja je preovlađivala ali je bilo u njoj i malo riđastog preлива, varljivog preлива koji se pojavljivao i nestajao, podsjećao na neku varku vida, čas siv, izrazito siv, a čas bi sinuo nekim neodređenim rumenilom koje se nije dalo svrstati među obične poznate boje.

- Sasvim izgleda kao veliki haški¹ za saonice - reče Bil. - Ne bi me začudilo ako bi počeo da maše repom.

- Hej, haški! - pozva on. - Hodi ovamo, ti, kako li se zoveš.

- Ništa te se ne plaši - nasmija se Henri.

Bil zamahnu rukom prema životinji prijeteći i viknu glasno: ali ona ne pokaza straha. Jedina promjena koju su zapazili to je što je još budnije motrila. I dalje ih je gledala s nemilosrdnom čežnjom gladi. Oni su bili meso a ona je bila gladna; rado bi navalila i pojela ih, kad bi smjela.

¹ H a š k i - eskimski pas za vuču. Prev.

- Čuj, Henri, - reče Bil prelazeći i nehotice u šapat zbog onog što je smišljao. - Imamo tri metka. Ali ovo je siguran pogodak. Ne mogu da promašim. Tri psa nam je odnijela, treba tome da učinimo kraj. Šta ti misliš ?

Henri klimnu glavom saglasivši se. Bil oprezno izvuče pušku iz kaiševa na saonicama. Puška se dizala k njegovom ramenu, ali do njega ne stiže, jer vučica u istom času skoči s prtine u stranu u jelov šumarak i iščeze.

Dva čovjeka se zgledaše. Henri zviznu otegnuto, shvatajući.

- Dabome, - korio je Bil samog sebe vraćajući pušku na mjesto. - Jasno je, vuk koji umije da priđe sa psima kad se hrane, zna sve i o gvozdenoj napravi što puca. Kažem ti, Henri, to stvorenje nam je sve nevolje donijelo. Imali bismo danas šest pasa umjesto tri da nije nje. I kažem ti, Henri, pokazaću ja njoj. Isuviše je lukava da bih je oborio na otvorenom polju. Ali sačekaću ja nju u zasjedi. Ne bio ja Bil, ako joj ne dođem glave.

- Ali pri tome ne treba da se suviše udaljavaš - opominjao ga je drug. - Ako bi taj čopor vukova navalio na tebe, tvoja tri metka vrijedila bi ti koliko i tri vriska u paklu. Te zvjerke su đavolski gladne, i ako jednom nasrnu, s tobom je svršeno, Bile.

Te večeri se rano ulogoriše. Tri psa nisu bili u stanju da saonice vuku onako brzo niti onoliko dugo kao šest pasa, te su pokazivali nesumnjive znake zamora. I ljudi su legli rano, samo se Bil prvo pobrinuo da pse veže tako da ne mogu dosegnuti jedan do drugoga i pregristi kaiš.

Ali su vuci postajali sve smjeliji i ljude su više puta trzali iza sna. Toliko su se blizu primicali da su psi bivali izbezumljeni od straha, te su ljudi češće morali dodavati drva na vatru kako bi drske pljačkaše držali na sigurnijem odstojanju.

- Slušao sam od mornara kako ajkule idu za lađom - reče Bil uvlačeći se ponovo pod ćebad pošto je još jednom dodao drva na vatru. - E, ovi vuci su ti ajkule na suvu. Znaju svoj posao bolje od nas i nemoj da misliš da nas oni šetnje radi ovako uporno prate. Doći će nam oni glave. Sigurno će nam doći glave, Henri.

- Tebi su već skoro došli glave kad tako govoriš - odvrati Henri oštro. - Ko priznaje da je pobijeđen, već je upola pobijeđen. A ti si upola pojeden kad toliko o tome pričaš.

- I boljima od nas su došli glave - odgovori Bil.

- O, dosta s tim kukumavčenjem. Smučilo mi se već.

Henri se ljutito okrete na svoju stranu, ali se čudio što se i Bil nije naljutio. To nije ličilo na Bila, jer su oštre riječi kod njega obično izazivale jaku razdraženost. Henri je dugo o tome razmišljao prije no što će zaspati, a u času kad su mu se kapci sklapali i on tonuo u san, u glavi mu se vrtjela ova misao: »Nema sumnje,

Bil je strašno klonuo duhom. Moraću da ga sutra malo osokolim«.

GLAVA III

KRIK GLADI

Dan je započeo pod vrlo povoljnim izgledima. Nisu izgubili nijednog psa u toku noći i stupili su na stazu i zašli u tišinu, u mrak i hladnoću sasvim bodra duha. Činilo se da je Bil zaboravio svoja zloslutna predskazivanja od prošle noći, pa se čak šalio sa psima kad su oni u podne prevrnuli saonice na jednom nezgodnom dijelu staze.

Bio je to pravi metež. Saonice su se potpuno prevrnule i zaglavile između stabla jednog drveta i ogromne stijene. Bili su primorani da ispregnu pse kako bi razmrsili stvorenu gužvu. Obojica su bili zauzeti oko saonica pokušavajući da ih isprave, kad Henri spazi Jednougog kako se iskrada u stranu.

- Ovamo, Jednouhi! - uzviknuo je ispravljajući se i okrećući se prema psu.

Ali Jednouhi pređe u trk preko snijega vukući za sobom svoje remene. A tamo pozadi, na pređenoj stazi, stajala je vučica i čekala na njega. Približivši joj se, on najedanput postade oprezniji. Usporavao je korak dok nije prešao u obazriv i sasvim kratak hod.

i onda stade. Posmatrao je vučicu pažljivo i podozrivo, ali i požudno. Činilo se da se smiješi na njega pokazujući mu zube, ali više da zadobije njegovu naklonost nego da mu zaprijeti. Vragolasto mu se primakla nekoliko koraka i onda se zaustavila. Jednouhi joj se približi, još nepovjerljiv i obazriv, podignutog repa i načuljenih ušiju, s visoko uzdignutom glavom.

Pokušao je da se onjuši s njom, ali se ona, vragolasto, povuče. Ukoliko joj se više približavao, ona je utoliko više uzimala. Korak po korak, zavodnički ga je udaljavala od bezbjednosti ljudskog društva. U jednom trenutku, kao da mu nejasna opomena sijevnu u svijesti, on okrete glavu i pogleda unazad na prevrnute saonice, na svoje drugove iz zaprege i na dva čovjeka koji su ga vabili.

Ali svaku misao, koja bi mu se pojavila u svijesti, vučica bi brzo odagnala time što bi mu se primakla, onjušila se s njim za časak i onda nastavila svoje zavodničko povlačenje dok joj se on ponovo primicao.

U međuvremenu Bil se bješe prisjetio da ima pušku. Ali je ona bila zaglavljena negdje ispod prevrnutih saonica; dok mu je Henri pomagao da ispravi prevrnuti tovar, Jednouhi i vučica bili su tako blizu jedno drugom, a odstojanje tako veliko, da se nije isplaćivalo žrtvovati metak.

Jednouhi je predockan shvatio svoju grešku, prije no što su uočili razlog, dva čovjeka ugledaše kako se

on naglo okrete i jurnu prema njima. Zatim spaziše kako mu se pod pravim uglom prema stazi, u namjeri da mu presijeku odstupnicu, približuje desetak mršavih i sivih vukova, skačući po snijegu. Za tren oka vučica prestade sa svojim vragolijama. Zarežala je i skočila na Jednouhog. On je ramenom odbaci od sebe, pa videći da mu je odstupnica presječena, on, još željan da se dočepa saonica, promijeni pravac u namjeri da zaobilaznim putem stigne do njih. Svakog časa međutim pojavljivao se sve veći broj vukova koji su se pridruživali gonjenju. Vučica je Jednouhog pratila u stopu.

- Kuda ćeš? — upita Henri i iznenada stavi ruku na rame svom drugu.

Bil je odgurnu. - Ne mogu to više da podnosim - reče. - Gledaću da se više ne dočepaju ni jednog od naših pasa.

S puškom u ruci on utonu u čestar koji se dizao pored staze. Namjera mu je bila dovoljno jasna. Uzimajući saonice za središte kruga čijom je periferijom jurio Jednouhi, Bil je smislio da taj krug presiječe negdje ispred gonilaca. Možda će mu poći za rukom da s puškom u ruci i usred bijela dana zaplaši vukove i spase psa.

- Hej, Bile! - viknu Henri za njim. - Budi obazriv!
Ne izlaži se suviše!

Henri je sjedio na saonicama i posmatrao. Ništa mu drugo nije ostajalo da radi. Bil se već bio izgubio iz vida, ali se Jednouhi mogao vidjeti s vremena na vrijeme kako se pojavljuje i nestaje u česti između razbacanih jelovih šumaraka. Henri je smatrao da za njega više nema nade. Pas je bio potpuno svjestan opasnosti koja mu prijete, ali je trčao po spoljašnjem krugu, dok je čopor vukova jurio po unutrašnjem i kraćem. Bilo je neosnovano misliti da će Jednouhi biti u stanju da toliko izmakne goniocima pa da presiječe unutrašnji krug na dovoljnom odstojanju od njih i da se vrati saonicama.

Razne putanje brzo su se približavale jednoj tački. Henri je znao da negdje tamo u snijegu, zaklonjeni od njegovog pogleda drvećem i čestarom, čopor vukova, Jednouhi i Bil idu u susret jedni drugima. Sve se zbilo isuviše brzo, mnogo brže no što je Henri očekivao. Ču jedan pucanj, zatim još dva jedan za drugim i posta mu jasno da je to kraj Bilove municije. Raspoznao je bolno i jezivo skičanje Jednouhog, pa onda vučji urlik koji je dolazio od teško ranjene životinje. I to je bilo sve. Režanje prestade. Skičanje iščeze. Tišina opet zavlada nad samotnim predjelom.

Dugo je sjedio na saonicama. Nije bilo potrebno da ode i vidi šta se dogodilo. Znao je sve kao da se zbivalo pred njegovim očima. Najednom se prenu i žurno izvuče sjekiru ispod kaiša. Ali je još neko vrijeme sjedio i razmišljao, dok su dva preostala psa čučala dršćući kraj njegovih nogu.

Najzad ustade klonulo kao da mu je sva gipkost iščezla iz tijela i dade se na posao da upregne pse u saonice. Jedno uže je prebacio sebi preko ramena, kao remen, i stao tegliti zajedno sa psima. Nije daleko odmakao. Čim se noć počela spuštati, on pohita da podigne logor i poštara se da pribavi veću količinu drva za vatru. Nahranio je pse, spremio sebi večeru i pojeo je, a onda namjestio postelju uz samu vatru.

Nije mu međutim bilo suđeno da uživa u toj postelji. Prije no što je zaklopio oči, vuci su se polako i toliko približili da je to već postalo opasno. Više nije trebalo da napreže oči da bi ih vidio. Svi su bili oko njega i vatre opisujući uzan krug; i on ih je mogao lijepo posmatrati prema svjetlosti vatre kako leže, čuče, puze naprijed potrbuške ili se šunjaju u svim pravcima. Čak su i spavali. Mogao je vidjeti ovdje-on-dje ponekog od njih kako sklupčan na snijegu poput psa uživa u snu koji je njemu bio uskraćen.

Stalno je održavao rasplamsalu vatru, jer je znao da samo ona stoji kao zaštita između njegovog mesa i

njihovih gladnih očnjaka. Preostala dva psa su se pribila uz njega, po jedan sa svake strane, tražili su zaštitu u naslonu na njega, skičali su i cviljeli, a ponekad u očajanju i režali kad bi se neki vuk primakao nešto bliže no obično. U takvim trenucima, kad bi psi zarežali, cio bi se krug uskomešao, vuci bi skakali na noge i pokušavali da se primaknu, a oko čovjeka bi odjekivalo višestruko režanje i žudno kevtanje. Zatim bi krug opet polegao, dok bi ovdje-ondje poneki vuk nastavljao prekinuti san.

Krug je međutim neprestano težio da se suzi oko Henrija. Malo-pomalo, po santimetar-dva svaki put, pojedini vuci su se potrbuške i naizmjenice privlačili, a krug se sve više stezao dok se zvijeri ne bi približile na odstojanje od jednog skoka. Tad bi on dohvatio ugarke s vatre i bacao ih na čopor. Onda bi nastajalo brzo povlačenje, praćeno srditim kevtanjem i zaplašenim režanjem, kad bi dobro usmjeren ugarak pogodio i osmudio pretjerano drsku životinju.

Jutro ga je zateklo razdražena i iscrpljena, očiju naduvenih od nespavanja. Skuvao je doručak u mraku, a u devet časova, kad se usljed nastupanja dnevne svetlosti čopor vukova povukao, on se dade na posao koji je smislio u toku dugih noćnih časova. Pošto je posjekao nekoliko mladih jela, načinio je od njih nešto

kao skelu i privezao je kaišima visoko za uspravna stabla drveća. Koristeći zaprežne kaiše kao uže za tegljenje, i uz pomoć pasa, on podiže kovčeg na tu skelu.

- Dočepali su se Bila, mogu i mene ugrabiti, ali tebe sigurno neće, mladiću, - reče obraćajući se pokojniku u njegovom grobu na drveću.

Potom krete na put; olakšane saonice odskakale su iza ohrabrenih pasa, jer su i oni osjećali da im je jedini spas ako se što prije dočepaju Fort Mek Garija. Kurjaci su sad bili otvoreniji u progonjenju, kaskali su spokojno pozadi i gradili špalir sa obje strane, držeći stalno isplažene jezike i pokazujući talase svojih rebara pri svakom pokretu. Bili su strašno mršavi, prava koža i kostur - toliko mršavi da se Henri u sebi pitao kako se još drže na nogama i ne skljojaju na snijeg.

Nije se usuđivao da putuje do kraja dana. Sunce u podne se samo što zažari nebo na jugu, nego čak i svoj gornji rub, blijedozlatan, uzdiže iznad linije vidika. On to primi kao neko znamenje. Dani su postajali sve duži. Sunce se vraćalo. Ali tek što nestade njegovog veselog sjaja, Henri se ulogori. Bilo je preostalo još nekoliko časova sive dnevne svjetlosti i sumornog sutona i on ih iskoristi da nasiječe što veću gomilu drva za vatru.

S mrakom nastupi užas. Ne samo što su izglednjeli vuci postajali sve drskiji nego se na Henriju ispoljiše i posljedice nespavanja. Drijemao je protiv svoje volje, povijen kraj vatre, s ćebetom preko leđa i sjekirom među koljenima, dok se sa obje strane po jedan pas pribijao uz njega. U jedan mah se probudio i ugledao pred sobom, na manje od dvadeset stopa odstojanja, velikog sivog vuka, jednog od najkrupnijih u čoporu. I dok ga je on gledao, zvijer se natenane protezala kao neki lijeni pas, zijevajući mu pravo u lice, i posmatrajući ga s osjećanjem vlasništva, kao da je on u stvari odložena hrana koju će uskoro proždrijeti.

To pouzdanje izbijalo je i iz držanja čitavog čopora. Mogao ih je izbrojati dvadestak: oni su gladno zurili u njega ili mirno spavali na snijegu. Podsjećali su ga na djecu okupljenu oko postavljenog stola koja očekuju dopuštenje da započnu s jelom. I on je ta hrana koju treba vuci da jedu! Pitao se kako će i kad će taj objed početi.

Dok je nalagao drva na vatru, osjetio je prema svom tijelu uvaženje kakvo ranije nikad nije osjetio. Posmatrao je svoje mišiće u pokretu i divio se spretnome mehanizmu prstiju. Prema svjetlosti vatre savijao je prste polako i po više puta, sad jedan, sad opet sve zajedno, potpuno ih ispružao i pravio brze, grabljive pokrete, kao kandžama. Zagledao je svoje nokte i

bockao jagodice na prstima čas oštro, čas blago, mjereći brzinu kojom se prenose živčani osjeti. To ga je dovodilo u ushićenje i on odjednom posta zaljubljen u to svoje fino tkivo koje tako savršeno, glatko i nježno radi. Tada bi upravio zaplašen pogled na vučji krug što ga s puno očekivanja opasuje, i onda bi ga teško pogodilo saznanje da to njegovo prekrasno tijelo, ta živa put, nije ništa drugo do izvjesna količina mesa, predmet žudnje grabljivih životinja, koje bi ga gladnim očnjacima rastrgnule i iskidale da im posluži kao hrana, kao što su irvasi i zečevi njemu služili za hranu.

Trgao se iz dremeža koji je bio pola mora a pola san i ugledao pred sobom riđu vučicu. Nije bila na odstojanju većem od šest stopa, čučala je na snijegu i čežnjivo ga posmatrala. Kraj njegovih nogu sviljela su i režala njegova dva psa, ali na njih ona nije obraćala pažnju. Gledala je u čovjeka koji joj je neko vrijeme odvrćao istim pogledom. U njenom držanju nije bilo ničeg prijetećeg. Ona ga je prosto posmatrala s velikom čežnjom, ali je on znao da je ta čežnja isto što i velika glad. On je bio hrana, pa je njegov izgled budio u njoj oblaporna osjećanja. Bale su joj curile iz otvorenih usta, a ona se oblizivala zbog uživanja koje joj predstoji.

Cijelo mu tijelo pretrnu od straha. Žurno se maši za ugarak da ga baci na nju. Ali tek što ga je dodirnuo

i prije no što mu se prsti obaviše oko ugarka, ona odskoči van njegovog domašaja, i njemu bi jasno da se ona navikla da je ljudi nečim gađaju. Zarežala je kad je odskočila i otkrila bijele očnjake do korijena: namah iščeze njena čežnjivost i na njeno mjesto stupi bijes mesoždera, od koga Henri uzdrhta. Pogleda u ruku koja je držala ugarak i zapazi spretnost i gipkost prstiju koji su ga obuhvatali, kako se prilagođavaju svim neravninama površine, obavijeni iznad i ispod grubog drveta, i kako se mali prst, sasvim blizu zapaljenog dijela ugarka, osjetljivo i sam sklanja od vreline na hladnije obuhvatno mjesto; i u tom istom trenutku učini mu se da gleda kako te iste spretno i gipke prste krše i razdiru bijeli zubi vučice. Nikad nije imao toliko ljubavi prema svom tijelu kao sad kad je njegov opstanak toliko visio o koncu.

Svu noć je odbijao zažarenim ugarcima izgladnjeli čopor vukova. Kad bi ga prevario san, budilo ga je cviljenje i režanje njegovih pasa. Dođe jutro, ali sad prvi put dnevna svjetlost ne rastjera vukove. Uzalud je čekao da odu. Oni su stajali u krugu oko njega i vatre i pokazivali takvu sopstveničku drskost da mu to uzdrma hrabrost koja se vratila jutarnjom svjetlošću.

Napravio je očajnički pokušaj da izađe na stazu. Ali u času kad se udaljio od zaštitničkog sjaja vatre, najdrskiji kurjak skoči k njemu, ali ne doskoči. Henri se spase skokom unazad, dok čeljusti zvijeri škljocnuše

jedva šest palaca od njegove butine. Ostali se kurjaci ustremiše i stadoše u talasima navaljivati na njega, te je morao da baca rasplamtjele ugarke lijevo i desno kako bi ih otjerao na pristojno odstojanje.

Više se ni pri punoj dnevnoj svjetlosti nije smio udaljavati od vatre da bi nasjekao drva. Na dvadeset stopa od njega dizala se uvis ogromna osušena jela. Upotrebio je pola dana da logorsku vatru primakne tome stablu, držeći pri ruci u svakom trenutku bar šest zapaljenih snopića šiblja da ih zavitla na neprijatelje. Kad je stigao do osušene jele, pažljivo je razgledao okolnu šumu s namjerom da obori stablo tako da od njega dobije najveću moguću količinu drva za vatru.

Iduća noć je bila u svemu ponavljanje prethodne noći, osim što se sad više nije mogao savlađivati da ne zaspi. Režanje njegovih pasa nije imalo nikakvog dejstva. Pored toga oni nisu prestajali da reže, te njegova obamrla i sanjiva čula nisu više bila u stanju da zapaze promjenu u visini i jačini njihovog glasa. Naglo se trgao iza sna. Vučica nije bila ni cio aršin daleko od njega. I on joj bez razmišljanja i iz te blizine gurnu ugarak, ne puštajući ga iz ruke, u otvorenu čeljust iz koje je izbijalo režanje. Ona đipi u stranu urlajući od bola, dok se on naslađivao mirisom nago-relog mesa i dlake, gledajući je kako na dvadesetak stopa odstojanja trese glavom i gnjevno mumla.

Ali je ovaj put, prije no što će ponovo zaspati, privezao za desnu ruku zapaljenu borovu granu. Zaklapao je oči na koji minut dok ga ne bi probudila

opekotina na koži koju je stvaralo raspaljeno drvo. Tako je postupao u toku nekoliko časova. Kadgod bi se probudio, nagonio je kurjake na povlačenje raspaljenim ugarcima, podsticao vatru i ponovo pri vezivao borovu granu za ruku. Sve je išlo dobro, ali mu se jednom desilo da je granu za ruku labavo privezao. Čim je sklopio oči, ona spade.

Sanjao je. Činilo mu se da je u Fort Mek Gariju. Bilo je toplo i udobno i on je igrao karata s upravnikom. Pričinjavalo mu se isto tako kao da su kurjaci opkolili tvrđavu. Urlali su pred samim kapijama, a njih dvojica bi s vremena na vrijeme prekidal i igru da oslušnu i podsmijehnu se uzaludnim naporima vukova da prodru unutra. I onda, san bješe tako neobičan, nastade lom. Vrata se s treskom razvališe. Mogao je da posmatra kako kurjaci nadiru kao bujica u veliku dnevnu sobu utvrđenja. Skakali su prema njemu i upravniku. S bučnim razvaljivanjem vrata, buka prouzrokovana njihovim urlikanjem silno je porasla. Sad je to urlikanje jedva podnosio. San mu se pretvarao u nešto drugo - ni sam nije znao u šta; ali ga je za sve vrijeme neprestano pratilo to urlikanje i zavijanje.

Onda se probudio i uvjerio da je to urlikanje stvarnost. Čulo se snažno režanje i kevtanje. Vuci bjehu krenuli u juriš na njega. Svi su bili oko njega i nasrtali su na njega. Zubi jednog od njih zariše mu se u mišicu. Nagonski, on skoči u vatru i u toku samog skoka osjeti oštar prodor zuba koji su mu razdirali meso na nozi. Tada otpoče bitka vatrom. Debele

rukavice bez prstiju štatile su mu privremeno ruke, i on je pregrštima skupljao raspaljeno ugljevlje i razbacivao ga po vazduhu u svim pravcima dok logorska vatra nije dobila izgled vulkana.

To, međutim, nije moglo dugo da traje. Jara mu je plikovima prekrila lice, obrve i trepavice osmudila do korijena, a ni noge više nisu mogle da je podnose. Sa po jednim raspaljenim ugarkom u rukama, on skoči na ivicu vatre. Vuci bjehu suzbijeni. Svuda gdje je užareno ugljevlje palo, snijeg je pištao, i svaki čas bi poneki vuk u povlačenju divlje poskočio, zaskičao i zarežao, dajući time znak da je nagazio na zažaren komad ugljena.

Pošto se bacio ugarcima na najbližeg neprijatelja, Henri gurnu u snijeg zapaljene rukavice i stade tapkati da rashladi noge. Nestala su bila oba psa i on je vrlo dobro znao da su oni poslužili kao jedno jelo u dugotrajnoj gozbi koja je počela danima ranije s Debeljkom, i na kojoj će i sam vjerovatno biti posljednje posluženje u toku idućih dana.

- Još nisam vaš! - doviknu im on bijesno prijeteći pesnicom izgladnjelim zvijerovima; zvuk njegova glasa izazva veliko komešanje u cijelom krugu, nastala opšte režanje, a vučica doklizi preko snijega sasvim blizu njega i posmatraše ga s pohlepnošću koju izaziva glad.

Dao se na posao da sprovede u djelo jednu novu misao koja mu je pala na pamet. Načinio je od vatre veliki krug, pa se u njegovom središtu spustio na posteljinu da ga zaštiti od raskvašenog snijega. Kad je

tako nestao iza zaklona od plamena, čitav se čopor radoznalo privuče do same ivice vatre da vidi šta se to s njim desilo. Do tog trenutka im je branio da pristupe vatri, a sad su se smjestili u krug uza samu vatru, kao da su psi, žmirkajući, zijevajući i protežući svoja mršava tijela na toploti na koju nisu bili navikli. Onda vučica čučnu, upravi njušku na neku zvijezdu, pa poče da zavija. Kurjaci su joj se pridruživali jedan po jedan, dok cio čopor, oduprt na stražnjice, s njuškama uzdignutim ka nebu, ne stade da zavija krikom gladi.

Dođe zora a za njom i dnevna svjetlost. Vatra je gorjela sve slabije. Drva bješe nestalo, te je trebalo nabaviti nova. Čovjek pokuša da iziđe iz plamenog kruga, ali mu vuci pođoše u susret. Zažareni ugarci natjeraše ih da odskoče u stranu, jer više nisu skakali unazad. Uzalud se trudio da ih otjera dalje od vatre. Kad je odustao od tog pokušaja i spotičući se pošao natrag u krug, jedan vuk skoči za njim, promaši ga i pade sa sve četiri posred žara. Jezivo je urliknuo i zarežao u isti mah, pa se onda žurno izvukao van kruga da rashladi šape u snijegu.

Čovjek je sjedio na ćebadima presamićen. Od kukova naviše tijelo mu je bilo povijeno naprijed. Njegova ramena, omlitavjela i opuštena, i glava klo-nula ka koljenima bili su očevidan znak da je odustao od dalje borbe. S vremena na vrijeme podizao je glavu da prati gašenje vatre. Krug od plamena i žara rastvarao se u dijelove između kojih su se pojavljivali otvori. Ti su otvori stalno postajali sve veći, a žara sve manji.

- E sad, čini mi se, možete da dodete i da me zgrabite kad vam je volja - progundao je. - Ja u svakom slučaju idem na spavanje.

Kad se u jednom trenutku probudio, ugledao je kroz otvor na krugu, tačno ispred sebe, vučicu kako pilji u njega.

Nešto docnije se ponovo probudio, mada mu se činilo da su čitavi časovi prošli. Dogodila se neka tajanstvena promjena - tako tajanstvena promjena da se on uzbudi i od tog uzbuđenja još više rasani. Nešto se bilo dogodilo. U prvi mah nije mogao da shvati. A onda otkri u čemu je stvar nestalo je kurjaka. Ostao je samo ugažen snijeg da posvjedoči u kakav su ga tjesnac bili sabili. San ga je ponovo obuzimao i savlađivao, glava mu je padala na koljena, kad se on naglo trže iz sna.

Čuli su se povici ljudi, prštanje snijega pod saonica-ma, škripa amova i živahno kevtanje pasa koji su teglili. Četvore saonice skrenuše iz riječnog korita u logor među jelama. Šestorica ljudi okružiše čovjeka koji je sjedio zgrčen u središtu kruga od vatre što se gasila. Drmali su ga i muvali da ga osvijeste. On pogleda u njih kao pijan čovjek i promrmlja nekim čudnim, sanjivim glasom.

- Riđa vučica... Došla među pse u vrijeme hranjenja... Prvo jela hranu psima... Poslije jela pse... A onda pojela Bila...

- A gdje je lord Alfred ? - prodera mu se neki čovjek na uvo, grubo ga drmusajući. On stade lagano

da odmahuje glavom. - Ne, nije ga pojela... On leži na grani na jednom drvetu u posljednjem logoru.

- Mrtav? - dreknu čovek.

- I u sanduku - odgovori Henri i zlovoljno istrže rame iz zahvata ruke čovjeka koji mu je postavljao pitanje. - Slušajte, ostavite me na miru... Potpuno sam iscrpen... Laku noć svima...

Kapci mu zatreptaše i sklopiše se. Brada mu klonu na grudi. I dok su ga namještali na ćebadima i pokrivali, njegovo je hrkanje odjekivalo kroz ledeni vazduh.

Ali se čuo i jedan drugi zvuk. Dalek i nejasan, dolazeći iz dubine prostora, bio je to urlik gladnog čopora vukova koji polazi u potragu za drugim mesom, umjesto mesa čovjeka koji im je za dlaku umakao.

DRUGI DIO

I GLAVA

BITKA OČNJAKA

Vučica je prva čula ljudske glasove i skičanje pasa upregnutih u saonice i prva je odskočila od čovjeka satjeranog u tjesnac usred vatre koja se gasila. Čoporu je teško bilo da se odrekne opkoljenog plijena, pa se zadržao još nekoliko trenutaka provjeravajući glasove, a onda je i on odjurio prtinom koju je vučica napravila.

Na čelu čopora trčao je veliki sivi vuk - jedan od nekoliko njegovih vođa. On je davao pravac čoporu idući u stopu za vučicom. Režao je opominjući mlađe članove čopora ili škripao očnjacima na njih kad bi oni slavloljubivo pokušali da ga preteknu. Ubrzao je korak kad je ugledao vučicu koja je sad polako kaskala po snijegu.

Ona pođe naporedo s njim, kao da joj je to mjesto određeno, i uhvati korak sa čoporom. Na nju nije režao niti je pokazivao zube kad bi poskočivši slučajno izmakla ispred njega. Naprotiv, izgledao je dobro raspoložen prema njoj - isuviše dobro po njenom ukusu, jer je bio sklon da trči sasvim pored nje, a kad bi trčao suviše blizu, ona je režala i pokazivala zube. Nije se ustručavala ni da ga ponekad dobro ugrize za rame. U takvim slučajevima nije pokazivao da je ljut. Samo bi skočio u stranu i produžio da juri neko vrijeme

kruto i nespretno, držanjem i ponašanjem sličan posramljenom seoskom ljubavniku.

To je bila njegova jedina nevolja pri predvođenju čopora; ali ona je imala drugih nevolja. S druge strane pored nje trčao je jedan mršav, stari vuk, prosijed i išaran ožiljcima iz mnogih bitaka. Trčao je uvijek s njene desne strane. Ovo se moglo objasniti time što je imao samo jedno oko, i to lijevo. I on je volio da se pribija uz nju, da joj se približi toliko da joj njuškom punom ožiljaka dodirne tijelo, rame ili vrat. Te izraze pažnje odbijala je zubima, kao i kod druga koji joj je trčao s lijeve strane; ali kad bi je obojica istovremeno obasuli izrazima pažnje, ona je, grubo gurana, morala, škljocajući hitro zubima na obje strane, da odbija od sebe oba udvarača, i da u isti mah održi svoje mjesto ispred čopora i da gleda kuda gazi. U takvim slučajevima, njeni drugovi u trčanju samo bi se iskezili i zarezali prijeteći jedan drugom. Možda bi se i pobili, ali su se čak i udvaranje i suparništvo priklanjali pred prečim zahtjevima gladi čopora.

Poslije svakog odbijanja, kad bi se naglo odmakao od oštrozubog predmeta svoje žudnje stari vuk bi ramenom udario u jednog trogodišnjaka koji mu je trčao uza slijepo desno oko. Taj mladi vuk bio je potpuno razvijen; i, s obzirom na slabost i izgladnjelost čopora, imao je više od prosječne snage i odvažnosti. Pa ipak trčao je držeći glavu u visini ramena starijeg jednookog druga. Kad bi se usudio da potrči naporedo sa starijim vukom (što je bilo rijetko), režanje i

škljocanje zuba vratili bi ga opet na mjesto u visini ramena. Ponekad bi oprezno i polako zaostao i ugurao se između starog vuka i vučice. Ovo bi izazvalo dvostruku, pa čak i trostruku srdžbu. Kad bi vučica režanjem izrazila svoje nezadovoljstvo, stari vod bi se hitro okrenuo trogodišnjaku. Ponekad bi se i ona okrenula s njim. A ponekad bi se okrenuo i mladi vod s lijeve strane.

U takvim slučajevima, našavši se pred tri niza razjarenih zuba, mladi vuk bi naglo stao, sjeo, ukrativši prednje noge, prijeteći čeljustima i nakostriješene dlake. Ova pometnja na čelu čopora koji se stalno kretao izazivala je pometnju u zadnjim redovima. Vuci iz pozadine sudarali bi se s mladim vukom i izražavali svoje negodovanje ujedajući ga za zadnje noge i bokove. Sam je sebi pravio nepravilike, jer oskudica hrane i razdražljivost idu jedno s drugim; ali je on s bezgraničnom vjerom mladosti svaki čas istrajno ponavljao tu ujdurmu, iako mu ona nije donosila ništa drugo do neuspjeh.

Da je bilo hrane, ljubavna igra i borbe išle bi naporedo, i čopor bi se rasturio. Ali je stanje čopora bilo očajno. Vuci su bili mršavi od dugog gladovanja. Trčali su sporije no obično. U pozadini su se vukli slabiji članovi - sasvim mladi i sasvim stari. Na čelu su bili najjači. A ipak su svi više ličili na kosture nego na prave vukove. Pri svem tom, izuzev onih koji su hramali, životinje su išle lako i kao bez zamora. Činilo se da im iz žilavih mišića izbija neka neiscrpna snaga.

Mišići bi im se grčili čvrsti kao čelik, i onda ponovo grčili, opet kao čelik čvrsti, pa opet i opet, reklo bi se da tome nema kraja.

Tog dana su prešli mnogo kilometara. Trčali su cijelu noć. I kad je osvanuo sutrašnji dan, oni su još trčali. Trčali su preko površine jednog sleđenog i mrtvog svijeta. Nigdje nije bilo nikakvih znakova života. Samo su se oni kretali kroz nepomično prostranstvo. Samo su oni bili živi i tražili druge žive stvorove da bi ih prožderali i nastavili da žive.

Prelazili su preko niskih razvoda i išli duž desetak rječica u ravnici dok im traganje nije bilo nagrađeno. Naišli su na irvase. Prvo su otkrili jednog velikog mužjaka. Tu je bilo meso, i život, koje nisu čvale nikakve tajanstvene vatre niti leteća zrna plamena. Dobro su poznavali te napolje okrenute papke i granate rogove, pa su odbacili svoje uobičajeno strpljenje i opreznost. Borba je bila kratka i žestoka. Krupni mužjak opkoljen je sa svih strana. On je razdirao utrobe i razbijao lubanje vješto zadavanim udarcima svojih velikih papaka. Nabadao ih je i kršio svojim ogromnim rogovima. Gnječio ih je pod sobom u snijegu valjajući se u borbi. Ali je bio unaprijed osuđen, i pao je kad ga je vučica divlje ščepalaza grlo a zubi ostalih zarivali se svuda po njemu, proždirući ga živog, prije no što je prestao da se bori i prije no što je dobio udarac koji ga je dotukao.

Hrane je sad bilo u izobilju. Irvas je bio težak preko četiri stotine kilograma - punih deset kilograma mesa

na svakog od četrdeset i nekoliko vukova u čoporu. Ali ako su bili u stanju da neobično dugo poste, bili su u stanju i da se neobično najedu, te je ubrzo od divne žive životinje koja se prije nekoliko časova odupirala čoporu ostalo samo nekoliko razbacanih kostiju.

Poslije toga su se dugo odmarali i spavali. Kad su napunili želuca, mlađi mužjaci počеше da se tuku i glože, i to se nastavilo idućih nekoliko dana dok se čopor nije rasturio. Glad je bila prošla. Vuci su sad bili u predjelu punom divljači, i mada su i dalje lovili u čoporu, lovili su opreznije, otimajući teže ženke ili sakate stare mužjake iz malih krda irvasa na koje su nailazili.

Došao je dan kad se u tom predjelu izobilja čopor vukova podijelio i pošao u različitim pravcima. Vučica, mladi vod s njene lijeve strane i stariji jednooki vuk s desne povelu su svoju polovinu čopora dolje ka rijeci Mekenzi i preko nje u oblast jezera na istoku. Svakog se dana ovaj ostatak čopora osipao. Dvoje po dvoje, mužjak i ženka napuštali su čopor. S vremena na vrijeme po nekog inokosnog mužjaka bi oštrim zubima otjerali njegovi suparnici. Na kraju ih je ostalo samo četvoro - vučica, mladi vod, jednooki vuk i častoljubivi trogodišnjak. Vučica se bila veoma prozlila. Sva tri njena udvarača nosila su tragove njenih zuba. Ali joj oni ipak nisu uzvraćali ravnom mjerom, nikad se nisu branili od nje. Podmetali su rame njenim najžešćim ujedima i mašući repom i sitnim koracima trudili se

da umire njenu ljutinu. Ali iako su prema njoj bili sušta blagost, među sobom su se nemilosrdno krvili. Trogodišnjak je u svojoj grubosti postao neumjereno slavoljubiv. Ščepao je starijeg vođu sa slijepo strane i razderao mu uvo. Iako je vidio samo na jedno oko, prosijedi stari vuk je u borbu protiv mladosti i snage svog protivnika unio mudrost dugogodišnjeg iskustva. Izgubljeno oko i njuška puna ožiljaka pokazivali su kakvo je bilo to iskustvo. Preživio je suviše mnogo bitaka da bi se i za trenutak dvoumio šta će uraditi.

Bitka je pošteno počela, ali se nije pošteno završila. Nije se znalo kakav bi ishod bio, jer se treći vuk pridružio starome, pa su zajedno, stari i mladi vođa, navalili na slavoljubivog trogodišnjaka i preduzeli da ga unište. Sa obje strane su ga napali nemilosrdni očnjaci njegovih dotadašnjih drugova. U zaborav su pali dani kad su zajedno lovili divljač koju su zajedno obarali, i glad koja ih je često mučila. To je pripadalo prošlosti. Sad je bio u pitanju ljubavni posao - posao uvijek ozbiljniji i svirepiji nego što je pribavljanje hrane.

A za to vrijeme vučica, uzrok svemu tome, zadovoljno je sjedila i posmatrala. Bilo joj je čak i milo. Bio je to njen dan - i što se nije često događalo - kad se dlaka kostriješi i očnjak kidiše na očnjak ili razdire i cijepa mekano meso da bi samo nju zadobili.

I u toj borbi za ljubav, trogodišnjak, koji se prvi put u nju upustio, izgubi svoj život. Njegova dva suparnika stadoše s jedne i druge strane njegovog

mrtvog tijela. Gledali su u vučicu, koja je osmjehujući se sjedila u snijegu. Ali je stariji vođa bio mudar, veoma mudar, u ljubavi isto koliko i u borbi. Mlađi vod okrenu glavu da oliže ranu na ramenu. Krivina vrata bila mu je okrenuta prema suparniku. Stariji vod svojim jednim okom ugleda tu zgodnu priliku. Ustremi se na njega i zari svoje očnjake. Razderao ga je duboko, dugim zarezom. Zubi mu uz put probiše zid velike vratne žile. A onda odskoči u stranu.

Mladi vođ užasno zareža, ali mu se režanje najednom pretvori u kašalj. Krvareći i kašljući, već smrtno ranjen, skočio je na starijeg uvka i borio se s njim dok se u njemu samom gasio život; noge su mu klecale, pred očima mu se mutilo, a nasrtaji i skokovi sve su mu češće promašivali metu.

A za sve to vrijeme vučica je sjedila i osmjehivala se. Nju je ta bitka na neki nejasan način radovala, jer to je eto bila ljubav u Divljini, tragedija polova u svijetu prirode, koja je bila tragedija samo za one koji ginu. Za one koji ostanu u životu nije bila tragedija, nego ostvarenje želje i podvig.

Kad mladi vođ ostade nepomičan u snijegu, Jednooki krutim korakom priđe vučici. U njegovom držanju miješali su se likovanje i opreznost. Jasno je bilo da očekuje odbijanje, i isto je tako bilo jasno da se iznenadio kad mu se nije ljutito iskezila. Prvi put ga je ljubazno dočekala. Onjušila se s njim, i čak pristala da poskakuje unaokolo i da se juri i igra s njim kao što štenad rade. A on se, i pored sve starosti i

mudrog iskustva, ponašao isto tako kao kakvo štene, čak i malo razuzdanije.

Već su bili zaboravljeni pobijedeni suparnici i ljubavna priča crveno ispisana na snijegu. Zaboravljeni, sem jednom, kad stari jednooki zastade za trenutak da oliže svoje rane koje su ga pekle. Tad mu se usne skoro iskriviše od režanja, a dlaka na vratu i ramenima mu se nakostriješi i preko volje, dok je upola prillegao spremajući se za skok, s kandžama grčevito zarivenim u sniježnu površinu da bi se čvršće odupro. Ali je u idućem trenutku sve bilo zaboravljeno kad je skočio za vučicom koja ga je sramežljivo podstakla da je juri kroz šumu.

Poslije toga su trčali jedno pored drugog kao dobri prijatelji koji su se složili. Dani su prolazili, a oni su ostali zajedno tražeći hranu, ubijajući divljač i jedući je. Poslije nekog vremena vučica postade uznemirena. Kao da je tražila nešto što nije mogla naći. Činilo se da je privlače šupljine ispod oborenog drveća, i mnogo je vremena provodila njuškajući po većim pukotinama punim snijega u stijenama i po pećinama ispod potkopanih rječnih obala. Jednookog to nije nimalo zanimalo, ali ju je dobroćudno pratio u tom traganju, i kad bi se njeno ispitivanje na izvjesnim mestima odužilo više no obično, on bi legao i sačekao je dok se ne spremi da nastave put.

Nisu ostajali na jednom mjestu nego su putovali dok se nisu vratili na rijeku Mekenzi, niz koju su polako pošli odvajajući se često od nje da bi lovili

divljač uz njene male pritoke, ali su joj se uvijek ponovo vraćali. Ponekad bi naišli na druge vukove, obično u parovima; ali nijedna strana nije pokazivala prijateljstvo pri opštenju, ni radost pri susretu, niti želju za povratkom u čopor. Više puta su sretali usamljene vukove. To su uvijek bili mužjaci, i oni su uporno navaljivali da se priključe Jednookom i njegovoj ženki. On se ljutio, i kad bi ona stala rame uz rame pored njega, nakostriješena i pokazujući zube, usamljeni udvarači bi se povukli, okrenuli i nastavljali svoj samotni put.

Jedne noći, trčeći po mjesecini kroz šumsku tišinu, Jednooki odjednom zastade. Njušku je podigao uvis, rep ukrutio, a nozdrve raširio mirišući vazduh. Podigao je i jednu nogu, kao što čine psi. Nije bio zadovoljan, te je i dalje njuškao vazduh, trudeći se da razumije poruku koju mu on nosi. Njegova ženka se zadovoljila da samo jednom onjuši pa je produžila da kaska kako bi ga umirila. Iako je pošao za njom, još je nešto sumnjao i nije se mogao uzdržati da s vremena na vrijeme ne zastane kako bi pažljivo proučio tu poruku.

Ona se oprezno došunja na rub jednog prostranog proplanka. Neko vrijeme je stajala sama. A onda joj se Jednooki pridruži šunjajući se i puzeći, dok mu je svako čulo bilo napregnuto i iz svake vlasi mu zračilo beskrajno podozrenje. Stajali su jedno kraj drugog osmatrajući, osluškujući i njušeći.

Do ušiju su im dopirali glasovi pasa koji se kavže i svađaju, grleni glasovi ljudi, oštrij glasovi žena koje

grde i jedan piskav i plačevan djetinji uzvik. Izuzev velikih kožnih šatora, malo se šta moglo vidjeti sem plamena vatre, zaklonjenog pokatkad ljudskim tijelima koja su se kretala, i dima koji se polako dizao u mirnom vazduhu. Ali su im do nozdrva dopirali bezbrojni mirisi indijanskog logora, noseći sobom priču koja je Jednookome uglavnom bila nerazumljiva, ali čiju je svaku pojedinost vučica dobro poznavala.

Ona se čudno uznemirila i njuškala je sa sve većim uživanjem. Ali je stari Jednooki bio u nedoumici. Odavao je svoju strepnju i kao pokušavo da pođe dalje. Ona se okrenu i njuškom mu dotače vrat umirujući ga, pa se onda opet zagleda u logor. Na licu joj se vidjela neka nova čežnja, ali to nije bila čežnja od gladi. Podrhtavala je od neke želje koja ju je gonila da pođe naprijed, da se približi toj vatri, da se kavži s tim psima, da se sklanja i uzmiče pred ljudskim nogama.

Jednooki se nestrpljivo promeškolji pored nje; nju ponovo obuze nemir i ponovo osjeti hitnu potrebu da nađe ono što je tražila. Okrenula se i otkaskala natrag u šumu, na veliko olakšanje Jednookog koji potrča malo ispred nje dok nisu duboko zašli u zaklon drveća. Klizeći bešumno, kao sjenke po mjesečini, naiđoše na jednu zečju stazu. Obje njuške spustiše se do tragova stopala u snijegu. Ti tragovi su bili sasvim svježi. Jednooki oprezno potrča naprijed, a njegova ženka za njim. Njihove široke šape bile su raširene i u dodiru sa snijegom mekane kao kadifa. Jednooki spazi kako

se usred bjeline nejasno kreće nešto bijelo. Dotle se činilo da on brzo klizi, ali to nije bilo ništa prema brzini kojom je sad poletio. Pred njim je odskakivala jedna vidljiva bijela mrlja koju je otkrio.

Jurili su uzanom stazom oivičenom s obje strane mladim jelama. Kroz drveće se vidjelo kako ta staza izbija na mjesečinom obasjani proplanak. Jednooki matorac je brzo pristizao bijelu priliku koja je bježala. Svakim skokom bio je bliži. Sad je stigao do nje. Samo još jednom da skoči. Pa će zariti zube u nju. Ali nije skočio. Visoko gore digla se u vazduh bijela prilika: sad zec snježnjak, koji se koprcao i skakao, izvodeći neku nevjerovatnu igru gore iznad njega u vazduhu, gotovo se nije spuštao više na zemlju.

Jednooki uzmače i frknu od iznenadnog straha, a onda se šćućuri i poleže po snijegu režeći s puno prijetnje na tu stvar koje se plašio i koju nije razumijevao. Ali vučica hladnokrvno projuri mimo njega. Zastade za trenutak pa skoči da uhvati tog zeca što igra. I ona je visoko skočila, ali ne doseže do plijena te joj zubi škljocnuše i sklopiše se naprazno uz metalan zvuk. Ona skoči još jednom, i još jednom.

Njen mužjak se već bio pridigao i posmatrao je. Sad je pokazivao nezadovoljstvo zbog njenih ponovljenih neuspjeha, pa je i sam snažno skočio u vis. Zubi mu dohvatiše zeca i on ga vrati na zemlju. Ali se istovremeno ču neko sumnjivo pucketanje kraj njega, i on iznenađeno vidje kako se jedna mlada jela savija iznad njega kao da će ga udariti. Vilice mu se otvoriše

i on odskoči unazad da bi izbjegao tu neobičnu opasnost a pri tom mu se usne razvukoše otkivajući očnjake, grlo zarezā i svaka se dlaka nakostriješi od srdžbe i straha. Vita jela se u tom trenutku ispravi i zec opet odletje gore poigravajući u vazduhu.

Vučica se razbjესni. Ona zari očnjake u rame svog mužjaka koreći ga; a on, preplašen, ne znajući razloga tom novom napadu, srdito i u još većem strahu odvрати joj ravnom mjerom i razdera joj njušku. Za nju je isto tako bilo neočekivano da se on pobuni protiv njenog ukora, te skoči na njega bijesno režeći. On tad uvidje da je pogriješio i pokuša da je umiri; ali ona nastavi da ga valjano kažnjava, tako da se on najzad okani svakog pokušaja da je umiri, trčeći ukrug i sklanjajući glavu od nje, dok ga je ona ujedala za pleća.

Za to vrijeme zec je igrao u vazduhu iznad njih. Vučica sjede u snijeg, a matorac Jednooki, bojeći se sad više svoje ženke nego tajanstvene jele, skoči opet da uhvati zeca. Kad se spustio držeći ga u zubima, budno je motrio jelu. Ona se, kao i ranije, povila za njim prema zemlji. On se šćućuri pred neizbježnim udarcem, nakostriješene dlake, ali ne puštajući zeca iz zuba. Međutim, do udarca ne dođe. Jela ostade savi-jena iznad njega. Kad bi se on pokrenuo, pokrenula bi se i ona, i on je režao na nju kroz stisnute zube; kad je on mirovao mirovala je i ona, te on zaključi da je bolje ako miruje. Ali je topla zečja krv izazivala prijatan ukus u ustima.

Iz te nevolje izvuče ga vučica. Oduzela je zeca od njega, i dok se jela prijeteći njihala i podrhtavala iznad

nje, ona zecu spokojno odgrize glavu. Jela odmah odletje uvis, i poslije toga nije im više zadavala brige, ostajući u onom pristojnom, uspravnom stavu u kome joj je priroda odredila da raste. Onda vučica i Jednooki zajednički pojedose plijen koji im je tajanstvena jela ulovila.

Bilo je još prtina i staza iznad kojih su zečevi visili u vazduhu, i vučji par ih sve pregleda; pri tome je vučica išla naprijed, a matorac Jednooki za njom, pažljivo posmatrajući i učeći na koji se način otkrivaju postavljene kljuse - znanje koje će mu docnije korisno poslužiti.

II GLAVA JAZBINA

Dva dana su se vučica i Jednooki motali oko indijanskog logora. On je bio brižan i pun strepnje, a logor je opet privlačio njegovu drugaricu, kojoj je bila mrska svaka pomisao na odlazak. Ali kad jednog jutra u njihovoj neposrednoj blizini vazduhom zapara pucanj i kad tane udari u stablo drveta na nekoliko palaca od glave Jednookog, više se nisu predomišljali nego odmah krenuli na put dugim i usklađenim skokovima, koji brzo ostaviše više milja između njih i opasnosti.

Nisu otišli daleko, svega nekoliko dana hoda. Potreba vučice da pronade ono što je tražila sad je

postala neodložna. Dobila je znatno u težini i mogla se kretati samo usporenim trkom. Goneći zeca jednom prilikom, koga bi obično s lakoćom uhvatila, ona napusti plijen i spusti se na zemlju da se odmori. Jednooki joj pride, ali kad se njuškom nježno dotače njenog vrata, ona škljocnu na njega s takvom naglom srdžbom da se on preturi unazad i pruži smiješnu sliku pri naporu da umakne njenim zubima. Bila je sad razdražljivija no ikad; ali je i on postao strpljiviji i pažljiviji no ikad.

Najzad, ona nađe ono što je tražila. Nalazilo se to nekoliko milja uz jednu rječicu koja je ljeti uticala u rijeku Mekenzi, ali je sad bila zamrznuta od površine do stjenovitog dna - mrtva rječica od izvora do uvora, sva od čvrste bjeline. Vučica je umorno kaskala uz nju sa svojim mužjakom koji je prilično izmicao ispred nje, dok ne stiže do visoke obale od ilovače koja se nadnosila nad riječno korito. Skrenula je u stranu i otkaskala do nje. Zgode i nezgode proljećnih nepogoda i topljenja snijega bile su potkopale obalu i na jednom mjestu izdubile malu pećinu u jednoj uzanoj pukotini.

Ona zastade na ulazu u pećinu i pažljivo razgleda budem iznad nje. Zatim protrča duž osnove bedema i na jednoj i na drugoj strani do mjesta na kome se glavna masa gline okomito odvaja od okoline blagih linija. Kad se vatila pećini, ona uđe kroz uzani otvor. Kratko rastojanje od tri stope prešla je puzeći, a onda se zidovi razmakoše i uzdigoše u okrugloj odaji od nekih šest stopa u prečniku. Svod je bio sasvim blizu

njene glave. Unutra je bilo suvo i prijatno. Pregledala je odaju s najvećom pažnjom, dok je Jednooki, koji se vratio, stajao na ulazu i strpljivo je posmatrao. Ona spusti glavu do zemlje i njušku upravi ka jednoj tački u blizini svojih skupljenih nogu, pa se oko te tačke okrete nekoliko puta. Zatim uz umoran uzdah koji je skoro bio ravan stenjanju, ona se savi, ispruži noge i spusti se na tlo glave okrenute izlazu. Prateći radoznalo njene pokrete i načuljenih ušiju, Jednooki se osmjehivao na nju, ona je mogla vidjeti kako njegov kosmati rep, ocrtan prema bijeloj svjetlosti u pozadini, radosno maše. Ona tada za časak priljubi svoje šiljate uši sasvim uz glavu da bi još više poglela, otvori usta i spokojno isplazi jezik, pokazujući na taj način da joj je prijatno i da je zadovoljna.

Jednooki je bio gladan. I pored toga što je ležao na ulazu i spavao, san mu je bio nemiran. Stalno se budio i čuljio uši na veseli svijet napolju, gdje je aprilsko sunce blještalo po snijegu. Dok je spavao, do njegovih ušiju dopadao je nejasan šum skrivenih mlazeva vode što curi, i on bi se budio i pažljivo osluškivao. Sunce se vratilo, i sav svijet Sjevera u buđenju obraćao se njemu. Život se komešao. Proljeće se osjećalo u vazduhu, osjećalo se kako život buja ispod snijega, kako mezgra puzi u drvetu, kako pupoljci raskidaju okove mraza.

Bacao je zabrinute poglede na svoju drugaricu, ali ona nije pokazivala želju da ustane. Pogledao je napolje i spazio nekoliko zimskih zeba kako lepršaju

u njegovom vidokrugu. Htjede da ustane, onda ponovo pogleda unazad na svoju drugaricu, pa se namjesti i zaspa. Do ušiju mu je doprlo neko piskavo i tanano zujanje. Prvo je jednom, pa onda dvaput sanjivo šapom protrljao njušku. Onda se razbudio. U vazduhu ispred njegove njuške zujao je neki dugačak komarac. Bio je sasvim odrastao komarac, jedan od onih koji su smrznuti ležali svu zimu u nekoj suvoj kladi i koga je sad sunce otkravelo. Jednooki više nije mogao da se odupre zovu tog svijeta. Uz to bio je i gladan.

Otpuzio je do svoje ženke i pokušao da je nagovori da ustane. Ali ona je samo režala na njega; on iziđe onda sam na sjajnu sunčevu svjetlost i uvjeri se da je površina snijega meka pod nogama i da je teško ići po njemu. Uputio se uz smrznuto korito rječice gdje je snijeg u sjenci drveća još bio čvrst i kristalan. Osam časova je proveo napolju i vratio se po mraku gladniji no što je otišao. Nailazio je na divljač, ali nije uspio ništa da ulovi. Snježna kora mu se prolamala pod nogama i on je propadao u snijeg, dok su bijeli zečevi-snježnici jurili po njegovoj površini lakše no ikad.

On zastade na otvoru pećine uz iznenadan nastup podozrenja. Slabački, neobični glasovi dopirali su iznutra. To nisu bili glasovi njegove drugarice, a ipak su mu bili nekako neobično poznati. Potrbuške, i oprezno, uvukao se unutra ali ga je vučica dočekala režanjem kao opomenom. On je to primio bez uzbude-

nja, iako se pokorio ostajući na odstojanju; ali nije prestao da se interesuje za one druge glasove - za slabačko prigušeno jecanje i cviljenje.

Drugarica ga srdito opomenu da se udalji, te se on sklopča na ulazu i tu zaspao. Kad osvanu jutro i sumračna svjetlost ispuni jazbinu, on opet potraži izvor glasova koji mu bjehu neodređeno poznati. Vučica je sad na drugi način režala opominjući. U njenom režanju osjećala se neka vrsta ljubomore, i on je mudro postupio što se zadržao na pristojnom odstojanju. Pri svem tom pošlo mu je za rukom da razabere da su to, skriveni između njenih nogu i priljubljeni uz njeno tijelo, pet neobičnih malenih stvorenja, vrlo nježnih, potpuno bespomoćnih, koji su cviljenjem dizali jedva čujnu graju i čije se oči nisu otvarale na svjetlosti. Bio je iznenađen. Nije to bilo prvi put da se nešto slično događa u njegovom dugom i uspješnom životu. Događalo se to više puta i, opet, uvijek je to bivalo novo iznenađenje, kao da se sad prvi put događa.

Vučica ga je posmatrala s nepovjerenjem. Svakog časa čulo se njeno prigušeno mumljanje, a s vremena na vrijeme, kad bi joj se učinilo da se on isuviše primakao, mumljanje bi u njenom grlu najednom preraslo u oštro režanje. Nije se sjećala iz sopstvenog iskustva da se tako što dogodilo, ali kroz njen nagon, koji je sažeto iskustvo svih majki u vučjem rodu, provlačila se uspomena na očeve koji su proždirali svoj tek rođeni i bespomoćni porod. To se kod nje ispoljavalo kao duboko ukorijenjen strah koji je primorava

da ne dopusti Jednookom da izbliza zagleda štenad kojima je bio otac.

Ali takve opasnosti nije bilo. Jednooki je nosio u sebi izvjesno osjećanje koje je sa svoje strane bilo nagon, što je stigao do njega preko svih otaca u vučjem rodu. Nije se pitao šta je to, niti je lupao glavu oko toga. Bilo je to tu, u njegovoj krvi i mesu; i bilo je nešto najprirodnije na svijetu da mu se pokori time što će okrenuti leđa tek rođenom potomstvu i otkasati napolje i u daljinu po meso od koga je živio.

Pet do šest milja od jazbine rječica se račvala i njeni su kraci zalazili među planine pod pravim uglom. Tu je nagazio na skorašnji trag koji je vodio uz lijevu pritoku. Onjušio ga je i našao da je toliko svjež da mora brzo da priligne i osmotri pravac u kome se trag gubio. Onda se oštro okrete i krenu desnim krakom rječice. Otisci su bili daleko veći od onih koje su ostavljale njegove šape, te mu bi jasno da na tome tragu neće biti mesa za njega.

Na pola milje uz desni krak njegov osjetljivi sluh uhvati zvuk zuba koji nešto glođu. Pošao je za tragom zvjerke i našao da je to bodljikavo prase koje je stalo uspravno uz neko drvo i oštrilo zube na njegovoj kori. Jednooki mu se oprezno privuče, ali bez nade. On je poznavao tu životinjsku vrstu, ali je nikad ranije nije sretao tako daleko na sjeveru; i dosad mu u njegovom dugom životu bodljikavo prase nikad nije služilo kao hrana. On je međutim već odavno iskusio da postoje i takve stvari kao sreća, povoljna prilika, te nastavi da

se prikrada. Nikad se ne zna unaprijed šta se može dogoditi, pošto sa živim stvorovima sve uvijek ispada nekako različito.

Bodljikavo prase se smota u klupče, upravljajući u svim pravcima svoje duge, oštre bodlje, koje su prkosile napadu. Nekad, u svojim danima, Jednooki je onjušio sasvim izbliza jedno slično, naizgled nepomično tršavo klupče i dobio po njušci iznenadan udarac repom. Jednu bodlju ponio je sobom u njušci gdje se ona zadržala nedjeljama kao usijana igla, dok na kraju nije sama ispala. Zato se on spusti na zemlju i zauze udoban čučeci položaj, s njuškom udaljenom punu stopu i van domašaja repa. Tako je čekao potpuno pritajen. Ništa se nije moglo predvidjeti. Bodljikavo prase će se možda odmotati. Možda će se pružiti zgodna prilika za brz i prodoran udarac šapom po nježnom i nezaštićenom trбуhu.

Ali pošto prođe pola sata, on ustade, ljutito zareža na nepomično klupče i otkasa dalje. U prošlosti je isuviše često i bezuspješno čekao da se bodljikavo prase odmotata da bi sad traćio vreme. Nastavio je put uz desnu pritoku. Dan je prolazio, a njegovi su napori još bili bez nade.

Uticao probuđenog očinskog nagona snažno se ispoljavao na njemu. Morao je doći do mesa. Po podne je nabasao na sjevernog tetrijeba. Izbivši iz nekog gustiša, suočio se s tom priglupom pticom. Ležala je na kladi, na stopu ispred vrha njegove njuške. Odmjeriše se pogledom. Prestravljena, ptica pokuša da poleti,

ali je on lupi šapom i obori na zemlju, i dok je ona jurila po snijegu pokušavajući da se dignu u vazduh, on skoči za njom i zgrabi je zubima. Čim su nježno meso i krhke kosti počeli da mu krčkaju pod zubima, on sasvim prirodno poče da jede. Ali se brzo prisjeti, pa okrenuvši se pođe kući noseći tetrijeba u zubima.

Na milju od sastava dviju pritoka, trčeći po običaju mekim korakom, kao sjenka što klizi i pažljivo ispituje svaki novi prizor na stazi, naišao je na one otiske krupnih tragova koje je u rano jutro otkrio. Kako su se ti otisci poklapali s njegovim putem, pošao je po njima, pripravan da se suoči s njihovim tvorcom na svakoj okuci rječice.

Promolio je glavu iza stijene od koje je rječica pravila veoma veliku okuku, i sa tog ugla njegove hitre oči spaziše nešto što ga primora da odmah prillegne po zemlji. Bio je to tvorac onog traga, krupna risova ženka. Ona je čučala kao što je i on čučao tog istog jutra ispred čvrsto smotanog bodljikavog klupčeta. Ako je do tog tranutka bio sjenka što klizi, Jednooki se pretvorio u utvaru te sjenke dok je puzio zaobilaznim putem i srećno izbio na onaj pravac od nijemog, nepomičnog para, u kome je vjetar duvao.

Pošto je spustio tetrijeba pored sebe, legao je na snijeg i vireći kroz iglice niske jele posmatrao igru života pred sobom: risa i bodljikavo prase u stavu iščekivanja, oboje riješenih da žive; a igra je bila tako zanimljiva zbog toga što je jedno od njih moglo živjeti ako pojede ono drugo, a drugo, opet, ako ne bude

pojedeno. Ali je i stari kurjak, Jednooki, čučeci u zaklonu, imao tako isto svoju ulogu u toj igri, jer je iščekivao da mu neka ćudljiva slučajnost pomogne u potrazi za mesom od kojeg je i njegov život zavisio.

Prođe pola sata, prođe cio sat i ništa se ne dogodi. Kao da je bodljikavo klupče postalo kamen za svakog ko ga se dotakne; kao da se i ris pretvorio u kamen i kao da je matorac Jednooki mrtav. Pa ipak sve tri životinje su bile tako uporne u svojoj želji za životom da se u njima ta životna napetost osjećala skoro do bola; i teško da su ikad u sebi imale više života no za vrijeme te njihove prividne okamenjenosti.

Jednooki se malo pomjeri, pa nastavi da viri s povećanom revnošću. Nešto se događalo. Bodljikavo prase je najzad došlo do zaključka da je njegov neprijatelj otišao. Sasvim lagano i oprezno ono se odvijalo iz klupka od neosvojivog oklopa. Nije podrhtavalo zbog onog što bi mu se moglo desiti. Lagano, sasvim lagano nakostriješeno klupko se ispravljalo i izduživalo. Posmatrajući ga, Jednooki osjeti vlažnost u ustima i kako mu i protiv volje cure bale izazvane živim mesom što se otkriva tu pred njim kao hrana.

Bodljikavo prase se još nije bilo potpuno odmotalo kad otkri svog neprijatelja. U istom trenutku ris nasrnu. Udarac je bio brz kao munja. Sa ukrućenim kandžama, krivim kao kuke, šapa se zari u nježni trbuh i vrati se oštrim razdirućim pokretom. Da se bodljikavo prase bilo potpuno odmotalo ili da nije otkrilo neprijatelja samo za djelić sekunde prije zadatog udarca,

šapa bi izmakla nepovrijeđena; ali je rep, dok se povlačila, udari sa strane i zari svoje oštre bodlje u nju.

Sve se zbilo u tren oka - udarac, protivударac, pisak bodljikavog praseta u samrtnim mukama, bijesno režanje velike mačke od iznenadnog bola i zaprepašćenja. Sav ustreptao, Jednooki se upola podiže i načulji uši, dok mu je opruženi rep podrhtavao. Risov bijes dostiže vrhunac. On jarnosno skoči na stvorenje koje mu je zadalo bol. Bodljikavo prase, međutim, skičeći i stenjući, rasporenog tijela, upinjući se nemoćno da se ponovo zatvori u svoje zaštitno klupko, još jednom ošinu repom, i velika mačka ponovo ciknu od bola i zaprepašćenja. Onda ustuknu i poče da kija, a gubica joj ostade načičkana bodljama kao neko čudovišno jastuče za ubadanje igala. Šapama je trljala njušku u naporu da odstrani te ognjene strelice, zabijala je u snijeg i trla o grane i grančice, neprestano skačući unaokolo, unaprijed i unazad, u stranu, gore i dolje, kao pomahnitala od bola i užasa.

Kijala je bez prestanka, a njen patrljak od repa šibao je bijesno desno i lijevo što je jače mogao. Onda se okani tog uzaludnog posla i primiri se za izvjesno vrijeme. Jednooki je netremice posmatrao. Nije se međutim mogao uzdržati da se ne trgne i da mu se dlaka ne nakostriješi kad risova ženka iznenada i bez ikakvog prethodnog nagovještaja poskoči pravo uvis i u isti mah pusti dug i jeziv krik. Poslije toga je odskočila u stranu i odjurila stazom, cičući pri svakom skoku.

Tek kad je risova cika postupno počela da se gubi u daljini i kad je sasvim zamrla, Jednooki se usudio da krene naprijed. Stupao je tako oprezno kao da je sav snijeg prekriven bodljama uspravljenim i spremnim da mu se zariju u mekane šape. Bodljikavo prase dočeka njegovu pojavu bijesnom piskom i škljocanjem svojih dugih zuba. Pošlo mu je za rukom da se ponovo sklupča, ali to više nije bilo čvrsto klupko: mišići su mu bili isuviše iskidani za tako nešto. Bilo je skoro napola rascijepljeno i neprestano je i obilno krvarilo.

Jednooki je punim ustima zahvatao snijeg natopljen krvlju, žvakao ga, uživao u njegovom ukusu i gutao ga. To mu je podstaklo prohtjev za jelom i njegova glad silno poraste. On je, međutim, dovoljno dugo živio na svijetu da bi zaboravio na opreznost. Čekao je. Ležao je na snijegu i čekao, dok je bodljikavo prase škripalo zubima i ječalo, cviljelo i ponekad oštro pisnulo. Nešto docnije Jednooki primijeti da mu se bodlje opuštaju i da je nastupilo veliko drhtanje. U jednom trenutku drhtanje naglo prestade. Začuo se završan prkosan škrgut dugih zuba. Onda se sve bodlje potpuno slegoše, a tijelo se opusti i smiri.

Uzdrhtalom šapom Jednooki obazrivo prostre bodljikavo prase cijelom dužinom i izvrnu ga na leđa. Ništa se ne dogodi. Moralo je biti mrtvo. Za trenutak ga je ispitivački posmatrao, a onda ga oprezno uze u zube, pa krenu niz rječicu, malo ga noseći malo vukući, dok je glavu okretao u stranu da ne bi nagazio na bodljikavu masu. Zatim se nečeg prisjetio, spustio teret i otkasao

nazad do mjesta gdje je ostavio tetrijeba. Ni za trenutak se nije kolebao. Bilo mu je jasno šta treba da čini, i on to brzo obavi na taj način što pojede tetrijeba. Onda se vratio i ponovo dohvatio teret.

Kad je svoju dnevnu lovinu dovukao u jazbinu, vučica osmotri plijen, okrete gubicu prema svom drugu i ovlaš ga liznu po vratu. Ali već u idućem trenutku, režanjem koje je bilo manje srdito no obično i više zvučalo kao izvinjavanje nego kao prijatnja, ona ga opomenu da se udalji od štenadi. Nagonski strah od oca njenog poroda polako je opadao. On se ponašao kako dolikuje vučjem ocu i nije pokazivao grešnu želju da proždre te mlade živote koje je ona donijela na svijet.

III GLAVA

SIVI VUČIĆ

Razlikovao se od svoje braće i sestara. Njihova dlaka je već odavala onaj riđi odsjaj naslijeđen od majke, vučice; jedino se on u toj pojedinosti umetnuo na oca. Bio je jedini mali sivi vučić u čitavom nakotu. Bio je pravi izdanak čiste vučje loze - u stvari tjelesno pravi izdanak matorca Jednookog, uz jedan jedini izuzetak - imao je naime dva oka, a ne samo jedno kao otac.

Oči sivog vučića dugo nisu bile otvorene, a ipak je već jasno i sigurno vidio. Dok su mu oči još bile zatvorene, on je osjećao, kušao i njušio. Vrlo dobro

je raspoznavao svoja dva brata i dvije sestre. Počeo je da se poigrava s njima nekako slabašno i nespretno, pa čak i da se kavži, a kad bi se razdražio, njegovo malo grlo je treperilo nekim čudnim promuklim zvukom (pretečom režanja). I mnogo pre nego što su mu se oči otvorile naučio je da dodirom, ukusom i njuhom pozna svoju majku - taj izvor topline, tečne hrane i nježnosti. Imala je blag jezik koji ga je milovao i smirivao dok je prelazio preko njegovog mekanog tjelašca, i gonio ga da se šćućuri uz nju, zadrijema i zaspi.

Prvi mjesec njegovog života većim dijelom je protekao tako u spavanju; ali sad je sasvim dobro vidio, ostajao je duže vremena budan, i sasvim je lijepo počeo da upoznaje svijet oko sebe. Taj njegov svijet je bio sumoran; ali on to nije znao jer nije poznavao nikakav drugi svijet. Bio je i slabo osvjetljen; ali njegove oči nikad nisu imale da se prilagođavaju nekoj drugoj svjetlosti. Njegov svijet bio je i veoma skučen. Granice su mu bile zidovi jazbine; ali kako nije znao za prostrani svijet izvan nje, nikad ga nije tištala skučenost prostora u kome je živio.

Ali je već zarana otkrio da se jedan zid njegovog svijeta razlikuje od ostalih. To je bio ulaz u pećinu i izvor svjetlosti. Otkrio je da se razlikuje od ostalih zidova davno prije no što su mu se javile sopstvene misli i svjesno htijenje. Bio je taj zid neodoljivo privlačan još prije no što su mu se i otvorile oči i on ga ugledao. Svjetlost s te strane udarala mu je u

slijepljene kapke, a oči i živci vida treperili su od sićušnih iskričavih svjetlucanja, rumeno obojenih i neobično prijatnih. Život njegovor tijela i svake ćelije u njegovom tijelu, život koji je bio srž njegovog tijela i odvojen od njegovog ličnog života, stremio je toj svjetlosti i podsticao mu tijelo prema njoj isto onako kao što tajanstvena hernija biljke poziva ovu prema suncu.

U početku, prije no što se svjesni život probudio u njemu, stalno je puzio ka otvoru pećine. U tome su i njegova braća i sestre bili s njim jednodušni. Nikad, u tom dobu, nijedno od njih nije puzilo ka mračnim kutovima zadnjeg zida. Svjetlost ih je privlačila sebi kao da su biljke; životna hernija koja ih je sačinjavala tražila je svjetlost kao nužnu potrebu postojanja; i tako su njihova malena, lutkama slična tjelašca puzila slije-po, hemijski, kao vriježe vinove loze. Docnije, kad se u svakog razvila osobina ličnosti i oni postali svjesni svojih nagona i želja, privlačnost svjetlosti se povećala. Oni su uvijek puzili i pomicali se ka njoj, dok ih je majka vraćala nazad.

Tako je i sivi vučić saznao i za drugo svojstvo svoje majke, a ne samo za mekani jezik što blaži i miluje. Pri tom upornom puzanju prema svjetlosti otkrio je u nje i njušku koja bi ga oštro gurnula u znak prijekora, a docnije i šapu koja bi ga hitrim sračunatim udarcem pritisla uza zemlju i prevrtala lijevo i desno. Tako je stekao saznanje o povredi; a povrh toga naučio je i kako da je izbegne - prvo, time što se neće izlagati

opasnosti da je dobije, i drugo, kad se toj opasnosti izložio, što će vrdati i uzmicati. To su bili svjesni postupci i došli su kao posljedica njegovih prvih opštih zapažanja o svijetu. Prije toga on je nagonski uzmicao od povrede, kao što je pred povredom zato što je z n a o da je to povreda.

Bio je neobuzdan mališan. Takvi su mu bili i braća i sestre. To se moglo i očekivati. Bio je mesožder. Poticao je od loze onih što su ubijali meso i jeli meso. Njegov otac i majka hranili su se samo mesom. Mlijeko koje je počeo da sisa kad je prvi put zatreperio životom, bilo je mlijeko prerađeno i neposredno iz mesa; a sad, kad je imao mjesec dana, kad su mu oči bile već oko nedjelju dana otvorene, počinjao je i sam da jede meso - meso koje bi vučica upola svarila i povratila za petoro vučića koji su rasli i suviše mnogo iziskivali od njenih sisa.

Ali je on bio i najneobuzdaniji u tom nakotu. Mogao je hrapavo da zamumla glasnije no ijedan od ostalih. Njegovi mali bjesovi bili su strašniji od njihovih. Prvi je on naučio vještinu da svog malog druga prevali na leđa vještim udarcem šape. I prvi je on ščepao drugog vučića za uvo i onda ga vukao i cimao režeći kroz čvrsto stisnute vilice. I nesumnjivo je on najviše posla zadavao majci koja se trudila da svoje male drži podalje od otvora pećine.

Sivog vučica je svjo. >z dana u dan sve više mamila. On je stalno polazio na metar dugačke pustolovine ka izlazu iz pećine i stalno bivao povlačen

natrag. On samo nije znao da je to izlaz. Ništa on nije znao o izlazima - prolazima u kojima se ide sa jednog mjesta na drugo. On nije znao ni za koje drugo mjesto, a još manje za put kojim se tamo odlazi. Tako da je za njega ulaz u pećinu bio zid, - svjetlosni zid. Što je sunce za spoljnog stanovnika, to je ovaj zid bio za njega, sunce njegovog svijeta. Privlačio ga je kao što svijeća privlači leptiriću. Besprekidno se trudio da do njega dođe. Život koji je tako brzo bujao u njemu neprestano ga je gonio tome svjetlosnom zidu. Život koji je bio u njemu znao je da je to jedini izlaz, put kojim mu je suđeno da ide. Ali on sam ništa nije znao o tome. Nije uopšte znao da postoji nešto van.

Jedna je stvar bila čudna s tim svjetlosnim zidom. Njegov otac (vučić je već uočio oca kao drugog stanovnika u svijetu, stvorenje slično njegovoj majci, koje je spavalo blizu svjetlosti i donosilo meso) - njegov otac umio je nekako da uđe pravo u daleki bijeli zid i da iščezne. Sivi vučić to nije mogao da razumije. Mada mu majka nikad nije dopustila da se približi tome zidu, on je prilazio drugim zidovima i nailazio na tvrdi prepreku pred svojom nježnom njuškom. To je boljelo. I poslije nekoliko takvih doživljaja okanio se zidova. Ne razmišljajući o tome, prihvatio je to iščezavanje u zidu kao neku osobenost svog oca, kao što su mlijeko i polusvarena hrana bili osobena svojstva njegove majke.

U stvari, sivi vučić nije bio sklon razmišljanju - ili bar ne onoj vrsti razmišljanja koja je redovna pojava

kod ljudskih bića. Mozak mu je radio nekako mutno. Međutim, zaključci su mu bili jasni i određeni kao i oni do kojih dolaze ljudi. Nekako je prihvatao stvari ne pitajući zašto ni krošto. U stvari, on je na taj način vršio svrstavanje pojava. Nikad ga nije mučilo pitanje z a š t o se nešto desilo. Bilo mu je dovoljno da zna k a k o se desilo. I zato, kad je u više mahova lupio njuškom o zadnji zid, prihvatio je kao činjenicu da neće iščeznuti u zidovima. Na isti način prihvatio je da njegov otac može da iščezne u zidovima. Ali ga ni najmanje nije kopkalo da pronade razlog za razliku koja postoji između njegovog oca i njega. Logika i fizika nisu ulazile u sastav njegove uobrazilje.

Kao i većina stvorova u Divljini, rano je iskusio glad. Naišlo je bilo vrijeme kad ne samo što je prestalo snabdijevanje mesom, nego kad ni mlijeko nije više teklo iz majčinih grudi. Isprva su vučići cviljeli i skičali, ali su ponajviše spavali. Nije mnogo prošlo a oni utonuše u obamrlost od gladi. Nije više bilo kavženja ni svađa, niti sitnih srdžbi ni pokušaja režanja, a i pustolovine u pravcu dalekog bijelog zida potpuno su prestale. Vučići su spavali a život u njima je treperio i gasio se.

Jednooki je bio očajan. Jurio je na sve strane i vrlo malo spavao u jazbini, koja je sad postala nevesela i jadna. I vučica je ostavljala svoje mladunče i izlazila da traži meso. Prvih dana po dolasku mališana na svijet, Jednooki je više puta odlazio natrag do indijanskog logora i pljačkao zečje zamke; ali kad je snijeg

okopnio i led na rijekama krenuo, indijanski logor je otišao, tako da je i taj izvor snabdijevanja otpao.

Kad se sivi vučić vratio u život i kad je ponovo počeo da ga zanima daleki bijeli zid, otkrio je da se stanovništvo njegovog svijeta smanjilo. Ostala mu je samo jedna sestra. Drugih bješe nestalo. On je ojačao, ali je bio prinuđen da se igra sam, jer sestra nije više dizala glavu niti se kretala po jazbini. Njegovo malo tijelo zaoblilo se od mesa koje je sad jeo; ali za nju je hrana suviše dockan stigla. Ona je neprestano spavala, sićušni kostur zaogrnut kožom, u kome je plamen života treperio sve slabije i slabije dok se najzad nije ugasio.

A onda je došlo vrijeme kad sivi vučić više nije viđao ni svog oca da se pojavljuje i iščezava u zidu, niti da leži i spava pri ulazu. To se dogodilo pri kraju jedne druge, manje teške gladi. Vučica je znala zašto se Jednooki ne vraća, ali nije imala načina da sivom vučiću kaže šta je vidjela. Polazeći i sama u lov na meso, uz lijevi krak riječice gdje je živjela risova ženka, kretala se po jučerašnjem tragu Jednookog. I na kraju traga našla ga je, tačnije rečeno našla je ono što je od njega ostalo. Bilo je puno znakova koji su govorili o bici i o tome kako se risova ženka poslije pobjede povukla u svoju jazbinu. Prije no što će se vratiti, vučica je pronašla tu jazbinu; ali je po nekim znacima zaključila da je ris unutra, te se nije usudila da uđe.

Poslije toga, vučica je pri lovu izbjegavala lijevi krak rječice. Znala je da je u risovoj jazbini nakot

malih risova i znala je da je ris krvoločna i ljutita zvjerkica i neustrašiv borac. Nije bilo teško da ga pet-šest vukova natjeraju da sav nakostriješen i frčeći pobjegne uz drvo; ali je sasvim druga stvar kad samo jedan vuk naiđe na risa - pogotovu na risovu ženku koja u jazbini ima nakot gladnih mladunaca.

Ali Divljina je Divljina, a materinstvo je materinstvo, uvijek spremno da ogorčeno štiti svoj porod, bilo to u Divljini ili van nje, tako da će doći vrijeme kad će vučica, iadi svog sivog mladunčeta, smjelo krenuti lijevim krakom rječice, ka onoj jazbini u stijenama i razjarenoj risovoj ženki.

IV GLAVA

ZID SVIJETA

Do onog doba kad je njegova mati počela da napušta jazbinu i da odlazi u lovačke poduhvate, štenac je dobro naučio zakon koji mu zabranjuje da se približava otvoru pećine. Ne samo što mu je taj zakon bio više puta silom utjerivan u glavu njuškom ili šapom njegove majke, nego se u njemu razvio i nagon straha. Nikad u toku svog kratkog pećinskog života nije on sreo nešto od čega bi se plašio. Pri svem tom, strah je bio u njemu. Stigao je do njega od dalekih predaka preko hiljade hiljada života. To nasljeđe primio je neposredno od jednookog i vučice, a oni su ga opet primili od svih onih vučjih pokoljenja koja su

prije njih živjela. Strah! - to zavještanje Divljine koje ne može izbjeći nijedna životinja niti ga zamijeniti za tanjir čorbe.

Tako je i vučji štenac znao šta je strah, iako nije znao od kakve je materije sazdan. Možda ga je prihvatio kao jedno od ograničenja života. Jer on je već bio naučio da postoje takva ograničenja. Znao je šta je glad, i kad je nije mogao utoliti, osjećao je ograničenje. Tvrda prepreka koju predstavlja pećinski zid, oštra ćuška majčine njuške, snažan udarac njene šape, neutoljena glad za vrijeme više ponavljanih gladovanja doveli su ga do saznanja da se u svijetu ne može sve slobodno činiti - da su životu postavljena ograničenja i zabrane. Ta ograničenja i te zabrane su zakoni. Njima se pokoriti, znači izbjeći bol i pričiniti sebi zadovoljstvo.

On to pitanje nije razmatrao na ljudski način. On je jednostavno sve stvari svrstavao u one koje zadaju bol i one koje ga ne zadaju. I prema toj podjeli on je izbjegavao stvari koje zadaju bol - ograničenja i zabrane — da bi uživao u zadovoljstvima i blagodetima života.

I tako, pokoravajući se zakonu koji mu je postavila mati, kao i zakonu one nepoznate i bezimene stvari, strahu, on se držao daleko od otvora pećine. To je za njega i dalje bio bijeli svjetlosni zid. Kad mu majka nije bila tu, najveći dio vremena provodio bi u spavanju, a u međuvremenu kad je bio budan, bio je vrlo miran i prigušivao cviljenje koje ga je gicalo u grlu i težilo da se glasno izrazi.

Jednom prilikom, ležeći budan, čuo je neki neobičan zvuk u bijelom zidu. Nije znao da američki jazavac stoji napolju i da sva treperi od smjelosti, oprezno pokušavajući da po njuhu sazna šta se nalazi u pećini. Štenac je znao samo toliko da je to frktanje bilo neobično i nešto još nesvrstano, dakle nepoznato i strašno - a nepoznato je bilo jedan od glavnih sastojaka od kojih je sazdan strah.

Dlaka se nakostriješi na leđima sivog vučića, ali sasvim nečujno. Po čemu je on mogao znati da je to što frkće nešto na šta se treba kostriješiti ? To nije dolazilo od nekog njegovog iskustva, ali je ipak bilo vidljiv izraz straha koji je bio u njemu i za koji nije bilo nikakvog objašnjenja u njegovom sopstvenom životu. Taj strah je, međutim, bio u društvu s jednim drugim nagonom - nagonom za skrivanje. Vučić je bio van sebe od straha, pa ipak je ležao bez pokreta i bez glasa, sleđen, skamenjen do nepomičnosti i prividnog mrtvila. Vraćajući se kući njegova majka zareža kad namirisa jazavčev trag, jurnu u jazbinu i stade lizati mladunca i milovati ga njuškom uz pretjerane izlive ljubavi. A on osjeti daje nekako umakao velikom bolu.

U štencu su, međutim, dejstvovala i druge sile, među kojima je rasteenje bila najveća. Nagon i zakon nametali su mu pokornost; rasteenje je, naprotiv, name-talo nepokornost. Mati i strah primoravali su ga da se drži daleko od bijelog zida. Rasteenje je život, a život je oduvijek upućen da se kreće prema svjetlosti. I zato nije bilo moguće spriječiti plimu života koja je nara-

stala u njemu - narastala sa svakim pojedinim zaloga-
jem mesa, sa svakim udisajem vazduha. Najzad jednog
dana bujica života savlada strah i pokornost, i mladun-
nac stavi u pokret svoje noge i otpuzi prema izlazu.

Za razliku od drugih zidova s kojima je dolazio u
dodir, ovaj se zid, činilo mu se, izmiče ispred njega
kad mu se primakne. Nije bilo čvrste površine koja bi
se suprotstavljala njegovoj nježnoj njuškici pri poku-
šaju da je isturi ispred sebe. Materija zida učini mu se
propustljiva i popustljiva, kao materija svjetlosti. I
pošto je u njegovim očima svojstvo stvari imalo izgled
oblika, on uđe u ono što je za njega bio zid i stade da
se kupa u materiji od koje je zid sačinjen.

Bilo je to prosto neshvatljivo. Puzio je kroz nešto
čvrsto. I svjetlost je postajala sve jača. Strah ga je
tjerao da se vrati, ali ga je rastenje vuklo naprijed.
Najednom on se nađe na samom otvoru pećine. Zid
u kome je mislio da se nalazi kao da iznenada odskoči
unazad pred njim do nemjerljive daljine. Svjetlost
postade blještava do bola. Zasljepljivala gaje. Zbunilo
ga je i to naglo i beskrajno širenje prostora. Same od
sebe oči su mu se prilagođavale sjaju svjetlosti i
podešavale se da sagledaju povećanu udaljenost pred-
meta. U početku zid je odskočio izvan domašaja
njegovog vida. Sad ga je opet vidio ali je njegova
udaljenost znatno porasla. Isto se tako izmijenio i
njegov izgled. Sad je to bio nekakav nejednaki zid,
sastavljen od drveća što raste obalama rječice, od
planine što se na drugoj strani uzdiže iznad drveća i
od neba koje nadvisuje planinu.

Obuzeo ga je veliki strah. Ima, znači, još mnogo strašnih nepoznatih stvari. Zgrčio se na ivici pećine i zurio u svijet. Žestoko se uplašio. Zato što je nepoznat, svijet mu je neprijatelj. I dlaka mu se nakostriješi duž leđa, a usne mu se malo povukoše unazad pri pokušaju da divlje i stravično zareži. Nejak i prestrašen kakav je bio, izazivao je čitav prostrani svijet i prijetio mu.

Ništa se ne dogodi. Nastavio je da gleda i u svojoj radoznanosti zaboravio da zareži. Zaboravio je isto tako i da se plaši. U tome času rasteenje je bilo suzbilo strah i pretvorilo se u radoznanost. Počeo je da uočava obližnje predmete - nezaklonjeni dio rječice koja je blistala na suncu, gromom rascijepljeno stablo bora u podnožju padine i samu padinu koja se uzdizala pravo prema njemu i završavala na dvije stope ispod ivice pećine na kojoj je čučao.

Do tada je sivi vučić proveo sve svoje dane na ravnom tlu. Nije još nikad iskusio bol od pada. Nije znao ni šta znači padanje. I zato smjelo zakorači u vazduh ispred sebe; strmoglavio se dok su mu stražnje noge još bile na ivici rječice. Zemlja ga dočeka grubim udarcem po njušci i on zacvilje. Onda se stade kotrljati niz padinu. Bio je izbezumljen od straha. Najzad je pao u šake nepoznatog. Zgrabilo ga je divljački i spremalo se da mu zada neki užasan bol. Strah je sad nadvladao snagu rasteenja i on stade da cvili kao svako drugo preplašeno štene.

Nepoznato ga je i dalje nosilo u susret on već nije znao kakvom strašnom bolu i zato nije prestajao da

skici i cvili. Bilo je to sasvim drugojačije stanje od onog kad je čučao skamenjen od straha, dok je nepoznato vrebalo sa strane. Sad ga je nepoznato čvrsto držalo. Ćutanje tu nije ničemu služilo. Uz to, nije ga strah doveo u to stanje nego užas.

Padina je, međutim, postajala sve blaža, a u samom podnožju rasla je trava. Tu štenac izgubi brzinu. Kad se najzad zaustavio, pustio je posljednji bolni krik, pa je onda počeo tužno i otegnuto da cvili. Uz to, kao nešto što se samo po sebi razumije, i kao da se u životu već nebrojeno puta dotjerivao i čistio, on stade da otresa i da lizanjem uklanja sa sebe suhu ilovaču koja ga je uprljala.

Kad je to završio, sjeo je i počeo pažljivo da motri oko sebe kao što bi činio čovjek koji bi sa Zemlje prvi put sletio na Mars. Kurjačić se probio kroza zid svijeta; nepoznato ga je pustilo iz šaka i nije mu nanijelo nikakav bol. Ali bi prvi čovjek na Marsu bio manje ošamućen nego ovo štene. Bez ikakvih prethodnih znanja, bez ikakvog nagovještaja da tako nešto postoji, on se obreo kao istraživač u jednom apsolutno nepoznatom svijetu.

Sad kad se oslobodio kandži onog užasnog nepoznatog, on zaboravi da u nepoznatom ima i nečeg stravičnog. Bio je svjestan samo radoznalosti koju ima za sve stvari oko sebe. Posmatrao je travu pred sobom, nešto dalje, kupinovu vriježu i osušeno stablo gromom - pogođenog bora, koje se dizalo među drvećem na ivici proplanka. Neka vjeverica, trčeći oko podnožja tog

stabila, naletje na njega i silno ga uplaši. On prileže na zemlju, skupi se i zareža. Ali se i vjeverica isto tako bila prepala. Ona zagreba uz drvo, pa sa bezbjednog mjesta stade bijesno da toroče na njega.

To vučiću podiže duh i mada ga je neka žuna na koju je zatim naišao natjerala da se trgne, on s pouzdanjem nastavi put. Njegovo pouzdanje bilo je toliko da kad jedna irvaska ptica drsko doskakuta do njega, on joj kao u igri pruži šapu. Susret se završi time što ga ptica oštro kljucnu u vrh njuške i time ga primora da se zguri i zacvili. Način njegovog cviljenja bio je dovoljno upozorenje za irvasku pticu da potraži spas u letu.

Vučić je, međutim, nastavljao s učenjem. Njegov sićušni i magloviti um izvršio je jedno nesvjesno razvrstavanje stvari. Ima stvari koje su žive i stvari koje nisu žive. Na žive stvari mora dobro da obrati pažnju. Stvari koje nisu žive stalno ostaju na istom mjestu, žive stvari se međutim kreću svud unaokolo i ne zna se šta sve mogu da urade. Od njih može doći i nešto neočekivano, ion zato mora biti stalno u pripravnosti.

Kretao se vrlo nespretno. Nalijetao je na svašta u hodu. Grančica za koju je mislio da je daleko ispred njega za čas bi ga čvrknula po njušci ili ošinula po rebrima. Postojale su i neravnine na zemljištu. Neki put zakoračio bi više no što treba i udario gubicom o tlo; drugi put bi nedovoljno zakoračio pa bi se spotakao i povrijedio nogu. Postojalo je zatim sitno i krupno kamenje, koje se izmicalo kad bi u kretanju stao na

njega; iz toga je izveo zaključak da sve stvari koje nisu žive nisu u istom stanju nepomičnosti kao njegova jazbina. Isto tako, male stvari koje nisu žive lakše padaju ili se preturaju nego velike stvari. Od svake nezgode on bi ponešto naučio. Što je duže išao, sve je bolje gazio. Prilagođavao se. Učio se da proračunava pokrete svojih mišića. Da uočava svoju tjelesnu ograničenost, da odmjerava rastojanje između predmeta i između predmeta i sebe samoga.

Imao je' sreću početnika. Rođen da bude lovac mesa (iako to nije znao) on prvog dana svog pljačkaškog pohoda u svijet greškom nabasa na meso ispred samih vrata svoje jazbine. Samo zahvaljujući svojoj neumješnosti i pukom slučaju naišao je na izvanredno vješto skriveno gnijezdo sjevernog tetrijeba i upao u njega. Pokušao je da ide po oborenom stablu nekog bora. Trula kora se iskrenu pod njegovim šapama i on se uz očajno skičanje, sruči niz oblinu klade kroz lišće i šibljike nekog malog žbuna, i usred tog žbuna, na zemlji, upade među sedmoro tetrijebovih pilića.

Oni digoše graju i štenac se u početku uplaši. Onda uvidje da su sasvim mali, pa se osmjeli. Oni počеше da se komešaju. On stavi šapu na jedno od njih, i ono se uzvrpolji. To ga razveseli. Onjuši ga. Diže ga ustima. Ono se otimalo, i to mu zagolica jezik. U isto vrijeme probudi se u njemu osjećanje gladi. Vilice mu se sastaviše. Nasta krckanje nježnih koščica i topla krv mu se razli po ustima. Bilo je vrlo ukusno. To je bilo isto onakvo meso kakvo mu daje majka, samo što je

još bilo živo, pa prema tome i slađe. Tako on pojede malog tetrijeba. Nije se zaustavljao dok nije požderao cijelo leglo. Zatim je oblizao usta na isti način kao i njegova majka i onda počeo da se puzeći izvlači iz žbuna.

Naišao je na vihor od perja. Nalet perja i lepršanje razbjesnjelih krila zbuniše ga i zaslijepiše. On sakri glavu među šape i zaskiča. Udarci su postajali sve žešći. Majka ptića bila je izvan sebe od bijesa. Onda se i on rasrdi. Podiže se režeći i udarajući šapama. Žabi zubiće u jedno od krila ptice i poče snažno da vuče i trza. Tetrijeb se borio protiv njega kišom udaraca svog slobodnog krila. Bila je to njegova prva borba. Bio je zanesen njome. Sasvim je zaboravio na nepoznato. Više se nije ničeg bojao. Vukao se i razdirao tu živu stvar koja je lupala po njemu. Međutim, ta živa stvar bila je istovremeno i meso. Obuze ga pohlepa za ubijanjem. Malo ranije uništio je žive male stvari; sad je htio da uništi jednu veliku živu stvar. Bio je isuviše zaposlen i srećan što je bio svjestan da je srećan. Gorio je od uzbuđenja i oduševljenja na način koji mu je dotada bio nepoznat i jačeg dejstva no ijedan koji je ranije poznavao.

I dalje je čvrsto držao za krilo i režao kroz stisnute zube. Tetrijebova ženka izvuče ga iz žbuna. Kad se okrenula i pokušala da ga ponovo uvuče, on je odbaci na čistinu. A ona je sve to vrijeme kreštala i udarala slobodnim krilom dok je perje letjelo naokolo, kao da snijeg pada. Bio je razdražen i ushićen. Sva borbena

krv njegove rase uskovitlala se u njemu i snažno je pokretala njegovo biće. To je bio život, iako on nije bio svjestan toga. Ostvarivao je svoj životni poziv; radio je ono radi čega je stvoren: ubijao je meso i borio se da ga ubije. Opravdavao je svoje postojanje, a u životu ništa nije važnije od toga, jer život stiže do svog vrhunca kad do krajnjih granica vrši ono za šta ga je priroda osposobila.

Poslije nekog vremena tetrijebova ženka napusti borbu. On ju je još držao za krilo: ležali su na zemlji i gledali jedno u drugo. On pokuša da zareži prijeteći divlje. Ona ga kljucnu u njušku, koja ga je i inače boljela od prethodnih pustolovina. Štenac se trže, ali krilo ne ispusti. Ona nastavi da ga kljuca. On od trzaja pređe na skičanje. Pokušao je da se odmakne od nje, zaboravljajući na činjenicu da i nju, dok je god drži, vuče za sobom. Čitav pljusak udaraca kljunom sruči se na njegovu nezgodno izloženu njušku. Plima njegove borbenosti pređe u oseku: on pusti plijen, okrete leđa i strugnu preko čistine neslavno napuštajući bojište.

Na drugoj strani čistine, blizu ivice žbunja, isplažena jezika, prileže da se odmori, teško je i ubrzano disao, a njuška ga je i dalje boljela i tjerala da stalno cvili. Dok je tako ležao, najednom ga obuze neko osjećanje da mu predstoji nešto užasno. Sa svim svojim grozotama nepoznato se sruči na njega, ali on po nagonu šmugnu u zaklon žbuna. Samo što se tako sklonio, ošinu ga jak vjetar: krupno krilato tijelo projuri zloslutno i nijemo pored njega. Jedan soko,

obrušavajući se iz nebeskog plavetnila, bješe ga za dlaku promašio.

Dok je on ležao u žbunu oporavljajući se od straha i preplašeno izvirivao, tetrijebova ženka je na drugoj strani čistine lepršala krilima napuštajući opustošeno gnijezdo. Pogođena gubitkom svog poroda nije obraćala pažnju na nebesku krilatu strijelu. Ali je kurjačić gledao - i to mu je bila i opomena i pouka - kako soko iz munjevitog zaleta, spuštajući se tako nisko da samo što zemlju ne dodirne, zari svoje kandže u tijelo tetrijebove ženke, zatim ču kreštanje žrtve, izraz samrtnog bola i straha, i onda vidje kako se soko odnoseći tetrijeba vinu u plavetnilo neba.

Prošlo je dosta vremena prije no što se štenac udaljio iz svog skloništa. Mnogo je naučio. Žive stvari su meso. One su dobre za jelo. Žive stvari, tako isto, kad su dovoljno velike, mogu da nanesu bol. Bolje je jesti male žive stvari kao tetrijebove piliće, a ostaviti na miru krupne žive stvari kao što su tetrijebove ženke. Pa ipak častoljublje ga malo zagolica i on osjeti potajnu želju da se opet uhvati ukoštac s tetrijebovom ženkom, ali nju je eto odnio soko. Možda ima još tetrijebovih ženki. Provjeriće on to.

Vučić se spustio do rječice niz strmu obalu. Nikad ranije nije vidio vodu. Površina je lijepo izgledala. Nije bilo nikakvih neravnina na njoj. On smjelo stavi nogu na nju i pođe u zagrljaj nepoznatog, skičeći od straha. Voda je bila hladna, i on je disao kratko i ubrzano. Voda mu pojuri u pluća umjesto vazduha koji je uvijek

pratio čin disanja. Počeo se gušiti kao u samrtnom ropcu. Za njega je to bio znak smrti. Nije ništa svjesno znao o smrti, ali je kao svaka druga životinja u Divljini nagoniski predosjećao smrt. Za njega je ona bila najveći od svih bolova. Ona je bila suština nepoznatog, zbir svih užasa nepoznatog - vrhovna i neshvatljiva nesreća koja ga može zadesiti, o kojoj ne zna ništa i od koje može očekivati sve najgore.

Kad se našao na površini, slatki vazduh mu nagrnu u otvorena usta. Više nije tonuo. Kao da mu je to odvajkada stečena navika, on zape sa sve četiri i poče da pliva. Bliža obala bila je aršin daleko od njega, ali on do nje stiže okrenut leđima, te je ono na čemu se njegov pogled prvo zaustavio bila druga obala, prema kojoj poče odmah da pliva. Rječica je bila uzana, ali je na tome mjestu gradila vir širok dvadesetak stopa.

Na sredini ga dohvati matica i ponese niz vodu. Pri donjem kraju vira upade u mali brzak. Tu nije bilo velike mogućnosti za plivanje. Mirna voda se najednom rasrdila. Čas je tonuo, čas izbijao na površinu. Stalno je bio u vrtoglavom kretanju: voda ga je izvrtala na leđa, okretala u kovitlac ili udarala o kakvu stijenu. I pri svakom takvom udaru on bi skiknuo. Njegovo kretanje niz vodu pratilo je tako povremeno skičanje po kome se mogao izračunati broj stijena o koje je udarao.

Ispod brzaka bio je drugi vir, i tu ga zahvati novi vrtlog i nježno ponese prema obali, gdje ga blago položi na sprud od šljunka. Unezvijeren, on se izvuče

iz vode i prući na tlo. Naučio je još nešto o svijetu. Voda nije živa, ali se ipak kreće. Osim toga, izgleda čvrsta kao zemlja, ali u njoj nema nimalo čvrstine. I on zaključi da stvari nisu uvijek onakve kakve izgledaju. Njegov strah od nepoznatog bio je posljedica naslijeđenog nepovjerenja, i sad je to nepovjerenje ličnim iskustvom još više pojačano. Ubuduće, kad bude ocjenjivao neku stvar, on će imati krajnje nepovjerenje prema spoljašnjem izgledu. Prije no što se bude oslonio na neku stvar, moraće prethodno dobro da se upozna s njenom suštinom.

Bilo mu je suđeno da tog dana doživi još jednu pustolovinu. Prisjetio se da na svijetu postoji i takva stvar kao što je njegova majka. I onda ga obuze osjećanje potrebe za njom jače no za svim drugim stvarima na svijetu. Ne samo što mu je tijelo bilo premoreno od tolikih doživljaja koje je preturio preko glave, nego mu je i majušni mozak bio isto tako umoran. Otkad zna za sebe, on nije tako naporno radio kao tog jedinog dana. Osim toga, bio je i sanjiv. I tako se on uputi da traži jazbinu i majku, obuzet osjećanjem krajnje osamljenosti i bespomoćnosti.

Puzio je kroz neko žbunje kad začu oštar, stravičan krik. Nešto žuto proletje mu kao munja ispred očiju. Spazi lasicu kako u hitrim skokovima bježi od njega. Bila je to mala živa stvar od koje se nije uplašio. I tad ugleda pred sobom, kod svojih šapa, jedno sasvim malo, živo stvorenje, dugo jedva nekoliko palaca - lasičino mladunče koje je, neposlušno kao i on, pošlo

u skitnju. Pokušalo je da umakne od njega, ali ga on prevrnu šapom. Ono diže graju nekim neobičnim piskavim glasom. U istom trenutku ona žuta munja ponovo bijesnu pred njegovim očima. Opet se ču stravičan krik, i on istog časa dobi sa strane po vratu bolan udarac i osjeti kako se oštri zubi majke-lasice zabijaju u njegovo meso.

Dok je puzeći natrag skičao i cvilio, ugledao je kako lasica-majka priskoči svom mladunčetu i kako sa njim nestaje u susjednom gustišu. Još gaje boljela rana od njenih zuba na vratu, ali je bol od povrijeđenog osjećanja bio teži, i on sjede na zemlju i stade da cvili. Lasica je tako mala, a ipak tako svirepa! Tek će imati da sazna daje lasica, srazmjerno svojoj veličini i težini, najkrvoločnija, najosvetoljubivija i najstrašnija od svih zvjerova Divljine. Do jednog dijela tog saznanja došao je, međutim, vrlo brzo.

Još je cvilio kad se lasica opet pojavi. Nije kidisala na njega, pošto joj je mladunče bilo van opasnost. Primicala se obazrivije i vučiću se ukazala divna prilika da posmatra tanko, zmijoliko tijelo i njenu glavu uzdignutu, pokretljivu, isto tako zmijastu. Od njenog oštrog, prijetećeg krika vučiću se diže dlaka na leđima i on je opomenu režanjem. Ona se primicala sve bliže. Onda skok, brži od njegovog neizvježbanog vida, i tanko, žuto tijelo nesta za tren oka iz njegovog vidokruga. U idućem trenutku bilo mu je pod grlom i zarivalo zube u njegovu dlaku i meso.

U početku je režao i pokušavao da se bori, ali je bio sasvim mlad i nejak - tog dana bio je na prvom

izletu u svijet - i njegovo režanje pretvori se u cviljenje, a njegova borba u traženje prilike za bjekstvo. Lasica nikad ne pušta ono čega se dočepa. Visila je kurjačiću o vratu i nastojala da zarije svoje zube do njegove velike žile u kojoj ključa životodavna krv. Lasica je krvopija, i ona oduvijek najradije pije krv iz ždrijela samog života.

Da vučica, skačući kroz žbunje, ne stiže na vrijeme, sivi štenac bi tu skončao i više ne bi imalo šta da se piše o njemu. Lasica pusti njegovo grlo i ustremi se kao strijela ka grlu vučice, promaši ga, ali joj se umjesto za njega zakači za vilicu. Vučica razmahnu glavom kao bičem, oslobodi se lasičinih zuba i nju zavitla visoko u vazduh. I dok je ona još bila u vazduhu, vučica svojim vilicama obuhvati tanko, žuto tijelo i lasica tako nađe smrt između oštih kurjačkih zuba.

Štenac doživje nov izliv majčine ljubavi. Njena radost što ga je našla kao da je bila još veća nego njegova što je nađen. Njuškala ga je, milovala i lizala mu tragove od lasičinih zuba. Zatim njih dvoje, majka i sin, pojedose tijelo krvopije, pa onda krenuše u jazbinu na spavanje.

v GLAVA

ZAKON MESA

Vučić se brzo ravijao. Odmarao se dva dana i onda se osmjelio da ponovo iziđe iz pećine. Tom prilikom

naišao je na malu lasicu čiju je majku pojeo, i postarao se da i mala lasica ode putem svoje majke. Ali se na ovom putovanju nije izgubio. Kad se umorio, našao je put koji vodi u pećinu i zaspao u njoj. Poslije toga je izlazio svakog dana i obilazio sve veći prostor.

Počeo je tačno da odmjerava svoje snage i svoje slabosti te da zna kad treba biti smion a kad oprezan. Našao je za probitačno da uvijek bude na oprezi, izuzev u rijetkim časovima kad bi se, uvjeren u svoju neustrašivost, podavao kratkim trenucima ljutine i strasti.

Uvijek je bjesnio kao mali demon kad bi naišao na neku zalutalu sniježnu jarebicu. Nikad nije propuštao da jarnosno odgovori na čegrtanje one vjeverice koju je prvi put upoznao na gromom pogođenom boru. A skoro uvijek ga je spopadao najžešći bijes kad bi ugledao irvasku pticu, jer nikada nije mogao da zaboravi kako ga je kljucnula kao prva ptica te vrste koju je sreo.

Bivalo je, međutim, trenutaka kad ni irvaska ptica ne bi uspijevala da ga uzbudi, a to se dešavalo kad bi osjetio da mu prijeti opasnost od neke druge zvjerke koja je pošla u lov. Nikako nije zaboravljao onog sokola, i od njegove leteće sjenke uvijek bi bježao u najbliži čestar i tu se šćućurio. Više nije puzio niti se teturao i već je primao hod svoje majke, lak i nečujan, prividno bez napora, ali kojim se ipak odmiče brzinom varljivom koliko i neprimjetnom.

Što se hrane tiče sreća ga je poslužila samo u početku. Sedam malih sniježnih jarebica i mala lasica predstavljali su njegov ukupan plijen. Želja da ubija rasla mu je svakim danom, i gajio je nadu da će požderati vjevericu koja je onako neobuzdano čegrtala i uvijek obavještavala sve divlje stvorove da se vučić približuje. Ali kao što se ptice vinu u vazduh, vjeverice tako skoče na drvo, te je vučić mogao samo pokušavati da se vjeverici neopaženo privuče dok je na zemlji.

Vučić je osjećao silno poštovanje prema svojoj majci. Ona je bila kadra da nađe hranu i nikad nije propuštala da mu donese njegov dio. Sem toga, ona se ničeg nije bojala. Nije mu padalo na um da se ta neustrašivost zasniva na iskustvu i znanju. Na njega je ostavljala utisak snage. Njegova majka je predstavljala snagu; i, što je bivao stariji, on je tu snagu osjećao u sve oštrijim opomenama njene šape; a namjesto prijekornog gurkanja njuškom, došlo je ujedanje očnjacima. I zbog toga je poštovao majku. Prisiljavala ga je na poslušnost, i što je bivao stariji ona je postajala sve stroža.

Ponovo je nastala glad, i vučić je, sad svjesnije, još jednom iskusio grčenje praznog stomaka. Vučica je smršala jureći u potrazi za hranom. Rijetko je kad spavala u pećini, provodeći skoro sve vrijeme u traganju za plijenom, i to uzalud. Ta glad nije dugo trajala, ali je bila mučna. Vučić nije više nalazio mlijeka u majčinim grudima, niti mu je polazilo za rukom da sam ulovi koji zalogaj mesa.

Ranije je lovio radi igre, samo zato što je u tome uživao; sad je lovio sasvim ozbiljno, i ništa nije nalazio. Ipak, ti neuspjesi su ubrzali njegov razvoj. Pažljivije je počeo da proučava vjeveričine navike, i trudio se da joj se s više lukavstva prikrade i iznenadi je. Proučavao je i šumske miševe i pokušavao da ih istjera iz njihovih rupa; mnogo je naučio i o načinu života irvaskih ptica i djetlića. A došao je i dan kad nije pobjegao od sokolove sjenke u žbunje. Ojačao je, postao mudriji i stekao samopouzdanje. Ponekad bi i očajavao. Sjedio bi na stražnjim nogama, na otvorenom prostoru, i izazivao sokola da se spusti s neba. Jer je znao da je gore, lebdeći u plavetnilu, meso - meso za kojim njegov želudac tako uporno žudi. Ali soko nije htio da sleti i stupi u borbu, pa bi vučić otpuzio u čestar cvileći razočaran i gladan.

Glad najzad prestade. Vučica donese kući meso. To je bilo neko čudno meso, drukčije od svih koje je dotle donosila. Bilo je to risovo mladunče, prilično odraslo, kao vučić, ali ne tako veliko. I cijelo je bilo za njega. Njegova majka je utolila glad na nekom drugom mjestu, iako on nije znao da se ona zasitila prožderavši ostali risov nakot. A nije znao ni koliko je taj njen podvig bio očajnički. Znao je samo da je mladunče s baršunastim krznom meso, pa je jeo i poslije svakog zalogaja bivao sve zadovoljniji.

Pun želudac vodi neradu, i vučić je ležao u pećini, spavajući naslonjen uz majku. Iza sna ga je trglo njeno režanje. Nikad je nije čuo da tako strašno reži. Možda

je u cijelom životu tad najstrašnije zarezala. Za to je bilo razloga, i niko to nije znao bolje od nje. Risova jazbina se ne pljačka nekažnjeno. Vučić je ugledao risovu ženku kako čuči na ulazu u pećinu obasjana jarkom popodnevnom svjetlošću. Dlaka mu se nakostriješi na leđima kad je nju vidio. To je bio strah, i nije bilo potrebno da mu to njegov nagon kaže. A i da nije bilo dosta ono što je ugledao, bijesni krik uljeza koji je započeo režanjem i naglo se podigao do promuklog urlika, bio bi sam po sebi dovoljno ubjedljiv.

Životni nagon prenu vučića i on ustade i hrabro zareža kraj svoje majke. Ali na njegovu sramotu ona ga odgurnu iza sebe. Kako je ulaz bio nizak, risova ženka nije mogla da uskoči i kad je puzeći navalila unutra, vučica skoči na nju i prikova je za zemlju. Vučić je malo vidio od te bitke. Bilo je užasnog režanja, skičanja i zavijanja. Dvije životinje su nasrtale jedna na drugu, ženka risova grebući i razdirući svojim kandžama, a služeći se i zubima, dok se vučica služila samo zubima.

U jedan mah vučić je skočio i zario risu zube u zadnju nogu. Nije je puštao režeći bijesno. I ne znajući, težinom svog tijela kočio je kretanje njene noge i na taj način spasao majku mnogih povreda. Usljed jednog preokreta tokom borbe našao se zgnječen ispod njihovih tijela te jemorao da pusti nogu. U idućem trenutku obje ženke serazdvojiše, i prije no što će opet nasrnuti jedna na drugu, ris opauči vučića ogromnom prednjom šapom koja mu je razderala rame sve do kosti i

odgurnula ga tako da je porebarke tresnuo o zid. Tad se graji priključi i vučić, skičeći piskavo od bola i straha. Ali bitka je trajala toliko da je imao dovoljno vremena da se isplače i da dočeka nov priliv hrabrosti; kraj bitke zatekao ga je kako čvrsto steže zadnju risovu nogu i bijesno reži kroza zube.

Risova ženka ležala je mrtva. Ali je i vučica bila iznemogla i klonula. U početku je milovala vučića i lizala mu ranjeno rame; ali izgubljena krv joj je oduzela snagu, te je po cio dan i noć ležala pored mrtvog neprijatelja, nepomična, jedva dišući. Nedjelju dana nijednom nije izišla iz pećine, sem za vodu, a i onda se kretala polako s mukom. Za to vrijeme ris je bio požderan, a vučici su se rane toliko zacijelile da je ponovo mogla da krene u lov na meso.

Vučića je ukrućeno rame boljelo, i on je neko vrijeme hramao od užasnog udara koji je dobio. Ali je svijet sad izgledao drukčiji. Kretao se po njemu s većim samopouzdanjem, osjećajući se hrabrim, što se nije dešavalo prije bitke s risom. Sagledao je život u njegovom svirepijem vidu; borio se, zario je zube u meso neprijatelja i ostao u životu. I zbog svega toga držao se smjelije, i pomalo prkosno, što je kod njega bilo nešto novo. Nije više strahovao od sitnijeg zvjerinja i bojažljivosti se uglavnom otresao, iako ga je nepoznato i dalje pritiskivalo svojim tajanstvima i užasima, neopipljivim i uvijek punim prijetnji.

Počeo je da prati majku u traganju za mesom i dosta je puta posmatrao ubijanje lovine, pa je i sam

počeo da uzima učešća u njemu. I na svoj nejasan način upoznao je zakon mesa. Postoje dvije vrste živih bića - njegova vrsta i ona druga. Njegova vrsta obuhvata njegovu majku i njega. Druga vrsta obuhvata sve žive stvorove koji se kreću. Ali se ta druga vrsta dijeli na dvije. Jedan njen dio sačinjavaju stvorovi koje njegova vrsta ubija i jede. Taj dio je sastavljen od onih što ne ubijaju i od manjih koji ubijaju. Drugi dio sačinjavaju oni koji ubijaju i jedu njegovu vrstu ili bivaju ubijeni i pojedeni od njegove vrste. Iz te podjele proizašao je zakon. Cilj života je hrana. Sam život je hrana. Život živi od života. Postoje oni koji jedu i oni koji bivaju pojedeni. Zakon glasi: *Pojesti ili biti pojeđen*. On taj zakon nije iskazao jasnim i tačno određenim izrazima, iti je razmišljao o njegovoj moralnosti. On čak nije ni mislio na taj zakon; prosto je živio po tome zakonu ne razmišljajući uopšte o njemu.

Vidio je kako taj zakon vlada svud oko njega. On je pojeo mladunče snježne jarebice. Soko je pojeo jarebicu. Soko bi pojeo i njega. Docnije, kad je ojačao, htio je on da pojede sokola. Pojeo je risovo mladunče. Risova ženka bi pojela njega da sama nije bila ubijena i pojedena. I to tako stalno ide. Po tome zakonu se upravljaju svi živi stvorovi oko njega, a i on sam je sastavni dio tog zakona. I on ubija. Njegova jedina hrana je meso, živo meso, koje hitro bježi ispred njega, ili polijeće u vezduh, ili se puže uz drveće, ili se krije u zemlji, ili mu se suprotstavlja i bori se s njim, ili, izmijenivši uloge, juri za njim.

Da je vučić mislio kao čovjek, mogao je život ukratko opisati kao proždrljiv prohtjev za jelom, a svijet kao mjesto po kome tumaraju mnogobrojni prohtjevi, koji nekog progone ili su progonjeni, koji love ili su lovljeni, jedu ili bivaju pojedeni, sve nekako slijepo i zbrkano, u nasilju i neredu, u haosu proždrljivosti i klanja, nad kojim vlada slučaj nemilosrdan, besmislen, svemoćan.

Ali vučić nije mislio kao čovjek, nije posmatrao stvari sa šireg gledišta. Imao je samo jedan cilj, i u određenom trenutku mislio je ili želio samo jedno. Pored zakona mesa imao je da nauči mnogo drugih i manjih zakona i da im se povinuje. Svijet je bio pun iznenađenja. Strujanje krvi u njemu, kretanje njegovih mišića, sve je to predstavljalo beskrajno uživanje. Uloviti meso značilo je doživjeti uzbudljive i opojne trenutke. Kad bi se razjario, kad bi se borio, osjećao je zadovoljstvo. I sami strah i tajanstvo nepoznatog povećavali su draž života.

A bilo je i lijepih i ugodnih časova. Imati pun želudac, drijemati lijeno na suncu - takve stvari su predstavljale punu nagradu za revnost i napore, premda su revnost i naponi već i sami po sebi predstavljali dovoljnu nagradu. Oni su izražavali život, a život je uvijek srećan kad dolazi do izražaja. Zato vučić nije ništa zamjerao svojoj neprijateljskoj okolini. Bio je pun života, veoma srećan i veoma ponosan sobom.

TREĆI DIO

I GLAVA

TVORCI VATRE

Štenac je naišao na to sasvim iznenada. Dogodilo se njegovom greškom. Bio je nepažljiv. Izašao je iz jazbine i otrčao dolje na rječicu da pije vode. Možda nije obraćao nikakvu pažnju zato što je još bio bunovan. (Svu noć je proveo napolju u traganju za mesom i tek što se probudio.) A njegova nepažnja se mogla objasniti i time što se bio već navikao na stazu do vira. Često je išao tuda i nikad mu se ništa nije dogodilo.

Silazeći niz brdo prošao je pored gromom pogodnog bora, prešao preko proplanka i dokaskao među drveće. I upravo u tom trenutku nešto je ugledao i nanjušio. Pred njim je mirno sjedilo na zadnjim nogama pet živih stvorova kakve nikad dotle nije vidio. Tada je prvi put ugledao ljudski rod. Kad su ga opazili, međutim, petorica ljudi ne đipiše na noge, niti iskeziše zube, niti zarežaše. Nisu se ni pokrenuli, samo su sjedili, ćutljivi i zloslutni.

Ni vučić se nije micao. Svaki nagon njegove prirode natjerao bi ga u divlje bjekstvo, da se u njemu iznenada i prvi put ne pojavi jedan drugi i suprotan nagon. Obuzeo ga je užasan strah. Porazilo ga je i oduzelo mu moć kretanja neodoljivo osjećanje sopstvene ne-

moći i ništavila. Pred njim je bilo gospodarstvo i moć - nešto što ga daleko i silno prevazilazi.

Vučić nikad dotle nije vidio čovjeka, a ipak ga je po nagonu naslućivao. Nejasno je poznao u čovjeku ono živo stvorenje koje je sebi izvojevalo prvenstvo nad ostalim živim bićima Divljine. Nije on gledao čovjeka samo svojim sopstvenim očima, nego i očima svih svojih predaka - onim očima koje su u tami tokom bezbrojnih zima okruživale logorske vatre i piljile sa bezbjedne udaljenosti i iz gustih čestara na tu neobičnu dvonožnu životinju što gospodari živim stvorovima. Njega je omađijalo nasljeđe predaka - strah i poštovanje proizišli su iz vjekovne borbe i nagomilanog iskustva mnogih pokoljenja. To nasljeđe bilo je isuviše neodoljivo za vuka koji je još štene. Da je bio potpuno odrastao, on bi utekao. Ovako, on prileže uz tlo, skamenjen od straha, već upola nudeći pokornost koju je njegov rod ponudo onog časa kad je prvi kurjak prišao i sjeo kraj čovječje vatre da se ogrije.

Jedan od Indijanaca se diže, priđe mu i naže se nad njega. Štenac se još više pripri uz tlo. To je bilo ono nepoznato, ovaploćeno najzad u pravo meso i krv, to što se nadnosi nad njim i naginje se da ga uhvati. Dlaka mu se i protiv volje nakostriješi; usne mu se nabraše i otkriše njegove male očnjake. Ruka što je kao sudbina lebdjela nad njim zastane oklijevajući, i čovjek progovori smijući se: »*Waban vabiska ip pit tah.*« (Pazi! Bijeli očnjaci!)

Ostali Indijanci su se glasno smijali i navaljivali na čovjeka da uhvati štene. Sto se ruka bliže primicala, u

kurjačiću se vodila borba između nagona. Dva osjećanja snažno su dejstvovala u njemu: da se pokori i da se bori. Borba se završila neriješeno. Učinio je i jedno i drugo. Popuštao je sve dok ga ruka skoro nije dodirnula. Onda je stupio u borbu: zubi mu bljesnuše, zagrizoše i zariše se u ruku. U istom trenutku dobio je po glavi udarac sa strane, koji ga preturi porebarke. Tad sva njegova borbenost iščeze. Njegova šteneća nemoć i nagon potčinjavanja uzeše da se brinu o njemu. Vučić sjede na zadnje noge i stade da skici. Ali je čovjek koga je ujeo za ruku još bio ljut. Tako štenac dobi ćušku i po drugoj strani glave. Poslije toga je sjeo i počeo da skiči glasnije no ikad.

Četiri Indijanca udariše u još glasniji smijeh, te i sam čovjek koga je štene ujelo poče da se smije. Svi se okupiše oko vučića i stadoše mu se smijati, dok je on cvilio od straha i bola. Usred toga on ču nešto. I Indijanci su to čuli. Ali je kurjačić znao šta je to, te posljednjim dugim cviljenjem, u kom je bilo više likovanja no jadikovanja, završi svoju pjesmu očekujući dolazak svoje majke - svoje krvožedne i neukrotive majke koja se borila i ubijala sve stvorove i koja se nikad nije plašila. Režala je u trku. Čula je skičanje svog šteneta i hrlila je da ga spase.

Ona uskoči među njih, a svojim brižnim i borbenim materinstvom pružala je veličanstven prizor. Štenac se, međutim, radovao njenom zaštitničkom bijesu. Ciknuo je radosno i skočio joj u susret, a životinje-ljudi žurno uzmaoše nekoliko koraka unazad. Vučica stade sa-

svim uza štene i nadnese se nad njega, gledajući ljude, nakostriješene dlake, dok joj je duboko u grlu bruhalo režanje. Lice joj je bilo zgrčeno i puno zlobe i prijetnje, čak joj se i njuška od vrha do očiju bila nabrala, toliko je silno bilo njeno režanje.

A onda odjeknu glas jednog od ljudi. »Kajči!« - čuo se uzvik. Bio je to usklik iznenađenja. Štenac osjeti kako na taj glas opada bijes njegove majke.

- Kajči! - viknu čovjek ponovo, ovaj put oštro i zapovjednički.

I tad štenac vidje kako njegova majka, ta neustrašiva vučica, poleže tako nisko da joj trbuh dodiruje zemlju, kako skiči, maše repom, daje znak svoje miroljubivosti. Štenac nije mogao da shvati. Bio je van sebe od straha. Opet ga spopade strah od ljudi. Nagon ga nije prevario. Njegova majka to potvrđuje. Eto i ona se potčinjava životinji-čovjeku.

Čovjek koji je prije toga govorio priđe vučici. Spustio joj je ruku na glavu, i ona prileže još više. Nije škljocnula zubima, niti prijetila da će to učiniti. Priđoše i drugi ljudi, opkoliše je i stadoše je pipati i tapkati, a ona se nije protivila takvim postupcima. Bili su silno uzbuđeni i dizali su veliku graju ustima. Ta graja nije nagovještavala opasnost, zaključio štenac, kad se šćućurio uz majku, kostrešeći se još s vremena na vrijeme, ali čineći sve što može da se potčini.

- Nije to ništa neobično - govorio je jedan Indijanac. - Otac joj je bio vuk. Majka joj je istina kučka; zar je moj brat u vrijeme parenja nije držao vezanu u

šumi tri pune noći? Prema tome Kajčin otac bio je kurjak.

- Biće godina dana. Sivi Dabre, kako je odskitala

- progovori drugi Indijanac.

- Tome se nije čuditi, Lososov Jeziče, - odgovori Sivi Dabar. - Bilo je to u vrijeme gladi kad nismo imali hrane za pse.

- Živjela je s kurjacima - reče treći Indijanac.

- Biće da jeste, Tri Orla, - odgovori Sivi Dabar stavljajući ruku na štenca - i ovaj je kanda dokaz tome.

Štenac malo zareža na dodir ruke, i ruka se podiže da bi mu udarila ćušku. Na to štenac pokri očnjake i prileže po zemlji u znak pokornosti; a ruka vraćajući se, stade da ga češka iza ušiju i gore-dolje po leđima.

- Ovaj je kanda dokaz tome - nastavi Sivi Dabar.

- Očevidno je da mu je Kajči majka. Ali otac mu je vuk. Prema tome u njemu ima malo od psa a mnogo od vuka. Očnjaci su mu bijeli, te će mu ime biti Bijeli Očnjak. Rekao sam. To je moj pas. Zar Kajči nije bila keruša mog brata ? I zar moj brat nije umro ?

Štenac, koji tako dobi ime na svijetu, ležao je i posmatrao. Životinje-ljudi nastaviše još neko vrijeme da dižu graju ustima. Onda Sivi Dabar izvadi nož iz kanije što mu je visila o vratu i zađe u šibljak gdje odsiječe jednu batinu. Bijeli Očnjak ga je posmatrao. Sivi Dabar napravi zareze na obadva kraja batine i oko njih sveza oputu od sirove kože. Jednu oputu je privezao Kajči oko vrata. Onda je odvede do obližnjeg borića i oko njega sveza drugu oputu.

Bijeli Očnjak pođe za majkom i leže uz nju. Lososov Jezik ispruži ruku prema njemu i povali ga na leđa. Kajči je to zabrinuto posmatrala. Bijeli Očnjak osjeti kako ga strah ponovo obuzima. Nije mogao sasvim da suzbije režanje, ali nije ni pokušao da zagriže. Povijenim i razmaknutim prstima ruka ga je šašoljila po trbuhu i prevrtala ga s jedne strane na drugu. Bilo je i smiješno i neugodno ležati tako na leđima i praćakati se nogama u vazduhu. U tom se položaju, pored ostalog, Bijeli Očnjak osjećao potpuno bespomoćnim, i cijela njegova priroda se bunila protiv toga. Ali nije mogao da preduzme ništa u svoju odbranu. Ako je životinja-čovjek smišljao neko zlo, Bijeli Očnjak je znao da mu ne može umaći. Kako može da odskoči i pobjegne kad su mu sve četiri u vazduhu iznad njega? Osjećanje pokornosti mu ipak pomože da savlada svoj strah, i on samo tiho zamumla. To mumlanje nije mogao da obuzda; a ni životinja-čovjek nije se zbog toga naljutio niti ga je lupio po glavi. A sem toga, Bijeli Očnjak je doživljavao neizmjereno uživanje što ga je ta ruka šašoljila po trbuhu. Kad bi ga čovjek okrenuo porebarke, prestajao je da mumla; kad bi ga opet prstima pritisnuo oko korijena ušiju i tu ga stao češkati, uživanje bi se povećavalo; a kad ga čovjek, poslije završenog trljanja i češkanja, ostavi samog i udalji se, iz Bijelog Očnjaka iščeze svaki strah. U odnosima s čovjekom on će tek imati priliku da sazna za strah, i to ne jednom; pa ipak, ovo je bio znak da se ne treba plašiti ljudskog društva koje će na kraju biti i njegovo.

Poslije izvjesnog vremena Bijeli Očnjak ču kako mu se približuje neka neobična graja. Brzo je uočavao razlike, jer je odmah bio načisto da je to graja koju dižu životinje-ljudi. Nekoliko minuta docnije u logor stiže ostatak plemena u poretku kojim se kretao na svom putovanju. Bilo je tu još ljudi i mnogo žena i djece - njih četrdesetak duša - i svi teško natovareni logorskim prtljagom i opremom. Bilo je tako isto i mnogo pasa i svi su oni, sa izuzetkom nedorasle štenadi, bili na sličan način opterećeni logorskom opremom. Na leđima, u torbama koje su bile čvrsto privezane oko njih, psi su nosili od dvadeset do trideset funti tereta.

Bijeli Očnjak nikad dotle nije vidio pse, ali čim ih je ugledao osjetio je da su istog roda kao i on, samo nekako drukčiji. Ali su i oni pokazali da se malo razlikuju od vuka kad su uočili vučica i njegovu majku. Nastao je opšti juriš. Bijeli Očnjak se kostrešio i režao i škljocao zubima prema talasu razjapljenih čeljusti pasa - pridošlica, i našao se pod njima, osjećajući po tijelu oštre ujede njihovih zuba, dok je i sam ujedao i grizao njihove noge i trbuhe iznad sebe. Nasta paklena buka. Čuo je kako Kajči reži boreći se za njega; a čuo je i viku životinja-ljudi, udarce batina koji su padali po tijelima i bolno skičanje tako udarenih pasa.

Nekoliko sekundi docnije ponovo je stajao na nogama. Sad je imao prilike da posmatra kako životinje-ljudi kamenjem i batinama rastjeruju pse, braneći ga i spašavajući od bijesnih zuba njegovog roda, koji

nekako i nije bio njegov rod. I mada u svom mozgu nije imao razuma da jasno shvati jedan tako apstraktan pojam kao što je pravda, on ipak, na neki njemu svojstven način, osjeti da su životinje-ljudi pravedno postupili i steče saznanje da su oni ono što jesu - tvorci zakona i izvršioci zakona. Isto tako, cijenio je silu kojom primjenjuju zakon. Za razliku od drugih životinja koje je u svom životu sretao, oni nisu ni ujedali niti razdirali kandžama. Nametali su svoju živu snagu silom mrtvih stvari. Mrtve stvari su izvršavale njihova naređenja. Tako su štapovi i kamenje pod rukovodstvom tih neobičnih stvorenja letjeli kroz vazduh kao žive stvari i nanosili psima teške povrede.

Po njegovom mišljenju ta je moć bila neobična, moć nedokučiva i natprirodna, moć slična božanskoj moći. Bijeli Očnjak po samoj svojoj prirodi nije mogao ništa znati o bogovima - u najsrećnijem slučaju mogao je samo da naslućuje stvari koje su izvan saznanja; ali čuđenje i strah koje je osjećao pred tim životinjama-ljudima bili su na neki način slični čuđenju i strahu čovjeka koji bi ugledao kakvo nebesko stvorenje, na vrhu planine kako iz obje ruke baca munje i gromove na zaprepašćeni svijet.

I posljednji pas bio je otjeran; galama se utiša; a Bijeli Očnjak je lizao svoje rane i razmišljao o svom prvom dodiru sa svirepošću čopora i o svom upoznavanju s njim. Nije nikad ni sanjao da se njegov rod sastoji od još nekog pored jednog, njegove majke i njega. Oni su sačinjavali neku posebnu vrstu; a ovdje, odjed-

nom, otkrio je još mnogo stvorova očigledno njegovog roda. I podsvjesno je osjećao negodovanje što su eto te životinje - njegov rod - čim su ga ugledale skočile na njega i pokušale da ga unište. Na isti način bio je ozlojeđen što mu je majka privezana za štap, iako je to bilo djelo nadmoćnih životinja-ljudi. To mu je mirisalo na klopku, na ropstvo. Ali on nije znao ništa ni o klopci, ni o ropstvu. Slobodu da tumara i trči, da legne kad mu se prohtije, naslijedio je od predaka, a ovdje mu je sve to uskraćeno. Kretanje njegove majke svedeno je na dužinu jednog štapa, na dužinu tog istog štapa ograničen je i on, jer se još ne bješe oslobodio potrebe da stalno bude uz majku.

To mu se nije sviđalo. A nije mu se dopadalo ni kad se ljudi i životinje digoše i krenuše na put, jer neka životinja-čovječuljak dohvati drugi kraj štapa i povede za sobom zarobljenu Kajči za kojom je išao i on, Bijeli Očnjak, silno uzrujan i zabrinut tom novom pustolovinom u kojoj se našao.

Išli su dolinom riječice, daleko izvan najdužih skitnji Bijelog Očnjaka dok ne stigoše do kraja doline gdje se iječica uliva u rijeku Mekenzi. Tu gdje su indijanski činovi stajali na kolju visoko u vazduhu i gdje su bile postavljene lese za sušenje ribe, ljudi se ulogoriše; a Bijeli Očnjak je gledao začuđenim očima. Nadmoćnost tih životinja-ljudi rasla je svakog trenutka. Gospodarili su nad svim tim psima oštih očnjaka. I to njihovo gospodarenje odisalo je snagom. Ali još veće od njega, prema shvatanju vučjeg šteneta, bilo je njihovo

gospodarenje nad stvarima koje nisu žive; njihova sposobnost da stave u pokret nepokretljive stvari; njihova sposobnost da izmijene i samo lice svijeta.

Ovo posljednje ga je osobito uzbuđivalo. Podizanje kostura od direkta privuče njegovu pažnju; samo po sebi to nije bilo ništa osobito, pošto su taj posao obavljali isti stvorovi koji bacaju štapove i kamenje na veliku daljinu. Ali kad se kosturi od direkta, prekriveni tkaninom i kožom, pretvoriše u šatore, Bijeli Očnjak je bio van sebe od čuda. Na njega je učinila dubok utisak njihova gromadna veličina. Uzdizali su se oko njega sa svake strane kao neki čudovišni oblici života koji rastu silnom brzinom. Zahvatali su skoro cijelu površinu njegovog polja vida. Od njih ga je strah hvatao. Zloslutno su se dizali nad njim, a kad ih vjetar pokrene i zaljulja, on bi se od straha priljubio uza zemlju i nepovjerljivo ih držao na oku, spreman da strugne ako bi pokušali da se sruče na njega.

Ali poslije kratkog vremena njegov strah od šatora je iščezao. Gledao je kako žene i djeca ulaze u šatore i izlaze iz njih nepovrijeđeni, a gledao je i pse kako često pokušavaju da uđu u njih i kako ih odande tjeraju ostrim riječima i kamenjem koje leti. Poslije izvjesnog vremena on se odvoji od Kajči i stade oprezno da se privlači zidu najbližeg šatora. Na to ga je gonila radoznalost mladosti - nužda da se uči, živi i radi - a time se stiče iskustvo. Nekoliko posljednjih palaca do šatorskog zida privlačio se s bolnom sporošću i oprežnošću. Događaji tog dana pripremili su ga da dočeka

nepoznato koje se može pojaviti u najčudesnijim i najnevjerovatnijim oblicima. Najzad mu njuška dotače platno. On pričekava: ništa se ne dogodi. Onda je onjušio tu neobičnu tkaninu prezasićenu ljudskim vonjem. Zagriže zubima tkaninu i blago povuče. Ništa se ne dogodi, iako se susjedni dijelovi šatora pomjeriše. On povuče jače. Nasta veće kretanje. To je bilo divno. On povuče još jače i to ponovi više puta, dok se cio šator ne ustalasa. Tad ga oštar uzvik neke domačice iz šatora natjera da u trku pobjegne ka Kajči. Ali se poslije toga nije više plašio tih ogromnih šatora.

Trenutak docnije ponovo je otumarao od majke. Njen štap bio je privezan za kolac pobijen u zemlju, i ona zato nije mogla da pođe za njim. Neko poluodraslo štene, nešto veće i starije od njega, polagano mu se primicalo srazmetljivom i ratobornomvažnošću. Ime štenetu, kako će Bijeli Očnjak docnije čuti da ga zovu, bilo je Lip-Lip. Imalo je iskustva u tučama mladih pasa i već se pomalo ponašalo kao siledžija.

Lip-Lip je pripadao rodu Bijelog Očnjaka, te kako je još bio samo štene, nije izgledao opasan; tako se Bijeli Očnjak pripremi za prijateljski susret. Ali kad se stranac stade kretati ukrućenim nogama i kad mu usne otkriše zube, i Bijeli Očnjak se isto tako u kruti i odgovori keženjem zuba. Obilazili su u polukrugu jedan oko drugog, ispitujući se, režeći i kostriješeći se. To potraja neko vrijeme, i Bijeli Očnjak je počinjao da uživa u tome kao u nekoj igri. Ali iznenada, neočekivanom brzinom, Lip-Lip skoči na njega, mu-

njevito ga ugrize zubima i ponovo odskoči. Ujeo ga je za rame koje je ris bio povrijedio i koje ga je još boljelo u dubini blizu same kosti. Bijeli Očnjak skiknu od iznenađenja i bola; ali se odmah zatim, van sebe od srdžbe, stvori na Lip-Lipu i stade bijesno da ga grize.

Ali, Lip-Lip je živio logorskim životom i učestvovao u mnogobrojnim okršajima sa štenadima. Tri, četiri, pa i šest puta njegovi oštri zubići se zariše u novajliju, dok Bijeli Očnjak posramljeno cvileći ne utiče pod zaštitu svoje majke. Bila je to prva od bezbroj tuča koje će on imati s Lip-Lipem, jer su od samog početka bili neprijatelji, rođeni kao takvi, s prirodoma predodređenim da se vječito sudaraju.

Kajči je lizala Bijelog Očnjaka da ga umiri i pokušavala da ga nagovori da ostane kraj nje. No njegova radoznalost bila je neobuzdana, i on se poslije nekoliko trenutaka upusti u novo istraživanje. Naišao je na jednog od životinja-ljudi, na Sivog Dabra, koji je čučao i baratao nešto prućem i suvom mahovinom rasturenom po zemlji pred sobom. Bijeli Očnjak mu priđe i stade da posmatra. Sivi Dabar je ustima pravio graju koju Bijeli Očnjak protumači da nije neprijateljska, i zato priđe još bliže.

Žene i djeca su donosili još granja i pruća Sivom Dabru. Bilo je očevidno da je to neki važan posao. Bijeli Očnjak se sve više primicao dok nije dodirnuo koljeno Sivome Dabru, toliko je bio radoznao da je već zaboravio da je to strašna životinja-čovjek. Najednom opazi kako neka čudna stvar slična magli počinje

da se izvija iz pruća i mahovine ispod ruku Sivog Dabra. Zatim se u samom prudu pojavi nešto živo što se upredalo i uvijalo, po boji slično Suncu na nebu. Bijeli Očnjak nije znao ništa o vatri. Privlačila ga je kao što ga je privlačila svjetlost na otvoru pećine dok je bio još sasvim malo štene. Primakao se puzeći još nekoliko koraka bliže plamenu. Čuo je kako se Sivi Dabar prigušeno smije iznad njega i shvatio je da to nije neprijateljski zvuk. Onda mu njuška dotače plamen i u istom času mu se jezičak ispruži prema njemu.

Za trenutak bio se skamenio. Ono nepoznato što vreba iz pmća i mahovine divljački ga je šćepalo za njušku. Ustuknuo je i zaprepašćeno zaskičao iz sve snage. Na taj glas Kajči đipi, režeći, do kraja štapa i tu stade užasno da bjesni što ne može da mu pritekne u pomoć. Sivi Dabar se, međutim, glasno smijao, pljeskao po bedrima i pričao ostalima u logoru šta se desilo, dok svi ne stadoše da se grohotom smiju. Ali Bijeli Očnjak je i dalje čučao i neprestano skičao - jadno žalosno stvorenje usred tih životinja-ljudi.

Bila je to najteža povreda koju je doživio. I njušku i jezik oprljila mu je ta živa stvar sunčeve boje što je izrasla ispod ruku Sivog Dabra. Skičao je neprestano, a svaku njegovu novu jadikovku životinje-ljudi dočekivali su silnim smijehom. Pokušao je da jezikom ublaži bol na njušci, ali je i jezik bio oprljen, te kad se obje opekotine sastaviše, one izazvaše još veći bol, na šta on zaskiča beznadežnije i bespomoćnije no ikad.

A onda ga spopade stid. Znao je za smijeh i šta on znači. Nama nije dano da shvatimo na koji način

neke životinje raspoznaju smijeh i kako znaju kad se ljudi njima smiju; i Bijeli Očnjak je, međutim, to saznao tim istim putem. I on se osjeti posramljenim što mu se životinje-ljudi smiju. Okrenuo se i pobjegao, ali ne od povrede koju mu je vatra nanijela, nego od smijeha koji pogađa čak i dublje i vrijeđa duh u njemu. I on pobježe ka Kajči, koja je na kraju svoga štapa bijesnila kao pomahnitala zvijer - njoj, jedinom stvorenju na svijetu koje mu se nije smijalo.

Spustio se suton i došla je noć, a Bijeli Očnjak je ležao kraj svoje majke. I njuška i jezik su ga još boljeli, ali njega je morila jedna veća muka. Tugovao je za napuštenim krajem. Osjećao je prazninu u sebi, neku potrebu za tišinom i mirom one rječice i pećine u stijeni. Život je postao prenaseljen. Tako je mnogo tih životinja-ljudi, - ljudi, žena i djece - koji svi stalno dižu graju i razdražuju se. Pa i ti psi, što se neprestano svađaju i glože, galame i stvaraju pometnju. Tiha usamljenost života koji je dotle poznavao bila je iščezla. Ovdje i sam vazduh treperi od života. U njemu samo bruji i zuji. Zvuci se bez prestanka mijenjaju u jačini, i odjednom dobijaju drugu visinu što vrijeđa njegove živce i čula, čini ga razdražljivim i nespokojnim, i zabrinjava ga svojom vječitom prijetnjom zbivanja.

Posmatrao je životinje-ljude kako dolaze i odlaze i kako tumaraju po logoru. Bijeli Očnjak je posmatrao životinje-ljude pred sobom otprilike na isti način kako bi ljudi gledali na bogove koje su sami stvorili. Bila

su to viša bića, istinska božanstva. Prema njegovom nejasnom poimanju, oni su bili isto tako čudotvorci kao što su bogovi za ljude. Ta su bića stvorena da gospodare, njima su podarene sve neznane i nepojmljive moći; oni su vrhovni gospodari sveg živog i sveg neživog, oni natjeruju na poslušnost sve što se miče i stavljaju u pokret sve što se ne miče, tvorci su života, onog života što ima boju Sunca i što ujeta i izrasta iz suve mahovine i drveta. Oni su tvorci vatre! Oni su bogovi!

II GLAVA

ROBOVANJE

Ti dani su za Bijelog Očnjaka bili krcati novim doživljajima. Za sve vrijeme dok je Kajči bila vezana za štap, on je trčkarao svud po logru, njuškajući, istražujući, učeći. Ubrzo je saznao dosta o načinu života tih životinja-ljudi, ali se iz tog saznavanja nije rađao prezir. Što ih je bliže upoznavao, sve više su oni opravdavali svoju nadmoć, sve više su pokazivali svoje tajanstvene moći, sve više su ličili na božanstva.

Čovjeku je pisano da često s tugom gleda zbacivanje svojih bogova i rušenje svojih oltara; ali vuk i divlji pas, koji su se privih čovjeku uz noge, takvu žalost nikad nisu doživljavali. Za razliku od čovjeka, čiji su bogovi nešto nevidljivo i što se sluti, isparenja i izmaglice mašte lišeni stvarnosti, nestalna priviđenja

kojima se pripisuje željena dobrota i moć, neopipljiva produženja sopstvene ličnosti u oblasti duha - za razliku od čovjeka, vuk i divlji pas koji su prišli ljudskoj vatri nalaze sebi bogove od živog mesa, čvrstog pri dodiru, koji zauzimaju prostor na zemlji i kojima je potrebno vrijeme da bi ostvarili svoje namjere i ispunili svoje živote. Nikakav napor vjere nije potreban da bi se vjerovalo u takvog boga; nikakav napor volje ne može izazvati nevjerovanje u njega. Od njega se ne može umaći. Eno ga, uspravljenog na njegovim dvjema zadnjim nogama, s tojagom u ruci, kako stoji svemoćan, plahovit i pun gnjeva i ljubavi: bog i tajanstvo, i moć, i sve to obloženo i zaodjenuto mesom koje krvavi kad se razdere i koje je dobro za jelo kao i svako drugo meso.

Tako je bilo i s Bijelim Očnjakom. Životinje-ljudi bili su nesumnjivi bogovi od kojih se ne može pobjeći. Kao što im se njegova mati, Kajči, pokorila čim su je viknuli po imenu, tako je i on počeo da im se pokorava. Na prtini, puštao ih je naprijed, smatrajući to njihovim neospornim pravom. Kad bi nailazili, sklanjao im se s puta. Kad bi ga dozivali, dolazio je. Kad bi mu prijetili, on se molećivo opružao po zemlji. Kad bi mu naredili da ide, on je žurno odlazio. Jer iza svake njihove želje stajala je moć da se ta želja sprovede u djelo, moć koja je nanosila bol, moć koja se izražavala u ćušcima i batinama, u letećem kamenju i bolnim udarcima biča.

Pripadao je njima kao što su im svi psi pripadali. Činio je sve što bi mu zapovijedali. Tijelo njegovo je

njima pripadalo. Mogli su da ga pretuku, da ga izgaze, ili da ga trpe. Takav je bio nauk koji mu je brzo uliven u glavu. Teško mu je to padalo, jer je bilo protivno mnogo čemu u njegovoj prirodi što je bilo snažno i zapovjedničko; i mada mu je mrsko bilo dok je to učio, on se nesvjesno navikavao da to voli. To je značilo staviti svoju sudbinu u tuđe ruke, prenijeti na drugog životne odgovornosti. A ovo je u stvari predstavljalo izvjesnu naknadu, jer je uvijek lakše osloniti se na drugog nego stajati sam.

Sve se to, međutim, nije zbilom u toku samo jednog dana, to predavanje sebe tijelom i dušom životinji-čovjeku. Nije se on mogao namah odreći svog divljeg nasljeđa i sjećanja na Divljinu. Bivalo je dana kad bi se privlačio do ivice šume i stajao osluškujući kako ga nešto zove da pođe nekud daleko. I onda bi se uvijek vraćao uznemiren i neveseo da tiho i čežnjivo cvili uz Kajči i da joj liže lice žudnim, upitnim jezikom.

Bijeli Očnjak je brzo naučio kako se u logoru živi. Upoznao je nepravičnost i gramzivost starijih pasa kad bi meso ili riba bili bačeni za jelo. Vremenom je uvidio da su ljudi pravedniji, djeca svirepija, a žene dobrodušnije i više od drugih sklone da mu bace komadić mesa ili kosku. A poslije dva-tri bolna iskustva s majkama poluodraslih pasa shvatio je da je pametnije pustiti te majke na miru, sklanjati se od njih što dalje i izbjegavati ih.

Ali mu je Lip-Lip trovao život. Veći, stariji i jači, Lip-Lip je odabrao Bijelog Očnjaka kao stvorenje

koje će zlostavljati. Bijeli Očnjak se rado borio, ali je bio slabiji. Neprijatelj mu je bio odveć veliki. Lip-Lip ga je progonio kao mora. Kad god bi se odvažio da se udalji od majke, ovaj siledžija bi se neizostavno pojavljivao, išao za njim u stopu, režao na njega, ujedao ga i vrebao priliku kad u blizini nije bilo životinje-čovjeka da skoči na njega i prinudi ga na borbu. A kako je Lip-Lip uvijek pobjeđivao to mu je pričinjalo beskrajno uživanje. Te bitke su mu postale glavno životno zadovoljstvo, kao što su za Bijelog Očnjaka predstavljale najveće mučenje.

Ali to Bijelog Očnjaka nije slomilo. Iako je zadobijao mnoge bolne ozljede i uvijek bivao pobijeden, duh mu je ostao nepokoren. Nekih nepovoljnih posljedica je međutim bilo. Postao je zloban i sumoran. Od rođenja je već bio divlje naravi, a sad ga je to neprekidno zlostavljanje načinilo još divljačnijim. Njegova urođena veselost i djetinjska sklonost ka igranju rijetko su mogle doći do izraza. Nikad se nije igrao niti prevrtao sa ostalom štenadi iz logora. Lip-Lip to nije dopuštao. Čim bi se Bijeli Očnjak pojavio blizu druge štenadi, Lip-Lip bi nasrnuo na njega, prijeteći mu, goneći ga ili napadajući dok ga ne bi otjerao.

Bijeli Očnjak je usljed toga dobrim dijelom bio lišen radosti svog djetinjstva, te je po držanju izgledao stariji no što je bio. Pošto mu je bilo uskraćeno da u igri nađe oduške svojoj snazi, povukao se u sebe i razvijao svoje umne sposobnosti. Postao je lukav, imajući dovoljno vremena da se posveti smišljanju

raznih podvala. Kako nije uspijevao da dobije svoj dio mesa i ribe kad se dijelila hrana svim logorskim psima, postao je vješt lopov. Morao je da sam sebi pribavlja hranu i on ju je spretno pribavljao, mada je zbog toga postao napast za indijanske domaćice. Naučio je da se kradomice šunja po logoru, da bude prepređen, da zna šta se dešava, da sve vidi i čuje te da se prema tome upravlja, i da uspješno pronađe način kako će izbjeći svog nemilosrdnog mučitelja.

Već u prvim danima zlostavljanja izveo je on svoje prvo zaista krupno lukavstvo i tako prvi put okusio slast osvete. Kao što je Kajči, dok je bila s vucima, odmamljivala u pogibiju pse iz ljudskih logora, tako je Bijeli Očnjak, na sličan način, odmamio Lip-Lipa do Kajčinih osvetničkih čeljusti. Uzmičući pred Lip-Lipom, Bijeli Očnjak je bježao vrdakajući tamo-amo, utrčavao je u razne logorske šatore i istrčavao iz njih, ili je jurio unaokolo. Bio je dobar trkač, brži od svakog drugog mladog psa njegovog uzrasta, brži i od Lip-Lipa. Ali tog puta nije jurio koliko je najbrže mogao. Samo je održavao odstojanje od jednog skoka ispred svog gonioca.

Zanesen ovom trkom i time što mu je žrtva stalno bila nadomak, Lip-Lip je zaboravio da bude oprezan i da pazi gdje se nalazi. Kad se osvijestio gdje je, bilo je već dockan. Jureći svom brzinom oko jednog šatora, naletio je pravo na Kajči, koja je ležala na kraju svog štapa. Samo je užasnuto skiknuo, a njene ga čeljusti osvetnički zgrabiše. Vučica je bila privezana, ali se

ipak nije mogao lako od nje otrgnuti. Oborila ga je na leđa tako da nije mogao pobjeći i onda ga je počela ujedati i razdirati svojim očnjacima.

Kad je najzad uspio da se otkotrlja dalje od nje, jedva se uspravio na noge, strašno raščupan, ozlijeđen tjelesno i potišten duševno. Dlaka mu je štrcala u pramenovima gdje god su ga zubi vučice dohvatili. Stajao je tu gdje se digao na noge, razjapio čeljusti i počeo da zavija dugo i bolno kao malo štene. Ali mu se ni to ne dade da dovrši. Usred tog jaukanja Bijeli Očnjak se sjuri i žabi zube u Lip-Lipovu zadnju nogu. U Lip-Lipu više nije bilo snage za borbu i on neslavno pobježe odatle, a njegova ranija žrtva ga je nemilosrdno gonila i napadala sve dok nije stigao do svog šatora. Tu su mu Indijanke pritekly u pomoć i Bijeli Očnjak koji se pretvorio u bijesnog zmaja bio je na kraju otjeran tek pravom kišom od kamenja.

Došao je dan kad je Sivi Dabar zaključio da više nema mnogo vjerovatnoće da će Kajči pobjeći i odve-
zao je. Bijeli Očnjak je bio ushićen što mu je mati slobodna. Veselo je išao s njom po logoru; i dokle god je bio uz nju, Lip-Lip se držao na pristojnom odstoja-
nju. Bijeli Očnjak se čak rogušio na njega i hodao ukrućenih nogu, ali se Lip-Lip pretvarao da ne zapaža to izazivanje. Ni on nije bio glup, i koliko god je priželjkivao osvetu, umio je da sačeka dok ne uhvati Bijelog Očnjaka nasamo.

Nešto docnije u toku istog dana, Kajči i Bijeli Očnjak zađoše malo u šumu u blizini logora. On je,

korak po korak, vodio majku na tu stranu, a sad kad se ona zaustavila, pokušao je da je odmami još dalje. Pozivala ga je rječica i jazbina i šumska tišina, i on je želio da i ona pođe. Potrčao je nekoliko koraka, stao i osvrnuo se. Ona se nije micala. Zacvilio je molećivo i onda je kao igrajući se protrčavao kroz žbunje. Dojurio je natrag do nje, liznuo je po licu i ponovo otrčao u šumu. Ali se ona nikako nije micala. On zastade i pogleda je, obuzet strasnom žudnjom koja je izbijala iz cijelog njegovog bića, ali koja se postepeno izgubi kad ona okrete glavu i upravi pogled ka logoru.

Bilo je nečeg što ga je zvalo tamo u slobodnu prirodu. Čula je i majka taj zov. Ali je nju i nešto drugo i glasnije pozivalo - pozivala je vatra i pozivao čovjek - a od svih životinja jedino je vuku bilo suđeno da se tom pozivu odaziva, vuku i divljem psu, njegovom bratu.

Kajči se okrete i lagano pokaska prema logoru. Sam logor je nju čvršće držao svojom privlačnošću nego fizička veza kaiša i štapa. Nevidljivo i tajanstveno bogovi su je vezivali svojom moći i nisu je puštali. Bijeli Očnjak sjede u sjenku jedne jasike i tiho zacvilje. Osjećao se opojan miris bora, vazduhom je strujao zanosni dah šume, i njega je sve to podsjećalo na nekadašnji slobodni život prije no što su nastupili dani robovanja. Ali on je još bio nedoraslo štene i vezan za majku snažnije no što su ga mamili Divljina ili čovjek. U svakom času svog kratkog života on je od nje zavisio. Za nezavisnost još nije bilo nastupilo

vrijeme. I tako se on diže i tužno otkaska natrag u logor, zastajući pokatkad da sjedne i zacvili i oslušne glas koji ga je još pozivao odjekujući u dubinama šume.

U Divljini majka je kratko vrijeme sa svojim mladunčetom ali pod čovjekovom vlašću ponekad još i kraće. Tako je bilo i s Bijelim Očnjakom. Sivi Dabar je nešto dugovao Troglavom Orlu. Troglavi Orao je odlazio na put uz rijeku Mekenzi do Velikog robovskog jezera. Da bi isplatio dug, Sivi Dabar mu je dao komad crvenog sukna, jednu medvjedu kožu, dvadeset metaka i Kajči. Bijeli Očnjak je vidio kako su mu majku ukrcali u čun Troglavog Orla te je pokušao da pođe s njom. Troglavi Orao ga jednim udarcem odbaci natrag na zemlju. Čun se otisnu od obale. On skoči u vodu i zapliva za njom ne slušajući Sivog Dabra koji ga je oštro pozivao da se vrati. Strah da će izgubiti majku bio je toliki da se Bijeli Očnjak nije obzirao na zapovijesti životinje-čovjeka, svog boga.

A bogovi su navikli da budu slušani, i Sivi Dabar ozlojeđen krete čunom da ga uhvati. Kad je stigao Bijelog Očnjaka, dohvatio ga je za kožu na vratu i podigao iz vode. Nije ga odmah spustio na dno čuna. Držeći ga jednom rukom u vazduhu, drugom je stao da ga tuče. I to su bile žestoke batine. Imao je tešku ruku. Svaki udarac bio je smišljen da zaboli, a dobio je mnogo udaraca.

Pod udarcima koji su pljuštali čas s jedne, čas s druge strane, Bijeli Očnjak se ljuljao tamo-amoo kao kakva pomahnitala šetalica. Razna osjećanja su ga

obuzimala. Prvo je bilo iznenađenje. Zatim nekoliko časaka strah, i on više puta skiknu pod udarcem ruke. Ali ubrzo za ovim u njemu planu gnjev. Izbi njegova slobodna priroda, on pokaza zube i zarezha neustrašivo u lice srditom bogu. To je boga samo još više razgnjevilo. Udarci zapljuštaše još brži, teži i smišljenije proračunati da nanesu bol.

Sivi Dabar je i dalje udarao, Bijeli Očnjak je i dalje režao. Ali to nije moglo vječno trajati. Jedan ili drugi morao je da popusti, i taj je bio Bijeli Očnjak. Njega ponovo obuze strah. U stvari sad je prvi put osjetio na sebi čovjekovu ruku. Povremeni udarci štapom i kamenjem koje je dotle iskusio bili su kao milovanje u poređenju sa ovim. Izdala ga je sva snaga i on poče da cvili i skici. Neko vrijeme bi skiknuo poslije svakog udarca; ali se od straha uskoro izbezumi u toj mjeri da je skičao bez prekida i bez veze s ritmom udaraca.

Sivi Dabar najzad zaustavi ruku. Bijeli Očnjak je mlitavo visio i nastavljao da skiči. To je izgleda zadovoljilo njegovog gospodara i on ga grubo tresnu na dno čuna. Dok se to događalo, voda je nosila čun. Sivi Dabar dohvati kratko veslo. Bijeli Očnjak mu je bio na putu. On ga surovo odgurnu rukom. U tom času slobodna priroda Bijelog Očnjaka izbi ponovo i on zari zube u stopalo obučeno u mokasinu.

Batine koje je prije toga izvukao nisu bile ništa prema onima koje je sad dobio. Strašan je bio gnjev Sivog Dabra, a takav je bio i strah Bijelog Očnjaka. Sivi Dabar ovaj put nije upotrijebio samo ruku nego

i tvrdo drveno veslo; i kad je ponovo bačeno na dno čuna, cijelo tijelo Bijelog Očnjaka bilo je izubijano i bolno. I opet ga je Sivi Dabar ritnuo, i to sad hotimice. Bijeli Očnjak nije više nasrtao na njegovo stopalo. Primio je još jedan nauk o svom ropskom položaju. Nikad više, ni pod kakvim okolnostima, ne smije se usuditi da ugrize boga koji vlada i gospodari nad njim; tijelo tog vladara i gospodara je svetinja i ne smije se skrnnaviti zubima takvih kao što je on. To je očevidno zločin nad zločinima, jedini prestup koji mu se neće oprostiti niti zaboraviti.

Kad je čun stigao do obale, Bijeli Očnjak je ležao cvileći, nepomičan, čekajući da Sivi Dabar izrazi svoju volju. A volja Sivog Dabra bila je da ide na obalu, jer ga je na obalu zavitlao. Bijeli Očnjak je tako silno tresnuo na bok da su mu se svi uboji ponovo ozlijedili. A onda je dršćući dopuzio do gospodarevih nogu i ostao tu cvileći. Sa obale je sve to posmatrao Lip-Lip koji sad jurnu na njega, obori ga na leđa i zgrabi zubima. Bijeli Očnjak više nije imao snage da se brani i rđavo bi se proveo da noga Sivog Dabra nije ritnula i odbacila Lip-Lipa u vazduh tako silno da je tresnu na zemlju tri metra daleko. To je bila pravda i presuda životinje-čovjeka; Bijeli Očnjak je čak i tada, u bijednome stanju u kome se nalazio, zahvalno uzdrhtao. Hramajući pošao je poslušno za stopama Sivog Dabra kroza selo od šatora. Tako je Bijeli Očnjak naučio da je pravo kažnjavanja nešto što bogovi zadržavaju za sebe a što odriču nižim stvorovima pod njihovom vlašću.

Te noći, kad se sve smirilo, Bijeli Očnjak se sjetio svoje majke i počeo tugovati za njom. Tugovao je pretjerano glasno te je razbudio Sivoga Dabra, i ovaj ga istuče. Poslije toga je u blizini bogova samo tiho tugovao. Međutim, ponekad je odlazio sam do ivice šume, gdje bi cvileći i zavijajući glasno davao oduške svom jadu.

U to vrijeme moglo se desiti da ponesen uspomenama na jazbinu i rječicu pobjegne natrag u Divljinu. Ali ga je zadržavalo sjećanje na majku. Kao što su životinje-ljudi odlazili u lov i vraćali se, tako će se jednog dana i ona vratiti u selo. I tako je ostao da robuje čekajući nju.

Ali to robovanje nije bilo ispunjeno samo nesrećama. Mnoge stvari su izazivale njegovu radoznalost. Stalno se nešto dešavalo. Ti bogovi su činili bezbroj čudnih stvari, a on je uvijek želio da sve vidi. Pored toga, učio je kako da se snalazi sa Sivim Dabrom. Od njega se zahtijevala poslušnost, slijepa, nepokolebljiva poslušnost; za uzvrat nisu ga tukli i puštali su ga da živi.

Staviše, i sam Sivi Dabar bi mu s vremena na vrijeme bacio komad mesa i branio drugim psima da mu ga otmu. I takav komad mesa imao je izuzetnu vrijednost. Na neki čudan način vrijedio je više nego desetina komada iz ruku kakve domačice. Sivi Dabar ga nikad nije ni mazio ni milovao. Da li je to bila njegova teška ruka, ili njegova pravičnost, ili prosto njegova moć, ili sve to zajedno što je uticalo na Bijelog

Očnjaka - tek u svakom slučaju izvjesna veza odanosti stvorila se između njega i njegovog mrgodnog gospodara.

Potajno, i okolišnim putevima, kao i silom štapa i kamena i udarca ruke, prikivani su Bijelom Očnjaku okovi njegovog robovanja. Ona svojstva koja su njegovom rodu od početka omogućila da priđe čovjekovoj vatri, bila su svojstva kadra da se razvijaju. I ona su se u njemu razvijala, tako da mu je logorski život, iako prepun jada i nevolja, neosjetno postajao sve draži. Ali Bijeli Očnjak nije bio toga svjestan. Znao je samo da pati što je izgubio Kajči, da se nada njenom povratku i da silno žudi za slobodnim životom kojim je nekad živio.

III GLAVA

PROGNANIK

Lip-Lip je nastavio da mu zagorčava život u toj mjeri da je Bijeli Očnjak postao zlobniji i svirepiji nego što je to odgovaralo njegovoj prirodi. Divljačnost je njemu bila nešto urođeno, ali tako razvijena divljačnost je prevazilazila njegovu prirodu. Po svojoj zloj ćudi postao je čuven i među životinjama-ljudima. Gdje god bi se u logoru stvorila kakva gužva ili nered, nastala tuča ili svađa, ili se čuo vrisak neke Indijanke zbog komada ukradenog mesa, ljudi su bili uvjereni da je Bijeli Očnjak umiješan u to i da je on obično glavni

krivac za sve. Nisu htjeli da lupaju glavu i da istražuju uzroke njegovog ponašanja. Vidjeli su samo posljedice, a te posljedice su bile rđave. On je bio i podlac i lopov, štetočina i podstrekač nereda; a srdite domačice su mu kresale u brk - dok ih je on posmatrao, oprezan i spreman da umakne svakom brzo bačenom predmetu - da je kurjak, da ne vrijedi prebijene pare i da će zlo svršiti.

I tako se on osjeti kao proganjan usred gusto naseljenog logora. Svi mladi psi prihvatiše Lip-Lipovo vodstvo. Postojala je izvjesna razlika između Bijelog Očnjaka i njih. Možda su naslućivali u njemu njegov divlji šumski soj i nagoni osjećali prema njemu ono neprijateljstvo koje domaći pas osjeća prema vuku. Bilo kako bilo, tek oni se udružiše sa Lip-Lipom da ga progone. I kad su se već jednom opredijelili protiv njega, nalazili su dovoljno razloga da ostanu i dalje takvi. Jedan po jedan, svi su redom osjetili na sebi njegove zube; a njemu služi na čast što je više dijelio no što je primao. Bio je u stanju da u pojedinačnoj borbi savlada mnoge od svojih protivnika, ali mu se nije pružala prilika za takvu borbu. Početak takve tuče bio je znak za sve mlade pse u logoru da se sjure i navale na njega.

Iz tog čoporskog proganjanja naučio je dvije važne stvari: kako da se sačuva kad neprijatelji u gomili navale na njega, i kako da pojedinačnom protivniku nanese najveću ozljedu za najkraće vrijeme. Održati se na nogama usred neprijateljske gomile značilo je sačuvati život, i to je dobro izučio. Postao je sličan

mački u toj vještini da ostane na nogama. Čak su ga i odrasli psi, udarom svojih teških tijela mogli gurnuti unazad ili postrance; i on bi poletio u tom pravcu, kroz vazduh ili šuljajući se po tlu, ali uvijek s nogama pod sobom i šapama okrenutim nadolje majci zemlji.

Kad se psi svađaju, oni obično, praveći kao neki uvod u stvarni okršaj - prethodno reže, roguše se i šepure kruteći noge. Ali je Bijeli Očnjak naučio da izostavlja te uvodne radnje. Odlaganje je značilo davanje vremena mlađim psima da se okupe protiv njega. On mora brzo da obavi svoj posao i skloni glavu od opasnosti. Tako je naučio da ničim ne odaje svoje namjere. Nasrnuo bi, zagrizao i razderao za tren oka, bez ikakve opomene, prije no što protivnik stigne i da se pripremi za borbu. Tako se izvježbao da zadaje brze i teške povrede. Naučio je isto tako i koliko vrijedi iznenađenje. Kad je pas napadnut iznenađa, otkriveno rame biva mu razderano ili uvo iskidano u rese prije no što shvati šta se to dešava, i on je već upola potučen pas.

Osim toga, iznenađenog psa je veoma lako preturiti na leđa; kad je pas tako izvrnut on za trenutak neminovno izlaže mekani donji dio vrata - tu osjetljivu tačku koju treba napasti da bi mu se ugrozio život. Bijeli Očnjak je znao to mjesto. To je bilo znanje koje je primio u nasljeđe neposredno od više naraštaja vukova-lovaca. Tako se način borenja Bijelog Očnjaka pri stupanju u napad sastojao u ovome: prvo, treba naći nekog usamljenog mladog psa; drugo, treba ga

iznenaditi i oboriti na zemlju; i treće, treba mu zariti zube u mekano grlo.

Pošto nije bio potpuno odrastao, vilice mu još nisu bile niti dovoljno velike niti dovoljno snažne da mu napad na grlo bude smrtonosan; ali mnogi mladi pas je išao po logorskom krugu izranjavljena grla, kao dokazom namjera koje je imao Bijeli Očnjak. I jednog dana, kad je jednog od svojih neprijatelja uhvatio nasamo na ivici šume, uspio je da ga više puta obori na zemlju, da mu zarije zube u grlo i pregrize žilu kucavicu kroz koju je život istekao. Te noći se podiže grdna graja. Neko ga je vidio, vijest je saopštena sopstveniku zaklanog psa, žene su se prisjećale svih slučajeva krađe mesa, i Sivog Dabra su saletjeli mnogi ljutiti glasovi, Ali je on odlučno čuvao vrata svog šatora u koji je sklonio krivca i odbijao da dopusti osvetu koju su njegovi saplemenici bučno zahtijevali.

Bijelog Očnjaka omrznuše i ljudi i psi. U to doba svog rastenja nije bio ni trenutka miran ni bezbjedan. Zub svakog psa, ruka svakog čovjeka bili su protiv njega. Njegov rod ga je pozdravljao režanjem, a njegovi bogovi psovkom i kamenjem. Živio je u vječitoj napetosti. Stalno je bio u pripravnosti gotov da napadne, čuvajući se da ne bude napadnut, s jednim okom na iznenadno i neočekivano bačenom predmetu, pripravan da munjevito ali hladnokrvno postupi, da skoči sijevajući zubima ili da odskoči u stranu uz režanje puno prijetnje.

Što se režanja tiče, mogao je da zareži strasnije nego ijedan pas u logoru, bez obzira na uzrast. Režanje ima za svrhu da upozori ili zastraši, i potrebno je rasuđivanje da bi se znalo kad ga treba upotrijebiti. Bijeli Očnjak je znao , kako i kad treba zarežati. U svoje režanje unosio je sve što je zlobno, pakosno i užasno. Njuškom naboranom od neprestanog grčenja, dlakom koja se roguši u sve novim talasima, jezikom koji palacne napolje kao crvena zmija pa se hitro uvuče, ušima položenim uz glavu, očima iz kojih plamti mržnja, usnama zarozanim i očnjacima iskeženim i sluzavim - bio je u stanju da natjera skoro svakog nasrtljivca da zastane pred njim. I taj kratki zastanak, ako bi sam bio iznenađen, pružao mu je onaj spasonosni trenutak potreban da razmisli i odluči kako da postupi. Ali se često tako dobijeni zastanak produžavao dok se ne bi pretvorilo u potpuno odustajanje od napada. A kad bi bilo više odraslih pasa, režanje je Bijelom Očnjaku pružalo mogućnost da se časno povuče.

Izgnanik iz čopora mladih pasa, Bijeli Očnjak se svojim krvoločnim načinima borbe i uspješnim poduhvatima dobro oduživao čoporu za sve progone. Pošto mu nije bilo dopušteno da juri s čoporom, to neobično stanje je imalo za posljedicu da niko iz čopora nije smio da juri izvan čopora. Bijeli Očnjak to nije dopuštao. Nešto usljed njegove taktike napada iz zasjede, nešto usljed njegove taktike presretanja, mlađi psi su se bojali da idu sami. Osim Lip-Lipa svi su bili

primorani da se kreću u gomili kako bi se uzajamno štitili od groznog neprijatelja koga su sami stvorili. Samo pašče na riječnoj obali značilo je mrtvo pašče ili pašče koje diže uzbunu u logoru svojim skičanjem od bola i straha dok bježi ispred šteneta kurjačkog soja, koje ga je napalo iz zasjede.

Odmazde Bijelog Očnjaka, međutim, nisu prestale ni onda kad su mlađi psi dobro utuvili da se moraju držati u grupi. On je njih napadao kad nekog uhvati nasamo, a oni su napadali njega kad su na okupu. Dovoljno je bilo samo da ga ugledaju pa da pojure za njim; u kojim prilikama bi ga obično spašavala njegova brzina. Ali teško onom psu koji bi u takvoj hajci istrčao ispred svojih drugova! Bijeli Očnjak se bio izvježbao da se iznenada okrene na gonioca koji je izmakao čoporu i da ga propisno pocijepa prije no što čopor stigne. To se događalo veoma često, jer u jeku hajke i kad ih obuzme lovačko uzbuđenje, psi su skloni da zaborave na sebe, dok se Bijeli Očnjak nikad nije zaboravljao. Bježeći on se kradomice osvrtao i u svakom trenutku bio pripravan da se kao vihor okrene i sruči na pretjerano revnosnog gonioca koji je istrčao ispred svojih drugova.

Mladi psi osjećaju neodoljivu potrebu za igrom, i oni su ovakvo stanje iskorišćavali i zadovoljavali tu potrebu ovim prividnim ratovanjem. Tako je ova hajka na Bijelog Očnjaka postala njihova glavna igra - smrtonosna igra, a pored toga u svakom trenutku i opasna igra. S druge strane, budući brži od svih, nije

se bojava da tumara u svim pravcima. U vrijeme kad je uzalud čekao na povratak svoje majke, priredio je čoporu više divljih hajki kroz okolne šume. Ali bi mu čopor neizostavno uvijek izgubio trag. Čopor se odavao svojom grajom i lavežom a on je trčao sam, korakom mekim kao kadifa, nečujno, kao sjenka što klizi između drveća, onako kao što su njegov otac i majka trčali ispred njega. Pored toga, on je bio u neposrednijoj vezi s Divljinom nego oni; i znao je više o njenim tajnama i lukavstvima. Jedna od njegovih omiljenih šala sastojala se u tome što bi zameo svoj trag u tekućoj vodi, i onda bi mirno ležao u nekom obližnjem čestaru dok je lavež pometenih gonilaca odjekivao oko njega.

Omrznut od svoga roda, omrznut od ljudi, neukrotiv, vječito na ratnoj nozi sa svima i protiv svih, razvijao se brzo i jednostrano. To nije bilo pogodno tlo na kome bi cvjetala ljubaznost i dobrota. O takvim stvarima on nije imao ni najnejasniju predstavu. Zakon koji je on naučio glasio je: da se treba pokoravati jakome i tlačiti slaboga. Sivi Dabar bio je bog, i jak. Zato mu se Bijeli Očnjak pokoravao. Međutim, pas mlađi ili manji od njega bio je slab - dakle stvar koju treba uništiti. Njegov razvoj bio je usmjeren u pravcu snage. Da bi se mogao protivstaviti stalnoj opasnosti od povrede i čak od uništenja, u njemu su se pretjerano razvile sposobnosti za pljačku i odbranu. Pokreti su mu postali hitriji no u drugih pasa, bio je bržih nogu, vještiji, smrtonosniji, gipkiji, vitkiji, gvozdenih mišića i žila, izdržljiviji, svirepiji, krvoločniji i bistriji. Da nije

stekao sve te osobine, ne bi se mogao održati niti ostati živ u neprijateljskoj sredini u kojoj je bio.

IV GLAVA

TRAGOM BOGOVA

U jesen te godine, kad su dani postajali sve kraći, u vazduhu se osjećao mraz, Bijelom Očnjaku se ukaza prilika da se dočepa slobode. U selu je već nekoliko dana vladala velika pometnja. Ljetnji logor se rasturao, i cijelo pleme se spremalo, sa svim prtljagom, da pođe u jesenski lov. Bijeli Očnjak je to radoznalo posmatrao, i kad Indijanci počеше da rasklapaju šatore i da toware čunove na obali, shvatio je značaj tih priprema. Čunovi su već polazili i neki su već bili iščezli niz rijeku.

Odlučno je riješio da ne ide. Sačekao je priliku da se iz logora iskrade u šumu. Tu, u potoku na kome se počeo hvatati led, zaturio je trag. Poslije toga se zavukao u dubinu jednog gustog čestara i tu se pritajio. Vrijeme je prolazilo dok je on s prekidima spavao više časova. A onda ga je probudio glas Sivog Dabra koji ga je dozivao po imenu. Čuli su se i drugi glasovi. Bijeli Očnjak je razaznao i glas žene Sivog Dabra koja je učestvovala u traganju, kao i glas Mit-Saha, sina Sivog Dabra.

Bijeli Očnjak je ceptio od straha, mada ga je nagon pozivao da se izvuče iz svog skrovišta, on to nije učinio. Poslije nekog vremena glasovi su umukli, izgubili se u

daljini, a ubrzo zatim je i on izmilio da uživa u uspjehu svog poduhvata. Mrak je padao, i on se neko vrijeme igrao među drvećem, uživajući u slobodi. A onda, sasvim iznenada, osjeti se usamljenim. Sjeo je da razmisli, osluškujući tišinu šume i uznemiren njome. Učinilo mu se da ga vreba neka tajanstvena i nevidljiva opasnost. Ogromno drveće koje se naziralo i tamne sjenke u kojima se mogu skrivati svakojake opasne stvari izazivali su njegovo podozrenje.

Uz to, bilo je i hladno. Nije više bilo toplog šatorskog krila da se svije pored njega. Noge su mu zeble, i on je neprestano dizao čas jednu čas drugu prednju šapu. Upravo dok ih je obavijao kosmatim repom da bi ih zaštitio, ukaza mu se neko priviđenje. Nije u tome bilo ničeg čudnog. U sjećanju mu je bio utisnut niz slika. Vidio je opet logor, šatore, plamsanje vatre. Čuo je piskave glasove žena, oštre i duboke glasove muškaraca i režanje pasa. Bio je gladan i priviđali su mu se komadi mesa i ribe koje su mu bacali. Pred njim nije bilo mesa - nije bilo ničeg sem tišine pune prijatni i koja se nije mogla jesti.

U ropstvu je postao mekušan. Neodgovornost ga je načinila kolebljivim. Zaboravio je vještinu da se sam snalazi. Noć je zjapila svud oko njega. Njegova čula, naviknuta na žagor i pokret u logoru izvježbana da stalno nešto vide i čuju, bila su sad besposlena. Ovdje nije imalo šta da se radi, ni vidi, ni čuje. Naprezala su se da uhvate nešto što bi remetilo tišinu i nepomičnost prirode. Užasavao ih je nerad i slutnja da im predstoji nešto grozno.

Najednom poskoči od straha. Nešto ogromno i bezoblično pređe njegovim vidnim poljem. Bila je to sjenka nekog drveta koju je bacao mjesec kad se probio kroz oblake. Umiren, tiho je zacvilio, onda je prestao da cvili iz straha da ne privuče pažnju raznih opasnih stvari koje vrebaju.

Stežući se od noćne studeni jedno drvo mu zvučno prasnu iznad same glave. On preplašeno skiknu. Izbezumljen od straha, sumanuto je jurnuo prema selu. Osjetio je neodoljivu želju za čovjekovom zaštitom i njegovim društvom. U nozdrvama je još osjećao miris logorskog dima. U ušima su mu brujali logorski glasovi i povici. Izišao je iz šume na mjesečinom obasjani proplanak, na kome nije bilo ni sjenki ni mraka. Ali mu oči ne ugledaše nikakvo selo. Zaboravio je. Selo je bilo otišlo.

U tom sumanutom bježanju on se najednom zaustavi. Nije imao kuda da pobjegne. Počeo je, sav očajan, da se šunja kroz napušteni logor, njuškajući gomile otpadaka i razbacane krpe i rite bogova. Bio bi srećan kad bi sad oko njega zazviždalo kamenje koje bi bacila za njim neka srdita indijanska domaćica; srećan kad bi ga jarnosno šćepala ruka Sivog Dabra; s radošću bi sad dočekao i Lip-Lipa i režanje cijelog kukavičkog čopora.

Stigao je do mjesta na kome je ranije stajao šator Sivog Dabra. Sjeo je nasred prostora koji je zauzimao šator. Njušku je podigao prema mjesecu. Grlo mu se grčevito steglo, usta otvorila, i on jednim bolnim

jaukom dade oduške svojoj usamljenosti i strahu, tugovanju za majkom Kajči, svim nekadašnjim mukama i jadima, kao i strepnjama od budućih patnji i opasnosti. Bilo je to otegnuto vučje zavijanje, iz dubine grudi, ispunjeno jadikovanjem - nikad mu se dotle takav jauk nije oteo iz grla.

Jutarnje svitanje mu je odagnalo strah, ali i pojačalo osjećanje usamljenosti. Gola zemlja koja je nedavno bila onako puna života učinila je da još snažnije osjeti svoju samoću. Nije mu trebalo dugo da se odluči. Stuštio se u šumu i uputio nizvodno riječnom obalom. Trčao je cijelog dana. Nije se odmarao. Kao da je bio stvoren da bez prestanka trči. Njegovo kao čelik čvrsto tijelo nije se obaziralo na umor. Pa i kad se umorio, naslijeđena izdržljivost podsticala ga je na nove napore i davala mu snage da svoje premoreno tijelo i dalje goni naprijed.

Tamo gdje je rijeka pravila oštre okuke oko okomitih stijena peo se na visoke grebene iza njih. Gazio je ili plivao preko rijeka i potoka koji su se ulivali u glavnu rijeku. Često se upuštao da gazi preko leda koji je tek počinjao da se hvata uz obalu, više puta je propadao u vodu i jedva se izvlačio živ iz ledene matice. Stalno je motrio neće li naići na mjesto gdje se trag bogova odvaja od rijeke i skreće u unutrašnjost zemlje.

Bijeli Očnjak bio je bistriji od obična vuka; pa ipak njegov duhovni vidik nije bio toliko širok da obuhvati i drugu obalu rijeke Mekenzi. A šta ako trag bogova

iznenaditi i oboriti na zemlju; i treće, treba mu zariti zube u mekano grlo.

Pošto nije bio potpuno odrastao, vilice mu još nisu bile niti dovoljno velike niti dovoljno snažne da mu napad na grlo bude smrtonosan; ali mnogi mladi pas je išao po logorskom krugu izranjavljena grla, kao dokazom namjera koje je imao Bijeli Očnjak. I jednog dana, kad je jednog od svojih neprijatelja uhvatio nasamo na ivici šume, uspio je da ga više puta obori na zemlju, da mu zarije zube u grlo i pregrize žilu kucavicu kroz koju je život istekao. Te noći se podiže grdna graja. Neko ga je vidio, vijest je saopštena sopstveniku zaklanog psa, žene su se prisjećale svih slučajeva krađe mesa, i Sivog Dabra su saletjeli mnogi ljutiti glasovi. Ali je on odlučno čuvao vrata svog šatora u koji je sklonio krivca i odbijao da dopusti osvetu koju su njegovi saplemenici bučno zahtijevali.

Bijelog Očnjaka omrznuše i ljudi i psi. U to doba svog rasteња nije bio ni trenutka miran ni bezbjedan. Zub svakog psa, ruka svakog čovjeka bili su protiv njega. Njegov rod ga je pozdravljao režanjem, a njegovi bogovi psovkom i kamenjem. Živio je u vječitoj napetosti. Stalno je bio u pripravnosti gotov da napadne, čuvajući se da ne bude napadnut, s jednim okom na iznenadno i neočekivano bačenom predmetu, pripravan da munjevito ali hladnokrvno postupi, da skoči sijevajući zubima ili da odskoči u stranu uz režanje puno prijetnje.

Što se režanja tiče, mogao je da zareži strasnije nego ijedan pas u logoru, bez obzira na uzrast. Režanje ima za svrhu da upozori ili zastraši, i potrebno je rasuđivanje da bi se znalo kad ga treba upotrijebiti. Bijeli Očnjak je znao kako i kad treba zarežati. U svoje režanje unosio je sve što je zlobno, pakosno i užasno. Njuškom naboranom od neprestanog grčenja, dlakom koja se roguši u sve novim talasima, jezikom koji palacne napolje kao crvena zmija pa se hitro uvuče, ušima položenim uz glavu, očima iz kojih plamti mržnja, usnama zarozanim i očnjacima iskeženim i sluzavim - bio je u stanju da natjera skoro svakog nasrtljivca da zastane pred njim. I taj kratki zastanak, ako bi sam bio iznenađen, pružao mu je onaj spasonosni trenutak potreban da razmisli i odluči kako da postupi. Ali se često tako dobijeni zastanak produžavao dok se ne bi pretvorilo u potpuno odustajanje od napada. A kad bi bilo više odraslih pasa, režanje je Bijelom Očnjaku pružalo mogućnost da se časno povuče.

Izgnanik iz čopora mladih pasa, Bijeli Očnjak se svojim krvoločnim načinima borbe i uspješnim poduhvatima dobro oduživao čoporu za sve progone. Pošto mu nije bilo dopušteno da juri s čoporom, to neobično stanje je imalo za posljedicu da niko iz čopora nije smio da juri izvan čopora. Bijeli Očnjak to nije dopuštao. Nešto usljed njegove taktike napada iz zasjede, nešto usljed njegove taktike presretanja, mlađi psi su se bojali da idu sami. Osim Lip-Lipa svi su bili

primorani da se kreću u gomili kako bi se uzajamno štitili od groznog neprijatelja koga su sami stvorili. Samo pašče na riječnoj obali značilo je mrtvo pašče ili pašče koje diže uzbunu u logoru svojim skičanjem od bola i straha dok bježi ispred šteneta kurjačkog soja, koje ga je napalo iz zasjede.

Odmazde Bijelog Očnjaka, međutim, nisu prestale ni onda kad su mlađi psi dobro utuvili da se moraju držati u grupi. On je njih napadao kad nekog uhvati nasamo, a oni su napadali njega kad su na okupu. Dovoljno je bilo samo da ga ugledaju pa da pojure za njim; u kojim prilikama bi ga obično spašavala njegova brzina. Ali teško onom psu koji bi u takvoj hajci istrčao ispred svojih drugova! Bijeli Očnjak se bio izvježbao da se iznenada okrene na gonioca koji je izmakao čoporu i da ga propisno pocijepa prije no što čopor stigne. To se događalo veoma često, jer u jeku hajke i kad ih obuzme lovačko uzbuđenje, psi su skloni da zaborave na sebe, dok se Bijeli Očnjak nikad nije zaboravljao. Bježeći on se kradomice osvrtao i u svakom trenutku bio pripravan da se kao vihor okrene i sruči na pretjerano revnosnog gonioca koji je istrčao ispred svojih drugova.

Mlađi psi osjećaju neodoljivu potrebu za igrom, i oni su ovakvo stanje iskorišćavali i zadovoljavali tu potrebu ovim prividnim ratovanjem. Tako je ova hajka na Bijelog Očnjaka postala njihova glavna igra - smrtonosna igra, a pored toga u svakom trenutku i opasna igra. S druge strane, budući brži od svih, nije

se bojava da tumara u svim pravcima. U vrijeme kad je uzalud čekao na povratak svoje majke, priredio je čoporu više divljih hajki kroz okolne šume. Ali bi mu čopor neizostavno uvijek izgubio trag. Čopor se odavao svojom grajom i lavežom a on je trčao sam, korakom mekim kao kadifa, nečujno, kao sjenka što klizi između drveća, onako kao što su njegov otac i majka trčali ispred njega. Pored toga, on je bio u neposrednijoj vezi s Divljinom nego oni; i znao je više o njenim tajnama i lukavstvima. Jedna od njegovih omiljenih šala sastojala se u tome što bi zameo svoj trag u tekućoj vodi, i onda bi mirno ležao u nekom obližnjem čestaru dok je lavež pometenih gonilaca odjekivao oko njega.

Omrznut od svoga roda, omrznut od ljudi, neukrotiv, vječito na ratnoj nozi sa svima i protiv svih, razvijao se brzo i jednostrano. To nije bilo pogodno tlo na kome bi cvjetala ljubaznost i dobrota. O takvim stvarima on nije imao ni najnejasniju predstavu. Zakon koji je on naučio glasio je: da se treba pokoravati jakome i tlačiti slaboga. Sivi Dabar bio je bog, i jak. Zato mu se Bijeli Očnjak pokoravao. Međutim, pas mlađi ili manji od njega bio je slab - dakle stvar koju treba uništiti. Njegov razvoj bio je usmjeren u pravcu snage. Da bi se mogao protivstaviti stalnoj opasnosti od povrede i čak od uništenja, u njemu su se pretjerano razvile sposobnosti za pljačku i odbranu. Pokreti su mu postali hitriji no u drugih pasa, bio je brzih nogu, vještiji, smrtonosniji, gipkiji, vitkiji, gvozdenih mišića i žila, izdržljiviji, svirepiji, krvoločniji i bistriji. Da nije

stekao sve te osobine, ne bi se mogao održati niti ostati živ u neprijateljskoj sredini u kojoj je bio.

IV GLAVA

TRAGOM BOGOVA

U jesen te godine, kad su dani postajali sve kraći, u vazduhu se osjećao mraz, Bijelom Očnjaku se ukaza prilika da se dočepa slobode. U selu je već nekoliko dana vladala velika pometnja. Ljetnji logor se rasturao, i cijelo pleme se spremalo, sa svim prtljagom, da pođe u jesenski lov. Bijeli Očnjak je to radoznalo posmatrao, i kad Indijanci počеше da rasklapaju šatore i da tovare čunove na obali, shvatio je značaj tih priprema. Čunovi su već polazili i neki su već bili iščezli niz rijeku.

Odlučno je riješio da ne ide. Sačekao je priliku da se iz logora iskrade u šumu. Tu, u potoku na kome se počeo hvatati led, zaturio je trag. Poslije toga se zavukao u dubinu jednog gustog čestara i tu se pritajio. Vrijeme je prolazilo dok je on s prekidima spavao više časova. A onda ga je probudio glas Sivog Dabra koji ga je dozivao po imenu. Čuli su se i drugi glasovi. Bijeli Očnjak je razaznao i glas žene Sivog Dabra koja je učestvovala u traganju, kao i glas Mit-Saha, sina Sivog Dabra.

Bijeli Očnjak je ceptio od straha, mada ga je nagon pozivao da se izvuče iz svog skrovišta, on to nije učinio. Poslije nekog vremena glasovi su umukli, izgubili se u

daljini, a ubrzo zatim je i on izmilio da uživa u uspjehu svog poduhvata. Mrak je padao, i on se neko vrijeme igrao među drvećem, uživajući u slobodi. A onda, sasvim iznenada, osjeti se usamljenim. Sjeo je da razmisli, oslušujući tišinu šume i uznemiren njome. Učinilo mu se da ga vreba neka tajanstvena i nevidljiva opasnost. Ogromno drveće koje se naziralo i tamne sjenke u kojima se mogu skrivati svakojake opasne stvari izazivali su njegovo podozrenje.

Uz to, bilo je i hladno. Nije više bilo toplog šatorskog krila da se svije pored njega. Noge su mu zeble, i on je neprestano dizao čas jednu čas drugu prednju šapu. Upravo dok ih je obavijao kosmatim repom da bi ih zaštitio, ukaza mu se neko priviđenje. Nije u tome bilo ničeg čudnog. U sjećanju mu je bio utisnut niz slika. Vidio je opet logor, šatore, plamsanje vatre. Čuo je piskave glasove žena, oštre i duboke glasove muškaraca i režanje pasa. Bio je gladan i priviđali su mu se komadi mesa i ribe koje su mu bacali. Pred njim nije bilo mesa - nije bilo nižeg sem tišine pune prijatni i koja se nije mogla jesti.

U ropstvu je postao mekušan. Neodgovornost ga je načinila kolebljivim. Zaboravio je vještinu da se sam snalazi. Noć je zjapila svud oko njega. Njegova čula, naviknuta na žagor i pokret u logoru izvježbana da stalno nešto vide i čuju, bila su sad besposlena. Ovdje nije imalo šta da se radi, ni vidi, ni čuje. Naprezala su se da uhvate nešto što bi remetilo tišinu i nepomičnost prirode. Užasavao ih je nerad i slutnja da im predstoji nešto grozno.

Najednom poskoči od straha. Nešto ogromno i bezoblično pređe njegovim vidnim poljem. Bila je to sjenka nekog drveta koju je bacao mjesec kad se probio kroz oblake. Umiren, tiho je zacvilio, onda je prestao da cvili iz straha da ne privuče pažnju raznih opasnih stvari koje vrebaju.

Stežući se od noćne studeni jedno drvo mu zvučno prasnu iznad same glave. On preplašeno skiknu. Izbezumljen od straha, sumanuto je jurnuo prema selu. Osjetio je neodoljivu želju za čovjekovom zaštitom i njegovim društvom. U nozdrvama je još osjećao miris logorskog dima. U ušima su mu bružali logorski glasovi i povici. Izišao je iz šume na mjesečinom obasjani proplanak, na kome nije bilo ni sjenki ni mraka. Ali mu oči ne ugledaše nikakvo selo. Zaboravio je. Selo je bilo otišlo.

U tom sumanutom bježanju on se najednom zaustavi. Nije imao kuda da pobjegne. Počeo je, sav očajan, da se šunja kroz napušteni logor, njuškajući gomile otpadaka i razbacane krpe i rite bogova. Bio bi srećan kad bi sad oko njega zazviždalo kamenje koje bi bacila za njim neka srdita indijanska domaćica; srećan kad bi ga jarosno šćepala ruka Sivog Dabra; s radošću bi sad dočekao i Lip-Lipa i režanje cijelog kukavičkog čopora.

Stigao je do mjesta na kome je ranije stajao šator Sivog Dabra. Sjeo je nasred prostora koji je zauzimao šator. Njušku je podigao prema mjesecu. Grlo mu se grčevito steglo, usta otvorila, i on jednim bolnim

jaukom dade oduške svojoj usamljenosti i strahu, tugovanju za majkom Kajči, svim nekadašnjim mukama i jadima, kao i strepnjama od budućih patnji i opasnosti. Bilo je to otegnuto vučje zavijanje, iz dubine grudi, ispunjeno jadikovanjem - nikad mu se dotle takav jauk nije oteo iz grla.

Jutarnje svitanje mu je odagnalo strah, ali i pojačalo osjećanje usamljenosti. Gola zemlja koja je nedavno bila onako puna života učinila je da još snažnije osjeti svoju samoću. Nije mu trebalo dugo da se odluči. Stuštio se u šumu i uputio nizvodno riječnom obalom. Trčao je cijelog dana. Nije se odmarao. Kao da je bio stvoren da bez prestanka trči. Njegovo kao čelik čvrsto tijelo nije se obaziralo na umor. Pa i kad se umorio, naslijeđena izdržljivost podsticala ga je na nove napore i davala mu snage da svoje premoreno tijelo i dalje goni naprijed.

Tamo gdje je rijeka pravila oštre okuke oko okomitih stijena peo se na visoke grebene iza njih. Gazio je ili plivao preko rijeka i potoka koji su se ulivali u glavnu rijeku. Često se upuštao da gazi preko leda koji je tek počinjao da se hvata uz obalu, više puta je propadao u vodu i jedva se izvlačio živ iz ledene matice. Stalno je motrio neće li naići na mjesto gdje se trag bogova odvaja od rijeke i skreće u unutrašnjost zemlje.

Bijeli Očnjak bio je bistriji od obična vuka; pa ipak njegov duhovni vidik nije bio toliko širok da obuhvati i drugu obalu rijeke Mekenzi. A šta ako trag bogova

izlazi na tu stranu? To mu nijednom nije palo na um. Docije, kad bude više proputovao, kad postane stariji i mudriji i kad bude više naučio o tragovima i rijekama možda će biti u stanju da shvati takvu mogućnost i da zazire od nje. Ali tu duhovnu sposobnost on će steći tek u budućnosti. Zasad je trčao slijepo, i uzimao je u obzir samo onu obalu rijeke Mekenzi kojom se kretao.

Trčao je cijele noći sudarajući se u pomrčini s mnogim preprekama i nezgodama koje su ga zadržavale ali ne i obeshrabrile. U podne drugog dana neprekidno je trčao već trideset časova, i njegovi čelični mišići su počeli popuštati. Produžavao je dalje zahvaljujući istrajnosti duha. Četrdeset sati ništa nije okusio i bio je iznemogao od gladi. Često upadanje u ledenu vodu ostavljalo je isto tako traga na njemu. Njegovo lijepo krzno bilo je skroz kaljavao. Široke šape su mu se podbile i krvarile. Počeo je da hramlje, i to svakim korakom sve više. Da bi bilo još gore, nebo se stuštilo i snijeg je počeo da pada - hladan vlažan snijeg koji se topio i lijepio, klizav pod nogama, snijeg koji je skrivao predjele kroz koje je prolazio i pokrivaio neravnine tla, tako da mu je bilo mnogo teže i bolnije da stupa.

Sivi Dabar je imao namjeru da te večeri zanoći na onoj drugoj obali rijeke Mekenzi, jer je lovište bilo u tom predjelu. Ali je na ovoj bližoj obali, pred sumrak, žena Sivog Dabra Klu-Kuč ugledala irvasa kako silazi ka rijeci da se napije vode. I eto, da irvas nije sišao

da se napije vode, da Mit-Sah nije zbog snijega skrenuo čun s namjeravanog pravca, da Klu-Kuč nije ugledala irvasa i da ga Sivi Dabar nije odstrijelio jednim srećnim pogotkom iz svoje puške, sve ovo što dolazi izgledalo bi drukčije. Sivi Dabar se ne bi ulogorio na ovoj strani rijeke Mekenzi, a Bijeli Očnjak bi prošao dalje mimo njih i docnije ili uginuo ili našao put do svoje divlje braće da bi postao jedan od njih - vuk do kraja svog života.

Spustila se noć. Vijavica je bivala sve jača, i Bijeli Očnjak se spoticao i hramao, cvileći tiho u sebi, kad odjednom naiđe na svjež trag u snijegu. On je bio toliko svjež da je odmah znao čiji je. Skičeći radosno pošao je njime sa riječne obale i zašao među drveće. Do ušiju mu dopre žagor logora. Ugledao je plamen vatre, Klu-Kuč kako kuva i Sivog Dabra kako čuči i žvaće komad sirovog loja. U logoru dakle ima svježeg mesa!

Bijeli Očnjak je očekivao batine. On prileže i naroguši se pri pomisli na to. Onda ponovo pođe naprijed. Bojao se batina za koje je znao da ga čekaju i mrzio ih je. Ali je znao i da će se ogrijati pored vatre, da će ga bogovi štiti, da će biti u društvu pasa - neprijateljskom, ali ipak društvu koje je zadovoljivalo njegovu potrebu za blizinom drugih bića.

Stupio je u svjetlost vatre posrćući i puzeći. Sivi Dabar ga spazi i prestade da žvaće loj. Bijeli Očnjak je puzio polako, uvijajući se i mileći, ropski ponizan i pokoran. Puzio je pravo prema Sivom Dabru, i sa

svakim pedljom prilazio je sporije i s većim naporom. Najzad se opružio pred gospodarevim nogama, predajući mu se dobrovoljno, tijelom i dušom. Po sopstvenom izboru sjeo je kraj čovjekove vatre i potčinio se njegovoj vlasti. Bijeli Očnjak je drhtao čekajući da ga snađe kazna. Rukd se nadnese nad njega. I nehotice se zgrčio pred očekivanim udarcem. Ali udarac ne dođe. On krišom pogleda naviše. Sivi Dabar je lomio na dvoje komad loja! Sivi Dabar mu je pružao komad loja! On ga prvo polako i malo podozrivo omirisa, a zatim stade da ga jede. Sivi Dabar naredi da mu donesu mesa; i dok je jeo, on ga je čuvao od ostalih pasa. Poslije toga, zahvalan i zadovoljan, Bijeli Očnjak leže kraj nogu Sivog Dabra gledajući u vatru koja ga je grijala, žmirkajući i drijemajući, bezbjedan, jer je znao da sutradan neće osvanuti u očajnom probijanju kroz beskrajne puste šume, nego u logoru životinja-ljudi, pored bogova kojima se predao i od kojih sad zavisi.

V GLAVA

UGOVOR

Već se bližio kraj decembra kad Sivi Dabar pođe na put uz rijeku Mekenzi. S njim su pošli Mit-Sah i Klu-Kuč. Jedne saonice su vukli psi koje je kupio za robu ili pozajmio, i njih je tjerao on sam. Druge manje saonice tjerao je Mit-Sah, a u njih su bila upregnuta štenad. One su više ličile na igračku, ali je Mit-Sah

uživao osjećajući da počinje u svijetu da radi posao odraslog čovjeka. Uz to, učio se da tjera pse i da ih vježba; a sama štenad su se svikavala da budu upregnuta i da vuku. Najzad, te saonice su ipak bile korisne, jer su nosile blizu sto kilograma opreme i hrane.

Bijeli Očnjak je viđao logorske pse kako vuku u zaprezi, pa nije suviše negodovao kad su ga prvi put upregli. Oko vrata su mu stavili mahovinom ispunjenu ogrlicu, koju su dvije uzice vezivale za širok remen koji mu je obavijao grudi i leđa. Za ovaj je bilo privezano dugačko uže kojim je vukao saonice.

U zaprezi je bilo sedam štenaca. Bijelom Očnjaku bilo je svega osam mjeseci, dok su se ostali bili okotili ranije i imali ko devet, ko deset mjeseci. Svaki pas je za saonice bio vezan samo jednim užetom. Nije bilo ni dva užeta iste dužine, a razlika u dužini između ma koja dva užeta iznosila je najmanje koliko dužina tijela jednog psa. Svako je uže bilo vezano za jedan prsten na prednjem dijelu saonica. A saonice su bile bez saonika, u stvari čamac od brezove kore, s prednjim krajem izvijenim naviše, da ne bi zaorao pod snijeg. Takav sastav je imao za posljedicu da težina saonica i tereta budu raspoređeni na najveću površinu snijega; jer je snijeg bio kao kristalni prah i vrlo mekan. Saobrazno istom načelu najšire raspodjele tereta, i psi su se od kljuna saonica pa do krajeva svojih konopaca rasturali zrakasto u vidu lepeze, tako da nijedan pas nije stupao stopama drugoga.

Lepezasti raspored imao je još jednu dobru stranu. Nejednaka dužina užadi sprečavala je pse da odostrag napadnu one koji trče ispred njih. Da bi jedan pas napao drugoga, morao je da se okrene onome s kraćim užetom. A u tom slučaju našao bi se licem u lice s napadnutim psom, a isto tako i s bičem goniča. Ali je najbolja strana tog rasporeda bila u tome što je pas koji bi htio da napadne onog ispred sebe morao da povuče saonice brže, a ukoliko su saonice brže klizile, utoliko je i napadnuti pas brže mogao da bježi. Tako pas koji je trčao pozadi nije nikad mogao sustići onog koji je trčao ispred njega. Što je brže trčao, utoliko je brže trčao i onaj koga je gonio, a isto tako i svi ostali psi. Na taj način su i saonice brže jurile; i tako je čovjek vještini i posrednim putem još više potčinio sebi životinje.

Mit-Sah je ličio na oca, i imao je dosta njegove zrele mudrosti. Ranije je bio zapazio kako Lip-Lip zlostavlja Bijelog Očnjaka; ali je tada Lip-Lip pripadao drugome, te se Mit-Sah usuđivao jedino da se ponekad baci kamenom na njega. Ali je Lip-Lip sad bio njegov pas, i on počeo da mu se sveti time što ga je vezao za kraj najdužeg užeta. Lip-Lip je tako postao predvodnik, i to je naoko bila počast; ali ga je to stvarno lišavalo svake počasti, te tako dok je nekad on gospodario i zlostavljao cio čopor, sad je njega čopor mrzio i- progonio.

Pošto je trčao na kraju najdužeg užeta, psi su ga uvijek vidjeli kako juri ispred njih. Od njega su vidjeli samo kosmati rep i stražnje noge koje bježe - a taj

prizor je ulivao mnogo manje straha negoli njegova nakostriješena griva i blještavi očnjaci. Sem toga, pseća pamet je tako ustrojena da su oni, gledajući ga kako juri ispred njih, dobijali želju da ga gone jer im se činilo da on od njih bježi.

Čim su saonice krenule, zaprega je jurnula za Lip-Lipom, i ta trka je trajala cio dan. Isprva je, povrijeđen u svom dostojanstvu i gnjevan, pokušavao da se okrene protiv svojih gonilaca; ali bi ga tada Mit-Sah opekao po njušci bičem od irvasovog crijeva, blizu deset metara dugim, i nagnao ga da okrene leđa i produži trk. Lip-Lip bi se usudio da krene protiv čopora, ali se nije mogao usuditi da krene protiv tog biča, te mu je jedino ostajalo da svoje dugo uže održava zategnuto i svoje bokove što dalje ispred zuba svojih drugova.

Ali se u Indijančevoj glavi krilo još i jedno veće lukavstvo. Da bi podsticao neprestano gonjenje predvodnika, Mit-Sah ga je povlašćivao više od ostalih pasa. Te povlastice budile su u njima zavist i mržnju. Mit-Sah bi mu davao meso pred njima, i to samo njemu. To ih je dovodilo do ludila. Bjesnili su okolo pazeći samo da ne padnu pod domašaj biča, dok je Lip-Lip proždirao meso a Mit-Sah ga štutio. A kad nije bilo mesa, Mit-Sah bi ostale pse u zaprezi ostavljao malo podalje i pravio se da hrani mesom Lip-Lipa.

Bijeli Očnjak se s voljom bacio na posao. On je morao da pređe duži put od ostalih pasa dok se nije pokorio vladavini bogova i temeljnije je naučio kako

je uzaludno protiviti se njihovoj volji. Uz to, usljed zlostavljanja koje je od ostalih pasa trpio, sve manje se u životu osjećao vezan za njih a više za čovjeka. Nije navikao da u svome rodu traži drugarstvo. Pored toga, već je skoro zaboravio Kajči i tako mu je kao glavna oduška osjećanja preostala još samo odanost bogovima koje je prihvatio za svoje gospodare. Zato je svojski radio, učio da se savlađuje i bio poslušan. Svoj naporni posao obavljao je vjerno i s puno dobre volje. To su bitne odlike vuka i divljeg psa kad se pripitome, i Bijeli Očnjak je imao te odlike u neobično visokom stepenu.

Izvjescno drugarstvo je ipak postojalo između Bijelog Očnjaka i ostalih pasa, ali je to bilo drugarstvo u ratovanju i neprijateljstvu. On nikad nije naučio da se s njima igra. Umio je samo da se tuče, i dobro se s njima tukao vraćajući im stostruko ujede i rane koje su mu oni zadavali u vrijeme kad je Lip-Lip bio vod čopora. Ali Lip-Lip više nije bio vođa - sem kad je bježao ispred svojih drugova na kraju svog užeta, dok su saonice odskakale za njim. U logoru se nije odvajao od Mit-Saha, Sivog Dabra i Klu-Kuč. Nije se usuđivao da se udalji od bogova, jer su sad očnjaci svih pasa bili protiv njega, i on je do dna ispijao gorku čašu zlostavljanja koja su nekad bila pala u dio Bijelom Očnjaku.

Kad je zbačen Lip-Lip, Bijeli Očnjak je mogao da postane vođ čopora. Ali on je bio suviše turoban i nedruževan za takvu ulogu. Svoje drugove u zaprezi

samo je tukao. Inače na njih nije obraćao pažnju. Oni su mu se sklanjali s puta kad bi naišao; a ni najdrskiji među njima nije se usuđivao da mu otme njegovo meso. Naprotiv, oni su svoje meso žurno proždirali bojeći se da ga on njima ne otme. Bijeli Očnjak je dobro znao zakon - *ugnjetavati slaboga i pokoravati se jakome*. Svoj dio mesa bi jeo što je brže mogao. A onda, teško psu koji još nije završio! Čulo bi se režanje, bljesnuli bi očnjaci, i taj pas bi se potom jadao ravnodušnim zvijezdama, dok bi Bijeli Očnjak dovršavao obrok umjesto njega.

Ipak bi se svaki čas poneki pas pobunio i planuo i bio odmah pokoren. Tako je Bijeli Očnjak stalno vježbao svoju snagu. Ljubomorno je pazio da sačuva svoju usamljenost usred čopora i često se tukao da bi tu svoju izdvojenost održao. Ali su takve borbe bile kratkotrajne. Bio je mnogo hitriji od ostalih. Razderao bi ih i raskrvavio prije no što bi i shvatio šta se to zbiva, potukao bi ih skoro prije no što su i počeli da se bore.

Kao što su bogovi strogo držali pse u zaprezi, tako je Bijeli Očnjak strogo držao svoje drugove. Nikad im ni za dlaku nije popuštao. Nagonio ih je da mu neprestano ukazuju poštovanje. Među sobom mogli su da se vladaju kako im je volja. To ga se nije ticalo. Ali ga se i još kako ticalo da ga ostave na miru u njegovoj usamljenosti, da mu se sklanjaju s puta kad bi se riješio da prošeta kraj njih i da u svakoj prilici priznaju njegovu vlast nad sobom. Kad bi makar i

izlazi na tu stranu ? To mu nijednom nije palo na um. Docnije, kad bude više proputovao, kad postane stariji i mudriji i kad bude više naučio o tragovima i rijekama možda će biti u stanju da shvati takvu mogućnost i da zazire od nje. Ali tu duhovnu sposobnost on će steći tek u budućnosti. Zasad je trčao slijepo, i uzimao je u obzir samo onu obalu rijeke Mekenzi kojom se kretao.

Trčao je cijele noći sudarajući se u pomrčini s mnogim preprekama i nezgodama koje su ga zadržavale ali ne i obeshrabrile. U podne drugog dana neprekidno je trčao već trideset časova, i njegovi čelični mišići su počeli popuštati. Produžavao je dalje zahvaljujući istrajnosti duha. Četrdeset sati ništa nije okusio i bio je iznemogao od gladi. Često upadanje u ledenu vodu ostavljalo je isto tako traga na njemu. Njegovo lijepo krzno bilo je skroz kaljavao. Široke šape su mu se podbile i krvarile. Počeo je da hramlje, i to svakim korakom sve više. Da bi bilo još gore, nebo se stuštilo i snijeg je počeo da pada - hladan vlažan snijeg koji se topio i lijepio, klizav pod nogama, snijeg koji je skrivao predjele kroz koje je prolazio i pokrivaio neravnine tla, tako da mu je bilo mnogo teže i bolnije da stupa.

Sivi Dabar je imao namjeru da te večeri zanoći na onoj drugoj obali rijeke Mekenzi, jer je lovište bilo u tom predjelu. Ali je na ovoj bližoj obali, pred sumrak, žena Sivog Dabra Klu-Kuč ugledala irvasa kako silazi ka rijeci da se napije vode. I eto, da irvas nije sišao

da se napije vode, da Mit-Sah nije zbog snijega skrenuo čun s namjeravanog pravca, da Klu-Kuč nije ugledala irvasa i da ga Sivi Dabar nije odstrijelio jednim srećnim pogotkom iz svoje puške, sve ovo što dolazi izgledalo bi drukčije. Sivi Dabar se ne bi ulogorio na ovoj strani rijeke Mekenzi, a Bijeli Očnjak bi prošao dalje mimo njih i docnije ili uginuo ili našao put do svoje divlje braće da bi postao jedan od njih - vuk do kraja svog života.

Spustila se noć. Vijavica je bivala sve jača, i Bijeli Očnjak se spoticao i hramao, cvileći tiho u sebi, kad odjednom naiđe na svjež trag u snijegu. On je bio toliko svjež da je odmah znao čiji je. Skičeći radosno pošao je njime sa riječne obale i zašao među drveće. Do ušiju mu dopre žagor logora. Ugledao je plamen vatre, Klu-Kuč kako kuva i Sivog Dabra kako čuči i žvaće komad sirovog loja. U logoru dakle ima svježeg mesa!

Bijeli Očnjak je očekivao batine. On prileže i naroguši se pri pomisli na to. Onda ponovo pođe naprijed. Bojao se batina za koje je znao da ga čekaju i mrzio ih je. Ali je znao i da će se ogrijati pored vatre, da će ga bogovi štiti, da će biti u društvu pasa - neprijateljskom, ali ipak društvu koje je zadovoljivalo njegovu potrebu za blizinom drugih bića.

Stupio je u svjetlost vatre posrćući i puzeći. Sivi Dabar ga spazi i prestade da žvaće loj. Bijeli Očnjak je puzio polako, uvijajući se i mileći, ropski ponizan i pokoran. Puzio je pravo prema Sivom Dabru, i sa

svakim pedljom prilazio je sporije i s većim naporom. Najzad se opružio pred gospodarevim nogama, predajući mu se dobrovoljno, tijelom i dušom. Po sopstvenom izboru sjeo je kraj čovjekove vatre i potčinio se njegovoj vlasti. Bijeli Očnjak je drhtao čekajući da ga snađe kazna. Rukd se nadnese nad njega. I nehotice se zgrčio pred očekivanim udarcem. Ali udarac ne dođe. On krišom pogleda naviše. Sivi Dabar je lomio na dvoje komad loja! Sivi Dabar mu je pružao komad loja! On ga prvo polako i malo podozrivo omirisa, a zatim stade da ga jede. Sivi Dabar naredi da mu donesu mesa; i dok je jeo, on ga je čuvao od ostalih pasa. Poslije toga, zahvalan i zadovoljan, Bijeli Očnjak leže kraj nogu Sivog Dabra gledajući u vatru koja ga je grijala, žmirkajući i drijemajući, bezbjedan, jer je znao da sutradan neće osvanuti u očajnom probijanju kroz beskrajne puste šume, nego u logoru životinja-ljudi, pored bogova kojima se predao i od kojih sad zavisi.

v GLAVA

UGOVOR

Već se bližio kraj decembra kad Sivi Dabar pođe na put uz rijeku Mekenzi. S njim su pošli Mit-Sah i Klu-Kuč. Jedne saonice su vukli psi koje je kupio za robu ili pozajmio, i njih je tjerao on sam. Druge manje saonice tjerao je Mit-Sah, a u njih su bila upregnuta štenad. One su više ličile na igračku, ali je Mit-Sah

uživao osjećajući da počinje u svijetu da radi posao odraslog čovjeka. Uz to, učio se da tjera pse i da ih vježba; a sama štenad su se svikavala da budu upregnuta i da vuku. Najzad, te saonice su ipak bile korisne, jer su nosile blizu sto kilograma opreme i hrane.

Bijeli Očnjak je viđao logorske pse kako vuku u zaprezi, pa nije suviše negodovao kad su ga prvi put upregli. Oko vrata su mu stavili mahovinom ispunjenu ogrlicu, koju su dvije uzice vezivale za širok remen koji mu je obavijao grudi i leđa. Za ovaj je bilo privezano dugačko uže kojim je vukao saonice.

U zaprezi je bilo sedam štenaca. Bijelom Očnjaku bilo je svega osam mjeseci, dok su se ostali bili okotili ranije i imali ko devet, ko deset mjeseci. Svaki pas je za saonice bio vezan samo jednim užetom. Nije bilo ni dva užeta iste dužine, a razlika u dužini između ma koja dva užeta iznosila je najmanje koliko dužina tijela jednog psa. Svako je uže bilo vezano za jedan prsten na prednjem dijelu saonica. A saonice su bile bez saonika, u stvari čamac od brezove kore, s prednjim krajem izvijenim naviše, da ne bi zaorao pod snijeg. Takav sastav je imao za posljedicu da težina saonica i tereta budu raspoređeni na najveću površinu snijega; jer je snijeg bio kao kristalni prah i vrlo mekan. Saobrazno istom načelu najšire raspodjele tereta, i psi su se od kljuna saonica pa do krajeva svojih konopaca rasturali zrakasto u vidu lepeze, tako da nijedan pas nije stupao stopama drugoga.

Lepezasti raspored imao je još jednu dobru stranu. Nejednaka dužina užadi sprečavala je pse da odostrag napadnu one koji trče ispred njih. Da bi jedan pas napao drugoga, morao je da se okrene onome s kraćim užetom. A u tom slučaju našao bi se licem u lice s napadnutim psom, a isto tako i s bičem goniča. Ali je najbolja strana tog rasporeda bila u tome što je pas koji bi htio da napadne onog ispred sebe morao da povuče saonice brže, a ukoliko su saonice brže klizile, utoliko je i napadnuti pas brže mogao da bježi. Tako pas koji je trčao pozadi nije nikad mogao sustići onog koji je trčao ispred njega. Što je brže trčao, utoliko je brže trčao i onaj koga je gonio, a isto tako i svi ostali psi. Na taj način su i saonice brže jurile; i tako je čovjek vještim i posrednim putem još više potčinio sebi životinje.

Mit-Sah je ličio na oca, i imao je dosta njegove zrele mudrosti. Ranije je bio zapazio kako Lip-Lip zlostavlja Bijelog Očnjaka; ali je tada Lip-Lip pripadao drugome, teše Mit-Sah usuđivao jedino da se ponekad baci kamenom na njega. Ali je Lip-Lip sad bio njegov pas, i on počeo da mu se sveti time što ga je vezao za kraj najdužeg užeta. Lip-Lip je tako postao predvodnik, i to je naoko bila počast; ali ga je to stvarno lišavalo svake počasti, te tako dok je nekad on gospodario i zlostavljao cio čopor, sad je njega čopor mrzio i progonio.

Pošto je trčao na kraju najdužeg užeta, psi su ga uvijek vidjeli kako juri ispred njih. Od njega su vidjeli samo kosmati rep i stražnje noge koje bježe - a taj

prizor je ulivao mnogo manje straha negoli njegova nakostriješana griva i blještavi očnjaci. Sem toga, pseća pamet je tako ustrojena da su oni, gledajući ga kako juri ispred njih, dobijali želju da ga gone jer im se činilo da on od njih bježi.

Čim su saonice krenule, zaprega je jurnula za Lip-Lipom, i ta trka je trajala cio dan. Isprva je, povrijeđen u svom dostojanstvu i gnjevan, pokušavao da se okrene protiv svojih gonilaca; ali bi ga tada Mit-Sah opekao po njušci bičem od irvasovog crijeva, blizu deset metara dugim, i nagnao ga da okrene leđa i produži trk. Lip-Lip bi se usudio da krene protiv čopora, ali se nije mogao usuditi da krene protiv tog biča, te mu je jedino ostajalo da svoje dugo uže održava zategnuto i svoje bokove što dalje ispred zuba svojih drugova.

Ali se u Indijančevoj glavi krilo još i jedno veće lukavstvo. Da bi podsticao neprestano gonjenje predvodnika, Mit-Sah ga je povlašćivao više od ostalih pasa. Te povlastice budile su u njima zavist i mržnju. Mit-Sah bi mu davao meso pred njima, i to samo njemu. To ih je dovodilo do ludila. Bjesnili su okolo pazeći samo da ne padnu pod domašaj biča, dok je Lip-Lip proždirao meso a Mit-Sah ga štitio. A kad nije bilo mesa, Mit-Sah bi ostale pse u zaprezi ostavljao malo podalje i pravio se da hrani mesom Lip-Lipa.

Bijeli Očnjak se s voljom bacio na posao. On je morao da pređe duži put od ostalih pasa dok se nije pokorio vladavini bogova i temeljnije je naučio kako

je uzaludno protiviti se njihovoj volji. Uz to, usljed zlostavljanja koje je od ostalih pasa trpio, sve manje se u životu osjećao vezan za njih a više za čovjeka. Nije navikao da u svome rodu traži drugarstvo. Pored toga, već je skoro zaboravio Kajči i tako mu je kao glavna oduška osjećanja preostala još samo odanost bogovima koje je prihvatio za svoje gospodare. Zato je svojski radio, učio da se savlađuje i bio poslušan. Svoj naporni posao obavljao je vjerno i s puno dobre volje. To su bitne odlike vuka i divljeg psa kad se pripitome, i Bijeli Očnjak je imao te odlike u neobično visokom stepenu.

Izvjesno drugarstvo je ipak postojalo između Bijelog Očnjaka i ostalih pasa, ali je to bilo drugarstvo u ratovanju i neprijateljstvu. On nikad nije naučio da se s njima igra. Umio je samo da se tuče, i dobro se s njima tukao vraćajući im stostruko ujede i rane koje su mu oni zadavali u vrijeme kad je Lip-Lip bio vod čopora. Ali Lip-Lip više nije bio vođa - sem kad je bježao ispred svojih drugova na kraju svog užeta, dok su saonice odskakale za njim. U logoru se nije odvajao od Mit-Saha, Sivog Dabra i Klu-Kuč. Nije se usuđivao da se udalji od bogova, jer su sad očnjaci svih pasa bili protiv njega, i on je do dna ispijao gorku čašu zlostavljanja koja su nekad bila pala u dio Bijelom Očnjaku.

Kad je zbačen Lip-Lip, Bijeli Očnjak je mogao da postane vođ čopora. Ali on je bio suviše turoban i nedruževan za takvu ulogu. Svoje drugove u zaprezi

samo je tukao. Inače na njih nije obraćao pažnju. Oni su mu se sklanjali s puta kad bi naišao; a ni najdrskiji među njima nije se usuđivao da mu otme njegovo meso. Naprotiv, oni su svoje meso žurno proždirali bojeći se da ga on njima ne otme. Bijeli Očnjak je dobro znao zakon - *ugnjetavati slaboga i pokoravati se jakome*. Svoj dio mesa bi jeo što je brže mogao. A onda, teško psu koji još nije završio! Čulo bi se režanje, bljesnuli bi očnjaci, i taj pas bi se potom jadao ravnodušnim zvijezdama, dok bi Bijeli Očnjak dovršavao obrok umjesto njega.

Ipak bi se svaki čas poneki pas pobunio i planuo i bio odmah pokoren. Tako je Bijeli Očnjak stalno vježbao svoju snagu. Ljubomorno je pazio da sačuva svoju usamljenost usred čopora i često se tukao da bi tu svoju izdvojenost održao. Ali su takve borbe bile kratkotrajne. Bio je mnogo hitriji od ostalih. Razderao bi ih i raskrvavio prije no što bi i shvatio šta se to zbiva, potukao bi ih skoro prije no što su i počeli da se bore.

Kao što su bogovi strogo držali pse u zaprezi, tako je Bijeli Očnjak strogo držao svoje drugove. Nikad im ni za dlaku nije popuštao. Nagonio ih je da mu neprestano ukazuju poštovanje. Među sobom mogli su da se vladaju kako im je volja. To ga se nije ticalo. Ali ga se i još kako ticalo da ga ostave na miru u njegovoj usamljenosti, da mu se sklanjaju s puta kad bi se riješio da prošeta kraj njih i da u svakoj prilici priznaju njegovu vlast nad sobom. Kad bi makar i

najmanje ukrutili noge pri hodu, iskezili se ili narogušili, on bi skočio na njih nemilosrdno i svirepo i brzo bi ih uvjerio da se nisu ponašali kako treba.

Bio je užasan tiranin. Vladavina mu je bila čvrsta kao čelik. Slabe je ugnjetavao da bi se osvetio. Nije uzalud u djetinjstvu bio izložen nemilosrdnoj borbi za opstanak, kad su majka i on, sami i bez ičije pomoći, uspjeli da se održe i prežive okruženi svirepom Divljinom. I nije uzalud naučio da nečujno stupa kad bi neka veća sila prolazila blizu njega. Ugnjetavao je slabe, ali je uvažavao jake. I u toku tog dugog putovanja sa Sivim Dabrom on je zaista nečujno stupao među potpuno odraslim psima u logorima nepoznatih životinja-ljudi na koje su nailazili.

Mjeseci su prolazili. Sivi Dabar je neprestano putovao. Snaga Bijelog Očnjaka razvila se u tim dugim časovima putovanja i u napornoj vuči saonica; činilo se da je i njegov duhovni razvoj skoro dovršen. Skoro je potpuno upoznao svijet u kome je živio. Pogledi su mu bili mračni i materijalistički. Svijet, kako ga je on vidio, bio je jedan divalj i surov svijet, svijet bez topline, svijet u kome milošta, ljubav i vedra ljupkost duha nisu postojali.

Nije osjećao nimalo ljubavi prema Sivom Dabru. Istina, on je bio bog, ali vrlo surov bog. Bijeli Očnjak je rado priznavao njegovo gospodarstvo, ali je to gospodarstvo bilo zasnovano na višoj umnoj sposobnosti i gruboj sili. Bilo je nečeg u samom biću Bijelog Očnjaka što je činilo da on to gospodarstvo želi, inače

se ne bi vratio iz Divljine kao što se vratio, da mu se pokori. Bilo je nekih neispitanih dubina u njegovoj prirodi. Sivi Dabar je mogao jednom blagom riječi, rukom koja bi pomilovala, da upozna te dubine, ali Sivi Dabar nije milovao niti govorio blage riječi. To nije bio njegov način. Divlja je bila njegova prevlast, i divlje je vladao, dijeleći pravdu toljagom, kažnjavajući prestupe bolnim udarcem i nagrađujući zasluge ne dobrotom nego time što ga ne bi udario.

I tako Bijeli Očnjak nije imao pojma o blaženstvu koje bi mu čovjekova ruka mogla pružiti. A uz to, on nije volio ruke životinja-ljudi. Bio je prema njima nepovjerljiv. Istina je da su te ruke ponekad dijelile meso, ali su još češće zadavale bol. Od ruku se trebalo čuvati. One su bacale kamenje, zamahivale štapovima, toljagama i bičevima, dijelile čuške i bubotke, a kad bi ga dotakle, umjele su lukavo da uštinu, uvrnu, trgnu i tako zadaju bol. U drugim selima nailazio je na dječje ruke i naučio da i one umiju biti svirepe. A jednom prilikom jedan indijanski mališan zamalo što mu nije istjerao oko. Ta su ga iskustva načinila nepovjerljivim prema svoj djeci. Nije ih trpio. Kad bi se približila, sa svojim zloslutnim rukama, odmah bi se udaljavo.

Desilo mu se u jednom selu na obali Velikog robovskog jezera da negodujući tako protiv zla koje dolazi od ruku životinja-ljudi unese izvjesnu izmjenu u zakon koji je naučio od Sivog Dabra, - naime, da je neoprostiv grijeh ugristi nekog od bogova. U tom selu, po običaju svih pasa u svim selima, Bijeli Očnjak je

pošao da traži hrane. Neki dječak je sjekirom sjekao smrznuto irvasovo meso, a komadići su letjeli okolo po snijegu. Bijeli Očnjak, koji se tiho privlačio tražeći mesa, zastade i poče da jede te komadiće. Opazio je kako dječak spušta sjekiru i uzima debelu toljagu. Bijeli Očnjak odskoči, taman na vrijeme da izbjegne udarac. Dječak ga pojuri a on, ne poznajući to selo, uteče između dva šatora i odjednom se nađe pritjeran uz visok zemljani nasip.

Nije bilo izlaza za Bijelog Očnjaka. Jedini izlaz bio je između dva šatora, a njega je čuvao dječak. Držeći batinu spremnu za udarac, primicao se svom u ćorsokak pritjeranom plijenu. Bijeli Očnjak je bio razjaren. Režao je narogušen na dječaka, povrijeđen u svom osjećanju pravde. On je poznavao zakon pribavljanja hrane. Svi otpaci mesa, kao i ovi smrznuti komadići, pripadaju psu koji ih pronade. Ništa rdavo nije učinio, nikakav zakon nije prekršio, a eto ovaj se dječak sprema da ga tuče. Bijeli Očnjak skoro ni sam nije bio svjestan onog što se dogodilo. Učinio je to u nastupu bijesa. I učinio je tako brzo da ni sam dječak toga nije bio svjestan. Dječak je znao samo da je na neki neobjašnjiv način oboren u snijeg i da su mu ruku koja je držala batinu široko razderali zubi Bijelog Očnjaka.

Ali je Bijeli Očnjak znao da je prekršio zakon bogova. Zario je zube u sveto tijelo jednog od njih i može da očekuje samo najstrašnju kaznu. Pobjegao je Sivome Dabru i skupio se iza njegovih zaštitničkih nogu kad su ujedeni dječak i njegova porodica došli

da traže osvetu. Ali su otišli ne zadovoljivši svoju želju. Sivi Dabar je branio Bijelog Očnjaka. Branili su ga i Mit-Sah i Klu-Kuč. Slušajući tu bitku riječima i posmatrajući ljutite pokrete, Bijeli Očnjak je saznao da je njegov postupak opravdan. I tako je naučio da ima bogova i bogova. Postoje njegovi bogovi, a postoje i drugi bogovi, i među njima ima izvjesne razlike. Od svojih bogova on mora da primi sve, bilo to pravedno ili nepravedno. Ali nije dužan da primi nepravdu od drugih bogova. Ima pravo da se svojim zubima pobuni protiv toga. A i to je jedan zakon bogova.

Prije no što je dan istekao, Bijeli Očnjak će još bolje upoznati taj zakon. Mit-Sah je skupljao u šumi drva za vatru, sam, i sreo ujednenog dječaka. S njim su bili i drugi dječaci. Padoše oštre riječi. A onda svi mladići napadoše Mit-Saha. Bio je u teškom položaju. Zasipali su ga udarcima sa svih strana. Bijeli Očnjak je isprva posmatrao. To je bila stvar bogova, koja se njega nije ticala. A onda se sjetio da je to Mit-Sah, jedan od njegovih ličnih bogova, koga sad zlostavljaju. Nikakav smišljeni podsticaj nije tad naveo Bijelog Očnjaka da učini ono što je učinio. Izbezumljen od bijesa uskočio je među borce. Pet minuta docnije dječaci su bježali na sve strane, a sa mnogih je krv kapala po snijegu kao znak da zubi Bijelog Očnjaka nisu bili besposleni. Kad je Mit-Sah ispričao u logoru šta se desilo, Sivi Dabar naredi da se Bijelom Očnjaku da mesa. Naredio je da mu se da mnogo mesa, i Bijeli Očnjak je sad, presit i sanjiv kraj vatre, znao da je zakon još jednom potvrđen.

Sličnim iskustvima saznao je Bijeli Očnjak i za zakon svojine i za dužnost odbrane svojine. Od zaštite tijela njegovog boga, do zaštite njegove imovine bio je jedan korak, i on je taj korak učinio. Ono što pripada njegovom bogu treba braniti protiv cijeloga svijeta - pa ako treba i ujedati druge bogove. Takav postupak ne samo da je po svojoj prirodi značio sknavljenje, nego je bio i pun opasnosti. Bogovi su svemoćni, i pas se s njima ne može nostiti; pa ipak je Bijeli Očnjak naučio da se ispriječi protiv njih, mahnilo ratoboran i neustrašiv. Dužnost je nadvladala strah, i kradljivi bogovi naučiše da imovinu Sivog Dabra ne diraju.

Još jednu stvar je u vezi s tim Bijeli Očnjak brzo naučio a to je da je kradljivi bog obično i kukavica, gotov da bježi čim se čuje znak uzbune. Naučio je i to da samo kratko vrijeme protekne od znaka uzbune pa dok mu Sivi Dabar ne pritekne u pomoć. Sznao je da lopov ne bježi zato što se plaši njega nego zato što se plaši Sivog Dabra. Bijeli Očnjak nije pravio uzbunu lajanjem. Nikad nije lajao. Njegov način je bio da se ustremi na uljeza i zarije zube u njega ako može. Zato što je bio sumoran i usamljen i što nije imao nikakva posla s drugim psima, bio je neobično pogodan da čuva imovinu svoga gospodara, a u tome ga je Sivi Dabar podsticao i vježbao. Usljed toga je Bijeli Očnjak postao još divljiji, neukrotljiviji i još usamljeniji.

Prolazili su mjeseci i sve jače i jače vezivali ugovor između psa i čovjeka. Bio je to onaj prastari ugovor

koji je prvi vuk što je došao iz Divljine sklopio s čovjekom. I kao i svi vuci i divlji psi koji su za ovim došli, Bijeli Očnjak je sam za sebe izvršavao taj ugovor. Njegovi su uslovi bili prosti. Da bi imao boga od krvi i mesa, dao je svoju slobodu. Među stvarima koje je od boga dobijao bili su hrana i vatra, zaštita i društvo. Za uzvrat, on je čuvao imovinu svoga boga, branio njegovo tijelo, radio za njega i slušao ga.

Kad neko ima boga, mora i da mu služi. Bijeli Očnjak je služio iz dužnosti i straha, ali ne iz ljubavi. On nije znao šta je ljubav. Nikad nije upoznao ljubav. Kajči je bila daleka uspomena. Sem toga, ne samo da je napustio Divljinu i svoj rod kad se predao čovjeku, nego su uslovi ugovora propisivali da ako ikad naiđe na Kajči, neće napustiti svog boga da bi pošao s njom. Njegova privrženost čovjeku izgledala je kao neki zakon njegovog bića, zakon jači od ljubavi prema slobodi, prema svome rodu u porodici.

vi GLAVA

GLAD

Kad je Sivi Dabar završio svoje dugo putovanje, nastajalo je proljeće. Bio je april i Bijeli Očnjak je već imao godinu dana kad je stigao u zavičajno selo i Mit-Sah ga ispregao iz hamova. Iako još daleko od svog punog rasta, Bijeli Očnjak je, poslije Lip-Lipa, bio najkrupniji jednogodišnjak u selu. I od svog oca

vuka, i odKajči, naslijedio je krupnoću i snagu, i već se mogao mjeriti s odraslim psima. Ali još nije bio potpuno razvijen. U tijelu je bio tanak i izdužen, a u borbi više žilav nego snažan. Krzno mu je bilo sivo, kao u vuka, i po cijelom spoljašnjem izgledu bio je pravi vuk. Ona četvrtina pseće krvi koju je naslijedio od Kajči nije na njemu ostavila tjelesnog traga, iako je imala uticaja na njegov duhovni sklop.

Tumarao je po selu i bivao zadovoljan kad naiđe na razne bogove koje je poznavao prije svojeg dugog putovanja. A tu su bili i psi, štenci koji su poodrasli kao i on, odrasli psi koji nisu izgledali onako veliki i strašni kakve ih je on zadržao u sjećanju. I sad ih se manje plašio nego nekad, prolazio je mimo njih bezbrižno i nemarno, što mu je bilo novo i godilo mu.

Bio je tu i Basik, sivkast i mator pas koji je nekad trebalo samo da otkrije očnjake pa da se Bijeli Očnjak sav skupi i strugne bestraga. Od njega je Bijeli Očnjak tada dosta saznao o svojoj beznačajnosti; a sad će od njega saznati dosta o tome koliko se sam promijenio i razvio. Dok je Basik stario i slabio, Bijeli Očnjak je stasavao i jačao.

Za tu promjenu u svojim odnosima prema ostalim psima Bijeli Očnjak je saznao prilikom rasparčavanja jednog tek ubijenog irvasa. Za sebe je dobio jedan papak i dio cjevanice, na kojima je bilo prilično mesa. Povukavši se iz neposredne gužve ostalih pasa - on je halapljivo jeo svoj dio, , kad Basik nasrnu na njega.

Prije no što se i sam osvijestio. Bijeli Očnjak ga je dvaput ugrizao i onda odskočio u stranu. Basikje bio zaprepašćen tom drskošću i hitrinom napada. Stajao je zureći tupo u Bijelog Očnjaka, dok je sirova crvena cjevanica ležala između njih.

Basik je bio star i već je upoznao sve veću odvažnost pasa koje je on ranije imao običaj da zlostavlja. To su bila gorka iskustva, koja je on gutao htio-ne htio, i koja su iziskivala svu njegovu mudrost da bi ih podnio. Nekad bi on skočio na Bijlog Očnjaka razjaren, u pravednom gnjevu. Ali mu sad njegova opala snaga nije dopuštala da to učini. Bijesno se rogušio i prijeteći gledao preko cjevanice na Bijelog Očnjaka. A u Bijelom Očnjaku oživje dobar dio onog starog straha, i on kao da se kolebao, skupljao u sebe i smanjivao, lupajući glavu kako da se povuče bez veće sramote.

I tu sad Basik pogriješi. Da se zadovoljio time što će gledati bijesno i prijeteći, sve bi se dobro svršilo. Bijeli Očnjak se upravo rješavao da uzmakne, i uzmakao bi ostavivši meso njemu. Ali Basik nije sačekao. Smatrajući da mu je pobjeda već u ruci, on priđe da uzme meso. Kad je nemarno prignuo glavu da onjuši cjevanicu, Bijeli Očnjak se malo nakostriješi. Pa i tada još nije bilo dockan za Basika da popravi položaj. Da je samo ostao nad mesom, uzdignute glave i strijeljajući očima, Bijeli Očnjak bi na kraju uzmakao. Ali je svježe meso dražilo Basikove nozdrve i oblapornost ga je gonila da zagriže.

To već Bijeli Očnjak nije mogao da otrpi. Navikao posljednjih mjeseci da gospodari nad svojim drugovima

u zaprezi, nije mogao izdržati da mirno posmatra dok drugi proždire meso koje pripada njemu. On napade, po svom običaju bez opomene. Poslije prvog naleta zuba Basikovo desno uvo je bilo razderano u komade. Bio je zapanjen iznenadnim napadom. Ali su ga čekale i druge i mučnije stvari, isto tako iznenadne. Bio je oboren na leđa; vrat mu je izujedan. Dok se koprcao da stane na noge, mladi pas mu zubima dvaput razdera rame. Sve je to išlo tako brzo da nije uspijevaao da se osvijesti. Uzalud je pokušao da nasrne na Bijelog Očnjaka i samo je škljocnuo zubima uprazno. Istog trenutka njuška mu je bila rascijepljena i on se povuče posrćući i napuštajući cjevanicu.

Položaj je sad bio obrnut. Bijeli Očnjak je stajao nad cjevanicom rogušeći se i prijeteći, dok je Basik stajao malo dalje spreman na odstupanje. Nije se usuđivao da primi borbu s tim mladim i munjevitim megdandžijom, i još jednom je uvidio, s još većom gorčinom, koliko su ga godine učinile slabijim. Herojski se potrudio da očuva svoje dostojanstvo. Okrenuvši mirno leđa mladom psu i cjevanici, kao da jedno i drugo nisu vrijedni ni njegove pažnje ni njegova pogleda, on se gordo udalji. I zaustavio se da oliže svoje krvave rane tek kad je odmakao toliko da više nije mogao biti viđen.

Ovaj događaj ulio je Bijelom Očnjaku još više pouzdanja i ponosa. Nije se više onako nečujno kretao među odraslima psima; držao se prema njima manje pomirljivo, - mada nije osobito tražio kavgu, daleko

od toga. Ali je idući svojim putem zahtijevao da mu se ukazuje poštovanje. Polagao je pravo na to da ide neuznemiravan i da se nijednom psu ne sklanja s puta. Morali su o njemu voditi računa - to je sve. Nije više bilo moguće ne obazirati se na njega i zanemarivati ga, kao što biva sa štenadima i kao što je i dalje bivalo s onim mladuncima koji su s njim u zaprezi vukli. Oni su se sklanjali s puta, ustupali prvenstvo na stazi odraslim psima i pod pritiskom ustupali im i svoje meso. Međutim, Bijelog Očnjaka, koji je bio nedruštven, usamljen, mrgodan, koji nije gledao ni lijevo ni desno, koji se činio opasan i nepristupačan, i koji se držao na odstojanju i kao tuđin - tog Bijelog Očnjaka primali su kao sebi ravnog začuđeni stariji psi. Oni su se brzo navikli da ga ostavljaju na miru, ne usuđujući se na neprijateljske postupke niti pokušavajući da sklope prijateljstvo s njim. Ako ga oni ostave na miru, ostavljao je i on njih - a oni su uvidjeli, poslije dva-tri sukoba, daje takvo stanje stvari izvanredno povoljno.

Sredinom ljeta Bijeli Očnjak je još nešto doživio. Kaskajući tiho po svom običaju da osmotri jedan nov šator podignut na kraju sela, kad je s lovcima pošao u lov na irvase, našao se lice u lice s Kajči. On zastade i pogleda je. Sjećao je se nejasno, ali je se s j e ć a o , što se ne bi moglo reći za nju. Ona podiže njušku prema njemu i zareža prijeteći, pri čemu njegovo sjećanje sasvim oživje. Najednom mu se vrati cijelo zaboravljeno djetinjstvo, sve što je bilo vezano za to dobro poznato mu režanje. Prije no što je upoznao bogove,

ona je za njega bila središnja osa svijeta. Vратише mu se i zapljusnuše ga kao plima nekadašnja dobro poznata osjećanja. On joj priskoči radosno, a ona ga dočeka oštrim zubima koji mu razderaše njušku do kosti. Nije shvatao; uzmakao je zaprepašćen i zbunjen.

Ali nije Kajči za to bila kriva. Vučica-majka nije kadra da se sjeća svoje štenadi od prije godinu i više dana. Tako se nije sjećala ni Bijelog Očnjaka. On je za nju bio jedna nepoznata i nametljiva životinja; a njen sadanji nakot štenadi davao joj je pravo da negoduje protiv takvog nametanja.

Jedno od njene štenadi dopuzi do Bijelog Očnjaka. Bili su polubrača, samo to nisu znali. Bijeli Očnjak radoznalo onjuši mališana; na to Kajči sunu na njega i po drugi put mu razdera lice. On uzmače još dalje. Sve stare slike i uspomene iščilješe opet i vratiše se u grob iz kojeg su bile vaskrsle. On pogleda Kajči koja je lizala svoje štene zastajući s vremena na vrijeme da bi zarežala na njega. Ona za njega više nije imala vrijednosti. Naučio je da se snalazi bez nje. Njena uloga je pala u zaborav. U njegovom poretku stvari više nije bilo mjesta za nju, kao što ni u njenom nije bilo više mjesta za njega.

Još je stajao glupav i unezvijeren, ne sjećajući se više ničega, čudeći se šta se to zbiva, kad Kajči nasrnu i po treći put, riješena da ga sasvim otjera iz svoje blizine. I Bijeli Očnjak dopusti da bude otjeran. To je bila ženka iz njegovog roda, a zakon njegovog roda je nalagao da se mužjaci ne tuku sa ženkama. On o tom

zakonu nije ništa znao, jer to nije bio nikakav zaključak uma, ništa što bi bilo stečeno životnim iskustvom. On ga je znao u vidu potajnog podsticaja, nagonske sklonosti - isto onako nagonske kao što je ona koja ga goni da urliče na mjesec i zvijezde i da se boji smrti i nepoznatog.

Mjeseci su prolazili. Bijeli Očnjak je bivao snažniji, teži, temeljniji, a narav mu se razvijala onako kako je bila upućena njegovim nasljeđem i sredinom u kojoj je živio. Nasljeđe mu je bilo kao neka životna materija slična ilovači. U njoj su ležale mnoge mogućnosti mogli su se od nje izvajati razni oblici. Sredina je mijesila tu ilovaču, davala joj određen oblik. Tako, da Bijeli Očnjak nikad nije prišao čovjekovoj vatri, Divljina bi ga uobličila u pravog vuka. Ali su mu bogovi dali drugu sredinu, i on je dobio oblik psa koji ima dosta vučjih osobina, ali je ipak bio pas a ne vuk.

I tako je, u skladu s ilovačom njegove prirode i pritiskom okoline, njegova narav vajana i dobijala određen oblik. Od toga se nije moglo umaći. On je postajao natmureniji, nedruževniji, usamljeniji, divljačniji; a psi su sve više uviđali da je bolje živjeti s njim u miru nego na ratnoj nozi, i Sivi Dabar ga je svakim danom sve više cijenio.

Iako je izgledalo da sve njegove osobine izražavaju snagu, Bijeli Očnjak je pri svem tom patio od jedne ukorijenjene slabosti. Nije mogao da podnese podsmijeh. Mrzak mu je bio ljudski smijeh. Nije mario da se među sobom smiju bilo čemu, a najmanje njemu. Ali

čim bi se smijeh odnosio na njega, on bi se užasno razjario. Onako ozbiljan, dostojanstven, mračan, on bi se zbog smijeha toliko izbezumio da je postajao smiješan. To ga je toliko vrijeđalo i uzrujavalo da se satima ponašao kao furija. Teško psu koji bi mu se u takvim časovima zamjerio. On je suviše dobro poznao zakon da bi se iskaljivao na Sivome Dabru; iza Sivog Dabra stajala je batina i božanstvo. Ali iza pasa nije bilo ničeg sem prostora, i oni su bježali u taj prostor kad bi se pojavio Bijeli Očnjak do ludila razjaren zbog smijeha.

U trećoj godini njegovog života nastade velika glad među Indijancima na rijeci Mekenzi. U ljeto oma'nu riba. U zimu sjeverni jeleni ne prodoše svojim uobičajenim putem. Irvasi su bili rijetki, zečeva je skoro nestalo, zvijeri koje žive od lova na divljač crkavale su. Lišene potrebne hrane, iznurene glađu, napadale su se i proždirale međusobno. Samo su jaki ostajali u životu. Bogovi Bijelog Očnjaka uvijek su lovili životinje. Oni što su bili stari i slabi među njima poumiraše od gladi. U selu se razlijegala kuknjava, a žene i djeca lišavali su se hrane da bi ono malo što su imali otišlo u trbuhe mršavih muževa upalih očiju, koji su uzaludno krstarili šumama tražeći plijen.

Bogovi su dospjeli u tako očajno stanje da su jeli meko uštavljenu kožu svojih mokasina i rukavica, a psi su grizli remene sa svojih leđa pa i same bičeve. Sem toga psi su jeli i jedan drugog, a i bogovi su jeli pse. Prvo su pojedeni najslabiji i oni koji su najmanje

vrijedjeli. Psi koji su još bili živi gledali su i shvatali. Nekolicina najodvažnijih i najmudrijih napustiše vatre bogova koje su se sada pretvorile u klanice i utekoše u šumu, gdje su najzad skapali od gladi ili su ih pojeli vuci.

U to nesrećno doba i Bijeli Očnjak se iskrao u šumu. Bio je spremniji za taj život negoli drugi psi, jer mu je pomagalo iskustvo iz mladunačkog doba. Osobito se izvještio da iz zasjede hvata sitne životinje. Satima bi ležao prikriven, motreći svaki pokret oprezne vjeverice, čekajući sa strpljenjem velikim kao i glad koja ga je mučila dok bi se vjeverica usudila da siđe na zemlju. Pa ni tada Bijeli Očnjak ne bi prenalio. Čekao je dok ne bude siguran da će je zgrabiti prije no što bi ona uspjela da pobjegne uz drvo. Tada, nikako prije, sunuo bi iz svoje zasjede, kao siva strijela, nevjerovatno brz, pogađajući uvijek svoju metu - vjevericu koja je bježala, ali ne dovoljno brzo da bi umakla.

Koliko god da je imao uspjeha s vjevericama, postojala je jedna teškoća koja mu nije dala da od njih živi i ugoji se. Nije bilo dovoljno vjeverica. Zato je morao da lovi još sitnije životinje. Toliko ga je ponekad mučila glad da se nije ustezao čak ni da izgoni šumske miševе iz njihovih podzemnih rovova. A nije se libio ni da se upusti u borbu s lasicom, gladnom koliko i on i još mnogo krvoločnijom.

Kad bi ga glad najviše zamučila, prikrao bi se natrag do vatri bogova. Ali nije prilazio vatrama.

Vrebao je u šumi, pazeći da ga ne vide i pljačkao je plijen iz zamki iz ono malo slučajeva kad bi se što uhvatilo u zamku. Čak je i Sivom Dabru ukrao zeca iz zamke, baš kad je Sivi Dabar posrtao i teturao se kroz šumu sjedajući često da se odmori, iznuren i zadihan.

Jednog dana Bijeli Očnjak sreće mladog vuka, mršavog i koščatog, sa zglobovima razglavljenim od gladi. Da nije i sam bio gladan, Bijeli Očnjak bi možda pošao s njim i na kraju ušao u čopor među svoju divlju braću. A ovako, on obori mladog vuka, zakla ga i pojede.

Sreća kao da mu je bila naklonjena. Kad god bi najviše bio pritisnut glađu, pronašao bi nešto da zakolje. Isto tako, kad je bio iznuren, imao je sreće da nijedna veća krvoločna zvijer ne naiđe na njega. Tako, na primjer, bio je osnažen time što je dva dana jeo meso jednog risa, kad ga je pojurio čopor gladnih vukova. Trka je bila duga i nemilosrdna, ali je on bio bolje uhranjen od njih i najzad im je umakao. I ne samo što im je umakao, nego je, vrativši se u širokom krugu na pretrčanu stazu, ulovio jednog od svojih iscrpljenih gonilaca.

Poslije toga napustio je taj kraj i uputio se u dolinu u kojoj se rodio. Tu, u staroj jazbini, zatekao je Kajči. Sjetivši se svojih nekadašnjih vještina, i ona je napustila negostoljubive vatre bogova i vratila se svom starom skrovištu da se okoti. Iz tog nakota samo je jedno štene bilo živo kad se pojavio Bijeli Očnjak, a ni njemu

nije bilo suđeno da duže poživu. Mladunčad su imala malo izgleda da prežive takvu glad.

Svog odraslog sina Kajči nije nimalo ljubazno pozdravila. Ali Bijelom Očnjaku je to bilo svejedno. Za majku već više nije mario. Zato joj filozofski okrete leđa i otkasa uz riječicu. Kod stava on pođe lijevom pritokom, i tu nađe jazbinu risove ženke s kojom su se on i majka nekad borili. Tu, u napuštenoj jazbini, on se zaustavi i odmori jedan dan.

U rano ljeto, posljednjih dana gladi, naišao je na Lip-Lipa, koji je isto tako bio pobjegao u šumu, gdje je bijedno životario. Bijeli Očnjak je natrčao na njega neočekivano. Kaskali su u suprotnim pravcima podnožjem jedne visoke litice i zaobišavši jednu stijenu našli se najednom jedan prema drugome. Zastali su zbunjeno i podozrivo se pogledali.

Bijeli Očnjak je bio u sjajnom stanju. Imao je sreće u lovu i tokom te nedjelje dana jeo je do mile volje. Čak je bio presit od svog posljednjeg plijena. Ali čim je ugledao Lip-Lipa, dlaka mu se nakostriješi duž cijelih leđa. Nije se rogušio namjerno - to je bilo tjelesno stanje koje je nekad uvijek pratilo duševno stanje izazvano Lip-Lipovim gonjenjem i zlostavljanjem. Kao što bi se nekad nakostriješio i zarežao videći Lip-Lipa, tako se i sad nesvjesno nakostriješio i zarežao. Nije gubio vrijeme. Posao je obavljen brzo i potpuno. Lip-Lip je pokušao da uzmakne, ali ga Bijeli Očnjak udari snažno ramenom u rame. Lip-Lip se preturi na leđa, a zubi Bijelog Očnjaka zariše se u

njegov mršavi vrat. Nastao je samrtnički ropac, a za to vrijeme je Bijeli Očnjak, ukrućenih nogu, obilazio oko njega i motrio. Onda je produžio svojim putem oko litice.

Jednog dana, uskoro potom, stigao je do ivice šume gdje se uzan pojas ledine blago spuštao do rijeke Mekenzi. Znao je to mjesto i ranije, kad je bilo prazno, a sad je tu bilo selo. Skriven još među drvećem on zastade da prouči stanje stvari. Prizori, zvuci i mirisi bili su mu poznati. Bilo je to ono staro selo preseljeno na novo mjesto. Ali su i prizori, i zvuci, i mirisi bili drukčiji od onih koje je ostavio za sobom kad je iz sela pobjegao. Nije više bilo plača i kuknjave. Do ušiju su mu dopirali zvuci zadovoljstva, i kad je čuo ljutiti glas neke žene, poznao je da je to ljutina koja potiče iz punog stomaka. A u vazduhu se osjećao i miris ribe. Bilo je hrane. Glad je prošla. On smjelo iziđe iz šume i dok asa u logor pravo do šatora Sivog Dabra. Sivi Dabar nije bio tu, ali ga Klu-Kuč pozdravi radosnim usklikima i jednom cijelom tek ulovljenom ribom, te on leže da sačeka Sivog Dabra.

ČETVRTI DIO

I GLAVA

NEPRIJATELJ SVOG RODA

Ako je u prirodi Bijelog Očnjaka postojala makar i najmanja mogućnost da ikad živi u bratskim odnosima sa svojim rodом, taje mogućnost nepovratno uništena kad je određen za predvodnika zaprege u saonicama. Jer sad su ga psi mrzili - mrzili ga zbog viška mesa što mu je Mit-Sah dodjeljivao; mrzili ga zbog svih stvarnih i izmišljenih pogodnosti koje je uživao; mrzili ga što je stalno jurio na čelu zaprege mašući kosmatim repom i što mu je zadnji dio tijela vječito izmicao i tako izazivao bijes u njihovim očima.

A Bijeli Očnjak im je uzvraćao isto tako svirepom mržnjom. Jer biti vod zaprege u saonicama značilo je sve drugo samo ne povlašćen položaj. Biti primoran da bježi ispred razdraženog čopora pasa, od kojih je svakoga u toku tri protekle godine tukao i nagonio na pokornost, bilo je skoro iznad onog što je u stanju da podnese. Ali se moralo ili izdržati ili umrijeti, a život koji je bio u njemu nije želio da umre. Čim bi Mit-Sah dao znak za pokret, tog istog časa bi cijela zaprega bijesno i s divljom drekom pojurila prema Bijelom Očnjaku.

Nije imao mogućnost da se brani. Ako bi se okrenuo na njih, Mit-Sah bi ga ošinuо po njušci bičem što peče kao žeravica. Ostajalo mu je jedino da hrli naprijed. Toj hordi što urla nije se mogao suprotstaviti

repom i stražnjim dijelovima svog tijela. S tim nepodesnim oružjem nisu se mogli dočekati toliki nemilosrdni očnjaci. Zato je bježao ispred njih i vršio nasilje nad svojom vlastitom prirodom i nad svojim ponosom svakim skokom koji bi učinio, a skakao je po cio bogovetni dan.

Niko ne može gušiti nagone svoje prirode a da se ta priroda ne povuče u samu sebe. Takvo povlačenje podsjeća na dlaku koja se stvorena da raste iz tijela neprirodno okreće suprotno pravcu svog rastezanja i urasta u tijelo - stvarajući u njemu bubuljicu koja se zapali, gnoji i boli. Tako je bilo i s Bijelim Očnjakom. Sve u njemu gonilo ga je da se baci na čopor koji mu urla za petama, ali, po volji bogova, to se nije smjelo učiniti; iza te volje, međutim, kao sredstvo prinude, stajao je ognjeni bič od irvasovog crijeva trideset stopa dugačak. Tako je Bijeli Očnjak mogao samo da se ogorčeno jede i da u srazmjeri s divljačnošću i neukrotivošću svoje prirode gaji u sebi mržnju i zlobu.

Ako je ikad postojao neki stvor koji je bio neprijatelj svog roda, onda je taj stvor bio Bijeli Očnjak. Nije tražio milosti, ali je nije ni davao. Neprestano su ga zubi čopora sakatili i krzali, kao što je i on ostavljao tragove svojih zuba na čoporu. Suprotno postupku većine predvodnika koji se, kad se logor postavi i psi ispregnu, sklopčaju blizu bogova radi zaštite, Bijeli Očnjak je prezirao takvu zaštitu. On je smjelo obilazio oko logora i kažnjavao noću za ono što je prepatio preko dana. Još pre no što mu je postao predvodnik,

čopor je bio naučio da mu se sklanja s puta. Sad je, međutim, stvar drukčije stajala. Razdreženi time što su ga gonili preko cijelog dana, podsvjesno podbadani neprestanim ponavljanjem u svojim mozgovima njegove slike kako stalno bježi, obuzeti osjećanjem da su gospodarili preko cijelog dana nad njim - psi nisu mogli sebi dopustiti da mu se sklanjaju s puta. Kad god se pojavio među njima, uvijek bi nastajala svađa. Njegovo kretanje bilo je praćeno režanjem, škljocanjem zuba i mumljanjem. Sam vazduh koji je udisao bio je prezasićen mržnjom i pakošću, a to je samo služilo da izaziva još veću mržnju i pakost u njemu.

Kad bi Mit-Sah uzvikom naredio da se zaprega zaustavi, Bijeli Očnjak se zaustavljao. U početku to je izazivalo nemir kod ostalih pasa. Svi bi do jednoga skočili na omrznutog predvodnika, ali su sad nailazili na nešto novo. Pozadi njega stajao je Mit-Sah s velikim bičem koji mu je fijukao u ruci. Tako su psi došli do saznanja kad zaprega jednom stane po naređenju, da se Bijeli Očnjak onda mora ostaviti na miru. Ali kad Bijeli Očnjak zastane bez naređenja tad im je bilo dopušteno da se bace na njega i rastrgnu ga ako mogu. Poslije nekoliko takvih doživljaja, Bijeli Očnjak se više nikad nije zaustavljao bez zapovijesti. Brzo je učio. Silom okolnosti bio je prinuđen da brzo uči ako želi da se održi u životu u neuobičajeno surovim uslovima pod kojima mu je život bio zajamčen.

Ali psi nisu nikad mogli upamtiti lekciju da ga u logoru treba ostaviti na miru. Progoneći ga i izazivajući preko dana, oni su zaboravljali lekciju koju su dobili

prošle noći; iduće noći morali su je opet učiti da bi je odmah poslije toga zaboravili. Pored toga, postojao je još jedan jaci razlog za njihovu netrpeljivost prema njemu. Oni su naslućivali da između njih i njega postoji razlika u soju - sama po sebi dovoljan razlog za neprijateljstvo. Kao on, i oni su bili pripitomljeni kurjaci. Ali oni su živjeli pripitomljeni kroz pokoljenja. Bili su mnogo izgubili od Divljine tako da im je sad Divljina bila nepoznata, nešto strašno što im vječito prijeti i što je stalno na ratnoj nozi s njima. A njemu je, opet, po izgledu, postupcima i nagonima, Divljina još pristajala. On je bio njena slika, njeno oličenje; i zato, kad bi mu pokazivali svoje zube, oni su se time branili od sila uništenja koje vrebaju iz sjenki šume i iz mraka izvan domašaja logorskih vatara.

Postojala je, međutim, jedna lekcija koju su psi dobro naučili, a to je da se drže na okupu. Bijeli Očnjak je bio isuviše strašan za svakoga da bi mu se neko od njih sam suprotstavio. Oni su ga presretali u grupi, inače bi ih poklao, jednog za drugim, u toku iste noći. U takvim okolnostima nije mu se pružila prilika da ih ubija. Mogao je nekog psa da prevrne na zemlju, ali bi čopor nasrnuo na njega prije no što bi stigao da ga smrtonosno ujede za grlo. Na prvi nago-
vještaj sukoba cijela bi se zaprega okupila u gomilu i ustremila na njega. Psi su se među sobom gložili, ali se to zaboravljalo čim se zametne kavga s Bijelim Očnjakom.

S druge strane, ma koliko da su pokušavali, nije im pošlo za rukom da unište Bijelog Očnjaka. On je bio prebrz za njih, isuviše strašan, isuviše mudar; izbjegavao je tjesnace i uvijek se izvlačio kad bi htjeli da ga opkole. A što se tiče mogućnosti da ga obore na zemlju, nije bilo psa među njima koji je dorastao za takav podvig. Šape su mu prianjale za zemlju s istom upornošću s kojom se on držao za život. Jer je živjeti i održavati se na nogama značilo isto u tom ratovanju bez kraja i konca s čoporom, i niko to nije znao bolje od Bijelog Očnjaka.

Tako je on postao neprijatelj svog roda, tih pripitmljenih vukova koje su čovjekove vatre raznježile i koji su izgubili svoju borbenost pod zaštitničkim okri-ljem ljudske snage. Bijeli Očnjak bio je nemilosrdan i neumitan. Njegova ilovača bila je tako uobličena. Objavio je osvetnički rat do istrage svim psima. I tako je svirepo sprovodio tu osvetu da se Sivi Dabar, i sam krvoločan i divalj, nije mogao nadiviti krvoločnosti Bijelog Očnjaka. Nikad, kleo se, nije takve zvjerke bilo na svijetu; a i Indijanci po drugim selima isto su se tako zaklinjali pričajući o pokoljima koje je vršio među njihovim psima.

Kad je Bijeli Očnjak imao skoro pet godina, Sivi Dabar ga je poveo na jedno novo veliko putovanje, i dugo se pamtila pustoš koju je ostavio za sobom među psima po mnogim selima duž rijeke Mekenzi, preko Stjenovitih planina i niz Rijeku bodljikavog praseta sve do Jukona. Uživao je u osveti koju je vršio nad

svojim rodom. To su obično bili psi koji nisu očekivali nikakvo zlo. Oni nisu bili spremni da se suprotstave njegovoj brzini i njegovoj neposrednosti, da odgovore na njegov napad bez prethodne opomene. Nisu znali ko je on, da je munja koja ubija. Rogušili su se na njega, kočili noge i izazivali ga, dok je on, ne gubeći vrijeme na izlišne uvode, prelazio u napad kao odbačen čeličnom oprugom, hvatao ih za grlo i uništavao prije no što su i shvatili šta se događa i dok se još nisu povratili od prvog iznenađenja.

Postao je majsotr u borbi. Štedio se. Nikad nije traćio snagu, nikad se nije hvatao ukoštac s protivnikom. Suviše je brzo napadao za takvo što, a ako bi promašio, odskakao bi ponovo u stranu istom brzinom. Kurjačka odvratnost prema hvatanju ukoštac bila je kod njega razvijena do neobično visokog stepena. Nije mogao duže da podnosi dodir s tuđim tijelom. To je slutilo na opasnost. Dovodilo ga do bjesnila. Morao je biti odvojen, slobodan, na svojim sopstvenim nogama, bez dodira sa živom stvari. To je bila Divljina koja je još vladala u njemu i ispoljavala se kroz njega. To osjećanje bilo je pojačano njegovim otpadničkim životom koji je vodio od doba najranije mladosti. Opasnost vreba iz dodira. To je klopka, vječita klopka, i strah od nje bio je duboko ukorijenjen u njegovom životu, utkan u njegovo biće.

Prema tome, strani psi na koje je nailazio nisu imali nikakvog izgleda na uspjeh protiv njega. Uzmicao je njihovim očnjacima. On bi ih ili pobijedio ili odskočio

u stranu, sam nedirnut u oba slučaja. Po samoj prirodi stvari bilo je i izuzetaka od tog pravila. Dešavalo se da ga napadne više pasa i da ga izujedaju prije nego što stigne da im umakne; a bivalo je da mu i jedan jedini pas ostavi duboke ožiljke. Ali to su bili nesrećni slučajevi. Uglavnom, postao je tako vješt borac da je neozlijeđen izlazio iz okršaja.

Drugo njegovo preimućstvo sastojalo se u pravilnom prosuđivanju vremena i rastojanja. Ali on to nije činio svjesno. Takve stvari on nije proračunavao. Sve je to išlo samo od sebe. Oči su mu pravilno vidjele a živci su mozgu pravilno prenosili sliku. Dijelovi njegovog tijela bili su bolje podešeni no dijelovi tijela prosječnog psa. Radili su povezano, ravnomjernije i postojanije. U njega je bila bolja, daleko bolja živčana, umna i mišićna usklađenost. Kad bi mu oči dostavile mozgu pokretnu sliku neke radnje, mozak je bez svjesnog napora znao prostor koji ograničava tu radnju i vrijeme potrebno da se ona izvrši. Tako je mogao da umakne skoku drugoga psa ili zarivanju njegovih očnjaka, i da u tom istom času iskoristi beskonačno majušni dio vremena da zada svoj udarac. Njegovo tijelo i njegov mozak sačinjavali su usavršeniji mehanizam. To nije trebalo njemu upisivati u zaslugu. Priroda je bila izdašnija prema njemu nego prema prosječnoj životinji, to je sve.

Bilo je ljeto kad je Bijeli Očnjak stigao u Fort Jukon. Sivi Dabar je pozno u zimu prešao veliku vododjelnicu između rijeka Mekenzi i Jukona i proveo

proljeće u lovu između isturenih grebena na zapadnoj strani Stjenovitih planina. A onda, pošto se otkravio led na Rijeci bodljikavog praseta, napravio je čamac i odveslao niz rijeku do mjesta gdje se ona uliva u rijeku Jukon, tačno ispod Sjevernog polarnog kruga. Tu je bila stara tvrđava Društva Hadsonovog zaliva; i tu je bilo mnogo Indijanaca, mnogo hrane, i neviđena uzrujanost. Bilo je ljeto 1898. i hiljade istraživača zlata išle su uz Jukon do Dosona i Klondajka. Iako su bili još stotinama milja daleko od cilja, ipak su mnogi od njih bili na putu već punu godinu; a najmanje odstojanje što je ma koji od njih dotle prevalio iznosilo je pet hiljada milja, dok su neki došli i s druge strane svijeta.

Tu se Sivi Dabar zaustavio. Šapat o trci za zlatom bio je stigao i do njegovih ušiju, i on je zato došao s nekoliko bala krzna i jednom balom rukavica i mokašina, sašivenih oputom od crijeva. Ne bi se on odlučio na tako dug put da nije očekivao zamašnu zaradu. Ali ono što je očekivao bile su trice prema onome što je postigao. Ni u najluđem snu zarada mu nije prelazila sto na sto; a postigao je hiljadu na sto. I kao pravi Indijanac, smjestio se tu da trguje oprezno i polako, makar ostao cijelo ljeto i ostatak zime dok ne rasproda svoju robu.

Teku u Fort-Jukonu Bijeli Očnjak prvi put ugleda bijele ljude. U poređenju s Indijancima koje je dotle viđao, oni su pripadali nekoj drugoj rasi živih bića, rasi nadmoćnih bogova. Na njega su ostavljali utisak

time što su raspolagali većom moći, a božanstvo počiva na moći. Bijeli Očnjak nije do toga dospio razmišljanjem, niti je putem svog uma došao do jasnog zaključka prema kome bi bijeli bogovi bili nadmoćniji. Bilo je to osjećanje i ništa više, pa ipak ništa manje uvjerljivo. Kao što je u svoje šteneće doba bio zapanjen visinom gromadnih šatora, djelom ljudskih ruku, tako su i sad na njega učinili dubok utisak zgrade i ogromna tvrđava, sva od debelih balvana. Tu je bila moć. Ti bijeli bogovi bili su jaki. Oni su raspolagali većom moći nad stvarima nego bogovi koje je dotle poznao, a među kojima je Sivi Dabar bio najmoćniji. Pa ipak, Sivi Dabar je bio dijete- bog prema tim bjeloputim bogovima.

Naravno, Bijeli Očnjak je samo naslućivao te stvari. Nije ih bio svjestan. Ali životinje više postupaju prema osjećanjima nego na osnovu mišljenja; i svaki postupak koji je Bijeli Očnjak sad preduzimao zasnivao se na osjećanju da su bijeli ljudi nadmoćni bogovi. U početku je bio vrlo podozriv prema njima. Nije se znalo kakvim sve užasima raspolažu i kakve nepoznate povrede mogu da nanesu. Radoznalost ga je mamila da ih posmatra, a bojao se da ga ne opaze. Prvih nekoliko časova bilo mu je dovoljno da se prikrade okolo i da ih posmatra sa bezbjednog odstojanja. Onda je uvidio da se nikakvo zlo ne događa psima koji su blizu njih, te im se i on primače.

I oni su sa svoje strane pokazivali veliku radoznalost prema njemu. Njegov kurjački izgled odmah im je pao u oči, i oni su na njega pokazivali prstom jedan

drugome. Taj čin ukazivanja prstom stavi Bijelog Očnjaka u stanje pripravnosti, i kad su oni pokušali da mu se približe, on im pokaza svoje zube i uzmače. Nijedan nije uspio da stavi ruku na njega, i dobro je bilo što nije.

Bijeli Očnjak je uskoro saznao da vrlo mali broj tih bogova - ne više od dvanaestak - živi u tom mjestu. Svakog drugog ili trećeg dana neki parobrod (novo i ogromno oličenje moći) pristajao bi uz obalu i tu se zadržavao nekoliko časova. Bijeli ljudi su silazili iz tih parobroda i opet nekud odlazili na njima. Činilo se da ima bezbroj tih bijelih ljudi. Samo prvog dana, ili tako nešto, vidio ih je više nego što je vidio Indijanaca u toku cijelog svog života; i kako su dani odmicali, oni su stalno pristizali uz rijeku, zaustavljali se, i onda nastavljali put uz rijeku i iščezavali iz vida.

Ali ako su bijeli bogovi bili svemoćni, njihovi psi nisu bili bogzna šta. Bijeli Očnjak je to brzo otkrio miješajući se s onima koji su dolazili na obalu sa svojim gospodarima. Bili su nesrazmjernih oblika i veličine. Neki su imali kratke noge - isuviše kratke; drugi su imali dugačke noge - isuviše dugačke. Imali su dlaku umjesto krzna, a jedan mali broj imao je uz to sasvim malo dlake. I nijedan od njih nije umio da se bori.

Ulazilo je u nadležnost Bijelog Očnjaka, kao neprijatelja svog roda, da se tuče s njima. On je to i činio, i ubrzo počeo da ih silno prezire. Bili su mekušci i slabi, mnogo su galamili, i neprestano se batrgali tamo-amo pokušavajući da postignu golom snagom

ono što je on postizao vještinom i lukavstvom. Oni jurnu na njega s divljom drekom. On odskoči u stranu. Oni još ne mogu da dođu k sebi šta se zbililo s njim, a on ih u istom času snažno gurne u rame, prevrne na zemlju i onda zada svoj udarac u grlo.

Ponekad je taj udarac bio uspješan, i ujedeni pas bi se valjao po blatu, dok bi čopor indijanskih pasa koji je čekao skakao na njega i rastrzao ga u komade. Bijeli Očnjak je bio mudar. Odavno je bio naučio da se bogovi srde kad im se ubijaju psi. Bijeli ljudi nisu bili izuzetak od tog pravila. Zato mu je bilo sasvim dovoljno da obori jednog od njihovih pasa, da mu širokim zahvatom razdere grlo i da se onda udalji ostavljajući čoporu da obavi svirepi završni posao. Tad bi bijeli ljudi dojurili i teško iskaljivali svoj gnjev na čoporu, dok bi Bijeli Očnjak nesmetano odlazio. Zauzastavljao se nedaleko od tog prizora i posmatrao kako kamenice, močuge, sjekire i svakovrsno drugo oružje leti na njegove drugove. Veoma je mudar bio Bijeli Očnjak.

Međutim, i njegovi drugovi su vremenom postali na svoj način promućurni; u tome pogledu je i Bijeli Očnjak postao promućuran zajedno s njima. Naučili su da za njih nastaje veselje čim parobrod pristane uz obalu. Pošto bi prva tri-četiri strana psa bila oborena i rastrgnuta, bijeli ljudi su užurbano vraćali na brod svoje životinje i žestoko iskaljivali svoju osvetu na prestupnicima. Kad je jedan bijeli čovjek ugledao kako mu na njegove oči rastržu u komade psa-vrebača, on

je izvadio revolver. Brzo je opalio šest puta, i šest pasa iz čopora ležao je mrtvo ili na samrti - još jedan izraz moći koji se duboko urezao u svijest Bijelog Očnjaka.

Bijeli Očnjak je uživao u svemu tome. On nije volio svoj rod, a sam je bio dovoljno oštrouman da izbjegne povredu. U početku je ubijanje pasa bijelih ljudi bila zabava. Poslije izvjesnog vremena to mu posta zanimanje. Drugog posla nije imao. Sivi Dabar bio je zauzet trgovinom i sticanjem bogatstva. Tako je Bijeli Očnjak tumarao oko pristaništa zajedno s ozloglašenom hordom indijanskih pasa i čekao na brodove. A s dolaskom parobroda nastajalo je veselje. Poslije nekoliko minuta, dok bi se bijeli ljudi vratili od iznenađenja, horda bi se rasturila. S veseljem je bilo svršeno sve do dolaska idućeg parobroda.

Međutim, teško bi se moglo reći daje Bijeli Očnjak bio član te bande. On se nije miješao s njom, nego se držao po strani, uvijek izdvojen, a ona ga se čak i bojala. Tačno je da je sarađivao s njom. On je zametao kavgu sa stranim psima, dok je družina čekala. A kad bi on oborio stranog psa na zemlju, družina je pristupala da ga dokusuri. Ali je isto tako tačno da se on tada povlačio ostavljajući družini da primi kaznu razgnjevljenih bogova.

Nije mu bio potreban veliki napor da zameće te kavge. Sve što je imao da uradi kad se strani psi iskrcaju to je da im se pokaže. Čim bi ga ugledali, skočili bi na njega. Nagon ih je tjerao na to. On je bio Divljina, ono nepoznato, užasno, vječita prijetnja, ono

što se šunja u mraku oko vatara praiskonskog svijeta, kad su oni, pribijajući se uz te vatre, preuobličavali svoj nagon i učili da se boje Divljine iz koje su došli i koju su napustili i izdali. Iz pokoljenja u pokoljenje i kroz sva pokoljenja zajedno utiskivan je taj strah od Divljine u njihovu prirodu. Kroz vijekove Divljina je značila užas i uništenje. I kroz sve to vrijeme imali su od svojih gospodara punu slobodu da ubijaju stvorove iz Divljine. Postupajući tako, oni su štitili jednovremeno sebe same i svoje bogove u čijem su društvu živjeli.

I tako je tim psima što tek stižu iz blagog južnog podneblja bilo dovoljno da, silazeći s broda na obalu Jukona, samo spaze Bijelog Očnjaka pa da osjete neodoljiv nagon da se sruče na njega i da ga unište. Bez obzira na to što su bili u gradu odgajeni psi, nagonski strah od Divljine nije bio u njima ništa manji. Nisu oni samo svojim sopstvenim očima gledali kako pred njima usred bijela dana stoji vučja prilika. Oni su ga posmatrali očima svojih predaka, i kroz svoje naslijeđeno pamećenje vidjeli su vuka u Bijelom Očnjaku i sjećali se iskonske zavade.

Sve je to uveseljavalo dane Bijelog Očnjaka. Ako je njegova pojava nagonila te strane pse da ga napadaju, utoliko bolje po njega, utoliko gore po njih. Oni su gledali na njega kao na svoj zakoniti plijen, a i on je gledao na njih kao na svoj zakoniti plijen.

Nije on uzalud prvi put ugledao svjetlost dana iz jedne osamljene jazbine i dijelio prve megdane sa

sjevnim tetrijebom, lasicom i risom. I nisu uzalud Lip-Lip i sav šteneći čopor progonima zagorčavali njegov život u ranoj mladosti. Da je sve to bilo drukčije, onda bi i on bio drukčiji. Da nije bilo Lip-Lipa, on bi svoje šteneće doba proveo s ostalim štenadima i odrastao bi sličiji njima i s više naklonosti prema psima. Da je Sivi Dabar imao smisla za miloštu i ljubav, on je mogao pronaći u dubinama prirode Bijelog Očnjaka i otuda izvući na površinu mnogo pitomih osjećanja. Ali stvari se nisu tako razvijale. Ilovača Bijelog Očnjaka se uobličavala sve dok nije postao ono što jeste - zlovoljan i usamljen, bez ljubavi i krvoločan, neprijatelj čitavog svog roda.

II GLAVA

LUDI BOG

U tvrđavi Jukon bilo je malo bijelih ljudi. Oni su odavno živjeli u tom predjelu. Nazivali su sami sebe »Majarima« i silno se ponosili što se tako razvrstavaju. Prema ostalim ljudima, novajlijama u tom kraju, osjećali su samo prezir. Ljudi koji su se iskrcavali iz parobroda bili su došljaci. Poznati su bili pod nazivom *čačakos* (»praškari«), i uvijek im je bilo neprijatno kad su ih tako zvali. Mijesili su hljeb pomoću praška za tijesto. To je bila razlika koja je izazivala zavist između njih i Majara, koji su hljeb zaista mijesili pomoću maje, pošto nisu imali praška za tijesto.

A sve to nije osobito važno. Ljudi iz tvrđave prezirali su došljake i uživali su kad im se desi neka nezgoda. Osobito su uživali kad bi Bijeli Očnjak i njegov ozloglašeni čopor napravili rusvaj među psima pridošlića. Kad bi prispio neki parobrod, ljudi iz tvrđave nisu propuštali da siđu do obale i da posmatraju taj veseli prizor. Iščekivali su ga nestrpljivo kao i indijanski psi, i nije im trebalo mnogo pa da uvide kakvu surovu i lukavu ulogu igra pri tome Bijeli Očnjak.

Ali je postojao jedan čovjek među njima koji je osobito uživao u toj zabavi. Dolazio je trčeći čim bi pištaljka sa broda prvi put odjeknula; a kad bi se završio posljednji okršaj i Bijeli Očnjak i čopor rasturili, on bi se polako vraćao u tvrđavu teško ožalošćena lica. Ponekad, kad bi kakav slab južnjački pas bio oboren i ispuštao svoj samrtnički krik pod očnjacima čopora, taj čovjek nije bivao u stanju da se uzdrži, nego bi skakao i kliktao od zadovoljstva. I uvijek je pažljivo i pohlepno zagledao Bijelog Očnjaka.

Ostali ljudi u tvrđavi zvali su tog čovjeka »Ljepotan«. Niko mu nije znao rođenog imena, i u tom kraju bio je opštepoznat kao Ljepotan Smit. Ali je on bio sve drugo samo ne ljepotan. Taj nadimak je dobio po suprotnosti. Bio je sušta ružnoća. Priroda se pokazala škrtu prema njemu. Prije svega, bio je malog rasta: a na mršavom tijelu bila je još upadljivija mršava glava. Tjeme joj se moglo uporediti s tačkom. U stvari, prije no što su ga prozvali Ljepotanom, drugovi su ga u mladosti zvali »Čiodinom glavom«.

Pozadi, glava mu se od tjemena spuštala koso prema vratu, i sprijeda se bez kolebanja spuštala koso ka niskom i izrazito širokom čelu. Počinjući odatle i kao da se pokajala zbog svoje škrtosti, priroda mu je izdašno raširila crte na licu. Oči su mu bile krupne, a razmak između njih širok koliko dva oka. U odnosu na ostalo tijelo, lice mu je bilo ogromno. Da bi pronašla potreban prostor, priroda mu je dala jaku i isturenu donju vilicu. Bila je široka i teška i toliko izbačena naprijed te se činilo da se oslanja na grudi. Možda je ta pojava bila posljedica tankoga vrata koji se lako zamarao, ne budući u stanju da nosi toliki teret.

Ta vilica je davala utisak divlje odlučnosti. Ali je nešto nedostajalo. Možda je to dolazilo od pretjeranosti. Možda je vilica bila odveć velika. U svakom slučaju, taj utisak je bio lažan. Ljepotan Smit je bio nadaleko poznat kao najveći slabić i najveća kukavica. Da dopunimo njegov opis - zubi su mu bili krupni i žuti, a očnjaci, veći od ostalih, provirivali su mu ispod tankih usana kao pseći. Oči su mu bile žute i mutne, kao da je prirodi bilo ponestalo pigmenta te je iscijedila i pomiješala ostatke iz svih svojih tuba. Isto je bilo i s kosom, rijetkom i nejednako izraslom, broćastom i prljavožutom, koja mu je štrčala i padala po licu u neočekivanim pramenovima i čupercima, naizgled kao zgrnuta i vjetrom nanijeta slama.

Ukratko, Ljepotan Smit je bio čudovište, a za to je nekog drugog trebalo kriviti. Nije on za to bio odgovoran. Njegova ilovača dobila je takav oblik pri

stvaranju. On je kuvao ljudima u tvrđavi, prao sudove i obavljao grube poslove. Oni ga nisu prezirali. Prije bi se kazalo da su ga podnosili širokogrudno i čovječanski kao što se podnosi svaki stvor koji je zlo prošao pri stvaranju. Istovremeno su ga se i pribojavali. Plašili su se da im on u nekom nastupu kukavičkog bijesa ne opali metak u leđa ili saspe otrova u kafu. Ali neko je morao da se bavi kuvanjem; i ma kakvi bili njegovi nedostaci, Ljepotan Smit je umio da kuva.

Takav je bio čovjek koji je posmatrao Bijelog Očnjaka, uživao u njegovim svirepim podvizima i zaželio da ga ima. Prvo je pokušao da se približi Bijelom Očnjaku. Bijeli Očnjak se u početku nije obazirao na njega. Docnije, kad su ti pokušaji približavanja postali uporniji, Bijeli Očnjak bi se nakostriješio, pokazao zube i uzmakao. Taj čovjek mu se nije dopadao. Bio mu je neprijatan. Osjećao je zlo u njemu i bojao se njegove ispružene ruke i njegovih pokušaja da mu ljubazno govori. Zbog svega toga mrzio ga je.

Kod jednostavnih stvorova dobro i zlo se jednostavno shvataju. Dobro označava sve ono što donosi olakšanje, zadovoljstvo i prestanak bola. Zato se dobro voli. Zlo označava sve ono što je vezano s nelagodnošću, prijetnjama i ozljedama, pa se zato i mrzi. Bijelom Očnjaku je Ljepotan Smit bio neprijatan. Iz iskrivljenog tijela i izopačenog duha tog čovjeka na neki tajanstven način izbijao je zadah sveg onog nezdravog u njemu, slično isparenjima iz malaričnih baruština. Ni razmišljanjem, niti samo zapažanjem

svojih pet čula, već nekim drugim, daljim i neispitanim čulima, osjećao je Bijeli Očnjak da taj čovjek nosi sobom zlo, da je sklon da zadaje bol, te da prema tome predstavlja nešto rđavo, nešto što treba mrziti.

Bijeli Očnjak bio je u logoru Sivog Dabra kad je Ljepotan Smit prvi put došao u posjetu. Još prije no što se on pomolio, Bijeli Očnjak je, čuvši izdaleka tihi bat njegovih koraka, znao ko dolazi i počeo je da se roguši. Leškario je udobno i zadovoljno, ali se hitro digao, i kad je ovaj čovjek stigao, šmugnuo je na pravi kurjački način do ivice logora. Nije znao šta govore, ali je vidio kako taj čovjek i Sivi Dabar razgovaraju. Čovjek je u jedan mah pokazao na njega rukom, a Bijeli Očnjak je zarežao kao da se ta ruka spušta pravo na njega, iako je petnaestak metara udaljena. Čovjek se na to nasmijao; Bijeli Očnjak se odšunja da potraži zaklon u šumi okrenuvši glavu da posmatra dok je nečujno klizio po tlu.

Sivi Dabar odbi da proda psa. Obogatio se trgujući i ništa mu nije trebalo. Sem toga, Bijeli Očnjak mu je dragocjen, ndjjači pas za vuču saonica koga je ikad imao i najbolji predvodnik. Uza sve to, nema takvog psa nigdje duž rijeke Mekenzi i Jukona. Umije da se tuče. Ubija druge pse tako lako kao što ljudi ubijaju komarce. (Ljepotan Smit užagri očima na to, i pohlepno obliza tanke usne.) Ne, Bijeli Očnjak nije za prodaju, ni za kakve pare.

Ali je Ljepotan Smit poznavao Indijance. Često je posjećivao logor Sivog Dabra, a pod kaputom mu je

uvijek bila skrivena poneka crna boca. Jedno od svojstava viskija je da izaziva žeđ. Sivog Dabra spopade žeđ. Njegove grozničave sluzokože i opaljeni želudac počese da traže sve više te tečnosti što pali; a njegov mozak, izopačen tim novim nadraživanjem, dopuštao mu je sve samo da bi ga pribavio. Novac koji je bio dobio za krzna, rukavice i mokasine poče da odlazi. Odlazio je sve brže, i što mu se kesa s novcem više praznila, utoliko mu je narav postajala prgavija.

Na kraju je izgubio sve: i novac, i robu, i živce. Nije mu ostalo ništa sem žeđi - te grdne imovine same po sebi koja je narastala sa svakim dahom vazduha koji je trijezan disao. Tad Ljepotan Smit dođe da ponovo razgovara s njim o prodaji Bijelog Očnjaka; ali ovog puta cijenu je ponudio u bocama, ne u dolarima, pa su uši Sivog Dabra željnije slušale.

Uhvati pseto pa ga vodi kud hoćeš - bila mu je posljednja riječ.

Boce predoše iz ruke u ruku, ali poslije dva dana Ljepotan Smit reče Sivom Dabru: »Uhvati ti pseto«.

Bijeli Očnjak se ušunja jedne večeri u logor i leže odahnuvši zadovoljno. Bijeli bog koga se bojavao nije bio tu. Taj je danima sve upornije pokazivao želju da ga uhvati u svoje ruke, za to vrijeme je Bijeli Očnjak bio prinuđen da izbjegava logor. Nije znao kakvo mu zlo prijete od tih upornih ruku. Znao je samo da mu od njih svakako prijete neko zlo i da je za njega najbolje da se drži što dalje od njih.

Ali tek što je Bijeli Očnjak legao, Sivi Dabar mu priđe teturajući se i veza mu kožni kaiš oko vrata. Sjeo je pored Bijelog Očnjaka držeći kraj kaiša u ruci. U drugoj ruci držao je bocu, koju je s vremena na vrijeme izvirtao iznad glave i onda bi se čulo kloketanje.

Tako je prošao jedan sat, a onda se osjetiše treperenja od dodira nogu sa tлом, kao prethodnica onom koji se približavao. Prvo ih je čuo Bijeli Očnjak i nakostriješio se poznavši ih, dok je Sivi Dabar i dalje glupavo klimao glavom. Bijeli Očnjak pokuša da polako izvuče kaiš iz ruku svog gospodara, ali se tad opušteni prsti čvrsto stegoše i Sivi Dabar se prenu.

Ljepotan Smit uđe u logor krupnim koracima i nadnese se nad Bijelog Očnjaka. Ovaj tiho zareža na tog stvora koji mu je ulivao strah, prateći pažljivo pokrete ruku. Jedna ruka se ispruži i poče da se spušta na njegovu glavu. Tiho režanje pretvori se u oštro i promuklo. Ruka nastavi da se polako spušta, a on se skupljao pod njom gledajući je zlobno i režeći sve učestanije, uz ubrzano disanje, dok se režanje približavalo vrhuncu. Odjednom on sunu i bijesnu očnjacima hitro kao zmija. Ruka se trže unazad, a zubi zvonko škljocnuše sastavivši se uprazno. Ljepotan Smit se uplaši i naljuti. Sivi Dabar lupi po glavi Bijelog Očnjaka tako da ovaj prileže na zemlju poslušno i pokorno.

Podozrive oči Bijelog Očnjaka pratile su svaki pokret. On vidje kako Ljepotan Smit odlazi i vraća se s nekom debelom toljagom. Onda mu Sivi Dabar predade kraj od kaiša. Ljepotan Smit pojmi da pođe.

Kaiš se zateže. Bijeli Očnjak se odupirao. Sivi Dabar ga lupi po glavi s desne i s lijeve strane da bi ga natjerao da ustane i pođe. On poslušna, ali jurnu i baci se na stranca koji ga je vukao. Ljepotan Smit nije odskočio u stranu. On je to i očekivao. Vješto je razmahnuo toljagom, zadržao Bijelog Očnjaka na pola puta i tresnuo ga o zemlju. Sivi Dabar se nasmija i klimnu glavom odobravajući. Ljepotan Smit opet zateže kaiš, i Bijeli Očnjak se tromo pridiže osam učen.

Nije jurnuo po drugi put. Jedan udarac toljage bio je dovoljan da ga uvjeri da bijeli bog umije da se njom posluži, a bio je suviše mudar da bi se borio s neizbježnim. Zato je mrgodno pošao za Ljepotanom Smitom, repa podvijenog između nogu, ali ipak režeći prigušeno. Ljepotan Smit ga je stalno držao na oku, a toljaga je uvijek bila spremna da ga opauči.

U tvrđavi ga Ljepotan Smit ostavi čvrsto privezanog i ode da spava. Bijeli Očnjak pričekna jedan sat. A onda zagriže kaiš zubima i za deset sekundi je bio slobodan. Nije gubio vrijeme pri tome. Nije glodao zaludno. Presjekao je kaiš ukoso, ravno skoro kao nožem. Bijeli Očnjak pogleda gore na tvrđavu i u isto vrijeme se nakostriješi i zarezna. A onda se okrenu i otkasa u logor Sivog Dabra. Nije dugovao odanost tome tuđinskom i strašnom bogu. On se bio predao Sivom Dabru i smatrao je da Sivom Dabru i dalje pripada.

Ali ono što se ranije desilo opet se ponovi - s jednom razlikom. Sivi Dabar ga ponovo čvrsto veza

kaišem i ujutru predade Ljepotanu Smitu. I tu je sad nastala ona razlika. Ljepotan Smit ga istuče. Čvrsto vezan, Bijeli Očnjak je mogao samo da uzaludno bjesni i da podnosi kaznu. Radili su i toljaga i bič, i on dobi najteže batine u svom životu. Čak i one žestoke batine koje je kao štene izvukao od Sivog Dabra bile su blage u poređenju s ovima.

Ljepotan Smit je uživao u tom poslu. Naslađivao se njim. Nije mogao da odvoji oči od svoje žrtve, i one bi mu tmurno zablistale kad bi zamahnuo bičem ili toljagom i čuo Bijelog Očnjaka kad bolno urlikne ili bespomoćno skikne i zareži. Jer je Ljepotan Smit bio svirep kao što to samo kukavice umiju da budu. Pošto je sam puzio i slinio pod udarcima ili nečijom grdnjom, on se u naknadu za to svetio nad slabijima od sebe. Sve živo voli moć, i Ljepotan Smit nije u tome bio izuzetak. Pošto mu nije bilo dato da svoju silu ispolji na svome rodu, on bi se iskaljivao na nižim stvorovima i na njima pružao dokaze o životu koji je u njemu. Ali Ljepotan Smit nije sam sebe stvorio, i ne treba zbog toga na njega bacati krivicu. Došao je na svijet s nakaznim tijelom i tupim duhom. Takva je bila ilovača od koje je načinjen, a ni svijet je nije blagonaklono izvajao.

Bijeli Očnjak je znao zašto ga tuku. Kad mu je Sivi Dabar vezao kaiš oko vrata i kraj kaiša predao u ruke Ljepotanu Smitu, Bijeli Očnjak je znao da njegov bog hoće da on ide s Ljepotanom Smitom. I kad ga je Ljepotan Smit vezao pred tvrđavom, on je znao da

Ljepotan Smit hoće da on tu ostane. On dakle nije poslušao volju oba boga, pa je zaslužio kaznu. Vidio je ranije kako psi mijenjaju vlasnike, i vidio je da bjegunce tuku kao što je on bio istučen. Bio je pametan, a ipak je u njemu bilo sila jačih od pameti. Jedna od njih bila je vjernost. On nije volio Sivog Dabra; a ipak mu je, uprkos i njegovoj volji i ljutini, bio vjeran. To je bilo jače od njega. Ta je vjernost bila osobina ilovače od koje je sazdan. To je osobina kojom se osobito ističe njegova vrsta, osobina kojom se njegov rod odvaja od svih ostalih rodova, osobina zahvaljujući kojoj su vuk i divlji pas bili kadri da dođu iz divljine i postanu drugovi čovjeku.

Poslije batina, Bijeli Očnjak bi odvučen natrag u tvrđavu. Ali Ljepotan Smit ga je ovaj put ostavio vezanog za štap. Boga se nije mogao lako odreći, pa je tako bilo i s Bijelim Očnjakom. Sivi Dabar je bio njegov lični bog, i on se i protiv volje Sivog Dabra još držao njega i nije htio da ga napusti. Sivi Dabar ga je iznevjerio i ostavio, ali to na njega nije uticalo. Nije se on bez razloga predao tijelom i dušom Sivom Dabru. Tu kod Bijelog Očnjaka nije bilo nikakvih ograđivanja, i ta se veza nije mogla lako raskinuti.

Tako je preko noći, kad su ljudi u tvrđavi zaspali, Bijeli Očnjak prionuo zubima na štap koji ga je držao. Drvo je bilo suvo i vezano tako blizu uz njegov vrat da ga je jedva mogao dohvatiti zubima. Samo je najjačim naporom mišića i izvijanjem vrata uspio da uhvati drvo među zube, pa i to na jedvite jade; i samo

je zahvaljujući ogromnom strpljenju, koje je trajalo više časova, uspio da pregrize štap. To je bilo nešto što se smatralo da psi ne mogu uraditi. Nikad se ranije tako nešto nije dogodilo. Ali je Bijeli Očnjak to učinio, i u rano jutro otkasao iz tvrđave, sa patrljkom štapa obješenim o vrat.

Bio je pametan. Ali da je bio samo pametan, ne bi se vratio Sivom Dabru, koji ga je već dvaput izdao. Međutim, postojala je i njegova vjernost, i on se vratio da bi bio izdan i po treći put. Opet je pustio da mu Sivi Dabar veže kaiš oko vrata, i opet je Ljepotan Smit došao po njega. I ovaj put je dobio još žešće batine nego ranije.

Sivi Dabar je ravnodušno posmatrao dok je bijeli čovjek zamahivao bičem. Nije ga štitio. To nije više bio njegov pas. Kad se batinjanje završilo, Bijeli Očnjak je bio bolestan. Mekušan južnjački pas podlegao bi pod ovakvim batinama, ali on nije. Njegova životna škola bila je surovija, a i sam je bio od tvrde građe. Imao je izvanredno veliku životnu snagu. Grčevito se držao života. Ali je bio veoma bolestan. U početku nije bio u stanju da se makne, i Ljepotan Smit je morao da pričeka pola sata na njega. A onda je, obnevidio i posrćući, pošao za Ljepotanom Smitom natrag u tvrđavu.

Ali sad je bio vezan lancem koji je prkosio njegovim zubima, i on je uzalud pokušavao trzajući da izvuče klin iz grede u koju je bio zakovan. Poslije nekoliko dana, otriježnjen i bez prebijene pare, Sivi Dabar je

otišao uz Rijeku bodljikavog praseta na svoj dugi put do rijeke Mekenzi. Bijeli Očnjak ostao je na Jukonu, u vlasništvu čovjeka koji je bio skoro lud i do krajnosti svirep. Ali šta pas u svojoj svijesti može da zna o ludilu? Za Bijelog Očnjaka Ljepotan Smit je bio pravi, iako strašan bog. Bio je ludi bog u najmanju ruku, ali Bijeli Očnjak ništa nije znao o ludilu; znao je samo da se mora pokoravati volji svog novog gospodara, povinovati se svakoj njegovoj čudi i prohtjevu.

III GLAVA

CARSTVO MRŽNJE

Pod starateljstvom tog ludog boga Bijeli Očnjak je postao čudovište. Ljepotan Smit ga je držao vezanog u jednoj košari iza tvrđave, i tu gaje zadirkivao, dražio i dovodio do bijesa sitnim zlostavljanjima. Ubrzo je otkrio da Bijelog Očnjaka ljuti smijeh, pa nije propuštao da mu se nasmije kad bi ga nekom prevarom najedio. Smijao se bučno i prezrivo, i u isto vrijeme podrugljivo upirao prstom na Bijelog Očnjaka. U takvim trenucima Bijeli Očnjak bi se izbezumio i u nastupu bijesa postajao čak luđi i od Ljepotana Smita.

Ranije, Bijeli Očnjak je bio samo neprijatelj svoga roda - i to surov neprijatelj. Sad je postao neprijatelj svega i suroviji no ikad. Toliko je bio mučen da je mrzio slijepo i bez trunke razuma. Mrzio je lanac kojim je bio vezan, ljude koji su provirivali između prošća

njegove košare, pse koji su pratili ljude i zlobno režali videći ga bespomoćnog. Mrzio je i samo drvo košare u kojoj je bio zatvoren. A prije svega, poslije svega, i najviše od svega, mrzio je Ljepotana Smita.

Ali Ljepotan Smit je imao izvjesnu svrhu kad je sve to radio s Bijelim Očnjakom. Jednog dana nekoliko ljudi se okupi oko košare. Ljepotan Smit uđe s batinom u ruci i Bijelom Očnjaku skide lanac s vrata. Kad mu je gospodar izašao, Bijeli Očnjak se pomami i poče da juri ukруг po košari, pokušavajući da dohvati ljude napolju. Bio je veličanstveno strašan. Čitavih pet stopa dug, a visok dvije i po stope kod ramena, po težini je daleko prevazilazio vuka iste veličine. Od majke je naslijedio veću težinu koja je svojstvena psima, tako da je, bez imalo sala i bez grama suvišnog mesa, težio preko četrdeset i pet kilograma. Sav je bio mišić, kost i žila - borbeno meso u najboljem stanju.

Vrata na košari ponovo se otvoriše. Bijeli Očnjak zastade. Dešavalo se nešto neobično. Čekao je. Vrata se još više otvoriše. Tada gurnuše unutra jednog ogromnog psa i s treskom zalupiše vrata za njim. Bijeli Očnjak nikad nije vidio takvog psa (to je bila engleska doga); ali se nije uplašio veličine i divljeg izgleda tog uljeza. Sad je imao nešto, ni drvo ni gvožđe, na čemu je mogao da iskali svoju mržnju. Skočio je sijevnuvši očnjacima koji razderaše vrat dogi. Doga zatrese glavom, promuklo zareža i jurnu na Bijelog Očnjaka. Ali je Bijeli Očnjak bio i ovdje, i tamo, i svuda, u stalnom izmicanju i izvrđavanju, dok je neprestano

nalijetao i kidao očnjacima i ponovo odskakao da bi blagovremeno izbjegao odmazdu.

Ljudi su napolju vikali i pljeskali, a Ljepotan Smit se, van sebe od ushićenja, naslađivao, gledajući Bijelog Očnjaka kako razdire i sakati protivnika. Za dogu od samog početka nije bilo nade. Bila je suviše troma i spora. Najzad je njen vlasnik izvuče, dok je Ljepotan Smit batinom odbijao Bijelog Očnjaka. Tad nastade isplaćivanje opklada i u ruci Ljepotana Smita zazveča novac.

Bijeli Očnjak je otad nestrpljivo očekivao da se ljudi okupe oko njegove košare. To je značilo da će biti borbe; i ovo je sad bio jedini način koji mu je dopuštao da izrazi život koji je nosio u sebi. Mučen, podstican da mrzi, držan je zatvoren, tako da nije bilo drugog načina da zadovolji tu mržnju sem kad bi se njegovom gospodaru prohtijelo da protiv njega napujda nekog drugog psa. Ljepotan Smit je tačno ocijenio njegove mogućnosti, jer je on neizbježno pobjeđivao. Jednog dana pustili su uzastopce tri psa na njega. Drugog dana, opet, ubacili su kroz vrata na košari odraslog vuka, tek dovedenog iz Divljine. A jednom su istovremeno pustili protiv njega dva psa. To mu je bila najžešća borba, i mada je na kraju obojicu ubio, i sam je pri tome jedva ostao živ.

U jesen te godine, kad je snijeg počeo da pada i rijekom zaplovio prvi led, Ljepotan Smit izvadi kartu za sebe i Bijelog Očnjaka na parobrodu koji je uz Jukon išao za Dason. Bijeli Očnjak je bio već čuven u tom

kraju. Nadaleko je bio poznat kao »Borbeni Vuk«, pa je kavez u kome su ga držali na palubi broda obično bio opkoljen radoznalim ljudima. On je bjesnio i režao na njih, ili mirno ležao i promatrao ih s hladnom mržnjom. Zašto da ih ne mrzi? Nikad se to nije upitao. Poznavao je jedino mržnju i izgubio se u žestini te mržnje. Život mu se pretvorio u pakao. Nije bio stvoren da bude zatvoren sam kao što ljudi rade s divljim zvijerima. A, međutim, upravo je tako postupano s njim. Ljudi su ga zagledali, uvlačili štapove kroz rešetke da bi ga izazvali da zareži, pa mu se poslije smijali.

Bio je okružen tim ljudima i oni su od njegove ilovače vajali još surovijeg stvora nego što je priroda htjela. Ali priroda ga je obdarila gipkošću. Dok bi mnoga druga životinja presvisla ili pomahnitala, on se prilagodio i ostao u životu, i to ne na užtrb svog duha. Možda je Ljepotan Smit, dindušmanin i mučitelj, bio u stanju da slomi duh Bijelog Očnjaka, ali još nije bilo znakova daje uspio u tome.

Ako se u Ljepotanu Smitu krio đavo, u Bijelom Očnjaku se krio drugi; i njih dvojica su neprestano bjesnili jedan protiv drugoga. Nekad je Bijeli Očnjak bio toliko pametan da sagne glavu i pokori se čovjeku s toljagom u ruci; ali sad više nije imao te pameti. Bilo je dovoljno samo da opazi Ljepotana Smita pa da ga spopadne bijes. A kad bi prišli bliže jedan drugome, i on toljagom bio natjeran da uzmakne, i dalje bi mumlao, režao i pokazivao očnjake. Nikad nije mogao

biti natjeran da ne mumla. Ma kako strašno bio izudaran, uvijek bi još jednom zamumlao; a kad bi Ljepotan Smit odustao od dalje borbe i povukao se, ispratilo bi ga izazivačko režanje ili bi Bijeli Očnjak skočio na šipke kaveza urlajući od mržnje.

Kad je parobrod stigao u Doson, Bijeli Očnjak se iskrcao na obalu. Ali je i dalje živio javnim životom, u kavezu, opkoljen radozalcima. Bio je izložen kao »Borbeni Vuk«, i ljudi su plaćali pedeset centi u zlatnom prahu da bi ga vidjeli. Nisu mu davali da dahne dušom. Ako bi legao da spava, bio bi gurnut šiljatim štapom da bi gledaoci dobili neku naknadu za svoj novac. Da bi izložba bila zanimljiva, najveći dio vremena su ga držali u razdraženom stanju. Ali je od svega najgora bila atmosfera u kojoj je živio. Smatran je najstrašnijom divljom zvijeri, i u to su ga uvjerali kroz šipke od kaveza. Svaka riječ, svaki oprezan pokret ljudi stavljali su mu do znanja da je užasno krvoločan. Kao sipanje ulja na vatru, to je samo raspirivalo plamen njegove divljine. Posljedica je mogla da bude samo jedna, a to je što se njegova krvoločnost hranila sama sobom i rasla. To je bio još jedan dokaz koliko je gipka bila njegova ilovača, i koliko je on bio sposoban da bude uobličavan pod pritiskom svoje okoline.

On nije bio samo izlagan da ga gledaju, on je bio i zvijer čije je zanimanje da se tuče. U nejednakim razmacima vremena, kad god je bilo prilike da se priredi neka borba, izvodili su ga iz kaveza i odvodili u šumu na nekoliko kilometara od grada. Ovo se

obično dešavalo noću da se ne bi umiješala konjička policija iz te oblasti. Poslije nekoliko časova čekanja, kad bi svanulo, pristizali su gledaoci i pas s kojim je imao da se tuče. Na taj način se borio s psima svih veličina i pasmina. Divlja je bila ta zemlja, divlji i ljudi, te su i borbe obično bivale na život i smrt.

Pošto se Bijeli Očnjak i dalje borio, očevidno je da su drugi psi ginuli. On nikad nije pretrpio poraz. Koristilo mu je što se u ranoj mladosti izvježbao boreći se sa Lip-Lipom i cijelim onim čoporom štenadi. Otuda je umio onako žilavo da se održi na nogama. Nijedan pas nije bio u stanju da ga obori. Omiljeni način kurjačkih pasmina da mu doskoče bio je da nasrnu na njega bilo pravo, bilo skrenuvši neočekivano u stranu s nadom da ga lupe u rame i preture. Lovački psi s rijeke Mekenzi, eskimski i labradorski psi, haški i malmjuti - svi su oni to pokušavali s njim, i nijednom nije pošlo za rukom. Nikad se nije dogodilo da bude oboren. Ljudi su to prepričavali između sebe, i svaki put očekivali da vide hoće li se to desiti; ali bi ih Bijeli Očnjak uvek razočarao.

Uz to, bio je hitar kao munja. To mu je davalo ogromno preimućstvo nad protivnicima. Bez obzira koliko su iskustvo imali u borenju, nikad nisu naišli na psa koji se tako hitro kretao. Isto tako trebalo je računati i s tim da je napadao bez i najmanje oklijevanja. Prosječan pas je bio navikao da prvo neko vrijeme reži, mumla i kostriješi se, i zato je prosječan pas bivao oboren i zadavljen prije no što bi i počeo da se bori

ili se povratio od iznenađenja. Ovo se tako često događalo da su uobičajili da Bijelog Očnjaka pridržavaju dok onaj drugi pas ne obavi te prethodne radnje i ne bude srpeman, ili čak i prvi nasrne.

Ali je najveće od svih preimućstava Bijelog Očnjaka bilo njegovo iskustvo. Znao je o borenju više no ijedan od pasa koji su mu izlazili na megdan. Više je bitaka preturio preko glave, znao je kako da izbjegne mnoge podvale i smicalice, i sam se služio velikim brojem podvala, dok njegov sopstveni način borbe teško da je mogao biti bolji no što je.

Što je vrijeme više prolazilo, sve se rjeđe borio. Ljudi su gubili nadu da će mu naći nekog ko mu je dorastao, pa je Ljepotan Smit bio prinuđen da mu kao protivnike dovodi vukove. Indijanci su ove osobito radi toga lovili u klopke, i borba između Bijelog Očnjaka i nekog vuka neizostavno je privlačila mnogo svijeta. Jednom je bila dobavljena odrasla risova ženka, i taj put se Bijeli Očnjak jedva spasao. Njena hitrina bila je ravna njegovoj; krvožedna je bila koliko i on; dok se on borio samo svojim očnjacima, ona se isto tako borila i svojim ostrim kandžama.

Ali poslije toga risa, za Bijelog Očnjaka je prestala svaka borba. Nije više bilo životinja s kojima bi se tukao - u najmanju ruku nije bilo nijedne smatrane dostojnom da se ponese s njim. I tako je ostao izložen sve do proljeća, kad neki Tom Kinen, koji je držao neku vrstu kockarnice, stiže u taj kraj. S njim je u Klondajk došao i prvi buldog. Bilo je neizbježno da

se on i Bijeli Očnjak ogledaju, i čitavu nedjelju dana ta neočekivana borba bila je glavni predmet razgovora u izvjesnim krugovima u gradu.

IV GLAVA

U ČELJUSTIMA SMRTI

Ljepotan Smit skide lanac s njegovog vrata i uzmače.

Ovaj put Bijeli Očnjak nije smjesta prešao u napad. Stajao je mirno, ušiju načuljenih naprijed, budno i radoznalo, osmatrajući čudnu životinju pred sobom. Nikad ranije nije vidio takvog psa. Tim Kinen gurnu buldoga naprijed, promrmljavši: »Puci ga!« - Životinja odgega do sredine kruga, kratka, zdepasta, nezgrapna. Zastala je i žmirkajući pogledala Bijelog Očnjaka.

Iz gomile su se čuli povici: »Puci ga, Čeroki!«, »Navali!«, »Smoždi ga!«

Ali Čeroki kanda nije bio željan borbe. Okrenuo je glavu i žmirkao na ljude koji su vikali mašući u isto vrijeme dobroćudno svojim patrljkom od repa. Nije se plašio nego je prosto bio lijen. Sem toga, nije mu se činilo da se od njega traži da se bori s ovim psom koji stoji pred njim. Nije navikao da se bori s tom vrstom pasa, pa je čekao da dovedu onog pravog.

Tim Kinen priđe i naže se nad Čerokija, gladeći ga s obje strane pleća povlačenjem ruku uz dlaku, pokretima koji su ga gurali naprijed. Svaki takav pokret je

tutkao na borbu. To je istovremeno djelovalo i razdražujuće, jer Čeroki poče da mumla, vrlo tiho, duboko iz grla. Mumlanje i pokreti čovjekovih ruku išli su u nekom zajedničkom ritmu. Mumlanje bi se pelo u grlo ukoliko je gurkanje bilo jače i onda bi opadalo da iznova započne s početkom idućeg pokreta. Kraj svakog pokreta davao je naglasak ritmu jer se pokret završavao naglo a mumlanje se dizalo odsječno.

Ovo nije ostalo bez dejstva na Bijelog Očnjaka. Dlaka je počela da mu se kostriješi na vratu i ramenima. Tim Kinen posljednji put gurnu svog psa naprijed i ponovo se povuče. Kad je nestalo podstreka koji je Čerokija pokrenuo, on produži naprijed svojom voljom, trčeći brzo krivim nogama. Tada Bijeli Očnjak nasrnu. Razliježe se uzvik iznenađenog divljenja. Sličniji mački nego psu, preletio je odstojanje i navalio; i istom mačjom hitrinom zaparao je svojim očnjacima i odskočio.

Buldogu je pozadi uveta tekla krv iz rane na debelom vratu. On ne dade nikakva znaka, čak i ne zareža, nego se okrete i pođe za Bijelim Očnjakom. Ono što su obje strane prikazale, hitrina jedne i čvrstina druge, uzбудilo je navijački duh gomile, te su se sklapale nove opklade i povišavali prvobitni ulozi. Nekoliko puta uzastopce Bijeli Očnjak je priskakao, zadirao zubima i izmicao se netaknut; a njegov čudni protivnik je i dalje išao za njim, ne žureći se mnogo, nego sporo, ali smišljeno i odlučno, nekako poslovno. U tom njegovom načinu postupanja bilo je neke svrhe

- imao je da uradi nešto što je smislio da uradi i od čega mu ništa nije moglo odvratiti pažnju.

Cijelo njegovo držanje, svaki postupak, nosio je obilježje te svrhe. To je zbunjivalo Bijelog Očnjaka. Nikad nije vidio takvog psa. Nije bio zaštićen dlakom. Bio je mek i lako je krvavio. Nije bilo debele krznene obloge koja bi omela zube Bijelog Očnjaka kao što ih je obično ometala kod pasa njegove pasmine. Kad god bi zario zube, oni su lako upadali u mekano meso, a životinja kao da nije bila sposobna da se brani. Drugo što ga je zbunjivalo bilo je to što ta životinja ne urla od bola, suprotno onom na šta je bio navikao kod drugih pasa s kojima se borio. Ovaj je ćutke primao ozljede, sem što bi ponekad zamumlao ili zarežao. I nikako nije prestajao da ga goni.

Ne bi se moglo reći da je Čeroki bio spor. Umio je on dovoljno brzo da se okrene i da nasrne, nego Bijeli Očnjak nikako nije bio na dohvatu. I Čeroki je bio zbunjen. Nikad se još nije borio sa psom s kojim se nije mogao uhvatiti ukoštac. Uvijek je i jedna i druga strana težila da se uhvati ukoštac. A ovaj pas ovdje drži se na odstojanju, obigrava i vrda tamo-amo i svud unaokolo. A kad mu zarije zube u meso, ne drži, nego odmah pušta i odskače u stranu hitro kao strijela.

Ali Bijeli Očnjak nije mogao da dosegne do mekog donjeg dijela vrata. Bulldog je bio suviše nizak, a štitile su ga i krupne čeljusti. Bijeli Očnjak je priskakivao i odskakivao nepovrijeđen, a Čeroki je imao sve više

rana. Obje strane vrata i glave bile su mu rasječene i razderane. Obilno je krvavio, ali nije pokazivao da ga to uznemirava. Nastavljao je da goni trapavo, mada je jednom, pometen za trenutak, sasvim zastao i zažmurio na ljude koji su posmatrali, i mahnuo u istom trenutku kratkim repom u znak da je oran za borbu.

U tom času Bijeli Očnjak skoči na njega i odskoči otrgnuvši pri tome ostatak jednog iskrzanog uveta. Pokazavši se malo rasrđen, Čeroki nastavi da ga goni, trčeći unutrašnjom stranom kruga koji je pravio Bijeli Očnjak i trudeći se da u svoje smrtonosne čeljusti stegne grlo Bijelog Očnjaka. Buldog za dlaku promaši, a uzvici divljenja se razlegoše kad Bijeli Očnjak najednom skrete u suprotnom pravcu izvukavši se iz opasnosti.

Vrijeme je prolazilo. Bijeli Očnjak je i dalje obigravao, vrdajući i povlačeći se, priskačući i odskačući, i neprestano nanoseći ozljede. A buldog je i dalje s mračnim pouzdanjem jurio za njim. Prije ili poslije ostvariće se ovaj cilj, ščepaće ga tako da će bitka biti dobijena. A dotle je primao sve povrede koje je protivnik bio u stanju da mu zada. Njegove čupave uši pretvorile su se u rese, vrat i pleća bili su razderani na mnogo mjesta, a i same usne su mu bile rasječene i krvave - sve od tih munjevitih ujeda koje ne može ni da predvidi ni da predupredi.

Više puta je Bijeli Očnjak pokušavao da Cerokija prevali na leđa; ali je razlika u njihovoj visini bila suviše velika. Čeroki je bio suviše zdepast, suviše

blizak zemlji. Bijeli Očnjak pokuša s podvalom kojom se ranije vrlo često koristio. Prilika mu se ukazala kad je još jednom hitro zaokrenuo i pojurio u suprotnom pravcu. Zatekao je tad Čerokija kad mu je glava bila obrnuta na drugu stranu, jer se sporije obrnuo; rame mu je bilo izloženo. Bijeli Očnjak nasrnu, ali je njegovo sopstveno rame bilo znatno više, i kako je snažno poletio zamah ga prebaci preko buldogovog tijela. Prvi put ljudi vidješe da je Bijeli Očnjak u borbi izgubio tlo pod nogama. On se u vazduhu upola prevrte preko glave i tresnuo bi na leđa da se nije izvio kao mačka dok je još bio u vazduhu naprežući se da se dočeka na noge. Tresnuo je, međutim, na zemlju porebarke. Trenutak docnije bio je već na nogama, ali u tom trenutku Čeroki ga ščepa zubima za gušu.

Zahvat nije bio dobar, dohvatio ga je prenisko, bliže grudima; ali Čeroki nije puštao. Bijeli Očnjak skoči na noge i bjesomučno pojuri u krug, pokušavajući da strese buldoga sa sebe. Bio je izbezumljen zbog tog tereta koji se pripio za njega i vuče ga zemlji. To ga je sputavalo, ograničavao mu slobodu. Ličilo je na klopku, i sav njegov nagon negodovao je i bunio se protiv toga. To je bila luđačka pobuna. Nekoliko minuta bio je sasvim kao lud. Onaj osnovni životni nagon u njemu uzeo ga je u svoje ruke. Preplavila ga je tjelesna volja za postojanjem. Ta čisto tjelesna ljubav prema životu zagospodari njime Razum je u potpunosti iščezao. Činilo se da uopšte nema mozga. Razum mu je bio potpuno pomućen tom slijepom

žudnjom tijela da postoji, da se kreće, da se kreće po svaku cijenu, da se neprestano kreće, jer je pokret bio izraz njegovog postojanja.

Jurio je neprestano u krug, vrtio se u kovitlac, obrtao i vrtio u suprotnom pravcu, pokušavajući da strese sa sebe taj teret od oko dvadeset i pet kilograma koji mu je visio o grlu. Buldog je malo šta radio, sem što nije puštao grlo. Ponekad, i to rijetko, uspio bi da stane nogama na zemlju i da se za trenutak odupre Bijelom Očnjaku. Ali bi već u idućem trenutku izgubio dodir sa zemljom i bio odvučen u kovitlac luđačkim viđanjem Bijelog Očnjaka. Čeroki i njegov nagon bili su jedno. Znao je da ne puštajući grlo iz zuba čini ono što mu valja činiti, te je s vremena na vrijeme blaženo podrhtavao od zadovoljstva. U takvim trenucima bi čak sklopio oči i puštao da mu tijelo vitla tamo amo, htio-ne htio, ne marači za povrede koje ga mogu snaći. To nije bilo važno. Važno je bilo držati neprijatelja zubima za grlo, i on ga je držao.

Bijeli Očnjak stade tek kad se sasvim izmorio. Ništa nije mogao da učini, i nije mogao da shvati. Nikad, ni u jednoj njegovoj borbi, nije mu se tako nešto dogodilo. Psi sa kojima se tukao nisu se borili na taj način. S njima je trebalo zagristi, zaderati i odskočiti, zagristi, zaderati i odskočiti. On leže dijelom na bok, zadihan. Držeći ga i dalje, Čeroki navali i pokuša da ga sasvim izvrne na stranu. Bijeli Očnjak se odupirao i osjećao u isto vrijeme kako se čeljusti protivnika pomiču, malo popuste i ponovo se stegnu,

kao da žvaću. Svaki put one su se tako pomicale bliže grlu. Buldogov način je bio da ono što uhvati ne pušta, a kad se prilika ukaže, da nastoji da zahvati bolje. Prilika je bivala povoljna kad bi se Bijeli Očnjak primirio. Dok se Bijeli Očnjak borio, Čeroki se zadovoljavao da samo drži ono što je uhvatio.

Jedini dio Čerokijevog tijela koji su zubi Bijelog Očnjaka mogli dohvatiti bila je ispupčena gornja strana vrata. On ga zahvati pri dnu, tamo gdje vrat izlazi iz ramena; ali on nije umio da se bori grizenjem, niti su njegove vilice bile podešene za takav način borbe. On je grčevito na mahove ujedao i razdirao svojim očnjacima. A onda im se položaj izmijeni i to osujeti njegove napore. Buldog je uspio da ga prevali na leđa, i sad je bio na njemu, držeći ga neprestano za grlo. Bijeli Očnjak kao mačka podvi stražnje noge, žabi šape u truh svog neprijatelja, i poče da ga grebe i para dugim potezima koji su razdirali. Čeroki bi svakako i bio rasporen da se nije hitro okrenuo oko svojih stegnutih čeljusti kao osovine i sišao s tijela Bijelog Očnjaka pod pravim uglom prema njemu.

Od tih stegnutih čeljusti nije se moglo pobjeći. Bile su neumitne kao sudbina. Polagano su se pomicale naviše, uz vratnu žilu. Bijelog Očnjaka je od smrti spašavala samo labava koža oko vrata i gusto krzno koje ga je pokrivalo. To je stvaralo veliku gužvu u Čerokijevim ustima, a krzno se izmicalo njegovim zubima. Ali malo-pomalo, kad god bi se pružila prilika, on je zahvatao ustima sve više labave kože i

krzna. Tim putem je postepeno davio Bijelog Očnjaka. Svakog trenutka ovaj je disao teže i teže.

Činilo se da je borba završena. Čerokijevi navijači su likovali i nudili opklade uz smiješno nejednake uloge. S druge strane, navijači Bijelog Očnjaka bili su utučeni i odbijali su opklade od deset prema jedan i od dvadeset prema jedan, iako je jedan čovjek bio toliko nepromišljen da je sklopio opkladu na pedeset prema jedan. Taj čovjek bio je Ljepotan Smit. On zakorači u bojno polje i uperi prst na Bijelog Očnjaka. A onda počne da se smije, podrugljivo i prezrivo. To izazva željeno dejstvo. Bijeli Očnjak se izbezumi od bijesa. Pribrao je ostatke svoje snage i digao se na noge. Teturajući po bojnom polju s protivnikom od dvadeset i pet kilograma koji mu je neprestano visio 0 vratu, njemu bijes pređe u bezuman strah. Osnovni životni nagon ponovo ovlada njime, i razum mu uzmače pred voljom tijela da živi. Okrećući se ukруг, čas u jednom, čas u drugom pravcu, posrćući, padajući i dižući se, ponekad se čak propinjući i na zadnje noge i odižući svog protivnika od zemlje, on se uzaludno borio da strese sa sebe tu pripijenu smrt.

Najzad se sruši nauznak, iscrpen, a buldog hitro pomače čeljusti bliže jabučici, obuhvatajući još više krznom obloženog mesa, daveći Bijelog Očnjaka jače no ikad. Razlegoše se uzvici divljenja pobjedniku i mnogi povikaše: »Čeroki!«, »Čeroki!« Čeroki na to odgovori mašući snažno patrljkom svog repa. Ali mu ova klicanja nisu odvrćala pažnju. Nije bilo nikakve

usklađenosti između njegovog repa i snažnih vilica. Mogao je rep da maše koliko hoće, vilice su i dalje užasno stezale grlo Bijelog Očnjaka.

U tom času dogodi se nešto što skrenu pažnju gledalaca. Ču se zveckanje praporaca. Odjeknuše povici tjerača pasa. Svi, sem Ljepotana Smita, pogledaše zabrinuto, bojeći se jako policije. Ali vidješe kako stazom odozgo, a ne odozdo, jure dva čovjeka sa saonicama i psima. Očevidno su silazili niz potok vraćajući se s nekog istraživačkog putovanja. Ugledavši gomilu, oni zaustaviše pse i pridoše, želeći da vide uzrok tom uzbuđenju. Tjerač pasa je imao brkove, a onaj drugi, viši i mlađi čovjek, bio je glatko obrijan i obrazi su mu se rumenjeli od brzog strujanja krvi i vožnje po mrazu.

Bijeli Očnjak je u stvari bio prestao da se bori. S vremena na vrijeme se odupirao grčevito i besciljno. Malo je mogao da udahne vazduha, pa i to malo bivalo je sve manje pod neumoljivim čeljustima koje su se sve više stezale. Uprkos njegovom krznenom oklopu velika vratna žila bila bi mu odavno presječena da buldog u početku nije zahvatio suviše nisko, skoro kod grudi. Čerokiju je trebalo dugo vremjena dok je pomjerio svoje zube naviše, a usljed toga su mu usta bila više zagušena dlakom i kožom.

Za to vrijeme u Ljepotanu Smitu razbudila se divlja zvijer i nadvladala i onu mrvu zdrave pameti koju je u najboljem slučaju imao. Kad je vidio kako oči Bijelog Očnjaka dobijaju staklast sjaj, uvidio je van svake

sumnje da je bitka izgubljena. Tad se pomamio. Priskočio je Bijelom Očnjaku i počeo divljački da ga udara nogama. Iz gomile se začu zviždanje i negodovanje, ali to bi sve. Dok se to događalo a Ljepotan Smit i dalje ritao Bijelog Očnjaka, u gomili nastala neko komešanje. Visoki mladi došljak probijao se kroz nju, gurajući ljude ramenom lijevo i desno bez obzira i izvinjavanja. Kad se probio i ušao u bojište, Ljepotan Smit je upravo bio zamahnuo nogom da mu zada još jedan udarac. Sva težina bila mu je na jednoj nozi i nalazio se u nesigurnoj ravnoteži. U tom času došljak mu zadade snažan udarac pesnicom posred lica. I druga noga Ljepotana Smita se nađe u vazduhu i cijelo tijelo kao da mu se podiže u vazduh kad se preturi nauznak i tresnu o snijeg. Došljak se okrete gomili.

- Podlaci! - viknu on. - Skotovi!

Bio se sav razbijesnio - bijesom razumna čovjeka. Njegove sive oči sijevale su po gomili metalnim i čeličnim sjajem. Ljepotan Smit se diže i pođe prema njemu šmrkćući i bojažljivo. Došljak to nije shvatio. Nije znao kakva je bijedna kukavica taj čovjek, te pomisli da prilazi s namjerom da se tuče. I tako, uzviknuvši »Skote jedan!«, drugim udarcem u lice ponovo tresnu Ljepotana Smita na zemlju. Ljepotan Smit zaključio da je u snijegu ipak najbezbjedniji, te osta ležeći gdje je pao, ne trudeći se uopšte da ustane.

- Hodi, Mete, pomoz mi, - pozva došljak tjerača pasa koji je došao za njim u bojište.

Oba čovjeka se nagoše nad pse. Met dohvati Bijelog Očnjaka, spreman da ga povuče kad se Čerokijeve čeljusti olabave. Mladi čovjek je pokušavao da to postigne uhvativši buldogove vilice u svoje ruke i trudeći se da ih razmakne. To je bio uzaludan posao. Dok je vukao, trzao i uvijao, vikao je stalno, kad god bi odahnuo: »Skotovi!«

Gomila se uznemiri, a neki od ljudi počеше da negoduju što se takmičenje kvvari; ali učutaše kad došljak podiže glavu s posla i prostrijeli ih pogledom.

- Prokleti skotovi! - prasnu on najzad i vrati se svom poslu.

- Ne vrijedi, gospodine Skote, ne možete ih tako rasklopiti - reče najzad Met.

Obojica zastadoše i pogledaše prikopčane pse.

- Ne krvavi mnogo - reče Met. - Još je nije pregrizao.

- Ali to svakog časa može da učini - odgovori Skot. - Pazi! Jesi li opazio? Pomjerio je vilice malo naviše.

U mladića je raslo uzbuđenje i strepnja za Bijelog Očnjaka. On bijesno udari nekoliko puta Čerokija po glavi. Ali mu time nije razlabavio vilice. Čeroki mahnu patrljkom repa u znak da razumije šta znače ti udarci, ali da on zna da je u pravu i da samo vrši svoju dužnost kad ne pušta plijen iz zuba.

- Hajde, pomozite neki od vas - viknu Skot očajnički gomili.

Ali se niko ne mače da pomogne. Umjesto toga gomila poče da ga podrugljivo sokoli i obasipa šaljivim savjetima.

- Moraćete naći neku polugu - posavjetova Met.

Mladić se maši rukom za kuburliju o bedrima, izvuče revolver i pokuša da ugura vrh cijevi među buldogove vilice. Gurao je i gurao snažno dok se ne ču jasno kako škripi čelik tiskajući se mimo zube. Oba čovjeka su klečala, nagnuta nad pse. Tim Kinen zakorači u bojište. On stade pored Skota, tače ga po ramenu i reče prijeteći:

- Nemoj da mu lomiš zube, stranče.

- Onda ću mu slomiti vrat - odvrati Skot nastavljajući da gura i utiskuje vrh cijevi.

- Kazao sam da mu ne lomiš zube - ponovi kockar, još strožim glasom.

Ali ako je mislio da mladića uplaši, nije uspio. Skot ni za časak ne prekide svoj rad, samo pogleda hladno naviše i upita:

- Tvoj pas?

Kockar progundā potvrdno.

- Onda hodi ovamo i rasklopi mu vilice.

- E, stranče, - odgovori ovaj izazivački i otegnuto - mogu ti reći da se takvim poslom još nisam bavio. Ta mi vještina nije poznata.

- Onda se skloni i nemoj da mi smetaš - odvrati mladić. - Nemam vremena.

Tim Kinen je i dalje stajao nad njim, ali Skot više nije obraćao pažnju na njega. Uspio je da ugura revolversku cijev među vilice na jednoj strani i trudio se da je progura napolje kroz vilice na drugoj strani. Pošto je to uspio, on polako i pažljivo počeo da odiže kao polugom, razmičući vilice svaki put pomalo, dok je Met svaki put pomalo izvlačio izranjavljeni vrat Bijelog Očnjaka.

- Budi spreman da prihvatiš tvog psa - naredi Skot Čerokijevom vlasniku.

Kockar se saže poslušno i uhvati čvrsto Čerokija.

- Sad! - reče Skot i sasvim razmače vilice.

Psi biše rastavljeni, iako se buldog snažno otimao.

- Vodi ga odavde - zapovijedi Skot; i Tim Kinen odvuče Čerokija natrag u gomilu.

Bijeli Očnjak pokuša nekoliko puta bezuspješno da ustane. Jednom stade na noge, ali su one bile suviše slabe da bi ga održale, i on lagano klonu i skljoka se u snijeg. Oči su mu bile upola zatvorene, a njihova površina staklasta. Iz rasklopljenih vilica mlitavo mu je visio isplažen jezik. Po svemu je izgledao kao pas koji je skoro potpuno zadavljen. Met ga je pregledao.

- Samo što nije gotov - objavi on. - Ali dobro diše.

Ljepotan Smit bio je ustao i prišao da pogleda Bijelog Očnjaka.

- Mete, koliko vredi jedan dobar pas za vuču saonica? - upita Skot.

Tjerač pasa, još na koljenima i nagnut nad Bijelim Očnjakom, računao je za trenutak.

- Trista dolara - odgovori.
- A koliko pas sav izgrizen kao ovaj ? - upita Skot dotaknuvši nogom Bijelog Očnjaka.

- Polovinu toga - procijeni tjerač pasa.

Skot se okrenu Ljepotanu Smitu.

- Jesi li čuo, gospodine životinjo? Uzeću ti ovog psa i daću ti za njega sto pedeset dolara.

On otvori lisnicu i izbroja novac.

Ljepotan Smit stavi ruke na leđa odbijajući da uzme novac.

- Nije mi za prodaju - reče.

- O, biće, prodaćeš - uvjeravao ga je mladić. - Zato što ga ja kupujem. Evo ti novca. Pas je moj.

Ljepotan Smit, držeći još ruke na leđima, poče da uzmiče.

Skot mu priskoči i zamahnu pesnicom kao da će da udari. Ljepotan Smit se sav skupi očekujući udarac.

- Ja imam svoja prava - zamuca on.

- Proigrao si ti svoja prava na ovog psa - odgovori mu Skot. - Hoćeš li da uzmeš novac ili treba opet da te lupim?

- Dobro! - reče Ljepotan Smit žurno, uplašeno.

- Uzimam, ali protestujem - dodade on. - Taj pas je kao kovnica novca. Ne dam da me pljačkaju. Čovjek ima svoja prava.

- Tačno - odgovori Skot predajući mu novac. - Čovjek ima svoja prava. Ali ti nisi čovek. Ti si životinja.

- Čekajte samo dok se vratim u Doson - priprjeti Ljepotan Smit. - Tužiću vas.

- Ako otvoriš usta kad se vratiš u Doson, protjeraću te iz grada. Jesi li razumio?

Ljepotan Smit odgovori gundanjem.

- Jesi li razumio? - zagrmi drugi, najednom razjaren.

- Jesam - progunda Ljepotan Smit uzmičući.

- Jesi i šta još?

- Jesam, gospodine, - zareža Ljepotan Smit.

- Pazi se! Ujeda! - viknu neko i odjeknu grohotan smijeh.

Skot mu okrete leđa i vrati se da pomogne tjeraču pasa koji je bio zabavljen oko Bijelog Očnjaka.

Ljudi su već počinjali da se razilaze; neki su još stajali po grupicama posmatrajući i pričajući. Tim Kinen pristupi jednoj grupici.

- Ko je ovaj klippan? - upita.

- Vidon Skot - odgovori neko.

- A ko je do đavola taj Vidon Skot? - upita kockar.

- O, to je jedna od onih zvjerki, stručnjak za rude. Dobro je sa svim drmatorima. Ako hoćeš da budeš miran, gledaj da nemaš posla s njim, pazi što ti kažem. S onima gore je i kuvan i pečen. Komesar za zlato mu je odličan prijatelj.

- Mislio sam da je neka zvjerka - objasni kockar.

- Zato od početka nisam htio da ga diram.

NEUKROTIVI

- Nema nikakve nade - priznade Vidon Skot.

Sjedio je na pragu svoje kućice i gledao tjerača pasa koji slijeganjem ramena odgovori da ni on nema više nade od svog gospodara.

Obojica pogledaše na Bijelog Očnjaka kako se na kraju svog zategnutog lanca kostriješi, reži, savdivalj, i kako se upinje da dosegne do zaprežnih pasa. Pošto su od Meta svaki posebno primili pouke koje im je on batinom utjerivao u glavu, zaprežni psi su naučili da ostavljaju Bijelog Očnjaka na miru; pa su i sad ležali na izvjesnom odstojanju, kao da su tobož zaboravili da on postoji.

- To je kurjak, i nema ni govora da se može pripitomiti - objavi Vidon Skot.

- O, to ne znam - primijeti Met. - Možda u njemu ima dosta pseće krvi, to je sve što se može kazati. Ali ima i nešto što pouzdano znam i što se ne može poreći.

- Ne tvrdiči s tim što znaš - reče Skot oštro, pošto je čekao dosta vremena. - Istresi torbu. U čemu je stvar ?

Tjerač pasa pokaza palcem Bijelog Očnjaka iza sebe.

- Vuk ili pas, na isto mu izlazi, on je već pripitomljen.

- Ta neće biti!

- Kažem vam da jeste i da je nosio amove. Pogledajte ga izbliza. Vidite li one biljege na prsima?

- U pravu si, Mete. On je bio pas za vuču prije no što je prešao u ruke Ljepotana Smita.

- I nema mnogo razloga da ponovo ne postane pas za vuču.

- Misliš? - upita Skot živo. Onda se nada ugasi kad dodade, odmahujući glavom - kod nas je već dvije nedjelje i sad je divljiji no ikad.

- Pružite mu priliku - posavjetova Met. - Pustite ga s lanca neko vrijeme.

Skot ga je posmatrao s nevjericom.

- Da - nastavi Met. - Znam da ste to pokušali, ali niste bili ponijeli batinu.

- Pokušaj onda ti.

Tjerač pasa dohvati neku batinu i priđe vezanoj životinji. Bijeli Očnjak je motrio na batinu kao što lav u kavezu motri na bič svog ukrotitelja.

- Vidite kako ne skida pogled s batine - reče Met. - To je dobar znak. Nije on budala. Neće da nasrne na mene dokle god mi je ova močuga pri ruci. Nije sasvim pomahnitao, to je sigurno.

Dok se čovjekova ruka primicala njegovom vratu, Bijeli Očnjak se i kostriješio, i režao, i ponizno pobjegao po zemlji. Ali dok je pazio na niku koja mu se primiče, on je u isto vrijeme nalazio načina da drži na oku batinu u drugoj ruci koja se prijeteći nadnosila nada nj. Met otkaçi lanac od oko vratnika i izmače se unazad.

Bijeli Očnjak je jedva mogao da shvati da je slobodan. Proteklo je mnogo mjeseci otkako je prešao u svojinu Ljepotana Smita, i za sve to vrijeme nikad nije imao ni trenutka slobode, osim kad su ga puštali s lanca radi tuče s drugim psima. Ali odmah poslije takvih bojeva uvijek je bivao ponovo zatvaran.

Nije znao šta da radi s podarenom slobodom. Možda se bogovi spremaju da mu prirede neku novu smicalicu. Kretao se polako i oprezno očekujući napad u svakom trenutku. Nije znao šta da radi, sve je bilo tako novo za njega. S velikom obazrivošću odmakao se od ta dva boga koji su ga posmatrali i pažljivo se odšetao do ugla kućice. Ništa se ne dogodi. Bio je očigledno zbunjen i ponovo se vratio, ostajući na dvanaestak stopa odstojanja i pažljivo gledajući dva čovjeka.

- Da ne utekne? - upita njegov novi sopstvenik.

Met sleže ramenima.

- Moraćemo da okušamo sreću. Nema druge.

- Jadnik! - promrmlja Skot sažaljivo. - Ono što njemu treba, to je ljudska dobrota - dodade, pa se okrete i uđe u kućicu.

Izišao je s komadom mesa i dobacio ga Bijelom Očnjaku. Ovaj odskoči u stranu i s izvjesnog odstojanja stade da ga podozrivo posmatra.

- Odlazi, Majore! - viknu Met opominjući psa, ali isuviše dockan.

Major bješe priskočio mesu. U času kad ga je obuhvatao vilicama, Bijeli Očnjak nasrnu i obori ga.

Met pritrča, ali je Bijeli Očnjak bio hitriji od njega. Major se teturajući uspravi na noge, ali mu je krv šikljala ispod grla i crveno bojila snijeg na sve široj stazi.

- To je isuviše gnusno, ali što je tražio to je i našao
- reče Skot žurno.

Ali je Met nogom već bio zamahnuo da udari Bijelog Očnjaka. Skok, bljesak zuba, oštar uzvik. Režeći bijesno, Bijeli Očnjak se povuče nekoliko metara, dok se Met saginjao i zagledao svoju nogu.

- Dobro me zakači - reče pokazujući na razderane čakšire, na donje rublje i na crvenu mrlju koja se širila.

- Kazao sam ti da nema nade, Mete, - reče Skot obeshrabrenim glasom. - Mislio sam na to već toliko puta, iako nisam želio da mislim. Ali sad smo došli do kraja. To je jedino što nam ostaje.

Dok je to govorio, on mrzovoljnim pokretima izvuče revolver, otvori bubanj i uvjeri se da je pun.

- Čujte g. Skote. - primijeti Met - taj pas je prošao kroz pakao. Ne možete ni očekivati da otud iziđe bijel i blistav kao anđeo. Treba mu dati vremena.

- Pogledaj Majora - odvrati Skot.

Tjerač pasa odmeri pogledom ranjenog psa. Klonuo je na snijeg u lokvama svoje krvi i bilo je očigledno da se bori s dušom.

- To je i zaslužio. Tako ste i vi kazali g. Skote. Pokušao je da se dočepa mesa Bijelog Očnjaka i sad lipsava. To se moglo i očekivati. Ja ne bih dao ni prebijene pare za psa koji se ne bori za svoj komad mesa.

- Ali pogledaj sebe, Mete. - Što se pasa tiče, to je na svom mjestu, ali negdje moramo postaviti granicu.

- I ja sam svoje zaslužio - dokazivao je Met uporno. - Zašto sam htio da ga ritnem? I sami ste kazali da je pravilno postupio. Znači da nisam imao pravo da ga ritnem.

- Trebalo bi ga ubiti iz sažaljenja - navaljivao je Skot. - Nemogućno ga je pripitomiti.

- Čujte me, g. Skote, dajte tom nesrećniku priliku da se izbori. Dosad nije imao prilike za to. Tek je izišao iz pakla, i sad je prvi put pušten s lanca. Dajte mu časnu priliku i ako se ne pokaže kako valja, ja ću ga ubiti svojom rukom. Eto!

- Bog mi je svjedok da ne želim da ga ubijem, niti da ga vidim mrtvog - reče Skot sklanjajući revolver. - Pustićemo ga da se slobodno kreće, pa ćemo vidjeti šta može dobrota da napravi od njega. I evo učiniću jedan pokušaj u tom pravcu.

Prišao je Bijelom Očnjaku i počeo da mu govori blago i umirujućim glasom.

- Bolje da imate batinu u ruci - opomenu ga Met.

Skot odmahnu glavom i nastavi s pokušajem da zadobije povjerenje Bijelog Očnjaka.

Bijeli Očnjak je bio nepovjerljiv. Nešto se mora dogoditi. Ubio je psa toga boga, ujeo njegovog drugog boga, i šta je drugo mogao očekivati do strahovitu kaznu? Ali suočen s njom bio je neukrotiv. On se nakostriješi i pokaza zube, dok su mu oči budno

motrile, cijelo tijelo bilo na oprezi i na sve spremno. Bog nije imao batine, i zato mu je dopustio da priđe sasvim blizu. Bog ispruži ruku i polako je spuštaše ka njegovoj glavi. Priležući po zemlji Bijeli Očnjak se skupljao i kiutio ispod nje. Tu se krije neka opasnost - neka prevara ili tako nešto. On je dobro poznao ruke bogova, njihovu dokazanu moć, njihovu prepedenost u nanošenju bola. Pored toga, tu je i njegova stara odvratnost od tuđeg dodira. Režao je s povišenom prijetnjom u glasu, pobjegao još niže, a ruka se i dalje spuštala. Nije želio da ujede tu ruku i podnosio je opasnost od nje sve dok se nagon ne pobuni u njemu, savladavši ga svojom nezasitom žudnjom za životom.

Vidon Skot je vjerovao da je dovoljno hitar da izbjegne zahvat zuba ili veću ozljedu. Ali je imao tek da upozna neobičnu hitrinu Bijelog Očnjaka, koji je ujedao sigurno i brzo kao sklupčana zmija.

Skot vrisnu od iznenađenja hvatajući se za razderanu ruku i čvrsto je pridržavajući drugom. Met gadno opsova i priskoči mu. Bijeli Očnjak prileže po zemlji i stade da puzi natraške, nakostriješen, pokazujući očnjake, dok mu je iz očiju izbijala zloba pomiješana s prijetnjom. Sad je mogao da očekuje strašne batine, kao najgore od onih što je ikad dobio od Ljepotana Smita.

- Ej! Štato radiš? - viknu Skot iznenada.

Met bješe odjurio u kućicu i izišao iz nje s puškom u ruci.

- Ništa - odgovori on polako usiljavajući se da bude ravnodušan i smiren - hoću samo da održim obećanje što sam dao. Smatram da je sad moja dužnost da ga ubijem, kao što sam rekao da ću učiniti.

- Nikako, to nećeš učiniti!

- Bogme hoću. Samo gledajte.

Kao što je Met pravdao Bijelog Očnjaka kad je njega ujeo, tako je sad došao red na Vidona Skota da ga pravda.

- Sam si rekao da mu treba pružiti priliku. Eto, pruži mu je. Tek smo počeli i ne možemo valjda odustati na samom početku. I - pogledaj ga.

Blizu ugla kućice, na četrdesetak stopa odstojanja, Bijeli Očnjak je režao s toliko zlobe da se čovjeku krv ledila u žilama, ali ne na Skota nego na tjerača pasa.'

- I neka me đavo nosi ako ovo razumijem! - zgranjavao se tjerač pasa.

- Pogledaj samo što je bistar! - nastavi Skot žurno - poznaje vatreno oružje isto kao i ti. On ima pameti i mi smo dužni da toj njegovoj pameti pružimo priliku da se izrazi. Ostavi pušku.

- Dobro, neka bude - složi se Met i prisloni pušku uz gomilu drva.

- A pogledajte ga sad! - kliknuo je u istom trenutku.

Bijeli Očnjak se bio smirio i prestao da reži. - Ovo zaslužuje da se ispita. Pazite!

Met se maši za pušku i Bijeli Očnjak u istom trenutku počeo da reži. On odstupi od puške, a Bijeli Očnjak opusti povučene usne, pokrivajući zube.

- A sad, da se malo našalimo.

Met dohvati pušku i stade polako da je diže prema ramenu. Bijeli Očnjak poče da reži s prvim pokretom i to režanje se stalno pojačavalo ukoliko se pokret bližio svom vrhuncu. Ali za tren oka prije no što će se puška uperiti na njega, on skoči u stranu i zakloni se iza ugla kućice. Met je stajao i piljio preko mušice u prazno mjesto na snijegu gdje je Bijeli Očnjak maločas bio.

Tjerač pasa svečano spusti pušku na zemlju, onda se okrete i pogleda svog gospodara.

- Slažem se s vama, g. Skote. Ovaj pas je isuviše bistar da bi bio ubijen.

vi GLAVA

VOLJENI GOSPODAR

Gledajući kako mu se Vidon Skot približava, Bijeli Očnjak se rogušio i režao objavljujući tako da se neće pokoriti kazni. Prošlo je dvadeset četiri časa otkako je zubima razderao ruku koja je sad bila u zavoju i pridržavana povezom o vratu da ne bi krvarila. Bijeli Očnjak je u prošlosti više puta iskusio odloženu kaznu, pa se plašio da će ga sad snaći. Kako bi i moglo biti drukčije? Učinio je nešto što je smatrao bogohulnim djelom - zario je očnjake u sveto meso jednog boga, i to višeg boga bijele rase. Po prirodi stvari i s obzirom

na opštenje s bogovima, očekivalo gaje nešto strašno.

Bog sjede na dva-tri metra od njega. Bijeli Očnjak nije u tome vidio ništa opasno. Kad kažnjavaju, bogovi stoje. Sem toga, ovaj bog nije imao ni toljagu, ni bič, ni vatreno oružje. A uz to, on sam je bio slobodan. Nije bio vezan ni za lanac ni za štap. Mogao je da pobjegne i da se spase dok bi se bog digao na noge. A dotle će čekati da vidi šta će se desiti.

Bog je i dalje sjedio nije se micao; a režanje Bijelog Očnjaka polako se stišavalo, prelazeći u mumlanje koje je bivalo sve slabije i najzad prestalo. A tada bog progovori, i čim je Bijeli Očnjak čuo njegov glas, dlaka na vratu mu se nakostriješi, a iz grla se ču kako počinje mumlanje. Ali bog ne učini nikakav neprijateljski pokret i produži da govori mirno. Neko vrijeme Bijeli Očnjak je istovremeno mumlao, te se tako uspostavi jedan zajednički ritam mumlanja i glasa. Ali je bog govorio bez prestanka. Govorio je Bijelom Očnjaku kao što mu niko ranije nije govorio. Govorio je tiho i blago, s nježnošću koja je na neki način, negdje, dirnula Bijelog Očnjaka. On poče da vjeruje ovom bogu mimo svoje volje i svih opomena svoga nagona. Imao je neko osjećanje bezbjednosti koje je bilo u suprotnosti sa svim njegovim iskustvom koje je stekao s ljudima.

Poslije dužeg vremena, bog ustade i uđe u kućicu. Bijeli Očnjak ga je bojažljivo posmatrao kad je izišao. Nije nosio ni bič, ni toljagu, ni oružje. Niti mu je povrijeđena ruka bila iza leđa krijući nešto. Sjeo je

kao i ranije, na isto mjesto, na odstojanju od dva-tri metra. Pružio mu je komadić mesa. Bijeli Očnjak načulji uši i podozrivo osmotri meso sa svih strana nastojeći da istovremeno gleda i u meso i u boga, na oprezi, napregnutog tijela i spreman da odskoči na prvi znak neprijateljstva.

Kazna još nije dolazila. Bog mu je samo prinio pod nos komadić mesa. A izgledalo je da se tom mesu nema šta zamjeriti. Bijeli Očnjak je ipak sumnjao; i mada se ruka koja je držala meso svaki čas ispružala nudeći ga, on odbi da ga dotakne. Bogovi su sveznajući, i ko zna kakva se vješta prevara krije iza tog naoko bezopasnog komada mesa. U njegovom ranijem iskustvu, osobito s indijanskim ženama, meso i kazna često su stajali u kobnoj vezi.

Najzad bog baci meso na snijeg pred noge Bijelom Očnjaku. Ovaj pažljivo onjuši meso, ali ga nije gledao. Dok ga je njušio, oči su mu bile uprte u boga. Ništa se ne dogodi. On uze meso u usta i proguta ga. I opet se ništa ne dogodi. Bog mu čak pruži još jedan komad mesa. On ponovo ne htjede da ga uzme iz ruke, i bog mu ga ponovo baci. To se ponovilo nekoliko puta. Ali dođe trenutak kad bog ne htjede da ga baci. Držao ga je u ruci i stalno pružao.

Meso je bilo dobro, a Bijeli Očnjak gladan. Malo-pomalo, beskrajno oprezno, on se približi ruci. I najzad se riješi da pojede meso iz ruke. Ne skidajući nikako oči s boga, on ispruži glavu s ušima položenim unazad, dok mu se dlaka na vratu i mimo volje

kostriješila. Sem toga iz grla mu se pelo prigušeno mumlanje kao opomena da s njim nema šale. Pojeo je meso, i ništa se nije dogodilo. Komad po komad pojeo je sve meso, i ništa se nije dogodilo. Kazna se neprestano odlagala.

Oblizao se i čekao. Bog je nastavio da govori. U glasu mu se osjećala dobrota, - nešto što Bijeli Očnjak nikad nije doživio. I ona probudi u njemu osjećanja koja isto tako dotad nikad nije iskusio. Obuzelo ga je neko čudno zadovoljstvo, kao da se u njemu neka potreba zadovoljava, kao da se u njegovom biću neka praznina ispunjava. A onda se ponovo probudi njegov nagon i opomenu ga na ranije iskustvo. Bogovi su uvijek lukavi i znaju da na neslućene načine postignu svoje ciljeve.

Aha, to je i mislio! Evo je sad, pruža se prema njemu, spušta se ka njegovoj glavi ta božja ruka koja lukavo umije da nanese bol. Ali bog je i dalje govorio. Glas mu je bio tih i blag. Iako je ruka prijetila, glas je ulivao povjerenje. Iako je glas umirivao, ruka je budila nepovjerenje. Bjelog Očnjaka su razdirala protivrječna osjećanja, nagoni. Činilo mu se da će pući, toliko se silno savlađivao držeći zajedno neko-ubičajenom neodlučnošću suprotne snage koje su se u njemu borile za prevlast.

Našao je srednje rješenje. Režao je, rogušio se i oborio uši uz glavu. Ali nije pokušavao da ujede niti da odskoči. Ruka se spuštala. Dolazila je sve bliže. Dotakla je vrh njegove nakostriješene dlake. On se

skupi pod njom. Ona pođe naniže za njim, pritiskujući ga sve više. Skupljajući se, skoro drhteći, još je uspijevao da vlada sobom. Mučila ga je ta ruka što ga dodiruje i suzbija nagon u njemu. Nije mogao za jedan dan da zaboravi sve ono zlo koje su mu ljudske ruke nanijele. Ali ovo je htio njegov bog, on se trudio da joj se pokori.

Ruka se podiže i opet spusti tapšući ga i milujući. To se nastavilo, ali svaki put kad bi se ruka digla, dizala se i dlaka ispod nje. A svaki put kad bi se ruka spustila, uši bi se priljubile uz glavu dok bi mu se iz grla čulo neko potmulo mumlanje. Bijeli Očnjak je neprestano mumlao uporno opominjući. Na taj način je nagovještavao svoju spremnost da uzvрати ravnom mjerom svaki udarac. Nije se znalo kad će se otkriti krajnji cilj ovog boga. Taj tihi glas što uliva povjerenje može svakog časa da se razjari, ta nježna ruka što miluje može svakog časa da se stegne kao mengele, da ga drži bespomoćnog i da izvršuje kaznu nad njim.

Ali bog je i dalje govorio blago, a ruka se neprestano dizala i spuštala tapšući ga na način koji nije bio neprijateljski. Osjećanja Bijelog Očnjaka bila su dvojaka. Ovo nije bilo u skladu s njegovim nagonom. Sputavalo ga je, protivilo se njegovoj težnji za ličnom slobodom. A ipak, nije mu zadavalo tjelesni bol. Naprotiv, bilo mu je čak i prijatno, u tjelesnom smislu. Tapšanje polako i brižljivo pređe u trljanje pri korijenu ^išiju, tako da se tjelesno uživanje čak malo i pojača. Ali se i dalje mutilo, neizmjenično pateći i uživajući,

prema tome koje bi osjećanje preovladalo i zagospodarilo njime.

- E, ovo ni u snu ne bih povjerovao!

To je kazao Met koji je izišao iz kućice, zavrnutih rukava, s kofom pomija u rukama, i zastao prije no što će ih prosuti kad je ugledao Vidona Skota kako tapše Bijelog Očnjaka.

U istom renutku u kome je njegov glas poremetio tišinu, Bijeli Očnjak odskoči unazad i zarezha bjeso- mučno na njega.

Met pogleda svog gospodara sažaljivo i s neodobra- vanjem

- Nemojte zamjeriti što ću vam reći svoje mišljenje, gospodine Skote, ali biću slobodan da kažem da tako ludog čovjeka kao što ste vi još nisam vidio.

Vidon Skot se osmjehnu malo s visine, diže se na noge i pride Bijelom Očnjaku. Stade da mu govori blago, ali ne zadugo, a onda polako pruži ruku, spusti je na glavu Bijelom Očnjaku i nastavi da ga tapše. Bijeli Očnjak je to podnosio upirući oči podozrivo ne u čovjeka koji ga je tapšao nego u onog koji je stajao na vratima.

- Možda ste vi stručnjak i po za rude, naravno, naravno - izrazi tjerač pasa svoje mišljenje kao kakav prorok, - ali ste grdno promašili u životu što niste još kao dečko pobjegli od kuće i stupili u neki cirkus.

Bijeli Očnjak zarezha čuvši njegov glas, ali ovaj put nije odskočio ispod ruke koja ga je milovala po glavi i vratu dugim, blagim pokretima.

To je za Bijelog Očnjaka bio početak svršetka - svršetka starog života i carovanja mržnje. Svitao je neki nov i neuporedivo ljepši život. Da bi se to postiglo, bilo je potrebno mnogo razmišljanja i beskrajnog strpljenja na strani Vidona Skota. A na strani Bijelog Očnjaka bilo je potrebno ništa manje nego jedna revolucija. Morao je da se ogлуšuje o sve pozive i podsticaje nagona i razuma, da prkosi iskustvu, da opovrgava sam život.

U životu kakav je ranije poznao, ne samo da nije bilo mjesta za mnogo šta što je sad radio, nego su i sve struje išle nasuprot ovima kojima se sad prepustio. Ukratko, kad se sve uzme u obzir, morao je da ostvari mnogo veći preobražaj nego onda kad je dobrovoljno došao iz Divljine i potčinio se Sivom Dabru kao svom gospodaru. U ono vrijeme bio je samo štene, mekušno i neobličeno, ostavljeno na milost i nemilost životu da on od njega načini šta hoće. Ali je sad bilo drukčije. Životna stvarnost je obavila svoj posao isu više dobro. Tako se prekalio i razvio u Borbenog Vuka, krvoločnog i neumoljivog, koji nikog ne voli i koga niko ne voli. Promijeniti se bilo je kao roditi se ponovo, i to onda kad je već izgubio savitljivost mladosti; kad mu je tkivo postalo tvrdo i čvornovato; kad su njegova osnova i potka izatkale od njega čvrstu tkaninu, grubu i krutu; kad mu je duh postao gvozdin, a svi nagoni i načela dobili jasnoću utvrđenih pravila, opreznosti, netrpeljivosti i želje.

I ponovo ga je, na tom novom putu, životna stvarnost mijesila i podsticala, smekšavajući ono što je otvrdlo i dajući mu ljepši oblik. U ovom slučaju, ta stvarnost bio je Vidon Skot. On je sišao u prirodu Bijelog Očnjaka do samih njenih korijena i dobrotom oživio sposobnosti koje su malaksavale i gotovo zamrle. Jedna od tih sposobnosti bila je ljubav. Ona je došla na mjesto naklonosti koja je dotle bila najснаžnije osjećanje kojim bi zatreperio u svom opštenju s bogovima.

Ali ova ljubav se nije probudila za jedan dan. Počela je s *naklonošću*, i iz nje se polako razvila. Bijeli Očnjak nije pobjegao, iako su ga ostavljali nevezanog, jer mu se ovaj novi bog dopadao. Novi život bio je nesumnjivo bolji od onog kojim je živio u kavezu Ljepotana Smita, a bilo je i nužno da ima nekog boga. Gospodarstvo čovjeka bilo je potreba njegove prirode. Pečat te zavisnosti od čovjeka stavljen je na njega onog dana u mladosti kad je okrenuo leđa Divljini i dopuzio pred noge Sivog Dabra da bi dobio očekivane batine. Taj pečat udaren mu je još jednom neizbrisivo kad se po drugi put vratio iz Divljine, pošto je duga glad prošla i u selu Sivog Dabra ponovo bilo ribe.

I tako je Bijeli Očnjak ostao, jer mu je bio potreban neki bog i jer je više volio Vidona Skota nego Ljepotana Smita. Da bi pokazao svoju vjernost, počeo je da čuva imovinu svog gospodara. Vrzmao se oko kućice dok su zaprežni psi spavali, i prvi posjetilac koji je noću došao do kućice morao je motkom da se brani

od njega dok mu Vidon Skot nije stigao u pomoć. Ali je Bijeli Očnjak uskoro naučio da razlikuje lopove od poštenih ljudi, da pravilno procjenjuje korak i držanje. Čovjeka koji bi se glasnim koracima uputio pravo prema vratima kućice, ostavljao je na miru, iako ga je budno motrio sve dok se vrata ne bi otvorila i gospodar odobrio njegov stav. Ali čovjek koji bi gazio tiho, prilazio zaobilaznim putevima, oprezno virio, pokušavao da se krije - takav čovjek je smjesta dobijao presudu Bijelog Očnjaka i vraćao se naglo, navrat-nanos i bez imalo dostojanstva.

Vidon Skot postavio je sebi zadatak da iskupi grijehe Bijelog Očnjaka - ili bolje, da iskupi grijehe čovječanstva zbog nepravde koju je nanijelo Bijelom Očnjaku. To je bila stvar načela i savjesti. Osjetio je da je zlo koje je pričinjeno Bijelom Očnjaku dug koji je čovjek napravio i koji mora biti isplaćen. Zato je nastojao da bude osobito dobar prema Borbenom Vuku. Stavio je sebi u dužnost da svakog dana miluje i tapše Bijelog Očnjaka, i to cijelom dužinom.

U početku podozriv i narogušen, Bijeli Očnjak je zavolio to maženje. Ali se nikako nije mogao odvići od mumljanja. Mumlao je od trenutka kad bi Vidon Skot počeo da ga miluje pa sve dok ne bi prestao. Ali je to mumljanje sad dobilo jedan nov prizvuk. Tuđinac nije bio u stanju da čuje taj prizvuk, i za njega je mumljanje Bijelog Očnjaka bilo izraz iskonske divljine, koji rastrojava živce i ledi krv. Ali je grlo Bijelog Očnjaka bilo ogrubjelo od tih divljih zvukova, tokom

godina, otkako je kao štene u jazbini prvi put zarežao od ljutine, i sad nije mogao da umekša zvuke tog grla da bi izrazio nježnost koju je osjećao. Ipak, Vidon Skot je imao dovoljno tanano uvo i ljubav kadre da osjete taj novi prizvuk, skoro izgubljen u divljačnosti

- prizvuk u kome se jedva primjetno raspoznavalo zadovoljno stenjanje, koje je samo on bio u stanju da čuje.

Dani su prolazili i *naklonost* se sve brže pretvarala u ljubav. Bijeli Očnjak je i sam počeo to da zapaža, iako nije imao predstavu šta je to ljubav. Ona se kod njega ispoljavala kao kakva praznina u njegovom biću

- gladna, bolna i žudna praznina koja vapi da bude ispunjena. Bio je to neki bol i neki nemir, a olakšanje je donosio samo novi bog svojim prisustvom i dodirom.

U tim trenucima ljubav se pretvarala u radost za njega

- u neko ludo, neobuzdano zadovoljstvo. Ali kad bi bio daleko od svog boga, bol i nemir su se vraćali; ona praznina u njemu se ponovo otvarala i tištala ga svojim prisustvom, a žudnja ga bez prestanka mučila.

Bijeli Očnjak je počinjao da nalazi sebe. I pored njegovih zrelih godina i surove krutosti kalupa koji ga je uobličio, njegova priroda se preobražavala i širila. U njemu su pupjela neka čudna osjećanja i neobični nagoni. Nekad je volio ugodnost i prestanak bola, a nije volio neugodnost i bol, pa se prema tome, i vladao. Ali je sad bilo drukčije. Zbog onog novog osjećanja u sebi često se opredjeljivao za neugodnost i bol radi svog boga. Tako bi u rano jutro, umjesto da

tumara unaokolo i traži hranu, ili da leži u nekom zgodnom zaklonu, satima čekao na neveselom trijemu pred kućicom da bi ugledao lice svog boga. Noću, kad bi se bog vraćao kući, Bijeli Očnjak je napuštao svoje toplo ležište koje je iskopao u snijegu, da bi mu bog prijateljski puknuo prstima i uputio neku riječ pozdrava. Odrekao bi se čak i mesa samo da bude sa svojim bogom, da ga on miluje, ili da pođe s njim dolje u grad.

Naklonost je ustupila mjesto *ljubavi*. A ljubav je bila sonda spuštena u dubine njegovog bića do kojih dopadanje nikad nije doprlo. I kao odgovor iz tih njegovih dubina došlo je nešto novo - ljubav. Ono što mu je bilo dato on je uzvraćao. Ovo je odista bio bog, bog ljubavi, bog koji zrači toplinu, i na čijoj se svjetlosti priroda Bijelog Očnjaka razvijala, kao što se cvijet razvija na suncu.

Ali Bijeli Očnjak nije pokazivao svoja osjećanja. Bio je suviše star, suviše čvrsto uobličen da bi umio da se izrazi na neki nov način. Suviše je vladao sobom, suviše bio uravnotežen u svojoj usamljenosti. Suviše dugo je ćutao, držao se po strani, bio natmuren. Nijednom u životu nije zalajao, pa ni sad nije mogao da nauči da lajanjem pozdravi dolazak svog boga. Nikad nije bivao nametljiv, nikad nije pretjerivao niti na neozbiljan način izražavao svoju ljubav. Nikad ne bi potrčao u susret svom bogu. Čekao je na odstojanju, ali je uvijek čekao, uvijek bio tu. U njegovoj ljubavi bilo je obožavanja - nijemog, neiskazanog, ćutljivog obožavanja. Svoju ljubav izražavao je jedino gledajući

netremice ili prateći pogledom svaki pokret svog boga. Sem toga je ponekad, kad bi ga njegov bog pogledao i rekao mu nešto, pokazivao neku nespretnu zbnjenost, koja je nastajala usljed borbe između težnje njegove ljubavi da se izrazi i njegove tjelesne nesposobnosti da je izrazi.

Naučio je da se u mnogo čemu prilagodi novom načinu života. Shvatio je da ne smije dirati u pse svoga gospodara. Ali je njegova urođena sklonost da gospodari morala nekako da dođe do izraza, i on ih je prethodno tučom natjerao da priznaju njegovu nadmoć i vodstvo. Pošto je to postigao, nije imao teškoća s njima. Ustupali su mu prvenstvo kad bi naišao ili se kretao među njima, a kad bi im nametnuo svoju volju, slušali su.

Na isti način navikao se da podnosi Meta - kao svojinu svog gospodara. Gospodar gaje rijetko hranio. To je radio Met - to je bio njegov posao; pa ipak, Bijeli Očnjak je pogodio da jede hranu svog gospodara i da ga ovaj hrani preko svog zamjenika. Met je pokušao da ga upregne i natjera da s ostalim psima vuče saonice. Ali nije uspio. Tek kad mu je Vidon Skot stavio amove i potjerao ga, Bijeli Očnjak je shvatio. Prihvatio je kao volju svog gospodara da ga Met tjera i upravlja njime kao što tjera i ostale pse svog gospodara.

Saonice na Klondajku razlikovale su se od tobogana na rijeci Mekenzi, jer su odozdo imale saonike. A i psi su drukčije prezani i tjerani. Nisu raspoređivani u

vidu lepeze. Psi su išli u jednom nizu, jedan iza drugog, i vukli pomoću dvostrukih remena. I ovdje, u oblasti Klondajka, predvodnik je zaista bio vođa. Najpametniji a uz to i najjači pas stavljan je za predvodnika i zaprega ga je slušala i bojala ga se. Neizbježno je bilo da Bijeli Očnjak brzo zauzme to mjesto. Nečim manjim on se nije mogao zadovoljiti, kao što je Met to uvidio poslije mnogih nezgoda i muka. Bijeli Očnjak je sam sebi to mjesto odabrao, i Met je, pošto je ogled izveden, pohvalnim riječima snažno podupro njegov stav. Iako je međutim danju vukao saonice, Bijeli Očnjak nije prestajao da noću čuva imovinu svog gospodara. Tako je stalno bio na dužnosti, uvijek na oprezi i vjeran, najdragocjeniji od svih pasa.

- Ako smijem da izlajem svoje mišljenje - reče Met jednog dana - rekao bih da ste, s oprostjenjem, bili promućuran čova kad ste platili onoliku cijenu za ovog psa. Udarili ste čarlamu Ljepotanu Smitu, a kao priđe pesnicom ste mu ulubili i fizionomiju.

Gnjev ponovo bijesnu u sivim očima Vidona Skota, i on bijesnoprogonđa: - Životinja!

Krajem proljeća Bijeli Očnjak se nađe u velikoj nevolji. Ne nagovijestivši ništa ranije, voljeni gospodar iščeze. Nagovještaja je bilo, ali Bijeli Očnjak nije u te stvari bio upućen i nije razumio šta znači kad se stvari stavlja u putničku torbu. Docnije se sjetio da je gospodarevom nestanku prethodilo ovo stavljanje stvari u torbu; ali u ono vrijeme ništa nije posumnjao. Te noći je čekao da se gospodar vrati. U ponoć ga je

hladni vjetar koji je duvao natjerao da se skloni iza kućice. Drijemao je tu upola spavajući, napregnutog sluha da bi čuo prvi šum dobro poznatih koraka. Ali ga je u dva časa u zoru zabrinutost dovela na hladni trijem ispred kuće, i tu se sklupčao i čekao.

Ali gospodar ne dođe Ujutru se vrata otvoriše i Met iziđe napolje. Bijeli Očnjak ga željno pogleda. Nije bilo zajedničkog jezika kojim bi mogao da sazna ono što je želio da zna. Dani su dolazili i prolazili, ali se gospodar nije pojavljivao. Bijeli Očnjak, kojiu svom životu nije znao za bolest, razbolje se. Teško se razbolio — tako teško da je Met najzad morao da ga uvede u kućicu. Sem toga, pišući svom gospodaru, Met je dodao i nekoliko riječi o Bijelom Očnjaku.

Vidon Skot, čitajući to pismo dolje u Serkl Sitiju, naiđe na ove riječi:

»Onaj prokleti kurjak neće ništa da radi. Neće da jede. Sasvim se skljkao. Svi psi ga napadaju. Hoće da zna šta je s vama, a ja ne znam kako da mu to kažem. Vjerovatno će uginuti«.

Ono što je Met rekao bilo je tačno. Bijeli Očnjak je prestao da jede, klonuo je duhom i dopuštao da ga svaki pas iz zaprege tuče. U kućici je ležao na podu pored peći, ravnodušan prema hrani, prema Metu i prema životu. Svejedno mu je bilo da li mu Met govori blago ili ga grdi; samo bi podigao svoje mutne oči na njega, i zatim ponovo spustio glavu na prednje šape kao i obično.

A onda, jedne noći, dok je čitao u sobi mičući usnama i mrmljajući, Met se trže čuvši kako Bijeli Očnjak tiho zaskiča. Bio je ustao, načuljio uši prema vratima i napregnuto osluškivao. Odmah zatim Met ču nečiji hod. Vrata se otvoriše, i Vidon Skot stupi unutra. Dva čovjeka se rukovaše. Zatim se Skot obazre po sobi.

- Gdje je kurjak? - upita.

Ugledao ga je kako stoji tamo gdje je ranije ležao, pored peći. Nije jurnuo naprijed kao što čine drugi psi. Stajao je posmatrajući i čekajući.

- Sto mu muka! - uzviknu Met. - Pogledajte ga samo kako maše repom!

Vidon Skot pođe k njemu krupnim koracima do polovine sobe, i u isto vrijeme ga pozva. Bijeli Očnjak mu pristupi, ne velikim skokom, ali brzo. Bio je nespretnan u svojoj ponositosti, ali kad se približio, oči mu dobiše neki čudan izraz. Nešto, neko neizrecivo snažno osjećanje, zablista mu u očima kao kakva svjetiljka koja ne prestaje da svijetli.

- Mene nijednom nije tako pogledao otkako ste otišli - primijeti Met.

Vidon Skot nije čuo. Čučao je, licem u lice s Bijelim Očnjakom, i tapšao ga - trljao mu uši u korijenu, milujući ga dugim pokretima niz vrat do ramena, tapšući mu blago kičmu jagodicama prstiju. A Bijeli Očnjak mu je odgovarao mumljanjem u kome se više no ikad isticao prizvuk cviljenja.

Ali to nije bilo sve. Da li je, od silne radosti, ona velika ljubav u njemu, koja je uvijek navirala i mučila se da se ispolji, najzad uspjela da nađe nov način izražavanja. Najednom je ispružio glavu i ugurao je između gospodareve mišice i tijela. I tu se, zaštićen, izuzev ušiju sav skriven od pogleda, ne mumlajući više, i dalje zavlacio i ututkivao.

Dva čovjeka se pogledaše. Skotove su oči blistale.

- Blagi bože! - uzviknu Met zapanjeno.

Trenutak docnije, pošto se pribrao, dodade:

- Uvijek sam tvrdio da je ovaj vuk u stvari pas.

Pogledajte ga!

S povratkom voljenog gospodara, Bijeli Očnjak se brzo oporavljao. U kućici je proveo dvije noći i jedan dan. A onda je izjurio napolje. Zaprežni psi bili su zaboravili njegove podvige. Sjećali su se samo onog posljednjeg, njegove slabosti i bolesti. Čim su ga ugledali da izlazi iz kućice, skočili su na njega.

- Što će biti gužve! - promrmlja Met veselo, stojeći na vratima i posmatrajući. - Udri ih, vujo! Udri ih - nemoj da ih žališ.

Bijelom Očnjaku nije bilo potrebno da ga neko bodri. Dovoljno je bilo što se vratio voljeni gospodar. Život je ponovo strujao u njemu, moćan i neobuzdan. Tukao se iz čiste radosti, nalazeći u tome nekuodušku za mnogo onog što je osjećao a što bi inače ostalo neiskazano. Okršaj se mogao završiti samo na jedan način. Zaprega se razbježala sramno potučena, i tek kad se spustio mrak psi se došunjaše natrag, jedan po

jedan, krotko i ponizno, iskazujući na taj način svoju pokornost Bijelom Očnjaku.

Pošto je naučio da zavlači njušku pod pazuhu svome gospodaru, Bijeli Očnjak je to često činio. To je bila posljednja reč. Dalje od toga nije mogao ići. Jedna stvar koju je uvijek s osobitom ljubomorom čuvao bila je njegova glava. Nikako nije volio da ga neko dodiruje po glavi. To je bila Divljina u njemu, strah od povrede i od klopke koji su ga navodili da nagonski i bjesomučno zazire od dodira. Nagon mu je nalagao da glava mora biti slobodna. A sad, zavlačeći glavu pod pazuhu voljenom gospodaru, dobrovoljno se stavljao u beznadežno bespomoćan položaj. To je bio izraz punog povjerenja, potpunog predavanja, kao kad bi rekao: »Predajem se u tvoje ruke. Radi sa mnom što ti je volja!«

Jedne noći, ubrzo poslije povratka, sjedili su Skot i Met igrajući partiju pokera prije no što će otići na spavanje.

- Petnaest-dva, petnaest-četiri i jedan par čine šest, bilježio je brojeve Met, kad se spolja začuo neki krik i režanje. Oni se zgledaše i skočiše na noge.

- Vuk je aekog ščepao - reče Met.

Jedan divlji krik ispunjen strahom i bolom natjera ih da požure.

- Ponesi svjetiljku - doviknu Skot izletjevši napo-
lje.

Met iziđe za njim sa svjetiljkom, i pri njenoj svjetlosti ugledaše nekog čovjeka gdje leži nauznak u

snijegu. Ruke su mu bile prekrštene, jedna iznad druge, preko lica i grla. Na taj način je pokušavao da se zaštiti od zuba Bijelog Očnjaka. A to je bilo i potrebno. Bijeli Očnjak se razjario i zlobno kidisao na najosjetljivije mjesto. Od ramena pa do zglavaka na prekrštenim rukama, rukavi na kaputu, plava flanelna košulja i potkošulja bili su iscijepani u kaiševe, dok su same ruke bile strašno izujedane i oblivene krvlju.

Sve su to dva čovjeka vidjela na prvi pogled. Trenutak docnije Vidon Skot je držao Bijelog Očnjaka za gušu i vukao ga sebi. Bijeli Očnjak se otimao i režao, ali nije pokušavao da ugrize i brzo se smirio na jednu oštru riječ gospodarevu.

Met pomože čovjeku da ustane. Dižući se, ovaj spusti prekrštene ruke, otkrivajući životinjsko lice Ljepotana Smita. Tjerač pasa ga naglo pusti, kao čovjek koji je dohvatio živu vatru. Ljepotan Smit je žmirkao pri svjetlosti lampe i obazirao se oko sebe. Kad je ugledao Bijelog Očnjaka, na licu mu se pojavi izraz užasa.

U istom trenutku Met spazi dva predmeta koja su ležala u snijegu. Prinio je svjetiljku sasvim blizu, pokazujući ih nogom svom gospodaru - čelični lanac za psa i debelu močugu.

Vidon Skot vidje i klimnu glavom. Ni riječ nisu izgovorili. Tjerač pasa spusti ruku na rame Ljepotanu Smitu i obrnu ga u polukrug na desno. Nije bilo potrebe da se izgovori i jedna riječ. Ljepotan Smit uze put pod noge.

Za to vrijeme voljeni gospodar je tapšao Bijelog Očnjaka govoreći mu:

- Pokušao da te ukrade, je li? A ti se nisi dao!
Da, da, prevario se, je li?

- Morao je pomisliti da ga je dohvatilo sto đavola,
- smješкао se tjerač pasa.

Još uzrujan i nakostriješen, Bijeli Očnjak je mumlao i dalje, dok mu je dlaka lagano polijegala i u grlu počeo da se javlja sve jasnije onaj slabi i nejasni prizvuk cviljenja.

PETI DIO

I GLAVA

DUGO PUTOVANJE

To je lebdjelo u vazduhu. Bijeli Očnjak je predosjetio nesreću koja mu se sprema, čak i prije no što je bilo vidljivih dokaza o tome. Na neki sasvim nejasan način u njemu se javila misao da mu predstoji neka promjena. Nije znao ni kako ni zašto, tek naslućivao je da će se nešto dogoditi. Na neki način, koji je zbog svoje tananosti izmicao njihovom saznanju, oni su otkrili svoje namjere vučjaku koji se stalno nalazio na trijemu kućice, i koji je, mada nije nikako ulazio u samu kućicu, znao šta se zbiva u njihovim mozgovima.

- Slušajte ovo, molim vas! - uzviknu tjerač pasa jedne večeri za stolom.

Vidon Skot oslušnu. Kroz vrata je dopiralo tiho, čežnjivo cviljenje, slično ječanju koje se izvija iz jedva čujnog uzdaha. Onda nastupi dugo njuškanje kojim se Bijeli Očnjak uvjeravao da je njegov bog još unutra i da još nije otišao u tajanstveno i usamljениčko bjekstvo.

- Zakleo bih se da ovaj kurjak pogađa vašu namjeru - reče tjerač pasa.

Vidon Skot pogleda u druga prema sebi očima koje su to skoro potvrđivale, iako su njegove riječi to poricale.

- Šta ću, do đavola, da radim s vukom u Kaliforniji? - Upita on.

To i ja kažem - odgovori Met. - Šta ćete, do đavola, da radite s vukom u Kaliforniji ?

Ali to ne zadovolji Vidona Skota. Činilo mu se da sagovornik ne poklanja puno povjerenje njegovim izjavama.

- Psi bijelaca ne bi imali nikakva izgleda u sukobu s njim - nastavi Skot. - Ubijao bi ih čim ih ugleda. Ako me ne bi doveo do bankrotstva plaćanjem odštete, vlasti bi mi ga oduzele i ubile električnom strujom.

- On je pravi ubica, znam već - objasni tjerač pasa.

Vidon Skot ga pogleda podozrivo.

- To nikako ne bi išlo - reče odlučno.

- Ne bi išlo nikako - složi se i Met. - Morali biste najmiti čovjeka da samo o njemu vodi brigu.

Skotovo podozrenje poče da jenjava. On veselo klimnu glavom. Kroz tišinu koja je zatim nastala čulo se ispred vrata tiho cviljenje pomiješano s polujecanjem, a onda dugo, ispitivačko njuškanje.

- Ne može se poreći, mnogo mu je stalo do vas - reče Met.

Skot sijevnu očima na njega u iznenadnom nastupu srdžbe. - Dosta s tim, čovječe! Ja znam šta hoću i šta je najbolje.

- Slažem se s vama, samo...

- Samo šta? - obrecnu se Skot.

- Samo... - tjerač pasa poče mekim glasom, a onda se predomisli i odade svoju ljutnju koja se kuvala u njemu. - Eh, ne morate da se žestite zbog toga.

Sudeći po vašim postupcima, moglo bi se reći da ni sami ne znate šta hoćete.

Vidon Skot se neko vrijeme borio sam sa sobom, a onda reče blažim glasom:

- U pravu si, Mete. Ne znam ni sam šta hoću, i u tome i jeste nevolja.

- Ali zar ne bi bilo dozlabora smiješno da povedem tu psinu sa sobom ? - planu on poslije kraćeg ćutanja.

- Slažem se s vama - odgovori Met, a njegov gospodar opet ne bi potpuno zadovoljan njime.

- Ali, tako vam imena velikog Sardanapala, kako je on to osjetio da vi odlazite, eto šta bih želio da znam - nastavi tjerač pasa bezazleno.

- To prevazilazi moje moći, Mete, - odgovori Skot tužno odmahnuvši glavom.

A onda dođe dan kad kroz otvorena vrata kućice Bijeli Očnjak ugleda na podu onu kobnu torbu i svog voljenog gospodara kako u nju smješta stvari. Pored toga, svijet je neprestano dolazio i odlazio, te dotle mirna atmosfera u kućici bješe narušena čudnim komešanjima i nemirom. To je bio nesporan dokaz. Bijeli Očnjak je to već naslućivao. Sad je o tome razmišljao. Njegov bog se spremao za novo bjekstvo. I s obzirom da ga ranije nije poveo sa sobom, mogao je očekivati da će i sad biti ostavljen.

Te noći je dugo zavijao na kurjački način. Kao što je nekad, u svojim štenećim danima, zavijao kad je iz Divljine pobjegao natrag u selo i vidio da sela više nema i da se mjesto njega diže gomila đubreta da

obilježi mjesto na kome je bio šator Sivog Dabra, tako je i sad upirao njušku u hladne zvijezde i pričao im o svom jadu.

U kućici dva čovjeka tek što su bila legla u postelju.

- Opet je prestao da jede - primijeti Met sa -svoga ležišta.

S ležišta Vidona Skota čulo se gundanje i pomicanje pokrivača.

- Sudeći prema onome kako je prestao s jelom kad ste onaj put otišli, neću se začuditi ako ovaj put zakovrne.

Pokrivači na drugoj postelji stadoše ljutito da se pomiču.

- Ta umukni jednom! - razdera se Skot kroz pomrčinu. - Zvocaš gore nego neka žena.

- Slažem se s vama - odgovori tjerač pasa, a Vidon Skot nije bio potpuno siguran da li se njegov sagovornik ne smije u sebi.

Zabrinutost i nemir Bijelog Očnjaka bili su sutradan još izrazitiji. Išao je za petama svoga gospodara kad god bi on napustio kućicu, a kad je bio unutra stalno je bio na trijemu. Kroz otvorena vrata mogao je da baca poglede na prtljag na podu. Dvije velike pletene torbe i jedan sanduk stajali su uz ručnu torbu. Met je uvijao gospodareve pokrivače i bundu u jednu omanju mušemu. Bijeli Očnjak je cvilio dok je posmatrao taj posao.

Nešto docnije stigoše dva Indijanaca. On je izbliza gledao kako dižu prtljag na leđa i kako ih Met, koji

je nosio posteljne stvari i ručnu torbu, odvodi nizbrdo. Ali Bijeli Očnjak nije pošao za njima. Gospodar je još bio u kućici. Poslije nekog vremena Met se vrati. Gospodar se pojavi na vratima i pozva Bijelog Očnjaka unutra.

- Sirotane moj, - kazao je blago trljajući uši Bijelom Očnjaku i tapšući ga po leđima. - Krećem na dug put, druže stari, na kome ti ne možeš da me pratiš. A sad de zareži, zareži posljednji put u znak našeg rastanka.

Ali Bijeli Očnjak ne htje da zareži. Umjesto toga, i pošto je željno i ispitivački posmatrao svoga gospodara, on mu zavuče glavu pod pazuhu tako da se nije vidjela.

- Eno svira! - uzviknu Met. S Jukona je odjekivalo promuklo zavijanje riječnog parobroda. - Morate to presjeći. Obezbijedite se i zaključajte prednja vrata. Ja ću izići na zadnja. Hajdemo sad!

Dvoja vrata se zalupiše u istom trenutku, i Vidon Skot pričeka dok Met obiđe i stiže pred kuću. Iznutra se čulo tiho cviljenje i skićanje. A onda nastade dugo njuškanje s dubokim uvlačenjem vazduha.

- Moraš ga dobro paziti, Mete. - reče Skot dok su se spuštali niz brijeg. - Piši i obavještavaj mešta radi.

- Razumije se - odgovori tjerač pasa. - Nego oslušnite ono, molim vas!

Oba čovjeka zastadoše. Bijeli Očnjak je zavijao kao što psi zavijaju pokraj mrtvih gospodara. U njegovom glasu osjećala se duboka tuga, urlik mu se cijepao i dizao pod navalom bola iz slomljenog srca, zatim je

polako zamirao u tužnom podrhtavanju, i onda se opet propinjao pod uzastopnim udarima neizmjerne nesreće.

Aurora je bila prvi parobrod te godine za spoljni svijet, i na njenim palubama su se tiskali pustolovi, uspjeli i propali istraživači zlata, i jedni i drugi podjednako mahnuti od želje da se dočepaju spoljnog svijeta kao što su u početku žudjeli da dođu u unutrašnjost. U blizini daske za ukrcavanje Skot se rukovao s Metom, koji se spremao da izađe na obalu. Ali Metova ruka klonu u Skotovoj ruci kad mu pogled skliznu mimo čovjeka i zaustavi se na nečemu pozadi njega. Skot se okrete da vidi šta je to. Na nekoliko stopa od njega Bijeli Očnjak je čučao na palubi i žudno posmatrao.

Tjerač pasa opsova poluglasno u svojoj zaprepašćenosti. Skotu je ostalo samo da gleda i da se čudi.

- Jeste li zaključali prednja vrata? - upita Met.

Skot klimnu glavom i upita: - A ti zadnja?

- I još kako - glasio je odgovor pun odlučnosti.

Bijeli Očnjak priljubi uši uz glavu u želji da se umili, ali ostade gdje je, ne pokušavajući da priđe bliže.

- Moraću da ga povedem sa sobom na obalu.

Met koraknu prema Bijelom očnjaku, ali mu ovaj umače. Čuvar pasa pojuri za njim, ali Bijeli Očnjak stade vrdati između nogu jedne grupe ljudi. Gubio se, vraćao, izvijao, klizio po palubi i tako izmicao Metovim naporima da ga se dočepa.

Ali kad voljeni gospodar progovori, Bijeli Očnjak mu poslušno i brzo priđe.

- Neće da dođe ruci koja ga je toliko mjeseci hranila - progundā tjerač pasa s negodovanjem. - A vi - vi ga nikad niste hranili izuzev ono nekoliko prvih dana pošto ste se upoznali. Nek' me đavo nosi ako znam kako je mogao da dokuči da ste mu vi gazda!

Skot, koji je tapkao Bijelog Očnjaka, naglo se naže još više i pokaza prstom na svježe posjekotine na njegovoj njušci i na brazgotinu između očiju.

Met se naže nad Bijelog Očnjaka i pređe mu rukom preko trbuha.

- Zaboravili smo na prozor. Sav je odozdo isječen i izbrazdan. Mora da je svom snagom naletio na prozor, sto mu gromova!

No Vidon Skot nije slušao. Brzo je razmišljao. *Aurorina* sirena davala je posljednju opomenu pred polazak. Ljudi su žurno silazili niz dasku na obalu. Met odriješi veliku maramu što mu je bila oko vrata i pođe da je veže oko vrata Bijelom Očnjaku. Skot zgrabi ruku tjerača pasa.

- Zbogom, Mete, stari družo. Što se tiče vuka - ne moraš da mi pišeš. Vidim, ja sam...

- Šta ?! - uzviknu tjerač pasa. - Valjda ne mislite reći da...?

- Upravo to hoću da kažem. Evo tvoje marame. Ja ću tebi pisati o njemu.

Met zastade na sredini daske.

- Neće moći da podnese klimu! - doviknu - osim ako ga budete šišali preko ljeta..

Daska za ukrcavanje bi uvučena i *Aurora* se odbi od obale. Vidon Skot mahnu posljednji put u znak oproštaja. Onda se okrete i saže nad Bijelog Očnjaka koji je stajao kraj njega.

- Sad reži, đavole prokleti, reži! - govorio je tapšući mu glavu, koja je odgovarala na miloštu, i trljajući Bijelog Očnjaka po položenim ušima.

II GLAVA

ZEMLJA NA JUGU

Bijeli Očnjak se iskrca s broda u San Francisku. Bio je preneražen. Duboko u sebi, ispod razuma i u podsvijesti, on je moć povezivao s božanstvom. I nikad mu se bijeli ljudi nisu učinili tako čudesni bogovi kao sad kad je stupio na blatnjavi pločnik San Franciska. Umjesto brvnara za koje je dotle znao, gledao je gorostasne zgrade. Ulice su bile prepune opasnih stvari - kola, kolica, automobila; krupni, tegleći konji vukli su ogromna teretna kola; a čudovišna električna kola sa žicom su tutnjala i zvonila sredinom krešteći uporno i prijeteći, kao oni risovi što ih je upoznao u sjevernim šumama.

Sve je to bilo izraz snage. U svemu tome i iza svega toga bio je čovjek, koji je upravljao i nadgledao, izražavajući sebe, kao i nekad, svojim gospodarenjem

nad stvarima. Sve je to bilo veličanstveno, zapanjujuće. Bijeli Očnjak je bio prestravljen. Uhvatio ga je strah. Kao što se u doba kad je bio mladunac osjetio sićušan i slabačak onog dana kad je iz Divljine prvi put došao u selo Sivog Dabra, tako se i sad, potpuno odrastao i ponosan na svoju snagu osjetio sićušan i slabačak. A koliko li je tek tih bogova! Zavrtjelo mu se u glavi od njihovog tiskanja. Ulična buka mu je zaglušivala uši. Ošamutila ga je neprestana i silna jurnjava i promet. Kao nikad dotle, osjetio je koliko zavisi od svog voljenog gospodara, te ga je pratio u stopu, ma šta se dogodilo, ne gubeći ga nikako iz vida.

Ali Bijelom Očnjaku nije bilo dato da doživi i nešto drugo sem ove strašne slike toga grada - doživljaj koji će ga progoniti još dugo zatim u njegovim snovima, kao ružan san, nestvaran i užasan. Gospodar ga je smjestio u vagon za prtljag. Tu je privezan lancem u jednom kutu, usred gomile sanduka i putničkih torbi. Ovdje je vladao jedan omalen crnpurast bog, koji je uz mnogo buke prebacivao tamo-amo sanduke i torbe, ubacivao ih unutra kroz vrata i trpao na gomilu, ili ih s lupom i treskom izbacivao kroz vrata drugim bogovima koji su na njih čekali.

I eto tu, u tom paklu od prtljaga, ostavio je Bijelog Očnjaka njegov gospodar i napustio ga - ili je bar Bijeli Očnjak mislio da ga je napustio, dok nije nanjušio kraj sebe gospodareve platnene putničke torbe i preduzeo da stražari nad njima.

- Dobro što ste stigli - progundao je bog iz vagona sat docnije, kad se Vidon Skot pojavio na vratima. - Ovaj vaš pas ne da mi ni da taknem vaše stvari.

Bijeli Očnjak iskoči iz vagona. Silno se iznenadio. Onog strašnog grada koji je sanjao bilo je nestalo. Njemu je vagon bio kao soba u nekoj kući, i kad je u nju ušao, grad je bio svud unaokolo. A u međuvremenu grad je iščezao. Nije bilo više gradske buke koja bi mu zaglušivala uši. Pred njim su se kupala u suncu pitoma polja, tiha i mirna. Ali on nije imao vremena da se iščuđava tom preobražaju. Prihvatio ga je kao što je prihvatao sve neobjašnjive postupke i djela bogova. Tako je to kod njih.

Čekale su ih kočije. Neki čovjek i žena priđoše gospodaru. Žena ispruži ruke i obavi ih gospodaru oko vrata - neprijateljski čin! Idućeg trenutka Vidon Skot se otrže iz zagrljaja i uhvati se ukoštac s Bijelim Očnjakom, koji je režao i bjesnio kao pomaman.

- Ne boj se, mama, - govorio je Skot držeći čvrsto Bijelog Očnjaka i smirujući ga. - Mislio je da me napadaš i to nije htio da dopusti. Ne boj se, ne boj se. Brzo će se navići.

- A dotle će mi biti dopušteno da zagrlim svog sina samo kad njegov pas nije blizu - nasmija se ona, iako je bila prebljedjela i klonula od straha.

Ona pogleda Bijelog Očnjaka koji je režao, kostriješio se i strijeljao očima.

- Moraće da se navikne, moraće, i to odmah - reče Skot.

Govorio je blago Bijelom Očnjaku dok ga nije smirio, a onda reče čvrstim glasom:

- Lezi! Lezi dole!

To je bila jedna od stvari kojima ga je gospodar naučio, i Bijeli Očnjak poslušao, iako preko volje i mrgodno.

- Hajde sad, mama.

Skot raširi ruke da je zagrlji ne skidajući oka s Bijelog Očnjaka.

- Lezi! - opomenu ga on. - Lezi!

Rogušeći se nijemo, i pošto se već upola bio digao, Bijeli Očnjak ponovo leže, motreći kako se ponavlja onaj neprijateljski čin. Ali nikakvo zlo ne proizide otud, pa ni poslije toga, od zagrljaja onog nepoznatog čovjeka-boga. Onda su u kočije unijeli putničke torbe, za njima se popeše nepoznati bogovi i voljeni gospodar, a Bijeli Očnjak potrča za kolima, budno motreći i rogušeći se povremeno na konje, čime ih je opominjao da je on tu da pazi kako se ništa rđavo ne bi dogodilo bogu koga oni tako brzo voze po zemlji.

Petnaest minuta docnije kola skrenuše i kroz kameni kapiju nastaviše između dvostrukog reda orahovog drveća čije su se krošnje nadosile i preplitale nad putem. S jedne i druge strane pružale su se prostrane livade i travnjaci po kojima su se ovdje-ondje dizali visoki granati hrastovi. Nedaleko odatle, nasuprot mladom zelenilu njegovanih travnjaka, suncem opljeni sjenokosi prelijevali su se mrkožuto i zlatno; a iza njih vidjeli su se mrki bregovi i planinski pašnjaci.

Pri kraju travnjaka, na prvoj blagoj uzvišici iznad doline, dizala se kuća s dubokim trijemovima i mnogim prozorima.

Bijeli Očnjak nije imao dovoljno vremena da sve to vidi. Tek što su kola zašla u imanje, jedan ovčarski pas sjajnih očiju i šiljate njuške nasrte na njega pun pravednoga gnjeva i ogorčenja. Bio se ispriječio između njega i gospodara i razdvojio ih. Bijeli Očnjak ne zareža da opomene nego se samo nakostriješi i stušti ćutke, krvnički. Ali ovaj napad osta nedovršen. On ga prekide naprečac, nespretno, zadržavši se u naletu ukrućenim prednjim nogama tako da skoro sjede na butine, toliko je htio da izbjegne dodir sa psom protiv koga je pošao u napad. Jer to je bila ženka, a zakon njegove vrste stavljao je među njih pregradu. Kad bi je napao, to bi prosto značilo izvršiti nasilje nad svojim nagonom.

Ali je s ovčarskim psom bilo drukčije. Kao ženka, ona takvog nagona nije imala. S druge strane, kao ovčarski pas, osjećala je neobično jak, urođen strah od Divljine, a osobito od vukova; Bijeli Očnjak je za nju bio vuk, onaj vječiti pljačkaš koji je njena stada napadao još od vremena kad su ovce prvi put okupljene u stada i kad ih je čuvao neki njen daleki predak. I zato, kad je on odustao od napada na nju i napregao se da izbjegne dodir, ona skoči na njega. Zarežao je i protiv svoje volje osjetivši njene zube u svom ramenu, ali pri svem tom nije pokušao da je ozlijedi. Uzmakao je, svjestan svoje uloge, i nastojao daje zaobiđe. Vrdao

je lijevo-desno, zaobilazio i vraćao se, ali bez ikakvog uspjeha. Ona je uvijek bila između njega i puta kojim je on htio da ide.

- Ovamo, Koli! - doviknu joj nepoznati čovjek iz kola.

Vidon Skot se nasmija.

- Pusti ih, tata. To je dobra škola. Bijeli Očnjak će morati da nauči puno stvari, i bolje je da počne odmah. Prilagodiće se on već.

Kočije su nastavljale vožnju, a Koli je i dalje priječala put Bijelom Očnjaku. On pokuša daje oprtči pa napusti kolovoz i zaokruži preko travnjaka; ali je ona trčala po unutrašnjem, manjem krugu, i uvijek bi se našla pred njim sa svoja dva niza blistavih zuba. Onda on zaokruži natrag, preko kolovoza na suprotni travnjak, ali se ona i tu ispriječi pred njega.

Kočije su odnosile gospodara sve dalje. Bijeli Očnjak bi ih s vremena na vrijeme ugledao kako iščezavaju među drvećem. To je bilo pravo očajanje. Pokušao je još jednom da zaobiđe. Ona pojuri za njim svom brzinom. A on se onda iznenada okrete njoj. To je bilo njegovo staro borbena lukavstvo. Udario je snažno ramenom u njeno rame. Ne samo da se preturila: toliko je brzo trčala da je stala da se kotrlja čas na leđa, čas porebarke, grebući šapama po šljunku da bi se zadržala i zavijajući od povrijeđenog ponosa i ljutine.

Bijeli Očnjak nije čekao. Put je bio slobodan, a to je jedino i želio. Ona se nadade za njim ne prestajući

da urliče. Bila je to sad trka u pravoj liniji, i u takvoj istinskoj trci imala je ona mnogo čemu da se nauči od Bijelog Očnjaka. Ona je trčala pomamno, bjesomučno, naprežući se do krajnjih granica, oglašavajući pri svakom skoku koliki napor čini; dotle je Bijeli Očnjak odmicao od nje glatko i nečujno, bez napora, klizeći po zemlji kao kakvo priviđenje.

Dok je obilazio kuću u pravcu kolskih vratnica, on stiže do kočija. Bile su se zaustavile i gospodar je izlazio. U tom času, dok je još jurio najvećom brzinom, Bijeli Očnjak odjednom nasluti opasnost s boka. Bio je to jedan škotski hrt koji je kidisao na njega. Bijeli Očnjak pokuša da se okrene prema njemu. Jurio je međutim isuviše brzo, a hrt je bio isuviše blizu. Udario ga je u bok, a zalet mu je bio tako silan i udarac tako neočekivan da Bijeli Očnjak tresnu na zemlju i prevrte se sasvim na drugu stranu. Iz te gužve je iskočio kao oličenje zlobe - ušiju oborenih unazad, posuvraćenih usana, naborane njuške - a zubi mu škljocnuše promašivši za dlaku mekano hrtovo grlo.

Gospodar je trčao k njima, ali je bio isuviše daleko, te je Koli bila ta koja je hrtu spasla život. Stigla je prije no što je Bijeli Očnjak imao vremena da nasrne i zada smrtni udarac, upravo u trenutku kad se spremao da skoči. Bila je nadmudrena i prestignuta, a da i ne govorimo kako je neprilično bila preturena na šljunak, tako da je njen dolazak ličio na vihor - ispunjen uvrijeđenim dostojanstvom, pravednim gnjevom i nagonskom mržnjom protiv tog pljačkaša iz

Divljine. Kidisala je na Bijelog Očnjaka pod pravim uglom usred njegovog skoka, te on ponovo pade i prevrte se.

Trenutak zatim pristiže gospodar i jednom rukom zadrža Bijelog Očnjaka, dok je otac dozivao druga dva psa.

- Znaš, ovo je veoma topao doček za jednog sirotog samotnog vuka sa Sjevernog pola - reče gospodar, dok se Bijeli Očnjak smirivao pod njegovom rukom koja ga je milovala. - U cijelom njegovom životu zna se da je samo jednom bio oboren na zemlju, a ovdje je za trideset sekundi dvaput preturen.

Kočije su bile odvezene, a iz kuće se pojaviše drugi nepoznati bogovi. Neki od njih su stajali s poštovanjem na izvjesnom odstojanju; ali dvoje među njima, dvije žene izvršiše onaj neprijateljski čin hvatanja gospodara oko vrata. Bijeli Očnjak je, međutim, već počinjao da podnosi taj postupak. Činilo se da iz toga neće proizići nikakvo zlo, a ni glasovi koje su bogovi puštali svakako da nisu bili prijeteći. Ti bogovi su i Bijelom Očnjaku pokušavali da se približe, ali ih on režanjem opomenu da se drže podalje od njega, i gospodar to isto učini riječima. U takvim trenucima bi se Bijeli Očnjak privijao sasvim uz noge gospodaru, a ovaj bi gatapšao po glavi umirujući ga.

Na zapovijest »Dik! Lezi!« hrt se pope uz stepenice i leže u jednom kraju predvorja mumlajući neprestano i držeći mrgodno na oku tog uljeza. Jedna boginja starala se za Koli, obgrlila je oko vrata, mazila i

milovala; ali je Koli bila vrlo zbunjena i zabrinuta, cviljela je i nije mogla da se smiri uvrijeđena što se tom vuku dopušta da ostane tu i ubijedena da bogovi griješe.

Svi bogovi pođoše uz stepenice da uđu u kuću. Bijeli Očnjak je išao u stopu za gospodarem. Na predvorju Dik zareža, a Bijeli Očnjak se na stepenicama nakostriješi i odgovori režanjem.

- Uvedite Koli unutra, a njih dvojicu pustite nek se pobiju - predloži Skotov otac. - Poslije toga će se sprijateljiti.

- Onda će Bijeli Očnjak, da bi dokazao svoje prijateljstvo, morati da ide kao glavno ožalošćeno lice za Dikovim kovčegom - nasmija se gospodar.

Stariji Skot pogleda s nevjericom prvo Bijelog Očnjaka, potom Dika i najzad sina.

- Misliš da bi... ?

Vidon klimnu glavom.

- Upravo to mislim. Za minut - najviše za dva, Dik bi ti bio mrtav.

Onda se okrete Bijelom Očnjaku.

- Hodi ovamo vuče! Ti si taj koji će morati unutra.

Bijeli Očnjak pođe uza stepenice i preko predvorja ukrućenih nogu i krutno uspravljena repa, ne skidajući očiju s Dika da bi se zaštitio od bočnog napada, a u isto vrijeme spreman da dočeka kakvu bilo bijesnu neman koja bi iskočila na njega iz unutrašnjosti kuće. Ali nikakva neman ne iskoči; a kad je ušao, brižljivo je stao da izviđa lijevo i desno tražeći je i ne nalazeći.

Onda se mumlajući zadovoljno spustio kraj gospodarevih nogu, prateći očima sve što se dešava, spreman da u svakom času skoči na noge i bori se na život i smrt s napastima koje, kako mu se činilo, svakako vrebaju pod krovom ove kuće kao pod kakvom klopkom.

III GLAVA

IMANJE VOLJENOG BOGA

Bijeli Očnjak ne samo daje po prirodi bio prilagodljiv, nego je i mnogo putovao i znao šta znači i koliko je neophodno prilagođavati se. Ovdje, u Sijera Visti, kako se zvalo imanje sudije Skota, Bijeli Očnjak je brzo počeo da se odomaćuje. Nije više imao ozbiljnih nevolja s psima. Oni su bolje od njega poznavali način života bogova na Jugu, i njemu su u njihovim očima priznata sva prava kad je s bogovima ušao u kuću. Iako je bio vuk, i bez obzira što je to dotle bilo neviđeno, bogovi su svečano odobrili da bude prisutan; a oni, psi tih bogova, mogu samo da prime znanju tu činjenicu.

Dik je u početku neizbježno morao da primijeni nešto malo krutih formalnosti, poslije kojih je mirno primio Bijelog Očnjaka kao prinovu u ovim prostorijama. Da je bilo po Dikovom, oni bi se lijepo sprijateljili; ali Bijeli Očnjak nije mario za prijateljstvo. Od drugih pasa tražio je samo da ga ostave na miru. Cijelog života držao se izdvojeno od svog roda, pa je i dalje želio da

se drži izdvojeno. Dikova nastojanja da mu se približi bila su mu dosadna, i on ga je režanjem odbijao od sebe. Na sjeveru je bio naučio da gospodareve pse ne smije dirati, i taj nauk nije ni sad zaboravio. Ali je bio uporan u čuvanju svoje osamljenosti i izdvojenosti, i toliko je izbjegavao Dika daje to dobroćudno stvorenje na kraju diglo ruke od njega i jedva da je za njega marilo koliko za onaj direk u blizini staje, što služi za vezivanje konja.

Sa Koli nije bilo tako. Mada ga je primala zato što je takva bila volja bogova, to nikako nije bio razlog i da ga ostavi na miru. U njenom biću utkano je bilo sjećanje na bezbrojne zločine koje su on i njegovi počinili protiv njenih predaka. Opustošeni torovi ovaca nisu se mogli zaboraviti za jedan dan niti za jedno pokoljenje. Sve je to nju podstrekavalo, podbadalo na osvetu. Nije mogla da kidiše na njega u prisustvu bogova koji su ga pustili u kuću, ali je to nije sprečavalo da mu zagorčava život raznim sitnim pakostima. Među njima je postojala vjekovna zavada, i ona će se, sa svoje strane, starati da ga podsjeća na to.

Tako je Koli iskorišćavala preimućstvo koje joj je davao njen pol da bi napadala i zlostavljala Bijelog Očnjaka. Njemu nagon nije dopuštao da nju napadne, a njena uporna nasrtljivost nije mu dopuštala da se ne osvrće na nju. Kad bi nasrnula na njega, on bi njenim ostrim zubima obrnuo svoje krznom zaštićeno rame, i udaljio se ukrućenih nogu i dostojanstveno. Kad bi na njega kidisala s pretjeranom žestinom, morao je da

trči ukруг, podmećući joj rame a okrećući glavu od nje s izrazom strpljenja i dosade na licu i u očima. Ponekad, međutim, kad bi ga ugrizla za butinu, morao je žurnije da se povlači, i to nije izgledalo nimalo dostojanstveno. Ali je uglavnom uspijevao da očuva izvjesno dostojanstvo koje je bilo gotovo svečano. Kad god je bilo moguće, držao se kao da ona i ne postoji i trudio se da ne bude blizu nje. Čim bi je ugledao ili je čuo da dolazi, ustajao bi i udaljavao se.

Imao je Bijeli Očnjak da nauči i mnogo drugih stvari. Život na Sjeveru bio je savršeno prost u poređenju sa zapletenim odnosima na Sijera Visti. Prije svega, morao je da upozna gospodarevu porodicu. U neku ruku, za taj posao bio je pripremljen. Kao što su Mit-Sah i Klu-Kuč pripadali Sivom Dabru, dijelili s njim njegovu hranu, njegovu vatru i njegove pokrivače, tako su ovdje, na Sijera Visti, svi stanovnici kuće pripadali voljenom gospodararu.

Ali je u tom pogledu bilo izvjesne razlike, i mnogih razlika. Sijera Vista bila je nešto mnogo prostranije od šatora Sivog Dabra. Tu je bilo mnogočnosti o kojima se moralo voditi računa. Tu je bio sudija Skot, a tu je bila i njegova žena. Bile su i dvije gospodareve sestre, Bet i Meri. Tu je bila i njegova žena, Alis; pa su tu bila i njegova djeca, Vidon i Mod, mališani, jedno od četiri a drugo od šest godina. Nije bilo načina da mu ma ko nešto kaže o svim tim osobama, a o krvnim vezama i srodstvu pojma nije imao niti bi bio kadar da to shvati. Ipak je brzo zaključio da svi oni pripadaju

njegovom gospodaru. A potom, posmatrajući, kad god bi se pružila prilika, i proučavajući postupke, govor, kao i same prelive u glasu, on je postepeno dolazio do saznanja o prisnosti i o stepenu naklonosti koju su te osobe uživale kod gospodara. I pošto je to utvrdio, Bijeli Očnjak se po tom mjerilu prema njima i ponašao. Ono što je gospodar cijenio, cijenio je i on; ono što je gospodaru bilo drago, bilo je drago i Bijelom Očnjaku, i on je to brižljivo čuvao.

Tako je bilo i sa ono dvoje djece. Nikad on nije mario za djecu. Mrzio je njihove ruke i bojao ih se. Nisu bile nježne lekcije koje je o njihovoj samovolji i svireposti dobijao po indijanskim selima. Kad su mu se Vidon i Mod prvi put približili, on je zamumlao opominjući ih i izgledao je zao. Jednom duškom i oštrom riječi gospodar ga je tad natjerao da podnese njihova milovanja, mada je neprestano mumlao pod njihovim ručicama, a u tom mumljanju nije bilo onog prizvuka cviljenja. Docije, zapazio je da taj dječak i devojčica predstavljaju veliku vrijednost za gospodara. Od tog trenutka više nisu bili potrebni ni duška ni oštra riječ da bi ga mališani mogli pomilovati.

Pa ipak, Bijeli Očnjak se nikad nije pokazivao pretjerano ljubazan. Predavao se gospodarevoj djeci bez mnogo volje ali pošteno, i podnosio je njihove nestašluke kao što čovjek podnosi kakvu bolnu operaciju. Kad više ne bi mogao da izdrži, ustajao je i dugim koracima odlučno se udaljavao od njih. Poslije izvjesnog vremena, međutim, on je tu djecu čak i zavolio.

Ali to ni dalje nije pokazivao. Nikad im nije sam prilazio. S druge strane, umjesto da se udalji kad ih ugleda, čekao je da mu ona priđu. A još docnije, zapažalo se kako bi mu oči zadovoljno sinule čim ih vidi da dolaze i kako s nekim čudnim izrazom žaljenja gleda za njima kad ga ostave radi neke druge zabave.

Sve je to bilo pitanje postepenog razvoja i zahtijevalo je vremena. Poslije djece, najviše je obzira imao prema sudiji Skotu. Za to su, možda, bila dva razloga. Prvo, on je očigledno za gospodara imao veliku vrijednost, i zatim, bio je vrlo uzdržan. Bijeli Očnjak je volio da leži kraj njegovih nogu u prostranom trijemu kad bi on čitao novine, ukazujući mu pažnju pokojim pogledom ili riječju - čime je pružao podnošljive dokaze da priznaje prisustvo i postojanje Bijelog Očnjaka. Ali to se dešavalo samo kad gospodara nije bilo tu. Čim bi se gospodar pojavio, sva druga bića su prestajala da postoje za Bijelog Očnjaka.

Bijeli Očnjak je dopuštao svim članovima porodice da ga miluju i maze, ali njima nikad nije davao ono što je davao gospodaru. Nikakvim maženjem nisu mogli da probude ono nježno cviljenje u njegovom grlu, i, ma koliko se trudili, nikad nisu mogli da ga privole da se pribije uz njih. Taj izraz samoodricanja i predavanja, potpunog povjerenja, čuvao je samo za gospodara. U stvari, članove porodice nikad nije gledao u nekoj drugoj svjetlosti do kao svojinu voljenog gospodara.

Bijeli Očnjak je isto tako vrlo brzo počeo da razlikuje porodicu od posluge u kući. Ova ga se plašila, dok se on samo uzdržavao da je ne napadne - jer je smatrao da je i ona gospodareva svojina. Između Bijelog Očnjaka i nje postojala je izvjesna neutralnost i ništa više. Oni su kovali za gospodara, prali sudove i obavljali ostale poslove isto kao što je i Met to radio tamo gore u Klondajku. Oni su, jednom riječi, pripadali domaćinstvu.

Izvan kuće Bijeli Očnjak je imao da nauči još i više. Gospodarevo imanje bilo je prostrano i različitog sastava, ali ipak imalo je svoje međe i granice. Samo zemljište prestajalo je kod pokrajinskog drumu. Iza njega prostirala se oblast zajednička svim bogovima - putevi i ulice. A iza drugih ograda bila su posebna imanja drugih bogova. Bezbrojni zakoni upravljali su svim tim stvarima i određivali kako se treba ponašati; on međutim, nije znao taj govor bogova niti je imao ikakvog načina da ih nauči sem iskustvom. Pokoravao se svojim prirodnim sklonostima sve dok ga ove ne bi dovele u sukob s nekim zakonom. Pošto bi se to dogodilo nekoliko puta, on bi taj zakon naučio i poslije toga bi se po njemu upravljao.

Ali najmoćnije sredstvo u njegovom obrazovanju bili su ćuška gospodareve ruke i prijekor gospodarevog glasa. Zbog njegove velike ljubavi prema gospodaru, Bijelog Očnjaka je jedna takva ćuška boljela više od svih batina koje je nekad dobijao od Sivog Dabra ili Ljepotana Smita. Njihove batine zadavale su bol samo

njegovom tijelu; unutra, njegov duh je bjesnio i dalje sjajan i nepobjediv. Ali gospodareva duška nikad nije bila toliko teška da bi mu tijelo povrijedila. Ipak je prodirala dublje. Gospodar je njom izražavao svoje negodovanje, a duh Bijelog Očnjaka je kopnio pod njim.

U stvari, duške je rijetko dobijao. Dovoljan je bio gospodarev glas. On je Bijelom Očnjaku kazivao je li u pravu ili nije. Po tom glasu podešavao je svoje držanje i prilagođavao svoje postupke. Glas mu je bio busola po kojoj je plovio i postepeno načinio sebi plovidbenu kartu ponašanja u ovoj novoj zemlji i novom životu.

Na Sjeveru jedina pripitomljena životinja bio je pas. Sve ostale životinje živjele su u Divljini, i svaki pas mogao ih je sasvim zakonito plijeniti, sem ako nisu bile suviše snažne. Bijeli Očnjak je cijelog svog života redovno tražio sebi hranu među živim stvorovima. Nije mu ulazilo u glavu da je ovdje na Jugu drukčije. Ali je ovo morao da nauči odmah na početku svog bavljenja u Dolini Svete Klare. Tumarajući oko kuće jednog ranog jutra on naiđe na neko pile koje je bilo uteklo iz živinarnika. Prirodni nagon tjerao je Bijelog Očnjaka da ga pojede. Uz dva-tri skoka, bljesak zuba i preplašeni cijuk i pustolovno pile bilo je progutano. Bilo je dobro uhranjeno, punačko i meko; Bijeli Očnjak se obliza i zaključa da je to dobar zalogaj.

Docnije istog dan naišao je na jedno drugo zalutalo pile blizu staje. Jedan od konjušara pojuri da spase

pile. Nije poznavao soj Bijelog Očnjaka i zato se poslužio samo jednini lakim bičem. Pri prvom udaru biča Bijeli Očnjak pusti pile i navali na čovjeka. Toljaga bi možda zaustavila Bijelog Očnjaka, ali ne bič. Čutke, i ne trepnuvši, on dočeka i drugi udarac biča u svom naletu, a kad je skočio da konjušara zgrabi za grlo, ovaj dreknu: »Božel!« i posrnu. Ispustio je bič i rukama zaklonio grlo. Kao posljedica toga, podlaktica mu bi razderana do kosti.

Čovjek se bio strašno uplašio. Nije ga toliko prestravila surovost Bijelog Očnjaka koliko njegovo ćutanje. Zaklanjajući i dalje grlo i lice razderanom i krvavom rukom, on pokuša da uzmakne u ambar. I zlo bi se proveo da na pozornicu nije stupila Koli. Kao što je spasla Dikov život, tako je sad spasla život i konjušaru. Van sebe od bijesa, kidisala je na Bijelog Očnjaka. Bila je u pravu. Prosudila je bolje nego ti nevješti bogovi. Sva njena podozrenja pokazala su se osnovanim. Evo se taj stari pljačkaš ponovo vratio svom nekadašnjem zanatu.

Konjušar umače u staju, dok se Bijeli Očnjak povlačio pred nasrtljivim Kolinim zubima, ili im podmetao rame trčeci neprestano ukруг. Ali Koli nije htjela da ga se okani, kao što je obično činila, pošto bi ga izvjesno vrijeme gonila. Naprotiv, svakog časa bila je sve uzrujanija i bješnja, dok najzad Bijeli Očnjak nije digao ruke od svog dostojanstva i bez okolišenja pobjegao od nje preko polja.

- Naučiće on da ne dira živinu - reče gospodar. - Ali ne mogu da mu dam lekciju dok ga ne uhvatim na djelu.

Dvije noći docnije dođe i do djela, ali u znatno širim razmjerama nego što je gospodar očekivao. Bijeli Očnjak je pažljivo osmotrio živinarnike i navike pilića. Po noći, kad je živina otišla na spavanje, on se pope na jednu gomilu navučene drvene građe. Odatle je skočio na krov jednog kokošarnika, prešao preko sljemena, i spustio se u unutrašnje dvorište. Trenutak docnije bio je u kokošarniku, i onda je nastao pokolj.

Ujutru, kad je gospodar izišao na trijem, ugledao je pedeset bijelih leghorn-kokošaka koje je konjušar poredao jednu do druge. On tiho zviznu, prvo od iznenađenja, a onda, na kraju, od divljenja. On ugleda tu i Bijelog Očnjaka, ali ovaj nije pokazivao nikakve znake stida ili krivice. Držao se ponosno, kao da je ostvario kakvo pohvalno i zaslužno djelo. Nikakve svijesti daje nešto zgriješio nije bilo u njemu. Gospodar stište usne pred neprijatnom dužnošću. A onda stade da grdi tog nesvjesnog krivca glasom punim bogovskog gnjeva. Istovremeno, pritiskivao je njušku Bijelom Očnjaku dolje do zaklanih kokošiju, i pri tome žestoko lupao po njemu.

Nikad više Bijeli Očnjak nije napao živinarnik. To je bilo protivno zakonu, i on je taj zakon naučio. Onda ga je gospodar uveo u dvorište za živinu. Prirodni nagon Bijelog Očnjaka, kad je ugledao tu živu hranu kako se leprša oko njega i pred njegovom njuškom,

gonio ga je da na nju nasrne. Poveo se za nagonom, ali ga je zadržao gospodarev glas. Ostali su u tome dvorištu pola časa. Povremeno bi nadvladao nagon u Bijelom Očnjaku, i svaki put kad bi mu popustio, zadržao bi ga gospodarev glas. Na taj način naučio je zakon i još prije no što je napustio to carstvo živine naučio je da na nju ne obraća pažnju.

- Psa koji se ostrvi na živinu nikad ne možeš izliječiti - primijeti sudija Skot vrteći žalosno glavom za vrijeme ručka dok mu je sin pričao kakav je nauk dao Bijelom Očnjaku. - Kad se jednom, navikne i osjeti okus krvi... - i ponovo žalosno zavrte glavom.

Ali se Vidon Skot nije složio s ocem.

- Znaš šta ću da radim? - reče najzad prkosno. - Zatvoriću Bijelog Očnjaka s kokoškama cijelo jedno popodne.

- Ali pomisli malo i na kokoške - primijeti sudija.

- A pored toga - nastavi njegov sin -, za svaku kokošku koju zakolje platiću ti po jedan zlatan dolar.

- Ali treba da odrediš kaznu i za tatu - umiješa se Bet.

Sestra joj se pridruži i svi oko stola jednoglasno odobriše. Sudija Skot klimnu glavom u znak pristanka.

- Vrlo dobro. - Vidon Skot je za trenutak razmišljao. - A ako do večeri Bijeli Očnjak ne ozlijedi nijednu kokošku za svakih deset minuta koje je proveo u dvorištu ti ćeš morati da mu kažeš, ozbiljno i svečano, tačno kao da za sudijskim stolom izričeš presudu: »Bijeli Očnjače, pametniji si no što sam mislio«.

Porodica je sa skrivenih i pogodnih tačaka posmatrala ogled. Neuspjeh je, međutim, bio potpun. Zatvoren u dvorištu za živinu, pošto ga je gospodar tu ostavio, Bijeli Očnjak leže i zaspa. Jednom se digao i došao do korita da se napije vode. Na živinu se uopšte nije osvrtao. Za njega ona kao da nije ni postojala. U četiri sata se zatrčao i skočio na krov kokošarnika i odatle iskočio napolje, poslije čega je dostojanstveno došetao do kuće. Naučio je zakon. I tako na trijemu, pred ushićenom porodicom, sudija Skot, oči u oči s Bijelim Očnjakom, izreče polako i svečano šesnaest puta: »Bijeli Očnjače, pametniji si no što sam mislio«.

Ali je množina zakona zbunjivala Bijelog Očnjaka i često ga dovodila u nemilost. Morao je da nauči da ne smije dirati ni živinu koja pripada drugim bogovima. A onda, bile su tu i mačke i zečevi, i ćurke; ni njih nije smio dirati. U stvari, kad je tek djelimično naučio zakon, imao je utisak da sve što je živo mora da ostavi na miru. Jednom na pašnjaku prolepršala mu je prepelica ispred njuške, netaknuta. Sav napregnut i drščući od žudnje i želje, on savlada svoj nagon i ostade miran. Pokoravao se volji bogova.

A onda jednog dana, opet napolju, na pašnjaku, on vidje kako je Dik pojurio zeca i uhvatio ga. Sam gospodar je to posmatrao i nije se .miješao. Naprotiv, podsticao je Bijelog Očnjaka da se i on pridruži gonjenju. I tako je naučio da zečevi nisu pod zaštitom. Na kraju je dokučio potpun zakon. Između njega i svih domaćih životinja ne smije biti nikakvih neprijateljstava.

Mora postojati ako ne prijateljstvo, ono bar uzdržljivost. Ali ostale životinje-vjeverice, prepelice, jarebice - bile su stvorovi Divljine, koji se nikad nisu pokorili čovjeku. Svaki pas ima puno pravo da te životinje goni. Bogovi štite samo pitome životinje, a između pitomih nije dopuštena borba na život i smrt. Bogovi imaju vlast nad životom i smrću svojih podanika, i oni ljubomorno čuvaju tu svoju vlast.

Složen je bio život u Dolini Svete Klare poslije onog jednostavnog života na Sjeveru. A glavna stvar koju je ovaj zapleteni, civilizovani život zahtijevao bilo je vladanje sobom, uzdržljivost - uravnoteženost, tanana kao lepršava jesenja svila u vazduhu, a u isto vrijeme čvrsta kao čelik. Život je imao hiljadu lica i Bijeli Očnjak je uvidio da mora sa svima njima da se suoči. Tako, na primjer, kad bi išao u grad, u San Džoze, trčeći za kočijama ili tumarajući ulicama kad bi kočije stajale, kraj njega je proticao život dubok, i širok, i raznovrstan, dražeći mu neprestano čula, zahtijevajući od njega da se neprestano i svakog trenutka prilagođava, i prinuđavajući ga skoro uvijek da potiskuje svoje prirodne nagone.

Bilo je tu kasapnica gdje je meso visilo nadomak njegovih zuba. To meso nije smio da takne. Bilo je mačaka u kućama koje je gospodar posjećivao i on je morao da ih ostavlja na miru. I bilo je svuda pasa koji su na njega režali a koje on nije smio da napadne. A zatim na ulicama punim svijeta bilo je bezbroj ljudi čiju je pažnju privlačio. Oni bi se zaustavljali i zagledali

ga, pokazaivali ga jedni drugima, ispitivali ga, govorili mu, i, što je najgore, tapšali bi ga. I on je morao da podnosi sve te opasne dodire svih tih stranih ruku. Pa ipak, uspio je to da podnese. Sem toga, nije više bio ni nespretnan ni zbunjiv. Pažnju tog mnoštva nepoznatih bogova primao je na dostojanstven način. Njihovu snishodljivost primao je on snishodljivo. S druge strane, bilo je u njemu nečeg što je sprečavalo veće zbližavanje. Oni bi ga potapšali po glavi i pošli bi dalje, zadovoljni i uživajući što su bili tako smjeli.

Ali sve to nije bilo lako za Bijelog Očnjaka. Kad je trčao za kočijama u predgrađu grada San Džoze, nailazio je na dječake koji su imali običaj da ga gađaju kamenicama. A on je znao da mu nije dopušteno da ih pojuri i obori na zemlju. Tu je bio prinuđen da suzbija svoj nagon samoodržavanja; i on gaje suzbijao, jer je postajao pitom i osposobljavao se za civilizovan život.

Pa ipak, Bijeli Očnjak nije bio sasvim zadovoljan takvim uređenjem. On nije imao apstraktnih pojmova o pravdi i časnom takmičenju. Ali u životu postoji izvjesno osjećanje pravičnosti, i to je osjećanje u njemu negodovalo što mu se ne dopušta da se brani od onih koji se bacaju kamenjem na njega. Zaboravljao je da su se ugovorom sklopljenim između njega i bogova ovi obavezali da se staraju o njemu i da ga brane. Ali je jednog dana gospodar iskočio iz kola, s bičem u ruci, i išibao te koji su ga gađali kamenjem. Poslije toga oni se više nisu bacali kamenjem, a Bijeli Očnjak je shvatio i bio je zadovoljan.

Imao je još jedno slično iskustvo. Na putu za grad oko jedne krčme na raskršću, bila su obično tri psa koji su redovno nasrtali na njega kad bi prošao. Znajući kako je krvoločan u borbi, gospodar je stalno ukazivao Bijelom Očnjaku na zakon koji mu zabranjuje da se bije. Usljed toga, pošto je taj nauk dobro utuvio, Bijeli Očnjak je bio na velikoj mucu kad god bi prolazio pored krčme na raskršću. Poslije prvog naleta, on bi uvijek režanjem zadržao ta tri psa na odstojanju; ali oni su ga pratili, kevtali, lajali na njega i vrijeđali ga. To tako potraja neko vrijeme. Ljudi u krčmi su čak i tutkali pse na Bijelog Očnjaka. Jednog dana su ih otvoreno napujdali na njega. Gospodar zaustavi kočije.

- Drži ih! - reče on Bijelom Očnjaku.

Ali Bijeli Očnjak nije mogao da vjeruje. Pogledao je na gospodara i pogledao je na pse. Zatim je ponovo žudno i upitno pogledao u gospodara.

Gospodar klimnu glavom.

- Drži ih, vujo, prožderi ih!

Bijeli Očnjak se više nije ustručavao. Okrenuo se i ćutke skočio na svoje neprijatelje. Sva tri psa nasrnuše na njega. Čulo se silno režanje i mumlanje, škljocanje zuba i sudar tijela. Prašina na drumu podiže se kao oblak i zakloni bitku. Ali poslije nekoliko trenutaka dva psa su se koprcala u prašini, a treći je bježao koliko ga noge nose. Preskočio je jedan jarak, provukao se kroz neku gvozdenu ogradu i nastavio bjekstvo preko polja. Bijeli Očnjak je jurio za njim klizeći po zemlji kao kurjak i kurjačkom brzinom, hitro i bešumno, i nasred polja obori psa i zakla ga.

Poslije tog trostrukog ubistva prestale su glavne njegove nevolje sa psima. Cijelom dolinom pronio se glas o tom događaju i ljudi su se starali da njihovi psi ne izazivaju Bijelog Očnjaka.

IV GLAVA

POZIV KRVI

Mjeseci su dolazili i prolazili. Na Jugu je hrane bilo u izobilju a rada nimalo, pa se Bijeli Očnjak ugojio i živio zadovoljno i srećno. Nije bio samo na geografskom jugu, nego i na jugu života. Ljudska dobrota je bila kao neko sunce koje ga je obasjavalo i on je cvjetao slično cvijetu zasađenom u dobroj zemlji!

A ipak je i dalje bio nekako drukčiji od ostalih pasa. Zakon je znao čak i bolje od pasa koji nisu okusili drugi život, i savjesnije ga se pridržavao; pri svem tom izgledalo je da se u njemu zadržala krvoločnost, kao da se Divljina pritajila, a vuk u njemu samo zaspao.

Nikako se nije družio s ostalim psima. Živio je usamljeno, u pogledu opštenja s predstavnicima svoje vrste, i usamljeno će i dalje živjeti. Kao mladunče, kad su ga kinjili Lip-Lip i čopor štenadi, i u dane ispunjene borbom kod Ljepotana Smita, stekao je duboku odvratnost prema psima. Prirodan tok njegovog života bio je skrenut, te se, izbjegavajući svoju vrstu, privio uz ljude.

Sem toga, svi psi s Juga gledali su na njega s podozrenjem. Budio je u njima nagoni strah od Divljine, te su ga uvijek dočekivali režanjem, mumljanjem i mržnjom punom ratobornosti. A on je, sa svoje strane, naučio da nije potrebno da se služi zubima protiv njih. Njegovi obnaženi očnjaci i posuvraćene usne imali su isto takvo dejstvo, i rijetko ne bi uspjeli da odbiju i vrata na mjesto psa koji bi urlajući nasrnuo na njega.

Ali je Bijeli Očnjak imao jednu muku u životu - Koli. Ni za trenutak ga nije ostavljala na miru. Nije se pokoravala zakonu onako kao on. Prkosila je svim gospodarevim naporima da se sprijatelji s Bijelim Očnjakom. U ušima mu je stalno odjekivalo njeno oštro i razdražljivo režanje. Nikad mu nije oprostila one zaklane piliće, i uporno je vjerovala da su mu namjere rđave. Smatrala ga je krivim i prije no što bi nešto učinio, i tako se držala prema njemu. Postala je prava napast za njega, kao policajac ga je pratila oko staja i po imanju, i, ako bi samo radoznalo pogledao nekog goluba ili pile, ona bi bijesno i ogorčeno zalajala. Njegov omiljeni način na koji je pokazivao da ne haje za to bio je da legne, da spusti glavu na prednje šape i da se pravi da spava. To bi je uvijek zbunilo i ućutkalo.

Izuzimajući Koli, Bijelom Očnjaku je sve dobro išlo. Naučio je da se savlađuje i da odmjerava stvari, i upoznao je zakon. Stekao je izvjesnu odmjerenost, mirnoću i filozofsku trpeljivost. Nije više živio u

neprijateljskoj sredini. Opasnost, povrede i smrt nisu se krili svud oko njega. Vremenom, iščiljelo je ono nepoznato, ono stravično što mu je stalno prijeto. Život je bio ugodan i lak. Proticao je bezbrižno, jer ni strah ni neprijatelj nisu vrebali pored puta.

Patio je za snijegom iako nije bio svjestan toga. »Izuzetno dugo ljeto«, izrazio bi svoju misao da je razmišljao o tome; a ovako je samo patio za snijegom nekako nejasno i podsvjesno. Na isti način, osobito za vrijeme ljetnjih žega kad ga je mučilo sunce, osjećao je daleku čežnju za Sjeverom. Ali je ona uticala na njega samo utoliko što bi se osjećao nelagodno i nespokojno ne znajući razlog tome.

Bijeli Očnjak nikad nije osobito ispoljavao svoja osjećanja. Svoju ljubav izražavao je samo time što se pribijao uz gospodara i radosno mumlao s prizvukom cviljenja. Ipak mu je bilo dato da otkrije i treći način. Uvijek je bio osjetljiv na smijeh bogova. Smijeh je kod njega izazivao ludilo, nagonio ga da se izbezumi od bijesa. Ali nije bio u stanju da se naljuti na voljenog gospodara, i kad bi se tom bogu prohtjelo da mu se dobroćudno nasmije, u šali, uvijek bi se našao u nedoumici. Osjećao je kako ga grebe i pecka ona stara ljutina koja se u njemu borila da plane, ali se borila protiv ljubavi. Nije mogao da se naljuti; a ipak je morao nešto da preduzme. Prvo bi se držao dostojanstveno, a gospodar bi se još glasnije smijao. Onda bi pokušao da bude još dostojanstveniji, a gospodar bi se smijao još glasnije nego dotle. Na kraju gospodar

bi ga svojim smijehom natjerao da digne ruke od svoje dostojanstvenosti. Vilice bi mu se malko rastavile, usne malo podigle, a u očima bi mu se pojavio neki čudan izraz koji je više kazivao ljubav nego veselost. Naučio je da se smije.

Isto je tako naučio da se igra s gospodarem, da ga ovaj prevrće i valja, i da bude predmet svakojakih žestokih podvala. A on se tobož ljutio, rogušio i bijesno režao i škljocao zubima, što je sve davalo prividan utisak ubilačke namjere. Ali se nikad nije zaboravio. Ta škljocanja su se uvijek obavljala naprazno. Pri kraju takve zabave, kad bi udarci, ćuške, škljocanja zubima i režanje, dostigli vrhunac u brzini i jačini, oni bi odjednom prestali i borci bi stojeći na metar-dva odstojanja strijeljali očima jedan drugog. A onda, isto tako neočekivano, slično suncu koje se rađa nad uzburkanim morem, stali bi da se smiju. Igra bi uvijek dostizala vrhunac kad gospodar obavije ruke oko vrata i ramena Bijelog Očnjaka, a on cvili i mumla svoju pjesmu ljubavi.

Ali se niko drugi nije igrao s Bijelim Očnjakom. On to nije dopuštao. Čuvao je svoje dostojanstvo, a kad bi neko to pokušao, njegovo režanje kojim je opominjao i nakostriješene dlake nisu obećavali ništa dobro. Što je svom gospodaru dopuštao ove slobode, nije nikako značilo da je on običan pas koji voli cio svijet i s kime svak može da se igra i zabavlja. Volio je iz dubine srca i nije pristajao da obara cijenu ni sebi ni svojoj ljubavi.

Gospodar je često izjahivao, i jedna od glavnih dužnosti u životu Bijelog Očnjaka bila je da ga prati. Na Sjeveru je davao dokaze svoje vjernosti time što je vukao u zaprezi; ali na Jugu nije bilo saonica niti su psi nosili tovare na leđima. Zato je svoju vjernost ispoljavao na nov način, trčeći pored gospodarevog konja. Ni poslije najdužeg puta Bijeli Očnjak nije bio iznuren. Gazio je kao vuk, lako, bez zamora i napora, i poslije pedeset milja vraćao bi se kući, čio i ispred konja.

U vezi s jahanjem kod Bijelog Očnjaka se pronašao još jedan način izražavanja - značajan po tome što ga je primijenio svega dvaput u svom životu. Prvi put se to dogodilo kad je gospodar pokušao da jednog plahovitog punokrvnog konja nauči kako se otvaraju i zatvaraju vratnice a da jahač pri tom ne sjaše. Više puta je dovodio konja do vratnica pokušavajući da ih zatvori, i svaki put bi se konj uplašio, ustuknuo i propinjao se. Svakoga časa bivao je sve razdražljiviji i uznemireniji. Kad bi se propeo, gospodar bi ga pritegao mamuzama i natjerao da spusti na zemlju prednje noge, na šta bi on počeo da se džilita zadnjim nogama. Bijeli Očnjak je posmatrao ovu igru sa sve većom zebnjom i najzad nije više mogao da se savlađuje, nego je iskočio pred konja i zalajao bijesno i prijeteći.

Iako je docnije često pokušavao da zalaje, i gospodar ga na to podsticao, uspio je samo još jednom, i to ne u gospodarevom prisustvu. Galop preko pašnjaka, zec koji je iznenada iskočio konju ispred nogu, nagao

zaokret, spoticanje, pad na zemlju i slomljena noga u gospodara bili su uzrok tome. Bijeli Očnjak je u bijesu skočio da ščepa za gušu konja koji je pogriješio, ali ga je zadržao gospodarev glas.

- Kući! Idi kući! - naredi gospodar kad se uvjerio da je povrijeđen.

Bijeli Očnjak je oklijevao da ga napusti. Gospodar je htio da napiše nekoliko riječi, ali je po džepovima uzalud tražio pisaljku i hartiju. Ponovo je naredio Bijelom Očnjaku da ide kući.

Pas ga pogleda sjetno, pođe, pa se vrati i tiho zacvilje. Gospodar mu je govorio blago ali ozbiljno, a on je načuljio uši i slušao ga s napregnutom i bolnom pažnjom.

- Dobro, dobro, momče, samo ti idi kući - govorio mu je. - Idi kući i reci im šta mi se desilo. Kući idi, vujo. Kući!

Bijeli Očnjak je znao šta znači riječ »kuća«, i mada nije razumio ostale gospodareve riječi, znao je da ovaj hoće da on ide kući. Okrenuo se i preko volje pošao. A onda je stao, neodlučan, i osvrnuo se.

- Idi kući - ču se oštra naredba, i ovaj put on je poslušao.

Porodica je bila na trijemu uživajući u popodnevnoj svježini kad je stigao Bijeli Očnjak. Došao je među njih, zaduvan, i sav prašnjav.

- Vidon se vratio - objavi Vidonova majka.

Djeca dočekaše Bijelog Očnjaka radosnim usklikima i potrčase mu u susret. On ih zaobiđe i uputi se niz trijem, ali ga ona pritjeraše u ugao između naslonjače za ljuljanje i ograde. On zamumla i pokuša da se progura mimo njih. Njihova mati pogleda sa strepnjom prema njima.

- Priznajem da se uznemirim kad je blizu djece - reče ona. - Bojim se da ih jednog nada iznenada ne napadne.

Mumlajući bijesno, Bijeli Očnjak iskoči iza ugla, oborivši dječaka i djevojčicu. Majka ih pozva sebi i umiri govoreći im da ne diraju Bijelog Očnjaka.

- Kurjak je kurjak, - primijeti sudija Skot. - Ne može mu se vjerovati.

- Ali on nije čist kurjak - umiješa se Bet zamjenjujući brata u njegovom odsustvu.

- Govoriš samo na osnovu Vidonovog mišljenja - dodade sudija. - On samo pretpostavlja da u Bijelom Očnjaku ima pseće krvi; ali kao što će ti i sam kazati, on o tome ništa sigurno ne zna. Što se tiče njegovog izgleda...

Nije završio rečenicu, a Bijeli Očnjak stade pred njega mumlajući besno.

- Odlazi! Lezi! - naredi sudija Skot.

Bijeli Očnjak se okrete ženi voljenog gospodara. Ona užasnuto vrisnu kad joj on zubima zgrabi haljinu i povuče je toliko da se tanka tkanina iscijepa. Sad je bio u središtu pažnje. Prestao je da mumla i stajao uzdignute glave, gledajući ih u oči. Grlo mu se grčevito

naprezalo, ne puštajući ni glasa, dok mu se cijelo tijelo uvijalo i mučilo da saopšti nešto što nije mogao da iskaže.

- Nadam se da neće pobijesniti - reče Vidonova mati. - Kazala sam Vidonu kako se bojim da toplo podneblje neće prijeti životinji iz polarnih krajeva.

- Pokušava da kaže nešto, čini mi se - izjavi Bet.

U tom trenutku Bijeli Očnjak dobi moć govora, koji mu u obliku laveža silovito izbi iz grla. - Vidonu se nešto desilo - reče njegova žena odlučno. U tom svi skočiše na noge, a Bijeli Očnjak strča niza stepenice osvrćući se da vidi idu li za njim. Zalajao je drugi i posljednji put u svom životu i ljudi su ga razumjeli.

Poslije ovog događaja u srcima stanovnika Sijera Vilaste imao je toplije mjesto, pa je čak i sluga kome je razderao ruku priznao da je pametan pas, makar bio i vuk. Sudija Skot je i dalje ostao pri svome mišljenju i dokazivao ga, na nezadovoljstvo svih, mjerama i opisima uzetim iz enciklopedije i raznih djela iz oblasti prirodnih nauka.

Dani su dolazili i prolazili rasipajući bez prekida sunčeve zrake po Dolini Svete Klare. Ali kad su počeli da kraćaju i kad je nastupila druga zima otkako je došao na Jug, Bijeli Očnjak otkri nešto neobično. Koli više nije imala onako oštre zube. U njenim ujedima bilo je nečeg nestašnog i blagog što nije dopuštalo da se stvarno ozlijedi. On zaboravi da mu je zbog nje život bio dodijao, i kad bi ona trčakala oko njega, on bi se ozbiljno odazivao trudeći se da bude nestašan, a postajući samo smiješan!

Jednog dana ga je odvela u daleki lov iza posljednjeg pašnjaka, čak u šumu. To je bilo poslije podne kad je gospodar trebalo da izjaše, i Bijeli Očnjak je to znao. Konj je osedlan čekao pred vratima. Bijeli Očnjak se kolebao. Ali je to u njemu bilo jače od svakog zakona koji je naučio, od navika koje su ga uobličile, od ljubavi prema gospodaru, od same njegove želje za životom; i kad ga je u času neodlučnosti Koli ugrizla i pobjegla, on se okrenuo i pošao za njom: Gospodar je tog dana sam jahao; a u šumi je Bijeli Očnjak kaskao pored Koli, kao što su prije mnogo godina njegova majka Kajči i matorac Jednookikaskali kroz tihe šume Sjevera.

v GLAVA

USNULI VUK

U to vrijeme otprilike novine su bile prepune vijesti o smjelom bjekstvu nekog osuđenika iz tamnice u San Kventinu. Bio je to neki krvoločan čovjek. Kad ga je stvarala, priroda je od njega načinila nakazu. Na svijet nije došao kako treba, a ni ruke društva mu ni u kom pogledu nisu pomogle pri daljem razviću. Ruke društva su grube i taj je čovjek bio njegova uzorna rukotvorina. Bio je zvijer - zvijer u ljudskom obliku, istina, ali uz to i tako svirepa zvijer da riječ mesožder najbolje izražava njegove osobine.

U Senkventinskoj tamnici se pokazao kao nepopravljiv. Kazna nije uspjela da mu slomi duh. Mogao je da umre luđački se boreći do posljednjeg daha, ali živ nije mogao podnostiti batine. Što se bješnje borio, to je društvo grublje postupalo s njim, i jedina posljedica te grubosti bio je njegov sve veći bijes. Luđačke košulje, gladovanje, šibanje i batinanje, sve je to bio pogrešan postupak prema Džimu Holu, ali to je bio postupak koji je primjenjivan prema njemu. Tako se s njim postupalo još od vremena kad je bio sasvim nejakom dijete u jednom zabačenom siromašnom predgrađu San Franciska - mekana ilovača u rukama društva, i pripravna da se u nešto uobliči.

Za vrijeme svog trećeg robijanja Džim naiđe na jednog čuvara koji je bio skoro isto tako velika zvijer kao i on. Čuvar je ružno postupao s njim, lažno ga optuživao nadzorniku, rušio povjerenje koje je on stekao u njega, progonio ga. Razlika između njih dvojice bila je u tome što je čuvar nosio svežanj ključeva i revolver, a Džim Hol je imao samo svoje gole ruke i zube. Ali jednog dana on je skočio na čuvara i na njegovom grlu se poslužio svojim zubima tačno onako kako bi to uradila svaka zvijer iz džungle.

Poslije tog slučaja, Džima Hologa strpaše u samicu za nepopravljive. Tu je proveo tri godine. Samica je bila sva od gvožđa: pod, zidovi, tavanica. Nikad nije izlazio iz te samice. Nikad nije vidio nebo ni sunčevu svjetlost. Dan je bio sumrak, a noć crna tišina. Bio je u gvozdenoj grobnici, živ sahranjen. Nije viđao nijedno

ljudsko lice, nije riječ progovorio ni s jednim ljudskim stvorom. Kad mu je ubacivana hrana, režao je kao divlja zvijer. Mrzio je sve na svijetu. Danima i noćima je urlanjem izlivaio svoj bijes na čitavu vasseljenu. Nedjeljama i mjesecima nije davao glasa od sebe iz crne tišine u kojoj je grizao svoju vlastitu dušu. Bio je čovjek i čudovište, najjezivije strašilo koje se ikad javilo u priviđenim kakvog luđačkog mozga.

A onda, jedne noći, on uteče. Nadzornik je tvrdio da je to nemoguće, ali pri svem tom samica je bila prazna, a tijelo jednog mrtvog čuvara ležalo je pola u njoj, a pola van nje. Dva druga mrtva čuvara obilježavala su njegov put kroz tamnicu do spoljnih zidova, a ubio ih je rukama da ne bi dizao galamu.

Bio je naoružan oružjem pobijenih čuvara - živi arsenal što bježi preko brda gonjen organizovanom silom društva. Glava mu je bila ucijenjena visokom sumom novca u zlatu. Pohlepni farmeri išli su u hajku za njim s lovačkim puškama. Njegova krv mogla je da isplati neki hipotekarni dug ili da pošalje sina u koledž. Svjesni građani su skidali puške s klinova i kretali u lov na njega. Čopor policijskih pasa išao je tragom njegovih raskrvavljenih nogu. A lovački psi zakona, plaćene borbene životinje društva, tragali su za njim danonoćno. Uhvaćeni trag se održavao telefonom, telegrafom i posebnim vozom.

Ponekad bi nabasali na njega, i ljudi bi se tad sukobili s njim kao junaci, ili bi bježali glavom bez obzira kroz ograde od bodljikave žice na veliko uvese-

ljavanje zajednice koja je čitala te izvještaje za stolom, uz doručak. Poslije takvih okršaja mrtve i ranjene su kolima prevozili u gradove, a na njihova mjesta stupali su ljudi željni da love čovjeka.

I onda Džima Hola nestade. Uzalud su policijski psi tražili izgubljeni trag. Naoružani ljudi su po udaljenim dolinama zaustavljali mirne stočare i primoravli ih da dokazuju ko su i šta su. U isto vrijeme su ljudi koji su gramzivo jurili za ucjenom pronalazili ostatke Džima Hola na desetak planinskih padina.

U međuvremenu novine su čitane u Sijera Visti ne toliko iz interesovanja za događaje koliko iz straha. Žene su se bojale. Sudija Skot se rugao i podsmijevao tome, ali nije imao razloga, jer je to bilo posljednjih dana vršenja njegove sudijske dužnosti kad je Džim Hol stajao pred njim i saslušao svoju osudu. I tada je Džim Hol, usred sudnice i pred svim ljudima, dao svečano obećanje da će doći dan kad će iskaliti osvetu nad suđijom koji ga je kaznio.

Ovaj put Džim Hol je bio u pravu. Nije bio kriv za zločin zbog koga je osuđen. Taj je slučaj poznat u govoru policajaca i lopova pod imenom »pakovanje«. I Džima Hola su »spakovali« u tamnicu za zločin koji nije izvršio. Imajući u vidu dvije ranije izrečene osude, sudija Skot mu je izrekao kaznu od pedeset godina robije.

Sudiji Skotu nisu bile poznate sve okolnosti slučaja, on nije znao da je uvučen u jednu policijsku zavjeru, da je dokazni materijal vještački pripremljen i dat pod

lažnom zakletvom i da je Džim Hol nevin u djelu koje mu se stavljalo na teret. Ali Džim Hol, s druge strane, nije znao da je sudija Skot samo neobaviješten čovjek. Džim Hol je vjerovao da je sudija posvećen u sve i da je u dosluhu s policijom pripremio tu čudovišnu nepravdu. I tako je došlo do toga, kad mu je sudija Skot izrekao presudu na pedeset godina žive smrti, da se Džim Hol, ispunjen mržnjom na sve stvari u društvu koje se tako ogriješilo o njega, digao na noge i stao da bjesni po sudskoj dvorani, dok ga nije savladalo i odvuklo pola tuceta njegovih u plavo obučenih neprijatelja. Po njegovom mišljenju, sudija Skot je bio glavni vinovnik nepravde, i zato je na njega izlio sav svoj gnjev i zasuo ga prijetnjama osvete koja će tek doći. Zatim je Džim Hol bio živ sahranjen... i umakao.

O svemu tome Bijeli Očnjak nije ništa znao. Ali je između njega i Ali se, gospodareve supruge, postojala jedna tajna. Svake noći, pošto bi ukućani Sijera Viste otišli u postelje, ona bi ustajala i puštala Bijelog Očnjaka da spava u velikom holu. A kako Bijeli Očnjak nije bio kućni pas, nije mu bilo dopušteno da spava u kući; ona je zato svako jutro, rano, nečujno silazila i puštala ga napolje prije no što se porodica probudi.

Takve jedne noći, dok je cijela kuća spavala. Bijeli Očnjak se probudio, ali je i dalje leškario sasvim mirno. I sasvim mirno je njuškao vazduh i čitao poruku koju mu je on donosio o prisustvu nekog nepoznatog boga. I do njegovih ušiju dopriješe šumovi od pokreta

tog stranog boga. Bijeli Očnjak nije podigao nikakvu bjesomučnu buku. To nije bio njegov način. Strani bog je stupao nečujno, ali je Bijeli Očnjak stupao još nečujnije, jer nije nosio nikakvo odijelo koje bi odavalo šum pri dodiru s njegovim tijelom. Nijemo je pratio neznanca. U Divljini on je lovio živo meso koje je bilo beskrajno plašljivo, te je poznavao preimućstvo koje pruža iznenađenje.

Nepoznati bog zastade pri dnu velikih stepenica i oslušnu, a Bijeli Očnjak je bio kao mrtav, bez ijednog pokreta kao uvijek kad je motrio i čekao. Uz te stepenice put je vodio voljenom gospodararu i svemu onome što mu je bilo najdraže. Bijeli Očnjak se nakostriješi, ali još očeknu. Noga nepoznatog boga se podiže. Počinjao je da se penje.

U tome trenutku Bijeli Očnjak napade. Njegovom udaru nije prethodila nikakva opomena, nikakvo režanje. Vinuo se u vazduh svojim tijelom, skokom kojim se bacio na leđa nepoznatom bogu, Bijeli Očnjak se pripi prednjim šapama uz čovjekova ramena, žarivši mu istovremeno svoje očnjake u zadnji dio vrata. Ostao je tako za trenutak, dovoljno dugo da povuče boga unazad. Zajedno su se srušili na pod. Bijeli Očnjak odskoči, i, dok se čovjek koprcalo da ustane, baci se ponovo na njega sa očnjacima koji su razdirali.

Sijera Vista probudi se u strahu. Odozdo sa stepenica dolazila je buka kao da dvadesetina đavola lome vrat jedan drugome. Odjeknuli su revolverski pucnji. Neki ljudski glas kriknu od užasa i bola. Čulo se

strašno režanje i mumlanje, a sve nadglasa tresak i lomljava namještaja i stakla.

Ali sva ta buka zamre skoro istom brzinom s kojom je i izbila. Borba nije trajala duže od tri minuta. Preplašeni ukućani okupiše se na vrhu stepeništa. Odozdo, kao iz neke mračne provalije, dopiralo je neko krkljanje kao kad vazduh klokoće kroz vodu. Ponekad bi to krkljanje prelazilo u šištanje, skoro u zviždanje. Ali se i to brzo smiri i najzad prestade. Poslije toga se ništa više nije čulo iz pomrčine osim teškog dahtanja nekog stvorenja koje je naprezalo posljednje snage da udahne vazduh.

. Vidon Skot pritište jedno dugme i svjetlost preplavi stepenice i hol u podnožju stepeništa. A onda on i sudija Skot, s revolverom u ruci, siđoše oprezno. No za tu opreznost nije bilo potrebe. Bijeli Očnjak je bio svršio posao. U sred pokora od prevrnutog i razlupanog namještaja, djelimično iskrenut na jednu stranu, lica skrivenog ispod ruke, ležao je nekakav čovjek. Vidon Skot se saže, ukloni ruku i okrete čovjekovo lice nagore. Razjapljeno grlo objašnjavalo je od čega je njegova smrt nastupila.

- Džim Hol - reče sudija Skot, i otac i sin se značajno pogledaše.

Onda se okrenuše Bijelom Očnjaku. I on je isto tako ležao porebarke. Oči su mu bile zatvorene, ali mu se kacpi malo podigoše u naporu da ih pogleda dok su se oni naginjali nad njim, a rep mu se primjetno pokrete u uzaludnom nastojanju da mahne njime.

Vidon Skot ga potapša, i u njegovom grlu zabruja zahvalno mumlanje. Ali je to u najboljem slučaju bilo slabo mumlanje i brzo je prestalo. Oči kapci mu se spustiše i zatvoriše a cijelo njegovo tijelo kao da se opusti i prostre po podu.

- Gotov je, jadnik - prošapta njegov gospodar.

- To ćemo još vidjeti - odgovori sudija, polazeći prema telefonu.

- Otvoreno govoreći, vjerovatnoća je jedan na hiljadu da preživi - izjavi hirurg, pošto je sat i po probavio nad Bijelim Očnjakom.

Zora se pomaljala kroz prozore i oduzimala sjaj električnoj svjetlosti. S izuzetkom djece, čitava se porodica okupila oko hirurga da čuje njegovo mišljenje.

- Prelom jedne stražnje noge - nastavi on. — Tri slomljena rebra, od kojih je najmanje jedno probilo pluća. Izgubio je skoro svu krv iz tijela. Ima mnogo izgleda da postoje i unutrašnje povrede. Mora da je onaj skočio na njega. A i da ne pominjem rupe od kuršuma koji su ga prosvirali. Vjerovatnoća jedan na hiljadu da se izvuče - u stvari je optimistički zaključak. Nema izgleda ni jedan na deset hiljada.

- Ali on ne smije izgubiti nijednu mogućnost koja mu može biti od pomoći - uzviknu sudija Skot. - Bez obzira na izdatke. Stavite ga pod Rendgenove zrake - učinite sve što se može. - Vidone, odmah telegrafiši u San Francisco po doktora Nikolsa. Nije to nepovjerenje prema vama, doktore, vi shvatate, ali njemu se mora pružiti svaka mogućnost.

Hirurg se blago osmijehnu. - Razumije se da shvatam. On zaslužuje da se za njega učini sve što se može. Mora se njegovati kao što bi se njegovalo ljudsko biće, kakvo bolesno dijete. I ne zaboravite što sam vam rekao u vezi s temperaturom. Ponovo ću navratiti u deset sati.

Bijeli Očnjak je dobio potrebnu njegu. Prijedlog sudije Skota da se uzme stručna bolničarka bio je dočekan bučnim negodovanjem njegovih kćeri, koje se same prihvatiše tog zadatka. I Bijeli Očnjak odnese pobjedu nad vjerovatnoćom od jedan na deset hiljada, koju mu je hirurg osporavao.

Ovome nije trebalo zamjeriti zbog pogreške u procjeni. Kroz cio svoj život on je njegovao i operisao ljudska bića razmekšana civilizacijom, koja su živjela u bezbjednosti i poticala od mnogobrojnih pokoljenja koja su isto tako živjela u bezbjednosti. U poređenju s Bijelim Očnjakom, oni su bili nježni i mekušni, i držali su se za život s nedovoljno snage i upornosti. Bijeli Očnjak je došao pravo iz Divljine, gdje slabići brzo propadaju i gdje bezbjednost nikom nije zajamčena. Za slabost nisu znali ni njegov otac ni njegova mati, niti pokoljenja prije njih. Bijeli Očnjak je nasljeđem stekao gvozdeni sastav svog organizma i životnu snagu Divljine, i čvrsto se držao života, cijelim svojim bićem i svakim njegovim dijelom, duhom i tijelom, s upornošću koja od iskona pripada svakom živom stvoru.

Okovan kao sužanj, nije mogao mrdnuti od gipsanih stega i zavoja. Tako je Bijeli Očnjak tavorio nedjeljama. Provodio je u snu duge časeve i koješta sanjao, a kroz svijest su mu prolazile beskrajne povorke priviđenja sa Sjevera. Sve utvare prošlosti su vaskrsavale i bile s njim. Još jednom je živio u jazbini s Kajči, puzao dršćući do nogu Sivom Dabru da mu izjavi vjernost i odanost, bježao ispred Lip-Lipa i cijele pobijesnjele šteneće rulje koja je vrvila za njim, da spase samo goli život.

Ponovo je trčao kroz tišinu, loveći živu hranu onih mjeseci u kojima je vladala glad; i ponovo je jurio na čelu zaprege dok su Mit Sah i Sivi Dabar pucali pozadi bičevima od crijeva i derali se: »Raa! Raa!« kad zaprega stigne do nekog tjesnaca i psi se sabiju kao savijena lepeza da bi mogli proći. Ponovo je preživljavao sve dane s Ljepotanom Smitom i sve bitke koje je bio. U takvim je prilikama cvilio i režao u snu, a oni koji su ga posmatrali govorili su da sanja ružne snove.

Bila je, međutim, jedna osobita mora koja ga je pritiskivala - čudovišna kola električnog tramvaja što zvone i trešte i koja su za njega bila ogromni risovi koji dreče. Ležao bi tako u zaklonu od žbunja, motreći na vjevericu da se po zemlji dovoljno udalji od svog skloništa - drveta. I onda, kad skoči na nju, ona bi se prometnula u tramvajska kola, prijeteća i užasna, koja se nadnose nad njega kao neka planina, i koja dreče, i zveče, i bljuju vatru na njega. Isto je

bivalo i kad bi prkosio sokolu tamo gore na nebu. On bi se stuštio iz nebeskog plavetnila i kad bi pao na njega, pretvorio bi se u taj svuda prisutni električni tramvaj. Ili, opet, obreo bi se u košari Ljepotana Smita. Izvan košare okupljali bi se ljudi i on je znao da mu predstoji bitka. Posmatra vrata kroz koja treba da uđe protivnik. Vrata se otvaraju i, bačen, na njega nasrće strašni električni tramvaj. Ovo se događalo hiljadu puta, i svaki put je užas koji mu je on ulivao bivao jači no ikad prije.

A onda dođe dan kad mu skidoše i posljednji zavoj i ukloniše posljednji gipsani oklop. Bio je to svečan dan. Sva Sijera Vista okupila se oko njega. Gospodar mu je trljao uši, i on je tihim mumljanjem izražavao svoju ljubav. Gospodarova supruga nazva ga, »Blagoslovenim Vukom«, što svi prihvatiše oduševljeno, tako da su ga sve žene zvale tim imenom.

Pokušao je da stane na noge, ali se poslije nekoliko neuspjelih napora sruši od slabosti. Toliko je dugo ležao da su mu mišići izgubili gipkost i sva je snaga bila iščezla iz njih. Malo se zastidio zbog svoje slabosti, kao da se prema bogovima zaista ogriješio o službu koju im duguje. S toga razloga on se junački napreže da se digne i na kraju se uspravi na sve četiri, teturajući se i povodeći se naprijed i nazad.

- Blagosloveni Vuk! - uzviknuše sve žene uglas.

Sudija Skot ih pogleda likujući.

- Sad ste i same priznale - reče. - Tačno ono što sam ja oduvijek tvrdio. Nema običnog psa koji bi mogao da učini ono što je on učinio. On je vuk.

- Blagosloveni Vuk - dodade sudijina žena.
- Da, Blagosloveni Vuk - složi se sudija. - Odsad ću ga i ja tako zvati.

- Moraće ponovo da uči da hoda - reče hirurg - i mogao bi to sad odmah da počne. To mu neće smetati. Izvedite ga napolje.

I on iziđe napolje, kao neki kralj, okružen cijelom Sijera Vistom, koja mu je ugađala. Bio je vrlo slab, i kad je stigao do travnjaka, on leže da se malo odmori.

Zatim se povorka uputi dalje, pošto se s kretanjem snaga u malim prilivima vraćala u mišiće Bijelog Očnjaka, kroz koje poče i krv da struji. Stigoše do staje a tu je u vratima ležala Koli, s pola tuceta zdepaste štenadi koja su se igrala oko nje na suncu.

Bijeli Očnjak ih je gledao zadivljeno. Koli ga opomenu režanjem, i on se poštara da se drži na odstojanju. Gospodar pomože vrhom svoje cipele da jedno štene dopuzi do njega. On se nakostriješi iz podozrenja, ali ga gospodar opomenu da je sve u redu. Koli, koju je držala jedna od žena, posmatrala ga je ljubomorno, i režanjem stavljala do znanja da nije sve u redu.

Štene dopuzi preda nj. On načulji uši i radoznalo ga posmatraše. Onda se njihove njuške dodirnuše, i on osjeti topli jezičak šteneta na svom obrazu. Bijeli Očnjak isplazi jezik, ni sam nije znao zašto, i stade da liže štene po licu.

Pljeskanjem i zadovoljnim poklicima bogovi pozdraviše taj prizor. Njega to iznenadi, i pogleda ih u

nedoumici. Onda ga slabost savlada i on se spusti na zemlju, načuljenih ušiju, glave nakrivljene na jednu stranu, dok je posmatrao štene. Ostala štenad otpuziše prema njemu, na veliko negodovanje njihove majke; a on im dostojanstveno dozvoli da se penju i preturaju po njemu. U prvi mah usred pljeska bogova, odao je nešto malo od svoje stare nedruželjubivosti i nespretnosti. Ali ukoliko su štenad nastavljala s ludorijama i nestašlucima, to prođe, a on je strpljivo ležao polusklopljenih očiju, dremuckajući na suncu.

RAZGOVOR O DJELU

Knjiga o Bijelom Očnjaku završava se sretno i ispunjava nas zadovoljstvom zbog pobjede pravde nad zločinom i zlobom i zbog neke vrste obećanja (na kraju knjige) da će život Bijelog Očnjaka od sada biti još sretniji i sigurniji, ispunjen uzvraćenom ljubavlju njegovog gospodara i svih ukućana a i »porodice« Bijelog Očnjaka. U knjizi smo s uzbuđenjem pratili životnu priču i put ovog polu-vuka od divljene Dalekog Sjevera do tople Kalifornije, ali i brojne druge životne priče i sudbine, od kojih mnoge nisu tako sretnе. Ova nam, dakle, knjiga nudi jednu čitavu panoramu, široki pregled, raznih ljudskih i životinjskih sudbina. Ona nam nudi i brojna razmišljanja o tim sudbinama i o »zakonima« koji njima vladaju. Konačno, ona nam prenosi i određene moralne poruke, ideje o dobra i zlu i njihovoj vječnoj borbi. Jednom rječju, ovo je neobično bogata i poticajna knjiga i o njoj vrijedi razmisliti sada kada smo je iščitali do kraja.

I

Razmotrimo prvo *konstrukciju* ovog djela, njegove *formalne* osobine:

1. Kojem književnom rodu pripada ova knjiga?
2. Od kakvih se sve cjelina sastoji ova knjiga?
3. Zašto postoje krupnije i manje podjele?
4. Kako je *prvi dio* knjige vezan za priču o životu Bijelog Očnjaka?
5. Da li te ovakva organizacija knjige (pričanje životne priče od rođenja do zrelosti ili starosti) podsjeća na neke druge knjige?
6. Šta je to biografija?
7. Poznaješ li neki roman o odrastanju, to jest, o životu nekog čovjeka ili žene?
8. Kako se zovu romani ili knjige u kojima autor piše o svome vlastitom životu? I sam London pisao je nekoliko takvih knjiga. Znaš li još neku takvu knjigu?

II

Obratimo sada pažnju na problem književnih *likova*. Oni su u ovoj knjizi prilično brojni. Neki su, svakako, više, a neki manje važni ili upečatljiviji. Evo nekoliko mogućih pitanja:

1. Ko je glavni lik u ovom djelu ?

2. Koja su još tri ili četiri glavnija lika predstavljena u *Bijelom Očnjaku* ?
3. Šta su to sporedni likovi? Pokušaj ih nabrojiti što više možeš!
4. Kakav je odnos Kajči i Bijelog Očnjaka?
5. Opiši Ljepotana Smita!
6. Opiši Vidona Skota!
7. Usporedi ova dva lika!
8. Zašto u ovom romanu nema više ženskih likova?
9. Da li ti se likovi u ovoj knjizi čine mogućim, realnim, stvarnim?
10. Analiziraj lik zločinca Džima Hola! Da li se autor unosi u opis ovog lika, tj. da li objašnjava zašto je on takav kakav jest?

III

O *radnji, zapletu*, ovog romana upitajmo sljedeća pitanja:

1. Šta se dešava u prvom dijelu ove knjige,
2. Gdje se dešava peti, zadnji, dio ovog romana?
3. Zašto je prva glava naslovljena »U potrazi za mesom«?
4. Šta se dešava u poglavlju »Krik gladi«?
5. Zašto poglavlje »Carstvo mržnje« ima takav naslov?
6. Kako je Vidon Skot pripitomio Bijelog Očnjaka?
7. Opiši kako se bori Bijeli Očnjak?
8. Opiši dramatičnu borbu između Bijelog Očnjaka i buldoga u poglavlju »U čeljustima smrti«!
9. Koja ti se epizoda u romanu čini najuzbudljivijom i zašto?
10. Koja je epizoda najdirljivija?
11. Opiši posljednju epizodu u knjizi, kada se teško ranjeni Bijeli Očnjak polako oporavlja okružen pažnjom i ljubavlju!

IV

Džek London piše zanimljivo, uzbudljivo i upečatljivo. To su stilske odlike njegovog pisanja. Odgovorite na pitanja vezana za Londonov *stil*:

1. Ko nam pripovijeda o događajima u ovoj knjizi? Kako se naziva takav način pripovijedanja?
2. Da li misliš da su događaji predstavljeni realistično?
3. Autor često opisuje vukove, pse i Bijelog Očnjaka kao da oni sami razmišljaju o onome što im se dešava ili što moraju učiniti. Kako se naziva taj postupak?
4. Koje izraze i riječi autor veoma često koristi? Šta time postiže?
5. Šta znaš o stilskim figurama i koje nalaziš u ovoj knjizi?
6. Šta je to usporedba ili komparacija? Navedi nekoliko primjera iz *Bijelog Očnjaka*!
7. Pronađi i navedi primjere atributa koji ti se čine naročito uspješni!
8. Auto često daje i vlastita razmišljanja o svijetu prirode i borbe za opstanak. Nađi takve odlomke i objasni ih svojim drugovima!

Bijeli Očnjak smatra se dobrim i uspješnim romanom, i to ne samo u oblasti dječje književnosti. Postavimo nekoliko pitanja o *vrijednosti* ove knjige, o našim stavovima i utiscima nakon čitanja:

1. Da li je ovo uspješna knjiga? Zašto? Ako ti se ne dopada, možeš li objasniti zašto i to potkrijepiti primjerima? Da li je knjiga zabavna? Dosadna? Da li te nečemu uči? Ima li nekih *novih saznanja* koja ti je ova knjiga dala?

2. Da li je knjiga dobro napisana u cjelini ili samo djelomično? Koje bi epizode mogle biti izostavljene? Šta bi time knjiga dobila ili izgubila? Koje su tvoje omiljene knjige? Zašto?

o o o

Razmotri sam i zajedno sa drugovima i drugaricama u razredu navedena pitanja i savjete. Ovaj dio predviđen je kao pomoć u razvijanju tvojih analitičkih sposobnosti, tj. kao poticaj da čitaš pažljivije i obraćaš pažnju na brojne elemente od kojih se sastoji čin čitanja. To ti pomaže da bolje razumiješ književnost i u njoj više uživaš, ali je svakako koristan napor za pravilno razumijevanje bilo kojeg štiva!

Ivo Šoljan

BILJEŠKA O PISCU

Džek London (Jack Griffith London, 1876-1916) rođen je u San Francisku (SAD) u porodici u kojoj se otac bavio svim i svačim, a najviše astrologijom. Kao prilično zapušteno dijete, pohađao je školu u obližnjem Ouklendu vrlo neredovito i zapavši u društvo avanturista, bavio se čak i krađom oštriga u zaljevu San Franciska. Godine 1893. ukrcao se na jedan jedrenjak opremljen za lov na tuljane i na njemu je stigao sve do Japana. Po povratku proputovao je širom SAD i Kanade, pa čak proveo jedan semestar kao student na univerzitetu u Berkliju u Kaliforniji. Godine 1897 pridružio se onima koje je zahvatila »zlatna groznica« i krenuo je na daleki Sjever u oblast Klondajk da kopa zlato. Tu je upoznao brojne likove grubih, često surovih, junaka koji se javljaju u mnogim njegovim knjigama. U međuvremenu, nastavio je da jako mnogo čita brojne autore, a iz oblasti društvenih nauka naročito sociologa Spensera, te Darvina i Karla Marksa. Bolestan od skorbuta, vratio se u Ouklend nakon godinu dana i počeo da piše priče i romane bazirane na vlastitom ogromnom lutalačkom iskustvu. Snažno ponesen idejama socijalizma, pisao je i brojne polemike i članke u novinama i časopisima, zagovarajući stvaranje jednog boljeg i pravednijeg svijeta. Njegov literarni opus je uistinu ogroman: za četrdeset godina života objavio je gotovo pedeset knjiga: dvadeset zbirki pripovjedaka, dvadeset romana, zbirke eseja i drame. Dva su osnovna područja kojima se bavi njegovo djelo: društveni problemi, borba proletera i radništva i socijalizam (*Rat klasa*, 1905, *Revolucija*, 1910, *Martin Idn*, 1909, *Gvozdena peta*, 1908 i brojne druge) te priroda i njeni zakoni, kao i ljudska borba sa prirodom (*Priče sa Južnih mora*, 1911, *Zov divljine*, 1903, *Morski vuk*, 1904, *Bijeli Očnjak*, 1906, *Džeri sa Ostrva*, 1917). U mnogim od ovih knjiga snažno su prisutne darvinističke ideje o borbi za opstanak i o preživljavanja najsposobnijih. Sam Džek London bio je pun naizgled neiscrpane energije i vitalnosti; njegova brojna putovanja i lutanja, energična borba za progresivne ideje i njegovo veoma opširno djelo rezultat su takve konstitucije. Umro je u novembru 1916. godine u naponu stvaralačke snage.

SADRŽAJ

I VUK I PAS (I. Šoljan).....	5
PRVI DIO	
U potrazi za mesom	9
Vučica	19
Krik gladi	33
DRUGI DIO	
Bitka očnjaka	49
Jazbina	61
Sivi vučić	72
Zid svijeta	79
Zakon mesa	93
TREĆI DIO	
Tvorci vatre	101
Robovanje	115
Prognanik	126
Tragom bogova	133
Ugovor	139
Glad	150
ČETVRTI DIO	
Neprijatelj svog roda	162
Ludi bog	175
Carstvo mržnje	186
U čeljustima smrti	193
Neukrotivi	208
Voljeni gospodar	215
PETI DIO	
Dugo putovanje	234
Zemlja na jugu	241
Imanje voljenog boga	250

Poziv krvi.....	264
Usnuli vuk	272
Razgovor o djelu	285
Bilješka o piscu	289

DŽEK LONDON
BIJELI OČNJAK

IZDAVAČ
SOUR
»SVJETLOST«
IZDAVAČKA
RADNA ORGANIZACIJA
OOUR
IZDAVAČKA DJELATNOST
SARAJEVO

Za izdavala
GAVRILO GRAHOVAC

Tehnički urednik
UUBOMIR PIUA

Likovni urednik
MUSTAFAIBRUU

Lektor
SEAD TRHUIJ

Korektor
TIJANA TOMASEVIC

štampa
NIŠRO »OSLOBOĐENJE«
OOUR ŠTAMPARSKA DJELATNOST

Za štampariju
PETAR SKERT

Štampano u 8.000 primjeraka
1989.

ISBN 86-01-01505-0